

ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
(THAI MUSLIM COMMUNITY IN SURATTHANI)

เจริญ ศรีประดิษฐ์

กอมารุดดิน ยีสา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นความพยายามของผู้วิจัยที่มุ่งตอบปัญหา เรื่องของชุมชนชาวไทยมุสลิมในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐาน ชีวิตและวัฒนธรรม รวมถึงสภาพปัญหาของชาวไทยมุสลิมและแนวทางแก้ไขที่ชุมชนดำเนินการ

ผลจากการวิจัยพบว่า ศาสนาอิสลามเข้ามามีบทบาทในภาคใต้ของประเทศไทย และแพร่ขยายเข้ามาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อประมาณ 1,200 ปีมาแล้ว โดยพบหลักฐานโบราณวัตถุของชาวเปอร์เซีย บริเวณเมืองตะกั่วป่า และสุราษฎร์ธานี สำหรับในปัจจุบันชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีทั้งชุมชนเก่าและชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งหลักแหล่งกระจายอยู่ภายใน 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเกาะสมุย อำเภอเกาะพะงัน อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา และอำเภอพุนพิน ชาวไทยมุสลิมในอำเภอดังกล่าว อพยพมาจากหลายพื้นที่ คือ จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดพัทลุง จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนนทบุรี ประเทศปากีสถาน และประเทศมาเลเซีย

ในด้านการตั้งถิ่นฐาน ชาวไทยมุสลิมดังกล่าว ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่างกันใน 4 ลักษณะ คือ พื้นที่ที่เป็นเกาะ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ราบลุ่ม การตั้งถิ่นฐานดังกล่าว คำนึงถึงความมั่นคงในการประกอบอาชีพ คือ การทำประมง และการเกษตรกรรม นอกจากอาชีพนี้แล้วในภายหลังยังมีอาชีพอื่น ๆ อีก เช่น การทอผ้า การค้าขาย รับจ้าง และอื่น ๆ

ชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ทั้งด้านภาษา การศึกษาเล่าเรียน อาหาร การกิน การแต่งกาย ศิลปหัตถกรรม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่แสดงถึงความเป็นมุสลิมอย่างเด่นชัด ส่วนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การเกิด การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การตาย และการประกอบพิธีฮัจญ์ ส่วนใหญ่ยังคงดำเนินการตามข้อกำหนดของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด

ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีปัญหามากหลายประการ คือ ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสาธารณสุข ปัญหาสังคม ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหายาเสพติด และปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความยากจน และปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอย และปัญหาน้ำเสีย ส่วนปัญหาด้านสาธารณสุข ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการคมนาคม การโทรคมนาคม ไฟฟ้า และประปา

ปัญหาดังกล่าว ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนพยายามร่วมมือกันแก้ไขอย่างจริงจัง ซึ่งสามารถแก้ปัญหาได้ในบางส่วน เช่น ปัญหายาเสพติด และปัญหาการประกอบอาชีพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัญหาล้วนใหญ่มิได้แก้ไขได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ชาวไทยมุสลิมต่างก็ตระหนักในปัญหาดังกล่าวและยังเห็นว่าต้องแก้ปัญหากันต่อไป โดยจะต้องประสานงานกับภายนอกชุมชนอย่างจริงจัง

Abstract

The research of Thai Muslim Community in Suratthani province; Researcher try to reply the problem of Thai Muslim Community about History, Landscape, settle down, Living and Culture., including Thai Muslim's problem and the way to solve it for community

The result showed that Muslim Religious get in the South of Thailand and spread in Suratthani province around 1,200 years ago. It was found Persia's antiques at Takuapa area and Suratthani. At present Thai Muslim Community live in Suratthani Province have the old community and a new community. They settle down scatter in 7 Amphur such as Amphur Muang Suratthani, Amphur Kanchanadit, Amphur Phunphin. Thai Muslim who live in that Amphur as above emigrated from many area such as Songkhla province, Nakhonsithammarat province, Yala province, Pattani province, Narathiwat province, Phatthalung province, Chachoengsao province, Nonthaburi province, Pakistan and Malaysia.

Thai Muslim's settle down live in different area and 4 types : 1) Island area 2) Coast plain 3) Foothills 4) Plain area; settle down as above think of stability for earn a living such as fishing and agriculture. Unless they have another occupation such as Weave, Commerce, Work for wage etc.

Thai Muslim's living and culture including Language, Education, Food, Dress, Handicraft are individual identity. Culture related about religion such as Be born, Worship of the Allah's kindness, Observe religious precepts, Alms, Death and Huh ceremony. Almost they seriously observe the rule of Muslim religion.

Thai Muslim Community in suratthani province have many problem such as Social problem, Economy problem, Environment problem, and public utility problem. Social problem related about Residence, Workplace, Addictive and Education.

Economy problem related about Poverty and Earn a living. Environment problem related about Waste and dirty water. Public utility related about Communication, Telecommunication, Electricity and Water supply. ; the problem as above the Chief of community and people who live in community seriously cooperate solve this problem. They solve some problem such as Addictive, Earn a living etc. However majority of the problem can not solve really because of it have may factor to produce an effect change to all the time, but Thai Muslim are aware this problem and they think it will solve by community from out side.

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประจำปี 2548 ขอขอบคุณอย่างสูงต่อสำนักงานที่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการดังกล่าว

งานวิจัยครั้งนี้คงไม่สำเร็จลงได้ หากไม่ได้รับคำชี้แนะจากรองศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว และบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีกจำนวนมาก อีกทั้งคุณนิทศ ไหมจู๊ ที่ช่วยเหลือเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเต็มที่ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ จึงเป็นคุณความดีของทุกท่านด้วย

ขอขอบคุณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่อนุเคราะห์ข้อมูลบางส่วนและสถานที่ทำงานมาโดยตลอด

อนึ่ง บุคคลอันเป็นชาวไทยมุสลิม ในท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในบทความ และที่ไม่ปรากฏ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัยถือว่ามิบุญคุณอย่างอนอกอนันต์ในฐานะเจ้าของข้อมูล และผู้สืบทอดวัฒนธรรมไทยอิสลามให้คงอยู่ จึงขอโน้มการวะอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ คุณนิทศ ไหมจู๊ อีกครั้งหนึ่งที่ได้ตรวจทานต้นฉบับ และตรวจสอบข้อมูล ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เจริญ ศรีประดิษฐ์ และคณะ

10 มิถุนายน 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ประกาศคุณูปการ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ความรู้เกี่ยวกับแนวทางศึกษาชุมชน	10
ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม	18
ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
บทที่ 3 ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	46
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านสงขลา	47
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านโต๊ะเจ้า	55
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านกลาง	59
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านพุมเรียง	61
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านท่ากระเจา	65
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านในเขา	69
ชุมชนชาวไทยมุสลิมท่าทองใหม่	73
ชุมชนชาวไทยมุสลิมสันติสุข	79
ชุมชนชาวไทยมุสลิมตลาดแขก	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านค่าย	87
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจอก	90
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านท่าสน	93
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองปรือ	95
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านปากน้ำ	98
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านคอนมะกอก	101
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหัวท่า	104
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านคอนจำปี	106
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านเกาะมุกข์หรือบ้านหนองน้ำขาว	110
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านคอนมะม่วง	112
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจิก	115
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านห้วยพุน	117
ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านท่าสน	120
ชุมชนชาวไทยมุสลิมซอยจอมทอง	122
ชุมชนชาวไทยมุสลิมเขาพับผ้า	125
ชุมชนชาวไทยมุสลิมหลังคลัง	128
ชุมชนชาวไทยมุสลิมตลาดพุนพิน	130
ชุมชนชาวไทยมุสลิมในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี	131
บทที่ 4 สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา	134
ปัญหาด้านสังคม	134
ปัญหาด้านเศรษฐกิจ	139
ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	141
ปัญหาด้านสาธารณสุข	142

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	144
สรุปผลการศึกษา	144
อภิปรายผล	158
ข้อเสนอแนะ	160
บรรณานุกรม	162
บุคลากร	166
ภาคผนวก	177
เอกสารตำนาน	178
ภาพประกอบเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษา	192
แผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	218
แผนที่ที่ตั้งมัสยิดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	219

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

อิสลามเป็นนามของศาสนาหนึ่งซึ่งนับถืออัลเลาะห์เป็นพระเจ้ามีนบีมุฮัมมัดเป็นผู้เผยแผร์หลักการศาสนาและเป็นศาสดาองค์สุดท้าย การเผยแผร์เป็นไปตามโองการของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าซึ่งประทานลงมาตามเหตุการณ์ของโลก โองการต่าง ๆ นั้นได้รวบรวมเขียนไว้เป็นคัมภีร์ในโอกาสต่อมาซึ่งเราเรียกว่าพระคัมภีร์อัลกุรอาน¹ ผู้ที่นับถือศาสนานี้หรือศาสนิกชนของศาสนานี้เรียกว่า “มุสลิม” ถ้าเป็นสตรีเรียกว่า “มุสลิมะ” ถ้าเป็นบุรุษเรียกว่า “มุสลิมิน” จากหลักฐานการเดินทางของมุสลิมจากตะวันออกกลาง อันได้แก่ ชาวอาหรับและเปอร์เซีย ทำให้ทราบว่าศาสนาอิสลามได้แพร่หลายสู่คาบสมุทรมลายูตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13² โดยแทรกซึมมากับการติดต่อค้าขายของชาวตะวันออกกลาง สำหรับประเทศไทยนั้นศาสนาอิสลามได้เข้ามาแพร่กระจายประมาณปีพุทธศักราช 1961 – 1962 ตรงกับสมัยแรกเริ่มของกรุงศรีอยุธยา โดยพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญคือเหรียญทองที่มีตัวหนังสืออาหรับจารึกอยู่ จากการตรวจสอบพบว่าเหรียญทองดังกล่าวได้ทำขึ้นในประเทศแคชเมียร์ในสมัยของพระมหากษัตริย์อิสลามผู้ทรงพระนามว่า “พระเจ้าไซนุลอามีน” เหรียญทองสองอันนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นยังมีหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง คือ จดหมายเหตุโบราณ ซึ่งได้บันทึกการเข้ามาของมุสลิมินในสมัยกรุงศรีอยุธยา มุสลิมินดังกล่าวได้เข้ามาติดต่อค้าขายกับชาวเมืองอยุธยาและได้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมืองอยู่ในเขตตำบล “ฉะไกรน้อย” โดยยึดอาชีพเพาะปลูกและค้าขายสินค้าต่าง ๆ ในบริเวณตั้งแต่ประตูจีนปากตะวันตกมาถึง

¹ สมร ภูมิณรงค์. ศาสนาอิสลามสอนอะไร. หน้า 1.

² กลมนรจนี บากาและคณะ. “ศาสนาอิสลามในภาคใต้”. ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 15. หน้า 7394.

ณะไกรน้อย มีถาวรวัตถุที่ร้างไปแล้วปรากฏอยู่ ชาวบ้านเรียกว่า “กะฎีทอง” เข้าใจว่ากะฎีทองนี้เป็นซากสุเหร่าหรือมัสยิดที่คนนับถือศาสนาอิสลามสมัยนั้นสร้างขึ้นไว้

จากหนังสือโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของ “ท่านพุทธทาสภิกขุ” ได้กล่าวถึง การมาของชาวอินเดียและชาติอื่น ๆ ไว้ว่า “เมื่อดูจากเศษกระเบื้องต่าง ๆ ที่เกลื่อนกลาดอยู่ที่ริมทะเลของเมืองตะกั่วป่าก็แสดงให้เห็นว่าชาวจีนได้นำเอาเครื่องกระเบื้องของเขาเข้ามาขายยังถิ่นนี้ตั้งแต่ 1,600 ปีมาแล้ว และชาวเปอร์เซียก็ได้นำเอาเครื่องกระเบื้องของตนเข้ามาค้าขายด้วยตั้งแต่ 1,200 ปีมาแล้วเหมือนกัน ชาวกรีกได้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 2 ถึง 5 คือ ไม่น้อยกว่า 1,500 ปีมาแล้ว สำหรับชาวอาหรับนั้นมีหลักฐานแน่นอนจากจดหมายเหตุของพวกอาหรับเองซึ่งแสดงให้เห็นว่าเราได้มาเกี่ยวข้องกับดินแดนส่วนนี้ตั้งแต่สมัย 1,100 ปีมาแล้วเหมือนกัน”¹ จากหลักฐานดังกล่าว ทำให้ทราบว่าเมืองไทยนับตั้งแต่สุราษฎร์ธานีลงไปจนสุดภาคใต้เลยไปถึงมาเลเซีย ทั้งประเทศสิงคโปร์ สุมาตรา มะละกา และหมู่เกาะอินโดเนเซียทั้งหมดนั้น ในสมัยแรกเริ่มที่คนไทยเคลื่อนย้ายมาจากจีนตอนใต้มาอยู่ในสุวรรณภูมินั้น ผู้คนบ้านเมืองเหล่านี้เป็นผู้ นับถือศาสนาอิสลามแทบทั้งสิ้น

การแพร่ขยายของศาสนาอิสลามเป็นไปอย่างรวดเร็ว น่าจะมาจากสาเหตุการเข้ามาของนักการศาสนาจากตะวันออกกลาง และพ่อค้าจากตะวันออกกลางที่เป็นมุสลิม จำนวนมากระลอกแล้วระลอกเล่า บางคนซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ของไทย จำนวนไม่น้อยที่มีภูมิความรู้การปฏิบัติตนเป็นที่เลื่อมใสโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในการรักษาพยาบาล การพยากรณ์ การเดินเรือ และการค้าขายที่ชาญฉลาด ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีงาม น่าเชื่อถือ เป็นที่พึงพิงได้ ทำให้ผู้คนเกิดศรัทธาในคำสั่งสอนทางศาสนาและสามารถยอมรับได้ในที่สุด ข้อสำคัญคือ กลุ่มนักศาสนาอิสลามจากต่างแดนเหล่านี้ เป็นนักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ เมื่อสามารถเข้าไปมีอิทธิพลในราชสำนักสามารถดำเนินการตามขั้นตอน วางระบบการจัดการ การวางแผนจัดตั้ง ทำให้ศาสนาอิสลามเข้าไปสู่การยอมรับของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามมีมุสลิมชาว

¹ พุทธทาสภิกขุ. แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน. หน้า 19.

อาหรับจำนวนไม่น้อยที่เรียนรู้ทางไสยเวทและอาคม การแสดงออกของบุคคลเหล่านี้ทำให้ศาสนาอิสลามยังคงเป็นศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์และมีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของคนภาคใต้ โดยสามารถเข้ามาแทนที่ความเชื่อเรื่องพลังอำนาจตามแบบพุทธศาสนาแบบตันตระที่มีมาตั้งแต่เดิมได้¹ สำหรับในภาคใต้ การแพร่ขยายของศาสนาอิสลามตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจนถึงจังหวัดนราธิวาสทำให้เกิดชุมชนใหม่ขึ้น ซึ่งเราเรียกว่า “ชุมชนไทยมุสลิม” มากมาย ชุมชนเหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แต่ละชุมชนต่างใช้ศาสนาเป็นเครื่องชี้นำในการดำรงชีวิต สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดลักษณะของชุมชนในแต่ละชุมชน โดยมีปัจจัยต่าง ๆ หลายอย่างเป็นตัวกำหนด

พาร์สันส์ (Parsons) นักสังคมชาวอเมริกัน ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่ ได้กล่าวถึง ระบบสังคมในชุมชนว่า การที่จะสามารถรักษาระบบไว้ได้นั้นจะต้องทำหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประการแรก ระบบสังคมต้องมีวัตถุประสงค์และดำเนินไปเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น วัตถุประสงค์ของชุมชนมีความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดแห่งสังคมโดยที่สมาชิกในชุมชนจะอยู่ได้อย่างสงบสุข ทำอย่างไรที่จะถ่ายทอดวัตถุประสงค์ของชุมชนนี้ไปสู่สมาชิกในชุมชน มีการดำเนินการไปสู่เป้าหมายและมีการควบคุมอย่างอะไรที่จะทำให้สมาชิกได้ปฏิบัติไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของชุมชน สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาในชุมชน ประการที่สอง ระบบสังคมต้องมีการปรับตัว การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้นจำเป็นต้องคิดหาเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคม และเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น สถาบันทางสังคมที่ช่วยทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันเศรษฐกิจ ประการที่สาม ระบบสังคมจะต้องมีการบูรณาการหน่วยหรือการผสมผสานส่วนต่าง ๆ การที่ต้องบูรณาการหน่วยมีความสำคัญต่อระบบก็เพื่อสร้างความเข้าใจภายในระบบ เพื่อช่วยการทำงานร่วมกันอย่าง

¹ อมรา ศรีสุชาติ. ชาติวิทยาภาคใต้ ภูมิทัศน์ ปลูกพืช จิตทัศน์. หน้า 190 – 191.

ต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่จุดหมายของสังคมและเพื่อป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระบบ สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันการเมือง การปกครอง และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ประการสุดท้าย ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับความตึงเครียดภายใน ระบบสังคมของชุมชนย่อมมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดาจากบุคคล กลุ่มคน สถาบันหรือชุมชน ระบบสังคมจะต้องทำหน้าที่ที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านี้ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม สถาบันสังคมที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ สถาบันศาสนา และสถาบันศาล เป็นต้น¹

ในการที่จะเป็นชุมชนได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก องค์ประกอบด้านวัตถุและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สถาบันต่าง ๆ เช่น วัด สถานที่ราชการ บ้านเรือน องค์การรัฐบาลและเอกชน ตลอดจนพืช สัตว์ แร่ธาตุต่าง ๆ ดิน แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น ประการที่สอง องค์ประกอบเกี่ยวกับคน ได้แก่ จำนวนพลเมือง จำนวนครอบครัว การทำมาหากินของผู้คน ฐานะทางเศรษฐกิจ ระบบการปกครองตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ของผู้คนในชุมชน ประการที่สาม องค์ประกอบทางจิตใจ ได้แก่ ความร่วมมือ ความเชื่อ ศาสนา เจตคติ แนวความคิด ตลอดจนธรรมเนียมวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น องค์ประกอบดังกล่าวจะต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวจะมีความเจริญที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบ่งการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุมสนับสนุน หรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง 3 ของชุมชนให้เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงตัวบ่งการที่สำคัญ คือ ระบบต่าง ๆ ในชุมชนนั่นเอง ได้แก่ ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ศาสนา และอื่น ๆ²

ระบบการปกครอง ระบบบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับการจัดรูปแบบการปกครอง อาจเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือแบบรวมอำนาจอยู่ส่วนกลาง (Centralization) รูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบ่งการ

¹ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. หน้า 49.

² สนธยา พลศรี. ทฤษฎีหลักการพัฒนาชุมชน. หน้า 16-18.

องค์ประกอบของชุมชนในรูปหนึ่งรูปใด เช่น ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีอิสรภาพ เสรีภาพ แสดงออกต่างกัน และย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น ความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันกับองค์ประกอบอื่น ๆ ย่อมผิดแผกแตกต่างกันไป

ระบบเศรษฐกิจ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจต่อองค์ประกอบนับว่ามีมากทีเดียว การที่ชุมชนใดหรือประเทศใดจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมนั้น ระบบเศรษฐกิจนับได้ว่าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อย่างประเทศไทยเรามักกล่าวกันอยู่เสมอว่าระบบเศรษฐกิจเป็นเกษตรกรรม ผลผลิตรายได้ประชาชาติส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตร ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาทางการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับการอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม

ระบบการศึกษา ความเจริญของชุมชนและความล้ำหลังของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาเป็นตัวการสำคัญที่มีบทบาทไม่น้อย ชุมชนใดที่ระบบการศึกษาได้แผ่ขยายกว้างขวางสมาชิกในชุมชนมีการศึกษาสูงโดยเฉลี่ยแล้วการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญย่อมมีมากขึ้นกว่าในชุมชนที่สมาชิกในชุมชนยังไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในขั้นต่ำ ระบบการศึกษานี้ย่อมจะสร้างความสัมพันธ์ของสามองค์ประกอบให้สัมพันธ์ยิ่งขึ้นหรือแบบง่าย ๆ อย่างเช่น ชุมชนเมือง คนที่อาศัยในชุมชนในเมืองมีการศึกษามากกว่าในชนบท สถาบันทางสังคม (Social Institution) หรือกลุ่มถาวร (Permanent Group) ย่อมมีมากกว่าในชนบท

ศาสนา เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่ง ๆ ที่สำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา (Developing Community) ศาสนาในที่นี้ย่อมหมายถึงความรวมถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา การศึกษาของนักมนุษยวิทยาพบว่า อิทธิพลเรื่องความเชื่อถือศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้นมีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่ง ๆ ได้อย่างมาก เช่น ชุมชนที่เอามนุษย์มาฆ่าเพื่อบูชายันต์ โดยเชื่อว่าพระเจ้าจะบรรดาลประโยชน์ให้หากได้มีการบูชาแล้ว

ตัวบงการอื่น ๆ ได้แก่ ตัวบงการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัด ร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนเป็นอย่างมาก¹

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย จากการศึกษาค้นคว้าหลักฐานด้านโบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งปรากฏอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน พบว่า ศาสนาที่เข้ามาเผยแพร่เป็นอันดับแรก คือ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ ส่วนศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ซึ่งแผ่อิทธิพลเข้าสู่ภาคใต้นั้นเพิ่งเข้ามายังสุราษฎร์ธานีในระยะหลัง² หลักฐานทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่ยืนยันถึงความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาอิสลามในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ มัสยิดที่กระจายอยู่ทั่วไปตามอำเภอต่าง ๆ จากการสำรวจข้อมูลของจังหวัดสุราษฎร์ธานีประจำปี 2540 พบว่า ศาสนาอิสลามมีคณับถือประมาณร้อยละ 2.33 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งในปี 2540 มีมัสยิดจำนวน 35 แห่ง มีผู้นำศาสนาจำนวน 99 คน ปัจจุบันมีชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งหลักแหล่งมั่นคงอยู่ในทุกอำเภอมากบ้างน้อยบ้าง มีจำนวนมากกว่า 40 ชุมชน³ ชุมชนมุสลิมที่ตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างมั่นคงและยาวนาน ได้แก่ ชุมชนมุสลิมท่ากระจาย อำเภอท่าชนะ ชุมชนมุสลิมพุมเรียง บ้านโต๊ะเจ้า บ้านสงขลา อำเภอไชยา ชุมชนมุสลิมตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ ชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ต อำเภอกะสมุย เป็นต้น การดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมดังกล่าว ล้วนประกอบสัมมาอาชีพอยู่อย่างปกติสุขเป็นชุมชนที่ทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง ทั้งด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุน การศึกษา มีชาวไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อยซึ่งเป็นที่ยอมรับ และเป็นแบบอย่างที่ดีของคนทั่วไป

แม้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะรวมตัวเป็นชุมชนมายาวนาน และมีจำนวนมากอีกทั้งยังทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ความรู้ที่

¹ สนธยา พลศรี. ทฤษฎีหลักการพัฒนาชุมชน. หน้า 18 – 20.

² สำนักงานพานิชย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุราษฎร์ธานีประจำปี 2540. หน้า 1.

³ กอมารุดดิน ชีสา. สัมภาษณ์เมื่อ 8 เมษายน 2547.

เกี่ยวกับชุมชนมุสลิมดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก การที่จะดำเนินการเพื่อที่จะนำข้อมูลจากชุมชนมาเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ดำเนินไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้ชุมชนชาวไทยมุสลิมจึงดูเหมือนถูกทอดทิ้งทั้งจากระบบราชการและสังคมภายนอก การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะบริบทชุมชนด้านประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิต วัฒนธรรม สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน จึงเป็นสิ่งที่สมควรจะดำเนินการอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตและวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชาวไทยมุสลิมและแนวทางแก้ไขที่ชุมชนดำเนินการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น โดยเลือกชุมชนที่ตั้งมายาวนานไม่น้อยกว่า 20 ปี ซึ่งมีจำนวน 27 ชุมชน ชุมชนดังกล่าวกระจายตัวอยู่ในหลายอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตวัฒนธรรม ปัญหาของชุมชนและการแก้ปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามมุ่งเน้นการ

สัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และเป็นรายกลุ่ม ขณะสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปด้วย

2. การเลือกแหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้จะเลือกแหล่งข้อมูลศึกษาเฉพาะชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ต้องเป็นชุมชนที่ดำรงมาช้านานไม่น้อยกว่า 20 ปี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้ ประการแรก ศึกษาเอกสารทั้งหนังสือ งานวิจัย วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ประการที่สอง เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ใช้การสนทนากับชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง และอย่างเป็นทางการ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม ประกอบด้วยการสังเกต จดบันทึกข้อมูลลงสมุด บันทึกเสียงในเครื่องบันทึกเสียง และถ่ายรูป ประการที่สาม กลุ่มเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูลจะรวบรวมข้อมูลจาก ผู้นำชุมชนและบุคคลทั่วไปในชุมชน ประการที่สี่ การบันทึกข้อมูลจะจดบันทึกลงในสมุดบันทึก บันทึกเสียงลงเครื่องบันทึกเสียง และบันทึกภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ ประการที่ห้า การตรวจสอบข้อมูล ในกรณีที่การเก็บข้อมูลได้ข้อมูลไม่สมบูรณ์ จะมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและมีการตรวจสอบความตรงของข้อมูลโดยตรวจสอบทั้งด้านข้อมูลและด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่รวบรวมข้อมูลได้แล้ว ผู้วิจัยจะสรุปและจำแนกประเด็นตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายความสัมพันธ์และปรากฏการณ์โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐาน ชีวิตและวัฒนธรรม

2. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของชาวไทยมุสลิมและแนวทางแก้ไขของชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง
3. ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาชนบทในท้องถิ่นอื่น ๆ
4. สถาบันทางการศึกษาและทางสังคมต่าง ๆ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ทั้งการศึกษาในระดับลึกและในการพัฒนาสังคมในวงกว้าง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 4 ประเด็น คือ ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาชุมชน ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาชุมชน

1. แนวคิดและทฤษฎี

ชุมชน (Community) เป็นการจัดองค์กรทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยทั่วไปจะให้ความหมายใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมตัวกันตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน ชุมชนแออัด เป็นต้น ส่วนลักษณะที่สอง หมายถึง กลุ่มคนสองกลุ่มคนที่รวมตัวกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์การดำเนินการของสมาชิกในชุมชนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น ชุมชนนักวิชาการ ชุมชนศาสนา เป็นต้น โดยสมาชิกในชุมชนทั้งสองจะมีความตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน¹ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเสนอทฤษฎีที่มุ่งอธิบายการเกิดและการเจริญเติบโตของชุมชน ส่วนประเภทที่สองเสนอทฤษฎีที่มุ่งอธิบายการขยายตัวของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของเมือง

ทฤษฎีมุ่งอธิบายการเกิดและการเจริญเติบโตของชุมชน ทฤษฎีที่มุ่งอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของกราส (Gras) นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจได้เสนอทฤษฎีว่า การตั้งหลักแหล่งมั่นคงเป็นหมู่บ้านของเรานั้นมีขึ้นภายหลังที่คนเราอยู่ไม่เป็นที่เป็นทาง การดำรงชีวิตแบบนี้จัดว่ายังอยู่สมัยแรกเริ่มเมื่อผู้คนตั้งภูมิลำเนาอยู่กันเป็นหลักแหล่งมั่นคงเกิดมีหมู่บ้านขึ้นแล้ว ต่อมาหมู่บ้านเรือนเปิดต้อนรับสินค้ามาจาก

¹ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ชุมชนนิยม : ศาสตร์ชุมชนร่วมสมัย. หน้า 24 – 25.

ที่อื่น ๆ ทำการค้าขายขึ้นในอาณาบริเวณนั้น ๆ ซึ่งจะค่อย ๆ เติบโตและมีผู้คนคับคั่ง เป็นเมืองขึ้นมา เมืองก็จะกลายเป็นนครหรือมหานคร ส่วนการที่จะเกิดเป็นอาณาจักร หรือประเทศนั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ต้องมี ทรัพยากรธรรมชาติมากพอ ต้องมีสิ่งส่งเสริมให้มีการขนส่งได้ดี ได้แก่ มีพื้นที่ดิน ซึ่งเหมาะสมแก่การสร้างถนน บริเวณนั้นอยู่ใกล้แหล่งน้ำ แต่ก็อยู่ใกล้กับเมืองใหญ่ ๆ จนเกินไป และต้องมีภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่ผู้คนที่จะเข้าไปอาศัย

สำหรับทฤษฎีมุ่งอธิบายการเกิดและเจริญเติบโตของชุมชนของชาลส์ ฮอร์ตัน คูลี (Charles Horton Cooley) ทฤษฎีนี้ ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยการขนส่ง โดยเสนอว่า บริเวณใดจะขยายเติบโตขึ้นเป็นเมืองใหญ่ ๆ ได้ บริเวณนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญเป็น สิ่งแรก คือ เป็นบริเวณที่มีการหยุดพักของการขนส่ง ซึ่งอาจจะเป็นการหยุดพักเพื่อ เปลี่ยนวิธีการขนส่ง เป็นต้นว่า นำสินค้าซึ่งลำเลียงมาทางรถหรือทางเรือขึ้นบรรทุกรถไฟ หรือขนถ่ายจากเกวียนจากรถไฟขึ้นระวางเรือ การหยุดพักการขนส่ง เช่นนี้ คูลี อธิบายว่า มีสองกรณี คือ กรณีหนึ่งเป็นการหยุดพักเพื่อถ่ายสินค้ากันจริง ๆ อีกกรณีหนึ่งเป็นการ หยุดพักเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเหล่านั้น ทั้งสองกรณีอาจเกิดขึ้นพร้อมกันในขณะที่ เดียวกันก็ได้ การขนถ่ายสินค้าและการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์เช่นนี้เองทำให้มีคนเป็นจำนวน มากเข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน เกิดมีโรงพักสินค้าและสถานประกอบธุรกิจทางการเงิน ทั้ง โรงพักสินค้าและสถานประกอบธุรกิจการเงินต่างก็มีเจ้าหน้าที่ประจำสำหรับปฏิบัติงาน ทำให้มีคนอีกกลุ่มหนึ่งมีอยู่ทางทำงานด้วยการให้บริการต่าง ๆ แก่คนงานเหล่านี้ ผลที่ ตามมา คือ มีการสร้างอาคารบ้านเรือน สร้างโรงแรม สร้างบ้านพักและร้านค้าต่าง ๆ หากที่ใดมีการผลิตมากขึ้น มีการขยายตัวด้านการค้าขาย มีการชักจูงให้มีการประกอบ ธุรกิจมากขึ้น มหานครต่าง ๆ ในปัจจุบันเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุนี้เอง¹

ส่วนทฤษฎีมุ่งอธิบายการขยายตัวของเมือง ทฤษฎีที่มุ่งอธิบายเรื่องนี้มีหลาย ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแบบดั้งเดิม ได้แก่ ทฤษฎีรูปดาว (Star Theory) ของเฮิร์ด (Hurd) ทฤษฎีวงกลม (Concentric Zone Theory) ของ พาร์คกับเบอร์เกส (Park and Burgees)

¹ สมเกียรติ คันสกุล. สังคมวิทยาเบื้องต้น. หน้า 90 – 92.

และทฤษฎีร่วมสมัย เช่น ทฤษฎีเสี้ยววงกลม (Sector Theory) ของฮอยท์ (Hoyt) ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple nuclei theory) ของ Harris กับ Ullman เป็นต้น ทฤษฎีมุ่งอธิบายการขยายตัวของเมืองที่สำคัญ คือ

ทฤษฎีวงกลม (Concentric Zone Theory) เป็นทฤษฎีของ Park and Burgess ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนครชิคาโก แล้วตั้งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตของชุมชนแบบเมืองอธิบายว่า เมืองมีลักษณะเป็นเหมือนวงกลม หรือวงแหวนหลาย ๆ วง ซ้อนกันอยู่โดยมีจุดศูนย์กลางชั้นในสุดเป็นย่านธุรกิจการค้าและการบันเทิง วงแหวนถัดออกไปเป็นเขตเสื่อมโทรมหรือเขตย่านเป็นเขตที่มีคลังสินค้าหรือโรงงาน และเป็นที่อยู่ของชาวชนบทที่เพิ่งอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองและตามโรงงานต่าง ๆ เขตที่ 3 ถัดออกไปอีกเป็นที่พักอาศัยของกรรมกรในโรงงาน เขตที่ 4 เป็นที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลาง และเขตที่ 5 เป็นที่พักอาศัยของคนชั้นสูง มีฐานะดีและยังเดินทางเข้าออกเมืองเป็นประจำ เนื่องจากมีสำนักงานอยู่ใจกลางเมือง ค่อยากนั้นจะเป็นเขตรอบนอกที่เป็นชานเมือง

ทฤษฎีรูปเสี้ยววงกลม หรือทฤษฎีรูปใบพัด (Sector Theory) Homer Hoyt เจ้าของทฤษฎีซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีของ Burgess อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองไม่จะเป็นการแผ่ อุดสาหกรรม หรือที่พักอาศัยจะมีลักษณะคล้ายรูปพัดที่มีหัวล้อมอยู่ที่ศูนย์กลางของเมืองและบานปลายออกไปตามเส้นทางคมนาคมคล้ายรูปใบพัดแผ่ออกไปจากศูนย์กลางของเมือง เช่น ถนน ทางรถไฟ ชนชั้นที่มีรายได้หรือฐานะคล้ายคลึงกันก็จะอาศัยอยู่ในรูปพัดเดียวกัน บริเวณอุตสาหกรรมโรงงานต่าง ๆ สามารถตั้งขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมเป็นแนวตรงเพื่อสะดวกต่อการขนส่งสินค้า¹

นอกจากทฤษฎีที่มุ่งอธิบายการเกิดและการขยายตัวของชุมชนแล้ว ยังมีทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนอีกหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชน ได้แก่

ทฤษฎีความขัดแย้งของชุมชน การอธิบายการจัดระเบียบทางสังคมในชุมชน ในแง่ของทฤษฎีการขัดแย้ง คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) มีข้อสมมุติว่า การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจกำหนดการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างชนชั้น และการจัดระเบียบทาง

¹ วิจารณ์ อควินสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. หน้า 135 – 136.

สถาบันต่าง ๆ ค่านิยมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และระบบความคิด เป็นผลสะท้อนอย่างสูงสุดของพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสังคม การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเป็นพลังก่อให้เกิดการปฏิบัติหรือขัดแย้ง ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญที่กำหนดโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคม ราล์ฟ คาเรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันได้เสนอความเห็นแย้งกับมาร์กซ์ในแง่ที่ว่า ความขัดแย้งขึ้นอยู่กับอำนาจมิใช่มาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นกลุ่มสังคมเกิดขึ้นจากการจัดระเบียบทางสังคมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เรียกกลุ่มนี้ว่ากลุ่มบังคับประสานกัน ในกลุ่มนี้จะมีผู้มีอิทธิพลและกลุ่มที่ถูกอิทธิพล แม้อาจจะมีผลประโยชน์แอบแฝง แต่ตราบใดที่กลุ่มมีอำนาจและไม่มีอำนาจขัดแย้งกันเพราะผลประโยชน์ก็ก่อให้เกิดการขัดแย้งระหว่างชนชั้น การขัดแย้งก่อให้เกิดประโยชน์ คือ ทำให้มีการปรับตัวช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อมุ่งสังคมที่สมาชิกส่วนใหญ่ต้องการ¹

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural Functional Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจาก “ทฤษฎีหน้าที่” ซึ่งมีนักทฤษฎีคนสำคัญ คือ คองท์ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ และอีมีล เดอร์คไคม์ ต่อมาทาลคอตต์ พาร์สัน นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันเป็นผู้ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการซึ่งมีรากฐานมาจากชีววิทยา อธิบายถึงการทำงานประสานกันของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของสิ่งมีชีวิต กล่าวคือ ร่างกายประกอบด้วยอวัยวะต่าง ๆ อวัยวะเหล่านี้ต่างก็ทำงานตามหน้าที่ต่าง ๆ ของมัน และในขณะเดียวกันก็จะทำงานประสานกันด้วยและด้วยการทำงานดังกล่าวจึงทำให้สังคมอยู่รอดได้

ทาล คอตต์ พาร์สัน (Talcot Parsons) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันเป็นนักทฤษฎีคนสำคัญที่พัฒนาทฤษฎีหน้าที่ให้กลายเป็นทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่โดยเสนอแนวความคิดว่า การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และสังคมมีการจัดระเบียบขึ้นนั้นเนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น เขาเสนอว่าการกระทำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบสังคม การกระทำคือการกระทำร่วมกัน

¹ สนธยา ทลศรี. กระบวนการพัฒนาชุมชน. หน้า 12.

ระหว่างผู้กระทำ สถานการณ์ จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ วิธีการ และแนวทางของผู้กระทำ เมื่อขยายความให้กระจ่าง ผู้กระทำหมายถึงบุคคลที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์หมายถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมายและดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ๆ และแนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และแนวความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล¹

ทฤษฎีวิวัฒนาการของ ออแกส คองท์ (Auguste Comte) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรก ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งสังคมวิทยา เขาเป็นผู้บุกเบิกและรับเอาแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์และพยายามแก้ปัญหาสังคมโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คองท์ได้นำทฤษฎีวิวัฒนาการมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเชื่อว่าสังคมมีโครงสร้างที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลง หรือสถิต กับส่วนที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา สังคมได้วิวัฒนาการจากมีโครงสร้างง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่เพิ่มความสลับซับซ้อนขึ้นเสมอ เป็นการเปลี่ยนแปลงราบเรียบต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ จากครอบครัวขยายเป็นชุมชนและสังคม²

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory Cultural) เจ้าของทฤษฎี คือ ราล์ฟ ลินตัน นักทฤษฎีชาวอเมริกันมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างสังคมที่แตกต่างวัฒนธรรมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคมหรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน จะเห็นได้จากสังคมอเมริกันซึ่งมีศักยภาพใน

¹ สนธยา พลศรี. ทฤษฎีหลักการพัฒนาชุมชน. หน้า 188 – 191.

² สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน. หน้า 22 – 23.

ด้านการประดิษฐ์คิดค้นสูง แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายถึงร้อยละ 90 และเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น¹

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของ เจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดส์ (George Herbert Mead) นักจิตวิทยาสังคม กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการใช้ความหมายร่วมกัน การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้นเป็นการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน มีดส์ กล่าวว่ามนุษย์ที่อาศัยจะมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์กับสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกันจึงมีความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์²

ทฤษฎีแลกเปลี่ยนของชุมชนของ เจอร์จ ซี ฮอแมนส์ (George C. Homans) ได้อธิบายทฤษฎีการแลกเปลี่ยนของชุมชนว่า แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากเศรษฐศาสตร์หลักทฤษฎีนี้ คือ การกระทำระหว่างกันของบุคคลโดยอาศัยการตอบโต้ ซึ่งพิจารณาจากรางวัลหรือการลงโทษ ความไม่ชอบ ความไม่พอใจ ความชอบ ฯลฯ อันเป็นการแลกเปลี่ยนการกระทำระหว่างกัน ตลอดจนการพิจารณาจากการที่ได้รับความภูมิใจสูงสุด (กำไร) เมื่อทำไปแล้ว (ลงทุน) และคิดว่าการกระทำหรือตอบแทนผู้อื่นทำให้ผู้กระทำพอใจอย่างมาก ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนนี้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์การต่าง ๆ ในชุมชนได้ดี

2. แนวทางการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชน หมายถึง การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์หาความจริงเกี่ยวกับสถานะของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความต้องการและปัญหาในชุมชนนั้น ๆ เพื่อที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนที่ยาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ต่อไป หรืออาจกล่าวได้ว่า การศึกษาชุมชน คือ การศึกษา

¹ สนธยา พลศรี. หลักสังคมวิทยา. หน้า 207 – 208.

² สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทยแนวทางวิจัยพัฒนา. หน้า 34.

เรียนรู้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยม ทักษะ ทักษะ ความเชื่อ ประเพณี เป็นต้น ให้ละเอียดและลึกซึ้งจนสามารถมองเห็นปัญหาหรือความต้องการของชุมชนนั้นได้โดยใช้วิธีการต่าง ๆ

การศึกษาชุมชนเพื่อที่จะเข้าใจสภาพความเป็นไปของชุมชนอย่างกว้าง ๆ หรืออย่างลึกซึ้ง ผลของการศึกษาชุมชนก็จะได้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปวิเคราะห์ชุมชน วัตถุประสงค์ในการศึกษาชุมชนอาจมีหลายอย่าง กล่าวคือ การศึกษาชุมชนเพื่อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการศึกษาที่ต้องการหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมความรู้หรือข้อเท็จจริงที่ลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียด ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์อย่างไร การศึกษาชุมชนในลักษณะนี้มักใช้กับชุมชนที่ไม่เคยมีการศึกษามาก่อน เช่น นักสังคมวิทยาสนใจการศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้ระยะเวลา 1 ปี เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาชุมชนเพื่อทดสอบความรู้เดิมให้มีความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การศึกษาในลักษณะนี้เป็นการศึกษาเพื่อทดสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เคยมีผู้ทำการศึกษามาแล้วได้รับผลเหมือนกัน หรือไม่เป็นการทดสอบความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการยืนยันและทำให้ความรู้นั้นเชื่อถือยิ่งขึ้น การศึกษาชุมชนเพื่อนำข้อเท็จจริงไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา การศึกษาลักษณะนี้เป็นการศึกษาข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา¹

การศึกษาชุมชน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของท้องถิ่น การกำหนดวัตถุประสงค์ การศึกษาโครงสร้างสังคม การศึกษาการติดต่อสื่อสาร การศึกษาปัญหา กำหนดแผนงาน ตารางเวลาการกำหนดงาน และการประเมินผล

การศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของท้องถิ่นนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลและสภาพรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน นักพัฒนาจะ

¹ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน.

ต้องศึกษาสถานการณ์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ซึ่งรวมถึงสถาบันหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนถึงผู้นำของสถาบันเหล่านั้นด้วยเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน

การกำหนดวัตถุประสงค์ ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จะต้องมีการเก็บรวบรวมที่แท้จริงของประชาชน วิธีการเก็บข้อมูล อาจทำได้หลายทาง คือ การอ่านจากประวัติ รายงาน ซึ่งมีผู้อื่นได้ทำการศึกษาและเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรในหมู่บ้าน ซึ่งได้มาจากการสอบถามและการพูดคุยสนทนากับชาวบ้านในท้องถิ่นและการสัมภาษณ์

การศึกษาโครงสร้างของสังคม คือ การศึกษาถึงสถาบันหรือกลุ่มต่าง ๆ องค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรต่าง ๆ การแข่งขันทางสังคม ความห่างไกลจากเมืองหลวง ความสัมพันธ์ของประชาชนในหมู่บ้าน ผู้นำแบบต่าง ๆ เช่น ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบเผด็จการ บทบาทหน้าที่ของรัฐ ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น

การศึกษาการติดต่อสื่อสาร เป็นการศึกษาการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับผู้บริหารและผู้บริหารกับประชาชน ซึ่งในการติดต่อสื่อสารอาจใช้สื่อกลางในการสื่อสาร ได้แก่ นักวิชาการ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เครื่องมือโสตทัศนศึกษา เป็นต้น

การศึกษาพัฒนา เป็นการศึกษาว่าประชาชนในท้องถิ่นมีปัญหาอะไรบ้าง พยายามกำหนดขั้นตอนในการแก้ปัญหาให้มากที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในปัญหานั้น ต้องเลือกปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่และตั้งเป็นเป้าหมายในการดำเนินงาน บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ควรจะนำมาร่วมในขั้นตอนนี้ของโครงการ เพื่อว่าเขาจะได้รู้สึกว่าเขาเองมีความผูกพันและเกี่ยวข้อง และผลักดันให้โครงการก้าวหน้าต่อไป

ส่วนการกำหนดแผนงาน และตารางเวลาการทำงานโดยละเอียด เป็นการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและแกนกลางปัญหาว่าคืออะไร รวมทั้งพิจารณาถึงแรงงาน วัสดุ งบประมาณ และเทคนิคต่าง ๆ ที่ต้องใช้ด้วย ขั้นตอนการกำหนดแผนงาน

และตารางเวลาทำงาน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริง แพร่ความคิดเพื่อสนับสนุน วางโครงการ นำโครงการออกปฏิบัติ ติดตามการปฏิบัติตามโครงการ

การประเมินผล เป็นการประเมินผลการดำเนินการ ซึ่งควรจะได้ทำทุกขั้นตอน เมื่อพบสิ่งบกพร่องจะได้แก้ไขทันที หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นก็จะได้นำดำเนินการทันที ควรจัดระยะเวลาการประเมินผลของวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อดูว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นได้บรรลุผลสำเร็จหรือไม่โครงการนั้นจะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป'

แนวคิดและทฤษฎีชุมชนเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแนวคิดหลักที่นำไปเป็นแนวทางวางแผนเพื่อศึกษาชุมชนตลอดจนการวิเคราะห์ชุมชน แนวคิดและทฤษฎีชุมชนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันเพราะการศึกษาชุมชนต้องอาศัยหลักการจากแนวคิดและทฤษฎีชุมชนสู่การวัดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในชุมชน

ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม

1. ความรู้เกี่ยวกับคำว่า “อิสลาม” และ “มุสลิม”

อิสลามกับมุสลิม เป็นคำที่มักนำมาใช้อย่างไม่ถูกต้องนัก ทั้งนี้อาจเป็นความเข้าใจและความชินที่ใช้อยู่ในศาสนาต่าง ๆ กล่าวคือ หากนำคำว่า “ชาว” หรือคำว่า “เป็น” นำหน้าชื่อศาสนาจะหมายถึง ผู้นับถือศาสนานั้นทันที แต่อิสลามมิได้เป็นเช่นนั้น

คำว่า “อิสลาม” เป็นชื่อศาสนา ชื่อพระอัลเลาะห์ทรงใช้เรียกศาสนาที่พระองค์ได้ทรงเลือกนบีมุฮัมมัดให้เป็นศาสนทูตเพื่อเผยแพร่อ่อนนุญ “อิสลาม” มาจากคำว่า อัศละมะ ซึ่งมาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับว่าชะลิมะ แปลว่า สันติ การนอบน้อม การยอมจำนนโดยสิ้นเชิง อิสลามจึงเป็นศาสนาในความหมายของการยอมจำนนจากความศรัทธาต่อสิ่งที่นักวิชาการเรียกว่าเป็นสิ่งนอกเหนือธรรมชาติหรืออำนาจที่ยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์ พระเจ้าเป็นพระเจ้าองค์เดียว ซึ่งมีพระนามหนึ่งจากทั้งหมด 99 พระนามว่า อัลลอฮ์ ในเวลา 1,400 กว่าปีที่ผ่านมามีอิสลามเป็นที่รู้จักกันในนามชื่อของศาสนาที่สำคัญศาสนา

หนึ่งของโลก เพราะเป็นศาสนาที่มีประชากรนับถือเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันประชากรโลกที่นับถือศาสนาอิสลามมีประมาณ 900 กว่าล้านคน กระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 120 ประเทศ ในทุกทวีปทั่วโลก

ส่วนคำว่า “มุสลิม” คือคำที่เรียกผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มุสลิม คือ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มุสลิมจึงหมายถึง ผู้นอบน้อมตนต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ แต่ผู้เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสามัคคี¹

2. ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย

ศาสนาอิสลามหรือคนที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น น่าจะมีอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยตั้งแต่เริ่มประวัติศาสตร์ชาติไทย ศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้ามาถึงอินโดนีเซียและในแหลมมลายูนั้นก่อนที่คนอีกเผ่าจะได้เคลื่อนมาทางยูนานได้ การเคลื่อนไหวของมนุษยชาติต่าง ๆ อาจเวียนมาพบในดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่ง เพราะฉะนั้นคนไทยที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามและคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเหล่านั้นจึงมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มสมัยประวัติศาสตร์ชาติไทย ในรัชกาลพระเจ้ารามคำแหงมหาราช ได้แผ่อาณาจักรไปถึงแหลมมลายู คือ เมืองนครศรีธรรมราชในขณะนั้นก็นับถือศาสนาอิสลาม ในภาคใต้ของประเทศไทยในระบายนั้ผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ก็ได้แก่ผู้นับถือศาสนาอิสลามนั่นเอง นอกจากอิสลามที่ปรากฏในประเทศไทยแล้วนับตั้งแต่สุโขทัยเป็นต้นมาปรากฏว่ามีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามหลายประเทศ ทั้งนี้ตามหลักฐานที่ขุดค้นพบแล้วในทางโบราณคดี มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวอาหรับ ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม นอกจากการเดินเรือติดต่อกันแล้ว การค้าขายระหว่างประเทศในขณะนั้นน่าจะมีมุสลิมินที่มาจากต่างประเทศเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่ดำเนินการค้า โดยพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ เหรียญทองคำสองเหรียญทำขึ้นในประเทศแคลเมียร์ในสมัยของพระมหากษัตริย์อิสลามทรงพระนามว่า “พระเจ้าไชนูลออาบีดิน” และจดหมายเหตุโบราณ

¹ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม. หน้า 14 - 15.

มีคนทีคนโบราณเรียกว่า “แขกเทศ” ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตั้งแต่สะพานประตูจีนด้านตะวันตกของกรุงศรีอยุธยาไปจนถึงหลังวัดนางมุก แล้วเลี้ยวลงไปท่า “กาอี” อันเป็นท่าหน้าแห่งหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาออกกำแพงเมืองออกไป ตั้งแต่ปลายประตูจีนฟากตะวันตกมาจนถึงตำบลที่เรียกว่า “ฉะไกรน้อย” บริเวณตั้งแต่ประตูจีนฟากตะวันตกมาจนถึงฉะไกรน้อยนี้เอง มีถาวรวัตถุร้างไปแล้วยังปรากฏอยู่ ชาวบ้านเรียกมาจนทุกวันนี้ว่า “กะฎีทอง” เข้าใจว่าเป็นซากสุเหร่าหรือมัสยิด คำว่า “แขกเทศ” ที่มีปรากฏในจดหมายเหตุนี้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าจะเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามที่มีรกรากบ้านเรือนอยู่ในประเทศอาหรับบ้างและในประเทศอิหร่านหรือเปอร์เซียบ้าง เมื่อตั้งรกรากเพื่อดำเนินการค้าขายแล้วในที่สุดกลายเป็นคนไทยไปในเวลาต่อมา¹

3. ประวัติศาสนามุสลิมและศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ศาสนาอิสลามกำเนิดขึ้นในคาบสมุทรอาหรับ ในบริเวณของประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยมีพระมุฮัมหมัดเป็นศาสนทูตของพระอัลเลาะห์ พระมุฮัมหมัดสืบเชื้อสายมาจากตระกูลกุเรชบิดาชื่อ “อับดุลลอฮ์” มารดาชื่อ “มามีนะ” บิดาได้ถึงแก่กรรมในขณะที่พระมุฮัมหมัดอยู่ในครรภ์มารดา พระมุฮัมหมัดประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ 23 เมษายน ค.ศ. 571 ณ นครเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ต่อมาอีก 6 ปี มารดาได้ถึงแก่กรรม พระมุฮัมหมัดต้องอยู่ในความอุปการะของปู่ ซึ่งอีก 2 ปีต่อมาปู่ได้ถึงแก่กรรม พระมุฮัมหมัดจึงตกอยู่ในความอุปการะของลุงแทน พระมุฮัมหมัดเป็นผู้มีมารยาทอ่อนโยน โอบอ้อมอารีและซื่อสัตย์ จนได้รับสมญานามว่า “อัลลามีน” หมายถึง ผู้ซื่อสัตย์เที่ยงธรรม ต่อมาเมื่ออายุ 25 ปี ได้แต่งงานกับนางคอดีซะห์เศรษฐีหม้ายวัย 40 ปี หลังจากแต่งงานพระมุฮัมหมัดได้ปล่อยทาสให้เป็นอิสระ ช่วยสงเคราะห์คนยากจน และได้ไปจำศีลภาวนาอยู่ในถ้ำฮิรอฮ์เป็นประจำ เมื่ออายุ 30 ปีได้เป็นหัวหน้าสหพันธ์เผ่าเผ่าอีก 5 ปี ต่อมาก็ได้ทำหน้าที่เป็นตุลาการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ เมื่ออายุ 40 ปีได้ไปจำศีลในถ้ำฮิรอฮ์เป็นประจำอีก อยู่มาคืนหนึ่งขณะนั่งบำเพ็ญสมาธิอยู่พระมุฮัมหมัด

¹ ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดช. มุสลิมในประเทศไทย. หน้า 1-4.

เกิดนิมิตเห็นเทพบุตรยิมราอิลมาบอกให้อ่านตามคำบอกมีใจความว่า ให้มนุษย์ได้อ่านเขียนค้นคว้าด้วยพระนามของพระอัลเลาะห์ และให้ศึกษาความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติทั้งมวลและยังคลอใจให้รู้ว่า พระผู้สร้างโลกสร้างสรรค์ทุกสิ่งทุกอย่าง และทรงอำนาจสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดทั้งปวงนั้นมีอยู่องค์เดียว คือ “พระอัลเลาะห์” เทวลิขิตนี้ได้จารึกข้อความแรกในคัมภีร์อัลกุรอานให้พระมุฮัมหมัดเป็นนบี คือ ศาสดาของมนุษย์และยึดถือเดือนรอมฎอน เป็นเดือนถือศีลอดสืบมา พระนบีได้เผยแพร่คำสอนให้แก่ประชาชนทั่วไปจนชาวเมืองยอมรับนับถือคำสอนของนบีด้วยความศรัทธา พระนบีทรงปฏิรูปสังคมอาหรับจากความเลวร้ายให้กลับคืนสู่สภาพปกติ ทรงสอนศาสนาเป็นเวลา 20 ปี ทำให้ศาสนาอิสลามรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงสิ้นพระชนม์เมื่ออายุ 63 ปี ที่นครเมดินะ

ศาสนาอิสลามได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ตรงกับสมัยศรีวิชัยโดยมีหลักฐานในศิลาจารึกที่ขุดพบในจังหวัดสุโขทัยเป็นภาษาอูรดูและภาษาอาหรับสันนิษฐานว่า พวกพ่อค้าอาหรับจากคาบสมุทรอาระเบีย พวกพ่อค้าอินเดีย มุสลิม และมุสลิมะ โดยระยะแรกเข้ามายังอินโดนีเซียก่อนแล้วขยายตัวไปเกาะอื่น ๆ จนครอบคลุมตลอดแหลมมลายู ซึ่งมีชาวเปอร์เซียหรืออิหร่านเป็นมุสลิมกลุ่มแรกที่เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยในอดีตกาล โดยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพ่อค้าทั้งสิ้น นอกจากนั้นศาสนาอิสลามได้แพร่เข้าสู่ภาคเหนือของไทยโดยชาวจีนมุสลิมที่อพยพเข้ามาเมื่อคอมมิวนิสต์ได้เข้าครอบครองประเทศจีนในสมัยกรุงศรีอยุธยาศาสนาอิสลามเป็นปีกแผ่นมั่นคง และเจริญรุ่งเรืองด้วยความสนับสนุนของพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถได้มีพ่อค้าอิหร่าน 2 พี่น้องเข้ามาทำการค้าในกรุงศรีอยุธยาที่ท่าวาสุกรี คนพี่ชื่อแซ่คอะหมัดและคนน้องชื่อสะอิดได้นำสินค้าเข้ามาจำหน่ายและนำสินค้าไทยไปจำหน่ายต่างประเทศจนมีฐานะร่ำรวย ตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงทุกวันนี้ ศาสนาอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยโดยเฉพาะทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้ศาสนาอิสลามมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน¹

¹ ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. หน้า 129 – 134.

4. หลักศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามมีลักษณะเป็นเอกเทวนิยม คือ ให้นับถืออัลลอฮ์เพียงผู้เดียว ะหีย์ที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้แก่บิสมุฮัมมัด รวมทั้งสิ้น 114 สุเราะฮ์ (บท) แบ่งออกเป็น 6666 อายะห์ (โองการ) เรียกว่า “คัมกีร์อัล – กุรอาน” มุสลิมเชื่อว่าสรรพสิ่งในสากลจักรวาลนี้อัลลอฮ์เป็นผู้สร้างและผู้อภิบาลให้อยู่ในระบบและธรรมชาติของมันโดยถือว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงให้บังเกิดมนุษย์ให้มีความคิดอิสระที่จะเลือกทำความดีหรือความชั่วก็ได้ เชื่อกันว่าการมีชีวิตในโลกมีเพียงครั้งเดียว เมื่อถึงวันอวสานของโลกจะต้องพบกับ “บัรซัค” คือ สุสานอันเป็นสภาพคั่นกลางระหว่างโลกนี้กับโลกหน้า หลังจากเขามีสชีวิตอยู่ในสุสานจะพบกับ “วันกิยามะฮ์” คือ วันที่มนุษย์จะต้องฟื้นคืนชีพ หลังจากโลกพินาศแล้ว มนุษย์จะต้องรับคำพิพากษาจากผลแห่งบาปบุญมาเป็นเครื่องบ่งชี้เพื่อชีวิตแห่งอาคิเราะฮ์ (ปรโลก)¹

หลักศาสนาอิสลามแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ภาคปฏิบัติ หรือเรียกว่า “รูกันอิสลาม” ได้แก่ การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคซะกาต การบำเพ็ญฮัจญ์ และภาคศรัทธา ได้แก่ การเชื่อถือและเลื่อมใสในคำสอนต่าง ๆ ของศาสนาเรียกว่า “อิหม่าน”²

ภาคศรัทธาเป็นหลักพื้นฐานของอิสลาม อาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ อัลลอฮ์ เพราะถ้าขาดศรัทธาแล้วการปฏิบัติก็ไม่เป็นตามแนวทางของอัลลอฮ์ หลักศรัทธา 6 ประการ ได้แก่ ศรัทธาในอัลลอฮ์ ศรัทธาในบรรดาโมลาคะฮ์ ศรัทธาในคัมกีร์ ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต ศรัทธาในวันพิพากษา ศรัทธาในกฎกำหนดสภาพการณ์

ศรัทธาในอัลลอฮ์ มุสลิมทุกคนจะต้องมีศรัทธา คือ มีความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระอัลลอฮ์เจ้าเป็นเบื้องต้นแรกก่อนอื่นใดทั้งหมด ก่อนจะทำสิ่งใด ต้องประกาศพระนาม

¹ คอลมนรรัตน์ บากา และคณะ. “ศาสนาอิสลามในภาคใต้”. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้* เล่ม 15. หน้า 7399 – 7394.

² มานพ วงศ์เสงี่ยม. *หลักการศรัทธาของอิสลาม*. หน้า 1 – 2.

พระองค์ก่อน ถ้าไม่ออกเสียงก็ให้ระลึกไว้ในใจว่า “อัซหะดุอันลาอิลาหะอิลลัลลอฮ์” แปลว่า ข้าพเจ้าปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าองค์อื่นนอกจากพระอัลลอฮ์

ศรัทธาในบรรดาอิกะฮ์ มลาอิกะฮ์หรือเทวดาของอิสลามเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์สร้างและพระองค์ได้มอบหมายหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือพระองค์ ลักษณะของมลาอิกะฮ์นั้นเป็นพระนามพระธรรมไม่มีตัวตน แต่การที่อิสลามยอมรับเช่นนี้ไม่ใช่เคารพสักการะแบบเช่นไหว้เพื่อวิงวอนร้องขอ แต่เน้นการยอมรับในฐานะที่เป็นสื่อกลางระหว่างอัลลอฮ์กับศาสดาเท่านั้น

ศรัทธาในคัมภีร์ ศาสนาอิสลามยอมรับในคัมภีร์ต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ได้ประทานมาโดยผ่านศาสดาของศาสนาต่าง ๆ คัมภีร์ที่อัลลอฮ์ประทานมานี้มีประมาณ 104 เล่ม ที่สำคัญที่สุดคือคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์ที่อัลลอฮ์ประทานมาโดยผ่านเทวดาสู่นบีมุฮัมมัด ด้วยการคล้อยใจในแต่ละครั้งเป็นระยะ ๆ อัลกุรอานจึงเป็นธรรมนูญของชีวิตที่ชี้ทางให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื้อในคัมภีร์อัลกุรอานจึงประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ทั้งในด้านศาสนา ศีลธรรม สังคมวิทยา การเมือง ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมายและสุศึกษา ภาษาที่ใช้เป็นภาษาอาหรับชั้นสูง

ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต ศาสนทูต คือ บุคคลผู้ที่ได้รับเทวโองการจากพระอัลลอฮ์ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนให้นำไปประกาศเผยแผ่ให้มนุษย์ปฏิบัติตามจำนวนศาสนทูตตามที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานมี 25 ท่าน คือ อาดัม นูฮ์ อีดิส ฮูด ซอลิฮ์ อินร่าฮีม อิสมาอีล อิสฮาก ยูซุบ ลูต ยะอูบ มูซา ฮาโรลย์ ชะกะรียา ยะฮยา อีซา ดาวูด สุลมาน อิลยาส ชุลกิฟลี ไอยูบ Yunus และมูฮัมมัด

ศรัทธาในวันพิพากษา ศาสนาอิสลามยอมรับเกี่ยวกับวันอวสานของโลก เช่นเดียวกับศาสนายิวและศาสนาคริสต์ ในวันนั้นอัลลอฮ์จะเสด็จมายังโลกเพื่อพิพากษาการกระทำของมนุษย์ ความศรัทธาเท่านั้นจะช่วยให้มนุษย์ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทระมัดระวังไม่ให้เกิดความชั่วและเพียรทำความดี แม้จะเหนื่อยยากปานใดก็ต้องทนเพื่อโลกหน้าที่สมบูรณ์และดีกว่าโลกนี้ ชีวิตที่เกิดโลกหน้าหลังจากที่ได้รับการพิพากษาแล้วจะเป็นชีวิตที่นิรันดร์ ส่วนผู้ที่กระทำความชั่วสิ่งตอบแทน คือ ไฟชำระและนรกภูมิ

ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ์ ศาสนาอิสลามมีหลักความเชื่อว่ากฎ
ธรรมชาติทั้งหลายนั้นล้วนมาจากอัลลอฮ์เป็นผู้กำหนด แม้แค่ชะตากรรมของมนุษย์ก็ถูก
ลิขิตโดยอัลลอฮ์ซึ่งยากที่มนุษย์จะเข้าใจได้ เพราะปัญญาของมนุษย์มีขอบเขตจำกัด
มนุษย์จึงไม่สามารถทราบวันตายและไม่สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์และความผิดหวัง
มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องทำ คือ การมอบความไว้วางใจต่ออัลลอฮ์เท่านั้น¹

สำหรับหลักปฏิบัติ 5 ประการ ซึ่งมุสลิมต้องยึดถืออย่างมั่นคง ได้แก่ การกล่าว
คำปฏิญาณยืนยันทศรฐามันว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระอัลลอฮ์และมุฮัมมัดผู้เป็น
วสุลของพระอัลลอฮ์ การละหมาดแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์ทั้งกายและใจวันละ 5
เวลา การถือศีลอด ในเดือนรอมฎอน การจ่ายซะกาต และการไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ
อัล - กะอูบะฮ์ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งในชีวิตพึงไปอย่างน้อย 1 ครั้ง
หากมีความสามารถ²

5. ประเพณีสำคัญของชาวไทยมุสลิม

ประเพณีวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดรูปแบบไว้แล้วนับ
ตั้งแต่สมัยของศาสดามุฮัมมัด มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามไม่สามารถเปลี่ยนแปลง
แก้ไขใด ๆ ได้เลยและไม่สามารถที่จะเลือกปฏิบัติบางอย่างตามความพอใจของตน
แม้ว่าสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศตลอดจนสภาพของสังคมจะต่างกันอย่างไรก็ตาม
เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ข้ออ้างหรือเหตุผล แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุด คือ การดำเนินชีวิตของ
พวกเขานั้นอยู่กับแนวทางที่อัลลอฮ์ได้ประทานมา หากผู้ใดปฏิบัติสวนทางหรือขัดแย้ง
กับคำสอนย่อมได้รับโทษในวันพิพากษาโลก ประเพณีสำคัญของชาวไทยมุสลิม คือ การ
โกนผมไฟ การแต่งงาน การเข้าสู่ันต์ งานศพ การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์
และอีกหลายอย่าง ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบางประเพณีเท่านั้น

¹วนิดา จำเขียว. ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า 359 – 361.

²คอลมนรจน์ บากา และคณะ. “ศาสนาอิสลามในภาคใต้”. ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้
เล่ม 15. หน้า 7400.

การโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟของชาวไทยมุสลิมจะกระทำเมื่อเด็กมีอายุได้ 7 วัน ก่อนการโกนผมไฟบิดาจะต้องเตรียมข้าวของต่าง ๆ ไว้ เช่น แป้ง อินทผาลัม น้ำหอม ข้าวเหนียวเหลือง และมะพร้าวอ่อนเปิดปาก การทำพิธีต้องบอกให้ โต๊ะครูหรือผู้อาวุโสเป็นผู้ทำ นอกจากนี้จะต้องเชิญแขกที่อยู่บ้านใกล้เคียงและผู้ที่เคยเคาะหม้อมาร่วมพิธีด้วย ในวันพิธีจะเริ่มด้วยการเจิมหน้าเด็กด้วยแป้งและน้ำหอม ป้อนอินทผาลัมหรือน้ำผึ้งให้เด็ก หลังจากนั้น โต๊ะครูหรือผู้อาวุโสจะเป็นผู้เริ่มโกนผมไฟ ก่อนพร้อมกับกล่าวสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า เมื่อโกนผมเสร็จก็นำเด็กขึ้นเปลแล้วกล่อมเด็กเป็นภาษาอาหรับ สุดท้ายขอพรให้เด็กนั้นพบกับความสุขความเจริญในชีวิตเป็นอันเสร็จพิธี

การแต่งงาน ชาวไทยอิสลามเรียกประเพณีนี้ว่าประเพณีนิกะฮ์ ประเพณีนี้ คล้ายคลึงกับการแต่งงานของคนไทย คือ เมื่อผู้ชายและผู้หญิงรักใคร่ชอบพอกัน ก็มีพิธี ทาบทาม สู่ขอ มีการหมั้น หลังจากนั้นจึงจัดพิธีนิกะฮ์ การนิกะฮ์จะต้องมีข้อบังคับทาง ศาสนาตามหลักอิสลาม 5 ประการ ได้แก่ หวันหลี คือ มีผู้ปกครองของฝ่ายหญิงซึ่งอาจ เป็นพ่อหรือบุคคลที่พ่อแม่มอบหมายให้เป็นตัวแทน สักห์ คือ การมีสักขีพยานในการ แต่งงาน 2 คน คำกล่าวคำรับ คือ คำกล่าวของวันหลีและคำรับของเจ้าบ่าว ตัวเจ้าบ่าว และตัวเจ้าสาว¹

การเข้าสู่ันต์ เมื่อเด็กชาวมุสลิมอายุ 8 – 15 ปี ผู้ปกครองจะจัดพิธีสู่ันต์ หรือพิธี คอดันให้ตามหลักการศาสนาอิสลาม การเข้าสู่ันต์ คือ การขลิบหนังปลายอวัยวะเพศออก เพื่อให้สะดวกในการทำมาศะอาด ทั้งนี้เพราะมุสลิมจะต้องอาบน้ำก่อนไปละหมาด และอาบน้ำหลังจากร่วมหลับนอนระหว่างสามีภรรยา การมีปีศาจวะค่างอยู่ที่อวัยวะเพศ หลักการศาสนาอิสลามถือว่าเป็นสิ่งสกปรก²

¹ชวน เพชรแก้ว และสหาย ไสยรินทร์. สุราษฏร์ธานีของเรา. หน้า 51.

²จำเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ. ศาสนาและวัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้. หน้า 45.

งานศพ เมื่อมุสลิมถึงแก่กรรม เจ้าภาพจะประกอบพิธีขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า (ละหมาด) และฝังภายใน 24 ชั่วโมงนับจากเวลาสิ้นใจ ชาวมุสลิมจะจัดการกับศพตามหลักทางศาสนา 4 ประการ คือ อาบน้ำศพ ห่อศพ กล่าวคำอำนวยพรต่อศพ (ละหมาดให้แก่ศพ) และฝัง การอาบน้ำศพจะต้องทำความสะอาดทั้งร่างกายอย่างแผ่วเบา และรดด้วยน้ำใบพุทรา น้ำผสมการบูรณ เป็นต้น แล้วจึงอาบน้ำสะอาด จากนั้นนำศพห่อด้วยผ้าขาวสำหรับผู้ชายอย่างน้อย 1 ชั้น ผู้หญิงอย่างน้อย 3 ชั้น ให้เศษผ้าขาวมัดเหนือศีรษะระหว่างลำตัว และปลายเท้า แล้วนำศพวางบนแคร่ หลุมที่ฝังศพต้องขุดลึกประมาณ 2 เมตร การฝังให้หันศพไปทางทิศตะวันตก นอนตะแคงให้ไหล่ขวาลง¹

การถือศีลอด การถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมและศาสนกิจที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติเป็นเวลานานถึง 1 เดือนในรอบ 1 ปี อันเป็นการฝึกความอดทนอดกลั้นทางกาย วาจา ใจ และเป็นการสัมผัสกับความทุกข์ที่ทำให้ตนเองได้มีโอกาสเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การถือศีลอดกระทำในเดือนรอมฎอน ในการถือศีลอดทุกคนจะต้องงดเว้นอาหารและเครื่องดื่ม รวมไปถึงการร่วมสังวาส การงดเว้นในการทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ ทุกชนิด นับตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นไปจนถึงพระอาทิตย์ตก นอกจากนี้ยังมีการถือศีลอดในวาระต่าง ๆ เช่น การถือศีลอดของผู้ไม่ได้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ การถือศีลอดในทุก ๆ เดือน ๆ ละวัน และการถือศีลอดในวันจันทร์และวันพฤหัสบดี

การประกอบการพิธีฮัจญ์ ฮัจญ์เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกภาพของประชาชนชาวมุสลิมที่มาร่วมชุมนุมกัน ณ อัลกะอฺบะฮะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย การประกอบพิธีฮัจญ์จะทำในช่วงต้นเดือนที่ 12 ของศักราชอิสลาม โดยกำหนดให้ปฏิบัติได้ปีละครั้ง โดยเริ่มปฏิบัติพิธีกรรมนี้ได้ตั้งแต่เดือน 10 ผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องเป็นผู้ที่แข็งแรงสมบูรณ์ และมีความสามารถพอที่จะเดินทางได้ อีกทั้งจะต้องประกอบศาสนกิจข้ออื่น ๆ เช่น การละหมาด การถือศีลอด และการบริจาคซะกาตครบสมบูรณ์ก่อนจึงจะไปได้ และต้องไม่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อนในภายหลัง

¹สุเมธ เมธาวิทยากุล. ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า 127 – 128.

ผู้ไปฮัจญ์จะต้องประกอบศาสนกิจต่าง ๆ คือ แต่งกายตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในศาสนา การชำระล้างร่างกายให้สะอาด การพักสงบที่ทุ่งอารอฟะหุ เพื่อรำลึกและขอพรต่ออัลลอฮ์ การเดินเวียนรอบอัลกะอับะฮ์ทวนเข็มนาฬิกาครั้งละ 7 รอบ การเดินและวิ่งไปมาระหว่างเนินเขาอัศซอฟาและอัลมัรวะฮ์ 7 เที้ยว การขลิบผมหรือโกนศีรษะสำหรับชายหลังจากเสร็จพิธีแล้ว¹

ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย เป็นเมืองโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานานนับเป็นพัน ๆ ปี มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก

สุราษฎร์ธานีก่อนสมัยประวัติศาสตร์

จากหลักฐาน โบราณคดีที่สำรวจพบในบริเวณพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จนถึงปัจจุบัน ชี้ชัดได้ว่าในจังหวัดนี้มีผู้คนอาศัยมาเป็นเวลานาน ได้มีการค้นพบหลักฐานการตั้งชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์บนดินแดนส่วนต่าง ๆ ทั้งในช่วงเวลาเดียวกันและต่างกันจำนวนมาก ชุมชนที่เกิดขึ้น มีลักษณะเป็นกลุ่มมีความหนาแน่น และการพัฒนาการที่ชัดเจน คือ บริเวณโดยรอบอ่าวบ้านดอนในปัจจุบัน กลุ่มพื้นที่ตั้งแต่อำเภอท่าชนะไปจนถึงอำเภอกาญจนดิษฐ์ แหล่งชุมชนโบราณซึ่งปรากฏชัดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ แหล่งชุมชนโบราณพุนพิณ ชุมชนโบราณไชยา ชุมชนโบราณท่าชนะ

แหล่งชุมชนโบราณพุนพิณ ประกอบด้วยชุมชนโบราณ 2 แห่ง คือ ชุมชนโบราณควนพุนพิณ และชุมชนโบราณเขาศรีวิชัย จากการศึกษาพบว่า ชุมชนโบราณ

¹วนิดา จำเริญ. ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า 378.

ควนพุนพินและเขาศรีวิชัยมีลักษณะของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน คือ ต่างก็ตั้งอยู่บนเนินหรือที่สูงริมฝั่งน้ำ บนเนินมีการสร้างศาสนสถานแต่เป็นศาสนสถานต่างลักษณะ กล่าวคือ บนควนพุนพินเป็นสถูปในพุทธศาสนา ส่วนที่เขาศรีวิชัยเป็นศาสนสถานประดิษฐานเทวรูปในศาสนาฮินดู หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญสะท้อนให้เห็นการติดต่อวัฒนธรรมของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ การพบขวานหิน เครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยกระดูก เครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นเมือง นอกจากพบหลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า ชุมชนทั้งสองแห่งนี้ในช่วงเวลาต่อมา มีการติดต่อกับชนต่างชาติ เช่น อินเดีย จีน และอาหรับ โดยมีความสัมพันธ์กันทางการค้าและลัทธิศาสนา หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างศาสนสถานบนเนินเขา รูปเคารพในศาสนา ลูกปัดเครื่องถ้วยจีน และเงินเหรียญอาหรับ

แหล่งชุมชนโบราณไชยา แหล่งชุมชนนี้เป็นชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ชุมชนแห่งหนึ่งของภาคใต้ที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ทิศเหนือติดต่อกับพนมเบก ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านคอน ทิศตะวันตกติดต่อกับบ้านโมถ่าย ทิศใต้ติดต่อกับคลองท่าปูน และอ่าวบ้านคอน แหล่งชุมชนโบราณไชยามีแหล่งกลุ่มชนต่าง ๆ อยู่ร่วมกันและกระจายกันเป็นกลุ่มตามสภาพภูมิศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มชุมชนบนสันทราย กลุ่มชุมชนบนริ้วสันทรายเล็ก กลุ่มชุมชนแนวลำน้ำ กลุ่มชุมชนบนเนินเขาริมลำน้ำ และกลุ่มชุมชนชายฝั่งทะเล¹ จากการศึกษาพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ ขวานหินขัด และกลองมโหระทึกสำริดกระจายอยู่ในบริเวณกว้างขวาง นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนในชุมชนโบราณไชยาได้ติดต่อกับชุมชนภายนอก เช่น เขมร อินเดีย จีน อินโดนีเซีย และอาหรับ โดยมีความสัมพันธ์กันทางการค้าและศาสนา หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ คือ ลูกปัดแบบอินเดีย เครื่องถ้วยชามจีน เครื่องแก้วจากอาหรับ เป็นต้น

แหล่งชุมชนโบราณท่าชนะ เป็นชุมชนสมัยเริ่มประวัติศาสตร์อีกชุมชนหนึ่งของภาคใต้ อยู่ในเขตอำเภอท่าชนะ ทิศเหนือติดต่อกับคลองท่ากระจาย ทิศตะวันออกติด

¹ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น, แหล่งศิลปกรรมสำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี, หน้า 3.

ทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดต่อกับเขาหินใหญ่ และทิศใต้ติดต่อกลางท่าม่วง หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชุมชนโบราณท่าชนะ ได้แก่ ขวานหินขัด เทวรูป พระพุทธรูปป็นเศษภาชนะดินเผาและอิฐ เครื่องถ้วยจีน ลูกปัดแก้ว กำไล แหวน เป็นต้น

แหล่งชุมชนโบราณเวียงสระ เป็นชุมชนโบราณที่เก่าแก่และมีขนาดใหญ่ ชุมชนนี้เป็นเมืองโบราณรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดเนื้อที่ 300 ไร่เศษ เป็นเมืองที่มีน้ำล้อมรอบ มีคูน้ำล้อมรอบ 2 ชั้น ชุมชนนี้เป็นแหล่งเจริญทั้งด้านศาสนาพุทธและพราหมณ์ มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชุมชนโบราณเวียงสระ ได้แก่ เทวรูปพระวิฆณุ ขวานหินขัด เหรียญอาหรับ ภาชนะดินเผาของจีน เป็นต้น

แหล่งชุมชนโบราณบ้านกระแดะ คือ บริเวณบ้านกระแดะ ตำบลช้างขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ และบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ตำบลกระแดะ และตำบลท่าทอง ในบริเวณนี้พบโบราณวัตถุโบราณสถานจำนวนมาก เช่น แหล่งโบราณคดีวัดถ้ำคูหา มีพระพุทธรูปป็นดินเหนียว นอกจากนี้ในวัดร้างหลายแห่งได้พบเงินตราโลหะ พระพิมพ์ พระพุทธรูปศิลา คูน้ำโบราณ เป็นต้น¹

ชุมชนโบราณในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงให้เห็นร่องรอยการตั้งหลักแหล่งของบรรพชนมาหลายสมัยต่อเนื่องกัน โดยมีหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่างแสดงให้เห็นว่าชุมชนโบราณในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นชุมชนเก่าแก่ เป็นแหล่งวัฒนธรรมและอารยธรรมมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ดินแดนนี้มีความเจริญสูงสุดในแทบทุกด้านจนถึงขั้นเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งทางศิลปวัฒนธรรมและอารยธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สุราษฎร์ธานีสมัยประวัติศาสตร์

ในสมัยสุโขทัยและอยุธยา คำว่าสุราษฎร์ธานียังไม่ปรากฏ ดินแดนของสุราษฎร์ธานีก็คือ แหล่งชุมชนโบราณและเมืองโบราณดังกล่าวมาแล้ว เมืองโบราณในสุราษฎร์ธานีสมัยสุโขทัยและอยุธยาที่สำคัญ คือ เมืองไชยา เชื่อกันว่าเมืองไชยาขึ้นกับ

¹ ชวน เพชรแก้ว และสหาย ไสยรินทร์. สุราษฎร์ธานีของเรา. หน้า 4-5.

เมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาเมื่อเมืองนครศรีธรรมราชตกเป็นเมืองประเทศราชของอาณาจักรสุโขทัย เมืองไชยาจึงรวมอยู่ในอำนาจของกรุงสุโขทัยด้วย เมื่อกรุงสุโขทัยสิ้นอำนาจ สมัยอยุธยาตอนต้นเมืองไชยาอยู่ในความปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชอีก เพิ่งมีหลักฐานแน่ชัดว่าในปี พ.ศ. 1998 เมืองไชยาเป็นเมืองพระยามหานครหรือหัวเมืองชั้นนอกชั้นตรีของอยุธยา เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองไชยาด้วย และเมื่อเมืองนครศรีธรรมราชตั้งคนเป็นใหญ่ เมืองไชยาก็อยู่ในความปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช

ในสมัยกรุงธนบุรีพระเจ้าตากสินได้ยกกองทัพไปปราบเจ้าพระยานครเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ครั้นมาถึงเมืองไชยาหลวงปลัดเมืองไชยาเข้ามาสวามิภักดิ์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองไชยา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พม่ายกทัพมารุกรานหัวเมืองปักษ์ใต้เมืองไชยาถูกเผาเสียหาย จึงย้ายเมืองจากบ้านเวียงไปตั้งใหม่ที่ตำบลพุมเรียง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองไชยาได้รวมเข้าเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลเทศาภิบาลเรียกว่า มณฑลชุมพร ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายศาลว่าการมณฑลชุมพรที่ตั้งอยู่ชุมพรมาตั้งที่บ้านคอนบริเวณศาลากลางเมืองไชยา แล้วเปลี่ยนชื่อจากมณฑลชุมพรเป็นมณฑลสุราษฎร์ธานี และเปลี่ยนชื่อเมืองไชยาที่บ้านคอนเป็นเมืองสุราษฎร์ธานีจนถึงปัจจุบัน¹

2. สภาพภูมิศาสตร์

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางชายฝั่งตะวันออก บริเวณกึ่งกลางของคาบสมุทรภาคใต้ มีเนื้อที่ประมาณ 12,891 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 8,057,125 ไร่ ซึ่งนับว่ามากเป็นอันดับ 10 ของประเทศและมากที่สุดภาคใต้ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์เป็นระยะทางประมาณ 660 กิโลเมตร มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 156 กิโลเมตร

¹ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี. หน้า 28-36.

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดชุมพรและอำเภอไทย อำเภอกำแพง เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่เหนือสุดของจังหวัด

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่ อำเภอพระแสง และอำเภอชัยบุรีเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใต้สุด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดพังงา และจังหวัดระนอง อำเภอพนมและอำเภอบ้านตาขุนเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตอยู่ทางตะวันตกสุด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทย และจังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอคอนสัก และอำเภอกาญจนดิษฐ์เป็นอำเภอที่มีอาณาเขตอยู่ทางตะวันออกสุด¹

ลักษณะภูมิศาสตร์

ภูมิประเทศเป็นภูเขาเกือบครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ทั้งหมด สภาพทั่วไปส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีเทือกเขาภูเก็ดทอดตัวเป็นแนวยาวตามแนวเหนือใต้ของจังหวัด ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะลุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำพุมดวง ลุ่มน้ำท่าทอง ลุ่มน้ำท่ากระจาย ลุ่มน้ำไชยา ลุ่มน้ำท่าฉาง เป็นต้น ลักษณะภูมิประเทศอาจแบ่งได้ 4 ลักษณะ คือ บริเวณพื้นที่ราบสูง ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดมีภูเขาใหญ่น้อยสลับซับซ้อน พื้นที่ทางทิศตะวันออกบางส่วนเป็นสันเขาบรรทัดซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอพนม อำเภอบ้านตาขุน และอำเภอคีรีรัฐนิคม บริเวณที่ราบริมฝั่งทะเลอยู่ทางตอนเหนือเลียบมาทางตะวันออก ตั้งแต่อำเภอกำแพง อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอคอนสัก บริเวณที่ราบลุ่มน้ำเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มแม่น้ำตาปี พุมดวง ได้แก่ พื้นที่ของอำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ อำเภอเคียนซา อำเภอบ้านนาเดิม อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอพุนพิน และอำเภอคีรีรัฐนิคม บริเวณพื้นที่ที่เป็นเกาะในทะเล ได้แก่ บริเวณพื้นที่อำเภอเกาะสมุย อำเภอเกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทอง และเกาะบริวารรวม 42 เกาะ

¹ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี. หน้า 3.

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปค่อนข้างอบอุ่น เนื่องจากมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือและลมตะวันออกเฉียงใต้พัดผ่าน จึงมีฝนตกชุกตลอดปี มีฤดูกาล 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ช่วงฤดูฝนยาวนานถึง 8 เดือน คือ ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี 1,789.5 มิลลิเมตร มีจำนวนฝนตกเฉลี่ยประมาณ 147 วันต่อปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 35.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 21.11 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 81.5

การคมนาคมขนส่ง สามารถเดินทางติดต่อได้สะดวกทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ มีถนนสายสำคัญ ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 เชื่อมระหว่างจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 401 เชื่อมต่อระหว่างอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดพังงา ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4009 เชื่อมต่อระหว่างเมืองสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4040 เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดภูเก็ต ทางรถไฟ มีทั้งขบวนรถเร็วและรถด่วนผ่านท้องที่ต่าง ๆ ในอำเภอ 7 อำเภอ รวมระยะทาง 136 กิโลเมตร โดยมีสถานีหลักอยู่ที่อำเภอพุนพิน ทางน้ำมีท่าเรือที่สำคัญ ได้แก่ ท่าเทียบเรือบ้านคอน ท่าเทียบเรือท่าทอง ท่าเรือเฟอร์รี่ ท่าเรือหน้าทอน เป็นต้น ทางอากาศมีสนามบินพาณิชย์ 2 แห่ง คือ ที่อำเภอพุนพินและอำเภอเกาะสมุย

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ข้าว ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว กาแฟ เงาะและไม้ยืนต้นอื่น ๆ ในด้านพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งและค้าปลีก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การประมง การทำเหมืองแร่ การทำป่าไม้ การอุตสาหกรรม การพาณิชยกรรม

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดนี้นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาเป็นศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่น ๆ มีวัดทางพุทธศาสนา 273 แห่ง สำนักสงฆ์ 17 แห่ง มัสยิด 40 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 16 แห่ง¹

¹ประทุม ขุ่มเพ็งพันธ์ และชาณูณรงค์ เทียงธรรม. “สุราษฎร์ธานี จังหวัด”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 17. หน้า 8114 – 8126.

3. ประเพณีวัฒนธรรม

ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน เนื่องจากเคยเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณ ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่

ประเพณีสวดมัลย์

สวดมัลย์ เป็นประเพณีประจำงานศพ มีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลและเป็นการเล่นแก้ความเจ็บปวดในขณะที่ยาพิษกำลังออกฤทธิ์ มัลย์คณะหนึ่งมี 4 คนเป็นแม่เพลง 2 คน เรียกว่า “แม่คู่” เป็นลูกคู่ 2 คน เรียกว่า “คู่หู” คนตรีที่ใช้คือรำมะนา กับขลุ่ย ส่วนการแต่งกายจะแต่งอย่างไรก็ได้ ส่วนใหญ่แต่งกายตามปกติจะมีอยู่บ้างบางวงที่มีการแต่งตัวตามท้องเรื่องหรือบทสวด การสวดจะเริ่มขึ้นหลังจากพระสวดพระอภิธรรมเสร็จแล้ว แต่เดิมการสวดมัลย์เป็นการตั้งวงเพื่อสวดหนังสือพระมาลัยจริง ๆ โดยแม่คู่ นั่งหันหลังให้โลงศพ ส่วนคู่หู นั่งที่เฉลี่ยข้างทั้ง 2 ด้าน การสวดจะมีतालปดรับหน้าทุกคน ทำนองสวดเป็นแบบสรภัญญะเรียกว่า “บทในกาล” แต่ระยะหลังธรรมเนียมเหล่านั้นไม่มีใครเคร่งครัดคงสวดเปิดหน้าและคิดประดิษฐ์คำร้องทำนองต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ ส่วนมากเป็นทำนองเพลงไทยเดิม เช่น ธรณีกันแสง แขกมอญ เป็นต้น เนื้อหาที่คงเรื่องพระมาลัยไว้แต่น้อยและนำเรื่องจากวรรณคดีบางเรื่องเข้าแทรกเป็นตอนเรียกว่า “เพลงนอก” “กลานอก” หรือ “ใบสวด” เรื่องที่เล่นแทรก เช่น จันทโครพ พระอภัยมณี รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน ลักษณะวงสวด เป็นวงสวดมัลย์จะสวดกันจนรุ่งสางก็มี

ประเพณีสวดทุ่ง

สวดทุ่ง เป็นประเพณีที่ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณในหลายพื้นที่ ส่วนใหญ่จัดขึ้นในเดือน 6 เป็นประจำทุกปี บางหมู่บ้านอาจเลื่อนไปทำในเดือน 5 เดือน 7 บ้าง ประเพณีทำบุญสวดทุ่งจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลทั้งแก่ตัวบุคคลและของหมู่บ้าน ตลอดจนไร่นา เพื่อขับไล่เสนียดจัญไร ไข้ห่า ฝัสด่างต่าง ๆ เพื่อรักษา

¹ อุดม หนูทอง. “สวดมัลย์”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 15.

บ้านช่องตลอดจนที่อาศัยอย่าให้มีความเจ็บไข้ ประเพณีสวดทุ่งมักทำกันบนลานดินกลาง ทุ่งนาก่อนถึงวันสวดทุ่ง ค่อนเย็นจะนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดมนต์เย็นที่กลางทุ่งนา ใน คอนคำจะมีการจัดมหรสพสมโภช เช่น โนรา หนังตะลุง ภาพยนตร์ เพลงบอก เช้ารุ่งขึ้น ก็นิมนต์พระสงฆ์มาสวดและฉันภัตตาหารเช้า เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จชาวบ้านต่างร่วม รับประทานอาหารกันเป็นอันเสร็จงาน¹

ประเพณีรับส่งตายาย

ประเพณีรับส่งตายาย บางท้องถิ่นเรียกว่า “รับเปรต – ส่งเปรต” คือ ประเพณี ทำบุญวันสารท ประเพณีนี้กระทำกันทุกท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณี ที่แสดงออกถึงกตัญญูอย่างสูงยิ่งต่อบรรพบุรุษ ในวันนี้ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีไม่ว่าจะ ไปอยู่อาศัย ณ ที่ใดมักเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิมเพื่อที่จะประกอบกิจกรรมดังกล่าว ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะจัดสำหรับคาวหวาน ดอกไม้ รูปเทียนไปทำบุญที่วัด ส่วนวันส่ง ตายายตรงกับวันพระสิ้นเดือน คือ แรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ในวันส่งตายายชาวบ้านจะต้อง เตรียมขนมต่าง ๆ เป็นพิเศษ ซึ่งเป็นคตินิยมว่าจัดเตรียมให้ตายายนำกลับไปนึ่งเอง ขนม ดังกล่าวจึงเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า “ขนมตายาย” ได้แก่ ขนมลา ขนมกรูป ยาหนม ยาสาด ขนมไข่ปลา ขนมบัว ขนมพอง ต้ม และผลไม้ต่าง ๆ ขนมดังกล่าวนี้ชาวบ้านจะจัดใส่ กระเชอนำไปถวายพระที่วัด หลังจากถวายพระแล้วชาวบ้านจะนำอาหารและขนม ส่วนหนึ่งวางไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เช่น ประตู่วัด โคนต้นไม้ เพื่อให้ตายาย หรือเปรตที่ไม่ได้รับอาหาร อาหารเหล่านี้เรียกว่าตั่งเปรต หลังจากพระสงฆ์ทำพิธีเสร็จ แล้ว ชาวบ้านจะเข้าไปแย่งของกันอย่างสนุกสนาน การแย่งกันลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่า “ชิงเปรต” หลังจากทำบุญเช้าเสร็จ ก็จะมีการบังสุกุลบรรพบุรุษ แต่ในบางแห่งก็จะทำใน ค่อนเย็น หลังจากนั้นก็เป็นเสร็จพิธี

¹ ประชุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. “สวดทุ่ง”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 16. หน้า 7820 – 7821.

ประเพณีทอดผ้าป่า

ประเพณีทอดผ้าป่า เป็นประเพณีที่กระทำควบคู่ไปกับประเพณีลากพระของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวคือ จะทำกันก่อนจะมีงานแห่พระ 1 คืน ประเพณีทอดผ้าป่าที่กระทำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะมีการทอดผ้าป่าตามกำลังทรัพย์ ส่วนสิ่งที่ใช้จัดในพุ่มผ้าป่าที่จำเป็น คือ ผ้าสำหรับพระภิกษุ 1 ผืน ห้อยไว้กับพุ่มไม้สำหรับพระภิกษุจะได้ชักเป็นผ้าบังสุกุล และปิ่นโต 1 ถาด พร้อมอาหารคาวหวานและสิ่งของที่จำเป็นอื่น ๆ เช้าวันทอดผ้าป่า คือ วันแรม 1 ค่ำ ประมาณ 5.30 นาฬิกา พระภิกษุจำนวนเท่ากับพุ่มผ้าป่าจากวัดต่าง ๆ ก็จะจาริกไปยังพุ่มผ้าป่าตามสลาก ครั้นประมาณเวลา 6.00 – 6.30 นาฬิกา ก็เริ่มพิธีถวายพุ่มผ้าป่า เจ้าของพุ่มผ้าป่าและประชาชนที่ร่วมทำบุญกับผ้าปານี้จะนั่งลงและพนมมือตรงไปยังพุ่มผ้าป่าด้านหน้าของตน พระภิกษุชักผ้าแล้วให้พรที่เป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นพระภิกษุจะจาริกกลับวัด¹

ประเพณีลากพระ

ลากพระหรือชักพระ เป็นประเพณีที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตรงกับวันแรม 11 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ประเพณีลากพระกระทำกัน 2 ทาง คือ ทางบกและทางน้ำ ก่อนจะมีการลากชาวบ้านจะจัดเตรียมทำเรือพระสำหรับที่จะลากโดยประดับอย่างหรูหรา ก่อนวันลากพระหนึ่งวันชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารสำหรับถวายพระ ขนมหักขาดไม่ได้ คือ ข้าวต้มใบกะพ้อซึ่งทำเป็นรูปสามเหลี่ยม เมื่อถึงเช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะอาราธนาพระพุทธรูปที่เรียกว่าพระลากขึ้นประดิษฐานบนบุษบก นิมนต์พระภิกษุในวัดนั้นทั้งหมดขึ้นนั่งประจำเรือพระ พร้อมทั้งอุบาสกและศิษย์วัดที่จะติดตามและประจำเครื่องประโคม อันมีโพน (กลองเพล) ฆ้อง โหม่ง ฉิ่ง ฉาบ แล้วชาวบ้านก็จะช่วยกันลากเรือพระออกจากวัดตั้งแต่เช้าตรู่ ถ้าเป็นการลากพระทางน้ำก็จะใช้เรือพายลาก ถ้าเป็นการลากพระทางบกก็จะใช้คนเดินลากหรือรถยนต์ลากแล้วแต่กรณี ขณะที่ลากเรือพระไปก็จะมีชาวบ้านมาแขวนคัมภีร์พระหรือร่วมลาก โดยเฉพาะการลากพระทางน้ำ เรือพาย

¹จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี. หน้า 92 – 95.

หรือเรือแจวจะเข้าไปชิดเรือพระลำที่ใหญ่กว่าและกำลังถูกลากไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเข้าใกล้พอสมควรก็จะใช้วิธี “ซัดคัม” ไปยังเรือพระให้คนคอยรับ เมื่อถึงจุดนัดหมายในเวลา ก่อนเพล จะให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสแขวนคัมและถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุ และสามเณรได้ทั่วทุกวัด โอกาสนี้ได้ก่อให้เกิดการประกวดประชันกันโดยปริยาย เช่น การประกวดเรือพระ การแข่งเรือพาย เป็นต้น พอตกตอนเย็นก็จะลากเรือพระวัดของตน แยกย้ายกันกลับวัด ถ้าวัดใดเรือพระสวยงามเป็นที่ภูมิใจของชาวบ้านถิ่นนั้น ๆ ก็จะมีการ แห่แหนไปอวดถิ่นอื่น ๆ หรืออาจถูกชาวบ้านถิ่นอื่นแย่งไปต่อรองเรียกค่าไถ่ จนเป็นเหตุ ให้ต้องลากต่อวันรุ่งขึ้นก็มี ประเพณีลากพระได้ปรับเปลี่ยนแต่งเติมต่างกันไปจากเดิม หลายอย่าง เช่น ใช้เรือหางยาวแทน หรือการใช้รถดัดแปลงตกแต่งเรือพระ มีการตั้งหีบ เงินอนุโมทนา มีการใช้เครื่องเสียงขยายเสียง บางท้องถิ่นจัดงานบันเทิงอื่น ๆ ประกอบ เช่น ประกวนางงาม การมีมหรสพ เป็นต้น¹

ประเพณีการเกิด

ชาวสุราษฎร์ธานีมีความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดว่า ทารกที่เข้าท้องมารดานั้นเป็น การจุติของเทวดา บางท้องที่จึงห้ามไม่ให้ชี้หรือทักสีฟุ้งได้ เพราะจะทำให้สิ่งที่เกิดนั้นไป เกิดในท้องหมา เมื่อมารดาตั้งครรภ์คนเฒ่าจะแนะนำให้ผู้จ้กรักษาสุขภาพโดยไม่ให้ ทำงานหนัก ทำจิตใจให้สบาย ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ไปร่วมงานศพ และหมั่นทำบุญ ตักบาตรทุกวัน นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามสำหรับคนตั้งครรภ์มากมาย เช่น ห้ามอาบน้ำ กลางคืน ห้ามดูศพ ห้ามรับประทานอาหารเผ็ดจัด เป็นต้น เมื่อใกล้กำหนดคลอดแม่ทาน (หมอด้าย) จะมาคัดท้องให้บ่อย ๆ เพื่อให้คลอดง่าย เมื่อถึงกำหนดคลอดสามีและญาติ มิตรจะต้องเตรียมหาฟืน ถ่าน แคร่สำหรับอยู่ไฟ และของใช้จำเป็นอื่น ๆ แม่ทานจะเป็น ผู้ทำคลอด เมื่อทารกคลอดออกมาแม่ทานจะล้างสิ่งที่ตกค้างในปากทารกและตัดสาย สะดือออกด้วยไม้ไผ่แล้วใช้ด้ายเหนียวผูกสายสะดือเอารอยตัดที่อยู่กับรกจุ่มตามส่วน ต่าง ๆ ของร่างกายเด็ก ได้แก่ จุ่มที่ปาก แม่ทานจะกล่าวว่า ปากจงกล่าวแต่วาจาสุจริต

¹ สุธีวงศ์ ทงศ์ไพบูลย์. “ลากพระ”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 14. หน้า 6794 – 6804.

จุ่มที่กระหม่อม แม่ทานจะกล่าวว่า จงคิดแต่สิ่งที่ดี จุ่มที่มือ แม่ทานจะกล่าวว่า จงกระทำ ให้มีด้วยผลบุญ จุ่มที่เท้า แม่ทานจะกล่าวว่า ดินอย่าเที่ยววิ่งวนให้เสียการ จุ่มที่อวัยวะ สืบพันธุ์ แม่ทานจะกล่าวว่า อย่ามีสันทานสืบพันธุ์ให้เสียตระกูล การอาบน้ำทารกแรกเกิด จะใช้น้ำอุ่นใส่เกลือลงเล็กน้อย อาบน้ำเสร็จใช้ผลขมิ้นผสมดินสอพองบดละลายน้ำธูปตัว เด็ก ใช้หัวไพลที่เสกอาคมผูกข้อมือเด็กเป็นการป้องกันผีร้าย แล้วนำเด็กลงเบาะ ใช้คนซึ่ง เมื่อวัยเด็กเป็นคนอ่านสอนง่ายปูเบาะให้ ได้เบาะจะมีสมุด ดินสอ เข็ม เพื่อเป็นเคล็ด ให้เด็กอ่านสอนง่าย สำหรับรถที่ออกมาอยู่กับเด็กนั้นแม่ทานจะนำใส่หม้อดินใส่เกลือใช้ ผ้าขาวห่อปิดผูกด้วยด้ายดิบสีขาวปนแดงแล้วนำไปฝังที่จอมปลวก หลังจากคลอดทารก แล้วผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟโดยนอนบนแคร่ โกลั้แคร่จะมีกองไฟ แม่ทานจะคอยเอาหิน ก้อนเส้าเผาไฟใช้น้ำรดแล้วเอาผ้าห่มมาวางบนท้อง เพื่อให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น การอยู่ไฟ จะกำหนดให้อยู่ครบวันสี่ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกห่าง เมื่อครบกำหนดแม่ทานจะทำพิธี โดยเอาน้ำมันต์ประพรมและราดไฟให้ดับสนิท ก้อนเส้าใช้น้ำมันต์ประพรมแล้วห่อผ้า นำ ไปเก็บไว้ที่ราด ซึ่งแม่ทานตั้งไว้เมื่อก่อนจะคลอด หลังจากนั้นจะจุดเทียนบูชาครูเก็บเงิน ที่ตั้งราดไว้

ประเพณีการตาย

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น เจ้าของบ้านจะไปหาคนที่รู้พิธีมาเป็นที่ปรึกษาการปฏิบัติ จะเริ่มด้วยการอาบน้ำศพ ทาตัวศพด้วยขมิ้น ประพรมด้วยน้ำหอม แต่งด้วยเสื้อผ้าอย่างดี แต่งตัวให้เสื้อผ้าด้านหน้ากลับไปอยู่ทางด้านหลัง มีการเอาเหรียญหรือแหวนใส่ปากศพ ปิดตาศพ จับมือศพประนม ถีอดอกไม้รูปเทียน และมัดศพเรียกว่าดราสัง การมัดศพ มัด 3 เปลาะ คือ เป็นบ่วงผูกคอมือและเท้า หมายถึง ห่วงบุตร ห่วงภรรยา (สามี) และห่วงทรัพย์ บางแห่งมัด 5 เปลาะ หมายถึง ชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ จากนั้นบรรจุศพใส่โลงและสวดพระอภิธรรมในคืนนั้น การตั้งศพอาจตั้งที่บ้านหรือที่วัดก็ได้ โลงศพจะต้องวางให้ศีรษะผู้ตายอยู่ทางทิศตะวันตก มีเครื่องประกอบ หน้าโลงศพ คือ โต๊ะหมู่บูชา ดอกไม้ รูปเทียน รูปถ่ายผู้ตาย ภูเขาโยง เครื่องอาหาร

ดาวหวานซดเล็ก ๆ สำหรับแซ่บศพและนิมนต์พระ 4 รูปสวด จะคืนละก็เพียงก็ได้ การตั้งศพนิยมเป็นวันที่เลขคี่ เช่น 3, 5, 7 และวันเผาศพต้องเป็นวันคี่ด้วย จะไม่เผาศพในวันพระสิ้นเดือน (แรม 15 ค่ำ) และถ้าตายวันเสาร์จะไม่เผาวันอังคารเพราะเชื่อว่าผีดู การเคลื่อนศพไปยังสุสานต้องมีพระเดินนำหน้าเรียกว่า พระนำทาง และพระรูปอื่น ๆ ที่อยู่ในขบวนสวดอภิธรรมไปตลอดทาง ก่อนเผาศพต้องนำศพไปวางบนศาลาเพื่อสวดอภิธรรม แสดงพระอภิธรรมเทศนา และทอดผ้าบังสุกุล ตอนวางศพบนเชิงตะกอน ญาติมิตรแขกเหรื่อจะนำไม้แห้งมาคนละท่อนเพื่อใช้ร่วมเผา ตอนเผาศพจะมีการทิ้งเบี้ยที่เชิงตะกอน และโปรยเงินซื้อที่ให้ผี พระจะเป็นผู้เริ่มเผาก่อน หลังจากนั้นก็เป็นหน้าที่ของชาวบ้านช่วยกันเผา และสุดท้ายก็เป็นหน้าที่ของสัปเหร่อที่จะจัดการดูแลให้ไฟไหม้ศพจนหมด ในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้นจะนิมนต์พระมาทำพิธีเก็บกระดูก เมื่อเสร็จพิธีจะใช้น้ำมันตะเพียนประพรมกองกระดูก แล้วเก็บกระดูกส่วนสำคัญชำระล้างให้สะอาดประพรมน้ำหอมเก็บไว้บูชา ที่เหลือเก็บฝังจนหมด การเก็บกระดูกไว้บูชาอาจจะใส่โกศเก็บไว้ที่บ้านหรือทำ “บัว” ใส่กระดูกไว้ที่วัด หรือในสวนใกล้บ้านก็ได้ โดยเชื่อว่าวิญญาณจะช่วยปกปักรักษาลูกหลานต่อไป ก็เป็นอันเสร็จพิธีงานศพ¹

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มงคล ทองนุ่น ได้ศึกษาเรื่อง โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลเมื่อ พ.ศ. 2535 จากการศึกษาพบว่า ด้านประเพณียังถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทั้งประเพณีในรอบปีและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ตามค่านิยมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนาอิสลาม ซึ่งถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งได้นำเอาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน สำหรับโลกทรรศน์พบว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลมีความผูกพันอยู่กับเครือญาติและบริวาร ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มีความเชื่อว่าสภาพทั้งหลายเป็นไปตามประสงค์ของอัลลอฮ์ จึงมีความผูกพันและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ อีกทั้งเกี่ยวข้องอยู่กับคุณไสย ดวงวิญญาณ

¹ชวน เพชรแก้ว และสหาย ไสยรินทร์. สุราษฎร์ธานี. หน้า 29 – 39.

ภูคิพีปัสจาง ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับศาสนายังใช้การปฏิบัติศาสนกิจเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องภพชาติ และบาปบุญ

หะสัน หมัดหมาน ได้เขียนบทความเรื่อง “ควรมองมุสลิมอย่างไรกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้” ไว้เมื่อปี พ.ศ. 2536 บทความนี้ได้เสนอว่าบุคคลภายนอกมักจะไม่ค่อยเข้าใจต่อแนวความคิดของสังคมมุสลิม ทั้งนี้เพราะไม่ศึกษาให้ถ่องแท้ ทั้งที่มุสลิมพูดกันง่ายและเป็นกันเองกับคนแปลกหน้า อย่างไรก็ตามในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส สังคมมุสลิมไม่แน่ใจตลอดมาว่าการที่ฝ่ายรัฐบาลพยายามยื่นมือให้ชนมีอะไรแอบแฝงหรือเปล่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาจะเห็นว่ามุสลิมได้รับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงให้มีการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ทำลายวัฒนธรรม เดิมการเรียนในปอเนาะมีทั้งสายสามัญและศาสนา สิ่งที่รัฐควรพิจารณา คือ สังคมมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมองว่ารัฐไม่สนับสนุนการศึกษาของชุมชนมุสลิมเท่าที่ควร และการที่ฝ่ายรัฐมีอำนาจมักมองกิจกรรมมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้อย่างไม่เป็นธรรม ความคิดความรู้สึกเช่นนี้น่าจะต้องใช้ความพยายามรับฟังความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้บุคคลในพื้นที่มีส่วนร่วมวางแผนและพัฒนาทุกระดับ และจะต้องทำความเข้าใจระบบชีวิตของสังคมมุสลิมให้มากขึ้น

สมัย วิถีรุ่งโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง ภาษาและวัฒนธรรมของมุสลิมในเมืองสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2537 พบว่า ภาษาที่ชาวมุสลิมในเมืองสงขลาใช้เป็นภาษาไทยและภาษามลายูกลาง แต่จะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นทั้งเสียงและความหมาย คือ เสียงของคำยืมจำนำมาออกตามสำเนียงภาษาไทยถิ่น มีลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ 7 หน่วยเสียงมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนความหมายของคำที่ใช้ความหมายคงเดิมซึ่งเป็นลักษณะร่วมกับภาษามลายูที่ใช้ในท้องถิ่นอื่น และมีความหมายที่ต่างจากภาษามลายูเดิม คือ ทั้งความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่ วัฒนธรรมของมุสลิมในเมืองสงขลาส่วนใหญ่จะเหมือนกับมุสลิมในถิ่นอื่น วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การเกิด การแต่งงาน การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคทาน การทำบุญออกบวช และการเข้าพิธีฮัจญ์หรือเข้าแขก

อิสมาแอ สาแหละ ได้ศึกษาเรื่อง ประเพณีแต่งงานของชาวไทยมุสลิมใน อำเภอสาบური จังหวัดปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2541 พบว่า พิธีการแต่งงานมีขั้นตอน คือ ขึ้นทาบทามเป็นขั้นที่ฝ่ายชายไปทาบทามฝ่ายหญิงในลักษณะหยั่งเชิงว่ายินดีจะให้ฝ่ายหญิงแต่งงานกันหรือไม่ ขึ้นสู่ขอฝ่ายชายจะมอบให้บิดามารดาญาติผู้ใหญ่หรือผู้ที่นับถือในสังคมไปสู่ขอหญิง ขั้นหมั้นเมื่อฝ่ายหญิงตอบตกลงรับการสู่ขอจะมีการตกลงกันในเรื่องของสินสอดทองหมั้นและเรื่องอื่น ๆ ขึ้นแต่งงานตามหลักศาสนา ฝ่ายชายเตรียมสินสอดทองหมั้นตามที่ตกลงและขึ้นหมากจำนวนหนึ่ง คู่บ่าวสาวจะเข้าพิธีแต่งงานตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ขึ้นจัดงานเลี้ยงฉลองแต่งงาน ฝ่ายชายเป็นผู้จัด ส่วนญาติฝ่ายหญิงเป็นการบอกกล่าวฝากบุตรสาวเท่านั้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ศึกษาเรื่อง ศาสนาและภาวะเจริญพันธุ์ในภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2541 ผลการศึกษาพบว่า คำสอนทางศาสนาอิสลามมีส่วนที่สนับสนุนการเกิด มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และการปฏิบัติด้านการวางแผนครอบครัวของชาวไทยมุสลิม ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและภาวะเจริญพันธุ์ค่อนข้างซับซ้อน กล่าวคือ มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ เผ่าพันธุ์ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ชนกลุ่มน้อย

กฤษณพงษ์ จุฑะกนก ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย : กรณีศึกษาเมื่อ ปี พ.ศ. 2541 พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ขาดความสามารถในการต่อรองในการซื้อขายผลผลิตของชุมชน ผู้นำมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในแง่การแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน และความริเริ่มสร้างสรรค์สาธารณสมบัติของชุมชน การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชนมีแนวโน้มจะลดลงเรื่อย ๆ ในด้านโครงสร้างขององค์การบริหารจัดการในชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่ขาดระบบการตรวจสอบ ประเมินคุณค่า ขาดการแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบของชุมชนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะรวมศูนย์อยู่ที่ผู้ใหญ่บ้าน โอกาสที่จะได้ศึกษาเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันจึงน้อย ปัจจุบันการผลิตต้องพึ่งพามาจากภายนอกทั้งหมด ชุมชนกำลังจะทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนที่เป็นเครื่องค้ำจุนความอยู่รอดของชุมชน

นันทา โรจนอุดมศาสตร์ ได้ศึกษาเรื่อง บ้านไทยมุสลิม : ลักษณะการตกแต่ง เมื่อ พ.ศ. 2542 พบว่า แบบบ้านของชาวไทยมุสลิมในเขต 3 จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ดูจากรูปทรงของหลังคาเป็นหลัก โดยแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ หลังคาแบบแมและ (หลังคาจั่ว) บ้านแบบสึมะ (หลังคาปั้นหยา) และแบบบลานอ (ทรงมานิลา) สันหลังคานิยมลวดลายที่ฉลุจากโลหะ หน้าจั่วและยอดจั่วฉลุหรือแกะสลัก ไม้ เชนชายนิยมตกแต่งใช้โลหะฉลุโปร่งและไม้ฉลุโปร่ง ช่องลมใต้หลังคานิยมฉลุฉลุโปร่ง ช่องลมเหนือประตูและหน้าต่างลวดลายที่ตกแต่งนิยมทำจากพรรณไม้และอักษร ประติมากรรม คานบนพื้นบ้านตกแต่งแกะสลักลงเนื้อไม้ไม้ประณีต ระเบียบนิยมตกแต่งโดย นำไม้ระแนงมาตีไขว้กัน ชาวไทยมุสลิมวางเสาบ้านลงบนดินเสา การสร้างบ้านนิยมใช้ ลวดลายตามแบบศิลปะอิสลาม ลวดลายที่นิยมมี 3 แบบ คือ อักษรประติมากรรม ลายจาก พรรณไม้ และลายเรขาคณิต

มานิชญ์ บุญญานุวัตร และคลมนรรัตน์ บากา ได้ศึกษาเรื่อง ฮัจญ์ เมื่อ พ.ศ. 2542 พบว่า ฮัจญ์ เป็นพิธีทางศาสนาอิสลาม หมายถึง การเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อเป็นการปฏิบัติ ตามคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้มุสลิมได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน เพื่อทดสอบ มนุษย์ในด้านการเสียสละ ความอดทนของร่างกายและจิตใจ เพื่อให้มุสลิมรำลึกถึง ประวัติศาสนามุสลิม และเพื่อสร้างเจตคติที่ดีและยึดมั่นในอุดมการณ์ของอิสลาม การทำ พิธีฮัจญ์จะทำในเดือนซุลฮิจญะฮ์ โดยใช้เวลาประมาณ 2 อาทิตย์ ทุกคนต้องแต่งกายด้วย ผ้าสีขาว 2 ผืนในชุดมิดชิด เว้นใบหน้าและฝ่ามือเรียกการแต่งตัวแบบนี้ว่า ครองเอี๊ยะรอม หลักการประกอบพิธีฮัจญ์ ได้แก่ การทำเอี๊ยะรอม วุกุฟ ฏอวาฟ สะแอ และการโกนผม หรือตัดอย่างน้อย 3 เส้นในการออกเอี๊ยะรอม

รัตติยา สาและ ได้ศึกษาเรื่อง ภาษามลายูถิ่นใต้ เมื่อ พ.ศ. 2542 พบว่า ภาษา มลายูถิ่นใต้ของประเทศ หมายถึง ภาษามลายูที่พูดกันในจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ซึ่งปัจจุบันสามารถแบ่งสำเนียงภาษามลายูถิ่นใต้ได้เป็น 2 สำเนียง ได้แก่ ภาษามลายูถิ่นใต้สำเนียงฝั่งตะวันตก และภาษามลายูถิ่นใต้สำเนียงฝั่งตะวันออก ภาษามลายู ถิ่นใต้สำเนียงฝั่งตะวันตกมีภาษามลายูถิ่นสตูลเป็นศูนย์กลาง และภาษามลายูถิ่นใต้สำเนียง

ฝั่งทะเลตะวันออกมีภาษามลายูถิ่นปัตตานีเป็นศูนย์กลาง ภาษามลายูถิ่นทั้งปัตตานี และสตูลมีเพียงภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน และไม่มีตัวอักษร

มานิชญ์ บุญญานุวัตร ได้ศึกษาเรื่อง มัสยิด เมื่อ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญ คือ มัสยิดเป็นสถานที่ที่มุสลิมใช้เป็นสถานที่ละหมาด ใช้เป็นที่นั่งสำรวมจิตใจและทำความสงบทางใจ มัสยิดแห่งแรก คือ มัสยิด “กบา” ประเทศซาอุดีอาระเบีย มัสยิดที่สำคัญที่สุดของโลก คือ มัสยิดอัลฮะรอม ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมุสลิมทั่วโลกจะต้องหาโอกาสไปนมัสการหรือกระทำพิธีฮัจญ์อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต ลักษณะทั่วไปของมัสยิดในยุคหลัง ๆ มีการเขียนเป็นภาษาอาหรับเป็นลวดลายกลมเป็นวงแทนปูชนียวัตถุ ขนาดของมัสยิดจะขึ้นอยู่กับความสามารถและศรัทธาของผู้สร้างรวมถึงจำนวนประชากร ศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช แต่มีอิหม่ามเป็นหัวหน้าหรือผู้นำ

สุนีย์ ลำหนาว ได้ศึกษาเรื่อง การแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล เมื่อ พ.ศ. 2545 พบว่า ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลส่วนใหญ่มีลักษณะการแต่งกายเป็นเฉพาะตนทั้งเครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ และเครื่องใช้อื่น ๆ ลักษณะของการแต่งกายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับโอกาส หากเป็นโอกาส เช่น อยู่กับบ้าน ไปโรงเรียน ฟังการบรรยายธรรม และไปทำงานมักจะมีการแต่งกายที่เป็นลักษณะเดียวกัน แต่ในโอกาสพิเศษ เช่น การไปติดต่อราชการ โอกาสงานเลี้ยง งานแต่งงาน การเที่ยวชมมหรสพ งานศพ และงานฮารีรายอจะแตกต่างกันออกไปจากการแต่งกายปกติ ในการแต่งกายการใช้เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ และเครื่องใช้อื่น ๆ ไม่มีความเชื่อต่าง ๆ ผ่งอยู่

ฉัตรคนัย ใจเพชร ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างสังคมวัฒนธรรมไทยมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2546 สังคมวัฒนธรรมไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาที่ยาวนาน และมีการรวมตัวของคนหลายเชื้อชาติ มีวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อ และคำบอกเล่าของผู้นำศาสนา ส่วนปรากฏการณ์ทางสังคมของไทยมุสลิมเกิดจากการรวมกลุ่มทางศาสนาอิสลาม ซึ่งเกิดจากข้อกำหนดตามหลักศาสนาอิสลาม ประเพณีปฏิบัติ ภาษามลายูท้องถิ่น การแต่งกาย และการบริโภคอาหาร ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคทางสังคมวัฒนธรรมไทยมุสลิมต่อการดำเนินนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ พบว่า การดำเนินนโยบายจะต้องไม่มีแนวคิดที่จะผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมที่ต่างกันไม่ถือเป็นภัยต่อความมั่นคง และเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีความตระหนักต่อสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน

คลมนรรัตน์ บากา และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “ศาสนาอิสลามในภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 2542 พบว่า ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาแบบเอกเทวนิยม คือ ให้นับถืออัลลอฮ์เพียงองค์เดียว โดยมีคัมภีร์อัล – กุรอาน เป็นเสมือนธรรมนูญในการดำเนินชีวิต ศาสนิกชนของศาสนาอิสลามเรียกว่ามุสลิม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้าสู่คาบสมุทรมลายูโดยพ่อค้าชาวอาหรับและพ่อค้าอินเดีย จนในที่สุดศาสนาอิสลามก็ได้แพร่กระจายไปทั่วดินแดนของมลายูตอนล่าง รวมทั้งบริเวณภาคใต้ของไทยในปัจจุบันด้วย ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และบางอำเภอของจังหวัดสงขลา ชาวมุสลิมเชื่อว่าสรรพสิ่งในสากลจักรวาลนี้อัลลอฮ์สร้างขึ้นมาและดำเนินไปตามธรรมชาติ กฎเกณฑ์ที่อัลลอฮ์ได้กำหนดขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อการมีชีวิตที่นรินทร์ในอาคิเราะฮ์ (ปรโลก) ศาสนาอิสลามแบ่งคำสอนเป็นภาคสำคัญได้ 2 ภาค คือ หลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ นอกจากนี้ก็ยังมีหลักคำสอนอื่น ๆ อีก เช่น ความรัก การระลึกถึงความตาย เป็นต้น มุสลิมมีสิ่งต้องห้ามมากมาย เช่น การไม่บริโภคเนื้อสุกร การไม่รับดอกเบี้ย เป็นต้น วัฒนธรรมไทยมุสลิมในภาคใต้ส่วนใหญ่ยึดเอาหลักศาสนาอิสลามเป็นพื้นฐานทั้งวัฒนธรรมด้านภาษา ได้แก่ มารยาทการกล่าวถ้อยคำ ซึ่งเป็นการกล่าวที่เกี่ยวกับพระนามองค์อัลลอฮ์ มารยาทในการทักทาย ซึ่งเรียกว่าการกล่าวสลาม การตั้งชื่อเด็ก ถ้าเพศชายก็จะตั้งชื่อตามคุณธรรมขององค์อัลลอฮ์ โดยขึ้นต้นด้วยคำว่า “อับดุล” ถ้าเพศหญิงก็ตั้งชื่อตามภรรยาและบุตรของพระนบี วัฒนธรรมการแต่งกาย ผู้ชายจะต้องปิดอวัยวะของร่างกายที่อยู่ระหว่างสะดือกับหัวเข่า ส่วนหญิงต้องปิดร่างกายทุกส่วน ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ วัฒนธรรมการเคารพสถานที่ เช่น การถอดรองเท้า หรือล้างเท้า และการไม่ทำของต้องห้ามก่อนเข้ามัสยิด วัฒนธรรมด้านนันทนาการ อิสลามส่งเสริมให้มีการรื่นเริงในวันรายอ นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีบางส่วนที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ไม่ขัดกับศาสนา เช่น การแต่งงาน การโกนผมไฟ การสูหนัด เป็นต้น

อุดม หล้าเบิ้ล๊ะ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 2544 พบว่า บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิด และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และบทบาทที่เกี่ยวกับกิจกรรมทั่วไปตามหลัก ศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา พบว่ามีบทบาท คือ การกำกับดูแล และตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิด การกำกับดูแลการ คัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง มัสยิดและการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเด็บ และบิหลั่น ส่วนที่ เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามนั้นมีบทบาทเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา และเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด การออกหนังสือรับรอง การสมรส และการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม การประนีประนอมข้อพิพาท เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก และการออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการ ศาสนาอิสลามในจังหวัด

ฮานีพะห์ หิรราเหม ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของมัสยิดในจังหวัดสตูล เมื่อ พ.ศ. 2545 พบว่า มัสยิดในจังหวัดสตูล มีบทบาทด้านการศึกษาและบทบาทด้าน การปฏิบัติศาสนกิจที่เด่นชัด คือ การจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนของ มัสยิดช่วงวันเสาร์และอาทิตย์ การสอนอัล – กุรอานและการอบรมให้ความรู้ในหลักการ ของศาสนาอิสลามแก่สัปบุรุษ ครอบครัวของสัปบุรุษและผู้สนใจทั่วไปในช่วงเวลา กลางคืนหลังการละหมาด สำหรับการละหมาดร่วมกันมีทั้งละหมาด 5 เวลา และละหมาดในโอกาสต่าง ๆ ส่วนบทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมประกอบด้วย บทบาทด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคมสงเคราะห์ กระบวนการยุติธรรม ด้านการ ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี เช่น อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ของมัสยิดแก่ผู้ มาหาเสียงเลือกตั้ง การจัดที่พักอาศัยและจัดสรรเงินช่วยเหลือคนเดินทางที่ขาดปัจจัย การประนีประนอมข้อพิพาท การจัดพิธีเข้าสู่ันต์แก่เยาวชน บทบาทด้านกาชาด บทบาท ด้านสหกรณ์ เป็นต้น

สมบุรณ์ บัวหลวง ได้เขียนบทความเรื่อง หมายเหตุการเมืองปักษ์ใต้กรณีมลายูมุสลิม เมื่อ พ.ศ. 2547 มีเนื้อหาสาระ คือ ประวัติศาสตร์ความเคลื่อนไหวของชนชาติพันธุ์มลายูในประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามาจากปัจจัยหลัก คือ การค้าขาย การเผยแพร่ศาสนาอิสลาม การตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม และความสามารถทางการเดินเรืออันเป็นที่ต้องการของสยาม สภาพดังกล่าวดำเนินมาอย่างต่อเนื่องนับแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน สมัยธนบุรีนับเป็นช่วงเวลาที่จำกัดเสรีภาพทางศาสนาอย่างรุนแรง จึงทำความเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงแก่มลายูมุสลิม และในสมัยรัชกาลที่ 1 นครรัฐอิสลามปัตตานีก็ล่มสลาย ผู้คนถูกกวาดต้อนไปกรุงเทพฯ ได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส บ้านเมืองถูกเปลี่ยนจากนครรัฐเป็นหัวเมืองมลายู เป็นเทศาภิบาล มณฑลเจ็ดหัวเมืองมลายู และสุดท้ายถูกแบ่งแยกปกครองเป็นจังหวัดอย่างสมบูรณ์แบบการปกครองโดยข้าราชการชาวสยามได้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับคนท้องถิ่นอย่างมาก การเคลื่อนไหวต่อต้านจึงมีมาอย่างต่อเนื่อง การเมืองภาคประชาชนที่เกิดขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์มลายูมุสลิมจึงเกิดขึ้นด้วยสาเหตุหลัก คือ การสูญเสียดินแดน การไม่ได้รับสิทธิพื้นฐานของมุสลิม การขาดความจริงใจจากกลไกของรัฐ และความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติที่มีเครือข่ายกับการเมืองระดับท้องถิ่น

บทที่ 3

ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการที่สุราษฎร์ธานี เป็นเมืองโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานานนับพัน ๆ ปีเมืองหนึ่งของภาคใต้ และเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญตั้งแต่สมัยอดีตกาล ประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะใหญ่น้อยจำนวนมาก ลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้จังหวัดนี้มีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม สุราษฎร์ธานีในปัจจุบันจึงประกอบด้วยชุมชนต่าง ๆ มากมาย เช่น ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยคริสต์ และชาวไทยมุสลิม

การศึกษาชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาชุมชนแต่ละชุมชนในประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐาน และชีวิต วัฒนธรรม โดยศึกษาทั้งชุมชนดั้งเดิมและชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่

ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประกอบด้วยชุมชนดั้งเดิมและชุมชนใหม่ ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามท้องที่อำเภอต่าง ๆ จำนวน 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเกาะพะงัน อำเภอเกาะสมุย อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา และอำเภอพุนพิน ในชุมชนดังกล่าวมีมัสยิดที่จดทะเบียนเป็นทางการจำนวน 42 มัสยิด

ชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนมุสลิมจากถิ่นอื่นที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลา บ้านกลาง บ้านไค้เจ้าและบ้านพุมเรียง ในอำเภอไชยา ชุมชนไทยมุสลิมบ้านในเขา และบ้านท่ากระจาย ในอำเภอท่าชนะ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่าย ตำบลบ้านใต้ ในอำเภอเกาะพะงัน ชุมชนไทยมุสลิมบ้านท่าสน ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ชุมชนไทยมุสลิมท่าทองใหม่ และสันติสุข ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านหนองจอก ในอำเภอพุนพิน และชุมชนไทยมุสลิมตลาดแขก ตำบลมะเร็ด ในอำเภอเกาะสมุย

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลา

1. ประวัติศาสตร์

บ้านสงขลา เป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากบ้านหัวเขาแดง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จากคำบอกเล่าซึ่งตรงกับตำนานเมืองไชยา เล่าว่า เดิมทีเมืองไชยาดังอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองไชยาปัจจุบันที่เรียกกันว่า “บ้านพุมเรียง” ตั้งอยู่ในตำบลพุมเรียงในปัจจุบัน ภายหลังได้ย้ายเมืองไชยามาตั้งที่บ้านเวียง¹

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตรงกับรัชกาลใดไม่ปรากฏมีแควมลาชูชื่อมะระหุมปะแก อพยพครอบครัวและพรรคพวกจากบ้านหัวเขาแดง ปากน้ำเมืองสงขลา มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโกลก ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านหัววัง ตั้งอยู่ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้อพยพดังกล่าวประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก อยู่มาได้สักระยะหนึ่ง เจ้าเมืองไชยาว่างลง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มะระหุมปะแก เป็นเจ้าเมืองไชยา เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วได้ย้ายผู้คนมาตั้งอยู่ที่ทุ่งไชยา เอานามเมืองสงขลาที่เคยชื่ออยู่ที่แหล่งเดิมมาตั้งเป็นชื่อบ้าน เรียกว่า บ้านสงขลา เมื่อได้ปลูกสร้างบ้านเรือนเสร็จแล้ว ได้ลงเสาหลักเมืองไว้ในหนองหน้าบ้านสงขลาเรียกว่าหลักพระโคน (ปัจจุบันบริเวณนี้เรียกชื่อว่า บ้านนาโคก)² บ้านสงขลาในปัจจุบันเป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่อายุมากกว่า 100 ปี มีผู้คนอาศัยจำนวนมาก มีจำนวนบ้านเรือนประมาณ 200 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ได้เป็นคนมาจากที่อื่นแต่เป็นลูกหลานที่เกิดจากบรรพบุรุษดั้งเดิม ยึดถืออาชีพทำนาและค้าขายเป็นหลัก ผู้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นชาวไทยมุสลิมทั้งหมด มีมัสยิดประจำชุมชน คือ มัสยิดอัลชอร์รูตมุตฮิดิน ตั้งอยู่ทางเข้าหมู่บ้าน มัสยิดดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านสงขลาและมุสลิมจากละแวกใกล้เคียง ในแต่ละปีมุสลิมที่นี่จะต้องมีการชะกาด หรือการจ่ายทานบังคับจากผู้มีทรัพย์สินให้แก่คนที่มีสิทธิรับชะกาดตามอัตราที่กำหนด เงินส่วนหนึ่งจากการชะกาดก็จะนำมาสร้าง

¹ กอมารุดดิน ยีสา. สัมภาษณ์เมื่อ 31 สิงหาคม 2548.

² พระราชมนตรี. เมืองไชยา. หน้า 38.

มัชยิดในชุมชนและละแวกใกล้เคียง มัชยิดนอกจากเป็นสถานที่ละหมาดแล้วยังเป็นที่รวมจิตใจของพี่น้องมุสลิมและเป็นการบ่งบอกถึงศรัทธาอันแรงกล้าต่อพระผู้เป็นเจ้าอีกด้วย

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ที่ชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลาตั้งอยู่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มอยู่ตอนล่างของตลาดไชยา สภาพดินที่นี่มีลักษณะเป็นดินเหนียวปนดินร่วน เหมาะแก่การทำนาและปลูกพืช สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนเป็นทุ่งนากว้างสลับกับบ้านเรือนที่ปลูกสร้างเป็นหย่อม ๆ บนที่ดินทำกินของตัวเอง ลักษณะบ้านเป็นบ้านแบบเก่ายกพื้นสูงมีนอกชาน ใต้ถุนใช้สำหรับนั่งเล่นและเก็บของ ทำด้วยไม้ทั้งหลัง สลับกับบ้านแบบสมัยใหม่ที่ทำด้วยปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ปลูกสลับกันไป การตั้งบ้านเรือนของมุสลิมที่นี่นิยมรวมอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน พื้นที่ส่วนบริเวณนอกชุมชนเป็นที่นาและถนนชุมชนบ้านสงขลาตั้งอยู่ขวามือของถนนไชยา – ท่าชนะ มีซอยแยกเป็นถนนคอนกรีตเล็กเข้าไปในหมู่บ้าน ถนนภายในหมู่บ้านเป็นเส้นทางเดินเล็ก ๆ ไม่ได้ลาดยาง การคมนาคมในหมู่บ้านค่อนข้างลำบาก เนื่องจากถนนแคบคดเคี้ยว บางแห่งมีรั้วกัน การตั้งบ้านเรือนขาดการวางผังที่ดีจึงไม่มีความเป็นระเบียบ สภาพครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ญาติพี่น้องส่วนใหญ่อพยพมาอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียง¹

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมบ้านสงขลา มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบอาชีพ ภาษา และการศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การประกอบอาชีพ แต่เดิมมุสลิมในชุมชนบ้านสงขลา ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ การทอผ้า การทำนา และการเลี้ยงสัตว์ ในส่วนการทอผ้าที่นี่มีชาวบ้านทอผ้าสืบต่อกันมายาวนาน ฝีมือการทอผ้าของที่นี่นับว่าเป็นเยี่ยม แต่ไม่ค่อยเป็น

¹ อุไรวรรณ ลำหมาน. สัมภาษณ์เมื่อ 16 สิงหาคม 2548.

ที่รู้จัก เนื่องจากส่งให้นายหน้านำไปขายอีกทอดหนึ่ง ซึ่งนายหน้าจะไม่ค่อยบอกกล่าวว่าจะนำไปจากที่นี้ ปัจจุบันมีผู้ทอดผ้าลดน้อยลงกว่าก่อนมาก แต่ก็ยังทอดกันเป็นอาชีพซึ่งทำรายได้แก่ครอบครัวพอประมาณ สำหรับการทอผ้า และเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนมีพื้นที่จำกัดและมีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การทอผ้าและการเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างเดียวไม่เพียงพอในการดำรงชีพ ชาวไทยมุสลิมรุ่นใหม่ของที่นี้จึงหันมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การค้าขาย และรับจ้างในตลาด การทอผ้าในเวลาต่อมาจึงเป็นหน้าที่ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

ภาษา และการศึกษาเล่าเรียน มุสลิมบ้านสงขลาใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาพูดในชุมชน และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาเขียน นอกจากนั้นยังมีภาษาอาหรับที่เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีพของคนในชุมชน เด็กที่มีอายุระหว่าง 8 – 15 ปีที่นี้จะต้องเรียนภาษาอาหรับกับครูสอนศาสนาในชุมชนเพื่อใช้ในการอ่านและเขียนคัมภีร์อัลกุรอาน พ่อแม่ส่วนใหญ่ส่งลูกหลานไปเรียนภาษาอาหรับและข้อบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานที่โรงเรียนสอนศาสนาในชุมชน ในช่วงเวลาเย็นและทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ ถึงแม้ชุมชนที่นี้จะให้ความสำคัญในการเรียนภาษาอาหรับ แต่มุสลิมที่นี้ก็พูดภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษามลายูท้องถิ่น มีรากฐานจากภาษาอาหรับไม่ได้ นอกจากโต๊ะอิหม่ามและครูสอนศาสนาเท่านั้น

ส่วนการศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นี้นิยมส่งลูกหลานของตนไปศึกษาสายสามัญในสถานศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยสุราษฏร์ธานี วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุราษฏร์ธานี และสถาบันอื่น ๆ ในต่างจังหวัด แต่อย่างไรก็ตามยังมีมุสลิมส่วนหนึ่งที่ต้องการให้บุตรหลานของตนศึกษาสายศาสนา หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “โรงเรียนปอเนาะ” มุสลิมดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เคร่งครัดในศาสนา หรือเป็นผู้นำทางศาสนา ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม คอเต็บ และมิหัลัน เป็นต้น ถึงแม้ว่าในชุมชนเองไม่มีโรงเรียนสอนศาสนา เหมือนกับชุมชนท่าทองใหม่และชุมชนบ้านพุมเรียง ทำให้เด็กมุสลิมบางส่วนในชุมชนต้องไปศึกษาแบบอยู่กินในโรงเรียนศาสนาดังกล่าวและบางครั้งต้องย้ายที่อยู่ไปศึกษาในต่างจังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา เป็นต้น

อาหารการกิน มุสลิมที่นี้มีวัฒนธรรมการกินแบบเรียบง่ายคล้ายชาวไทยพุทธ ในอำเภอไชยา กล่าวคือ อาหารคาว นิยมรับประทานข้าวเจ้าและแกงชนิดต่าง ๆ ได้แก่

แกงเหลือง แกงคั่ว แกงแพนง แกงกะหรี่ ผัดเปรี้ยวหวาน ผัดพริก ปลาทอด ข้าวหมกไก่ ข้าวมันไก่ ซุปเนื้อ ซุปหางวัว คัมกุ้ง และแกงมัสมั่น เป็นต้น สำหรับแกงมัสมั่นจัดว่าเป็นอาหารยอดนิยมของชาวไทยมุสลิมบ้านสงขลาซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องเทศ กะทิ เครื่องแกง ถั่วลิสง และเนื้อสัตว์ สำหรับอาหารหวาน มุสลิมบ้านสงขลานิยมใช้ข้าวเหนียวมาทำเป็นขนมชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ข้าวคัมมัด ขนมโค ขนมเปียกปูน ข้าวเหนียวเหลือง ข้าวเหนียวหนึ่มะพร้าว ข้าวเหนียวสังขยา ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด ฟักทองสังขยา เป็นต้น มุสลิมที่นี่มีความเคร่งครัดในเรื่องอาหารการกินมาก โดยยึดถือกฎและข้อบังคับที่ว่า จะต้องไม่กินเลือดสัตว์ทุกชนิด ไม่กินสัตว์ที่ตายเองโดยธรรมชาติ ไม่กินเนื้อสัตว์ที่ถูกทุบตีจนตาย ถูกรัดคอตาย หรือตกจากที่สูง เนื้อสัตว์หรืออาหารที่ใช้บูชาผีสาวหรือเทพเจ้าอื่น ๆ ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ถูกเชือดโดยมิกล่าวนามของอัลลอฮ์ และห้ามกินเนื้อหมูโดยเด็ดขาด สำหรับความเชื่อเรื่องการห้ามกินเนื้อหมูในชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลา โต๊ะอิหม่ามในหมู่บ้านเล่าว่า เป็นเพราะในเนื้อหมูมีเชื้อโรคและเป็นแหล่งรวมของพยาธิชนิดต่าง ๆ จำนวนมาก พระเจ้าจึงเห็นว่าเนื้อหมูเป็นเนื้อที่สกปรกจึงมีข้อห้ามในการบริโภค มุสลิมที่ดีจะต้องจำนนต่ออัลลอฮ์โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ¹

การแต่งกาย ผู้หญิงที่นี่จะไม่นิยมสวมใส่ชุด “ฮิญาบ” เมื่ออยู่ในบ้าน ชุดฮิญาบถือเป็นเครื่องแต่งกายของผู้หญิงในศาสนาอิสลาม มีลักษณะเป็นผ้าฝ้ายสีขาวหรือสีดำคลุมปกปิดทุกส่วนของร่างกายยกเว้นบริเวณดวงตาและฝ่ามือ ผู้หญิงในชุมชนจะแต่งกายตามสบายเมื่ออยู่ในบ้าน เมื่อออกนอกบ้านจะมีผ้าคลุมศีรษะ ผู้สูงอายุมักนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว มีผ้าคลุมศีรษะ วัยทำงานจะแต่งกายสุภาพตามสถานะมักคลุมศีรษะก่อนออกจากบ้านเสมอ ส่วนวัยรุ่นจะแต่งกายตามสมัยนิยม ผู้หญิงมักหลีกเลี่ยงการแต่งตัวไม่สุภาพหรือรักรูป มักไม่นิยมคลุมศีรษะเมื่อออกจากบ้าน สำหรับผู้ชายมีการแต่งกายคล้ายกับชาวไทยพุทธในอำเภอไชยา หากต้องไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสยิด

¹อี๊ด โต๊ะอัน. สัมภาษณ์เมื่อ 16 สิงหาคม 2548.

ผู้ชายส่วนใหญ่แต่งกายลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือ สวมเสื้อแขนยาวสีสุภาพ นุ่งโสร่ง และสวมหมวกแบบชาวไทยมุสลิม

ในส่วนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การเกิด การประกอบพิธีฮัจญ์ การจ่ายชะกาต การถือศีลอด การละหมาด และการตาย

การเกิด ประเพณีการเกิดของไทยมุสลิมบ้านสงขลาคล้ายกับของชาวไทยพุทธ ในอำเภอไชยาโดยทั่วไป แต่แตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ กล่าวคือ มีการฝากครรภ์ การทำคลอด และการรับขวัญเด็ก ในการฝากครรภ์ชาวไทยมุสลิมในอดีตจะฝากครรภ์กับหมอดำแยเมื่อมีครรภ์ครบ 7 เดือน คอนไปฝากครรภ์ต้องนำมะนาว 1 ผล ปอกเปลือกให้เกลี้ยง เติม 1 เล่ม น้ำมันมะพร้าวพอสสมควร หมอดำแยจะตรวจน้ำมันมะพร้าว แล้วนำมาทาบบริเวณท้องของผู้ตั้งครรภ์เพื่อให้คลอดง่าย หลังจากนั้นจะทำการตรวจครรภ์ และรดน้ำสะเดาะเคราะห์ พิธีรดน้ำสะเดาะเคราะห์ใช้มะนาว 7 ผล แล้วใช้เส้นด้ายดิบ สวมศีรษะผู้เป็นสามีภรรยา โดยให้สามีภรรยายืนบนใบตองซึ่งวางบนพื้น แล้วจึงร่อนน้ำเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นก็จะให้สามีภรรยาศึกษาบันไดไปนั่งบนบ้าน หมอดำแยเริ่มสวดมนต์แล้วจะเอาด้ายดิบที่สวมคู่สามีภรรยาออก ต่อจากนั้นจึงให้ทั้งคู่ลงบันไดกลับไปยืนบนใบตองซึ่งยืนครั้งแรกแล้วทำพิธีเช่นเดิมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีหมอดำแยจะดึงใบตองและด้ายดิบให้ขาดเป็น 2 ท่อน โดยเชื่อว่าผู้ตั้งครรภ์จะมีจิตใจที่สงบสุข หลังจากนั้นหมอดำแยจะคอยดูแลครรภ์อยู่เสมอจนกระทั่งคลอด

เมื่อเด็กคลอดออกมา หลังจากตัดสายสะดือและทำความสะอาดทารกแล้ว จะกล่าว “บัง” ที่หูขวาและ “กอบัด” ที่หูซ้ายของเด็ก ผู้กล่าวบังและกอบัดอาจเป็นบิดาของทารกหรือผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามก็ได้ หลังจากนั้นจะนำเด็กขึ้นเปลเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ประกอบพิธีกรรมคือโต๊ะอิหม่าม เปลที่ใช้นิยมเปลผ้าคลแต่งอย่างสวยงาม ขึ้นอยู่กับฐานะของบิดามารดา พิธีเริ่มขึ้นโดยพ่อเด็กนำเด็กไปวางลงในเปล โต๊ะอิหม่ามผู้ทำพิธีและญาติพี่น้องของพ่อแม่ที่ยืนล้อมเปลอยู่ก่อนแล้วก็จะสวดขอพรจากองค์อัลลอฮ์เจ้า ขณะที่โต๊ะอิหม่ามสวดอยู่นั้น พ่อเด็กก็จะจับเด็กขึ้นอุ้มในลักษณะห่อกลมทำประตักมิมเปล 3 รอบ จบลงพร้อมกับคำสวดของโต๊ะอิหม่ามแล้ววางกลับลงในเปลอีกครั้งจากนั้นทุกคนนั่งสวดขอพรต่อไปอีกเมื่อจบก็ถือเป็นอันเสร็จพิธี

วัฒนธรรมแบบเดิมดังกล่าวยังมีปรากฏอยู่บ้างในบ้านสงขลา แต่ส่วนใหญ่ มักดัดแปลงเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ประเพณีการเกิดที่เคยมีมาแต่เดิม โดยเฉพาะการฝากครรภ์ในทุกวันนี้มีน้อยกว่าแต่ก่อนมาก มุสลิมส่วนใหญ่ นิยมฝากครรภ์กับโรงพยาบาลในอำเภอ เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วจึงนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การประกอบพิธีฮัจญ์ “ฮัจญ์” เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอิสลาม ผู้ที่จะไปประกอบพิธีนี้ได้จะต้องมีการจ่ายชะกาตอย่างสม่ำเสมอ และต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง มีทรัพย์สินที่เพียงพอ ระหว่างการประกอบพิธีดังกล่าวสำหรับตนเองและผู้ที่อยู่ข้างหลัง และหนทางไปมาจะต้องสะดวก ปลอดภัยตลอดการเดินทาง หากมุสลิมใดมีความพร้อมดังกล่าวแล้ว สามารถแจ้งความจำนงค์ต่อผู้ดำเนินการ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แซะ” โดยแซะจะคิดค่าดำเนินการคนละ 80,000 บาทต่อการเดินทางหนึ่งครั้ง แซะมีหน้าที่จัดการทุกอย่างตั้งแต่การทำพาสปอร์ต ที่พักอาศัย อาหารการกิน และขั้นตอนการร่วมพิธี การประกอบพิธีฮัจญ์จะจัดขึ้น ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นประจำทุก ๆ ปี ในเดือนเซวาล (เดือน 10 ของปฏิทินอิสลาม) มุสลิมที่นี้มีความเชื่อกันว่าผู้ที่มีความสามารถไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้ถือว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์แล้ว มุสลิมที่มีฐานะดีส่วนใหญ่จึงนิยมกันไปประกอบพิธีฮัจญ์ดังกล่าว บางรายถึงกับขายที่ดิน สวนยางพารา เพื่อนำเงินไปประกอบพิธีฮัจญ์ ถึงแม้สภาพเศรษฐกิจในชุมชนจะไม่ดีนักแต่ก็ยังมีมุสลิมจากบ้านสงขลาไปประกอบพิธีนี้เกือบทุกปี

การจ่ายชะกาต ชะกาตเป็นการจ่ายทานภาคบังคับให้กับผู้มีสิทธิรับชะกาตตามอัตราที่กำหนด ผู้ที่มีทรัพย์สินตามที่ศาสนากำหนด จะต้องจ่ายชะกาตตามหลักรูกอนอิสลาม (หลักปฏิบัติ) ของศาสนาอิสลาม โดยจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิรับตามที่ศาสนากำหนด เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้นำไปสร้างสาธารณประโยชน์ เงินที่ได้จากการจ่ายชะกาตในแต่ละปี คณะกรรมการของมัสยิดจะนำไปสร้างสาธารณประโยชน์ ได้แก่ มัสยิด โรงเรียน หรือนำไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน โดยหลักการแล้วการชะกาตก็คือ การชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์นั่นเอง โดยการขจัดความอยากของมนุษย์และส่งเสริมให้เกิดความรักและช่วยเหลือกันในสังคมมุสลิม ในปัจจุบันการจ่ายชะกาตในชุมชนมุสลิมบ้านสงขลา นิยมจ่ายชะกาตเป็นเงินมากกว่าสิ่งของ โดยคณะกรรมการชุมชนจะ

นำเงินดังกล่าวไปสร้างสาธารณูปโภคให้กับคนในชุมชน เช่น บำรุงมัสยิด และจัดพิธีกรรมทางศาสนาเป็นต้น

การถือศีลอด การถือศีลอดเป็นประเพณีที่มุสลิมในชุมชนปฏิบัติกันมาทุก ๆ ปี ในเดือนรอมฎอน หรือเดือนถือศีลอด การถือศีลอดกระทำตั้งแต่รุ่งอรุณไปจนถึงตะวันตกดิน ในช่วงเวลานั้นมุสลิมทุกคนจะต้องงดดื่ม งดกิน งดลงแช่ในน้ำ งดเสพเมถุน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท รวมถึงการนินทาว่าร้ายบุคคลอื่น เมื่อตะวันตกขอบฟ้า ก็จะมีการเตรียมอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม พร้อมทั้งจะ “แก้บวช” ในวันนั้น การถือศีลอดมีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องการให้มุสลิมตระหนักถึงการอด ความหิว และระลึกอยู่เสมอว่าสถานะแบบนี้อาจเกิดขึ้นได้กับตน ทุกคนจะต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาท คือ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติอยู่เสมอ เมื่อมีการถือศีลอดจะต้องมีพิธีออกบวชหรือรายออออกบวช หรือวันอีฎุฟิฏรุ ซึ่งตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำของเดือนเซาวาล (เดือน 10 ของปฏิทินอิสลาม) ในวันนี้ผู้คนในหมู่บ้านจะมีงานรื่นเริง สำหรับที่บ้านสงขลาจะมีการออกบวช 3 วัน วันแรกมุสลิมทุกคนจะต้องไปประกอบพิธีกรรมที่มัสยิดประจำชุมชน วันที่สองเป็นวันเยี่ยมญาติพี่น้องมุสลิมต่างถิ่น และวันสุดท้ายเป็นวันรื่นเริงหรือวันเที่ยววันนี้จะมีความสำคัญสำหรับมุสลิมที่เป็นหนุ่มสาวมาก การไปเที่ยวหรือเยี่ยมญาติพี่น้องต่างถิ่นจะมีขนมรายอไปฝาก ใครรู้จักกับใครในชุมชนหรือละแวกใกล้เคียงมักจะถือโอกาสไปเยี่ยมเยียนกันในวันนี้ เมื่อมุสลิมพบกันจะมีการทักทายและสัมผัสมือพร้อมกับการกล่าวคำว่า “อัสสลามุอะลัยกุม” ความหมายคือ ขอความสันติจงมีแด่ท่าน ส่วนผู้ได้รับคำทักทายดังกล่าวจะต้องกล่าวตอบว่า “อะวะลัยกุมสลาม” แปลว่า ขอความสันติจงมีแด่ท่านเช่นกัน ในการจับมือกันผู้ชายจะจับมือกับผู้ชาย และผู้หญิงจะจับมือกับผู้หญิงเท่านั้น ผู้ชายกับผู้หญิงห้ามจับมือกันในการทักทายเว้นแต่เป็นญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตเท่านั้น

การละหมาด การละหมาดจัดว่าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมุสลิมในบ้านสงขลา ละหมาด เปรียบประดุจเสาหลักของศาสนาอิสลาม การละหมาดในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ¹

¹ หมัดอาห์ลี คริดหมัด. สัมภาษณ์เมื่อ 16 สิงหาคม 2548.

1. ละหมาดฟรดู หรือการละหมาดบังคับ ได้แก่ การละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลาที่มุสลิมทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ ละหมาดวันศุกร์ เป็นการละหมาดภาคบังคับสำหรับผู้ชาย หรือ “สัปปุรุษ” ในศาสนาอิสลามการละหมาดวันศุกร์จะต้องละหมาดที่มัสยิดเท่านั้น ชาวบ้านสงขลาส่วนใหญ่ยังคงเคร่งครัดต่อการละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา

2. ละหมาดสุหนัคหรือซุนนะห์ คือ การละหมาดที่ไม่บังคับ ถ้าปฏิบัติแล้วจะได้บุญ หากไม่ปฏิบัติก็ไม่บาป ได้แก่ การละหมาดก่อนหรือหลังละหมาดประจำวัน เวลาทั้ง 5 เวลา เพื่อให้เกิดริศกาห์มัสยิด และการละหมาดเนื่องในประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ วันตรุษ อีดิลฟิตรี และอีดิลอฎฮา การละหมาดเนื่องในจันทร์ปราคา หรือสุริยปราคา ละหมาดขอฝน และละหมาดขอพร เป็นต้น

การตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ผู้ตายจะถูกนำศพไปฝังใน “กูโบร์” หรือสุสาน ก่อนนำศพไปฝังญาติพี่น้องจะนำศพไปตั้งที่ตั่งศพ จัดผ้าคลุมศพให้เรียบร้อย ตามหลักศาสนาจะต้องฝังศพภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าเร็วได้เท่าไร ยิ่งดีเพราะถ้าฝังเร็วถือว่าจะได้บุญมาก ก่อนที่จะฝังศพจะต้องมีการอาบน้ำศพเสียก่อน ถ้าศพเป็นผู้ชายต้องให้ผู้ชายอาบน้ำศพ ศพเป็นผู้หญิงต้องให้ผู้หญิงอาบน้ำศพ ตามหลักศาสนาผู้หญิงกับผู้ชายจะถูกตัวกันไม่ได้ ไม่ว่ามีชีวิตหรือตายแล้ว การอาบน้ำศพก็เหมือนกับมุสลิมในที่อื่น แต่มุสลิมที่นี่จะรดน้ำศพด้วยน้ำใบพุทราผสมกับการบูร หลังจากนั้นขันน้ำที่ตัวให้แห้ง ห่อศพด้วยผ้าขาว ศพผู้ชายจะห่อ 3 ชั้น ศพผู้หญิงจะห่อ 5 ชั้น เมื่อห่อเสร็จแล้ว โต๊ะอิหม่ามประจำชุมชนจะละหมาดให้กับผู้ตาย แล้วนำไปฝังทันที โดยมีชาวบ้านส่วนหนึ่งขุดหลุมฝังศพเท่ากับโลงศพ หลุมฝังศพที่นี่จะขุดลึกประมาณ 1 เมตรครึ่ง เพราะที่นี่เป็นดินเหนียวการฝังจะฝังแบบแฉะข้าง คือ ขุดหลุมตามที่ต้องการแล้วเจาะดินด้านข้างเพื่อวางโลงศพ หลังจากนั้นกลบดินให้มิด แล้วนำหลักที่ทำจากไม้ปักไว้เป็นเครื่องหมาย หลังจากนั้นจะมีการอ่านตะละเก็บให้แก่ผู้ตายเป็นอันเสร็จพิธี ประเพณีการตายในหมู่บ้านสงขลายังมีการปฏิบัติเหมือนเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ¹

¹ธรรมเนียม หัสโส๊ะ สัมภาษณ์เมื่อ 29 กรกฎาคม 2548.

เนื่องจากบ้านสงขลา เป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่ที่มีอายุยาวนานมากกว่า 100 กว่าปี มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 200 หลังคาเรือน หลักฐานที่บ่งบอกถึงอารยธรรมที่สั่งสมมาชั่วอายุคน คือ ประหลักประโคน และสุสานโบราณ ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เนื่องจากชุมชนขยายตัวโดยมีประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้บ้านสงขลาในวันนี้ได้แยกย่อยเป็นหมู่บ้านมุสลิมขนาดใหญ่อีก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านโต๊ะเจ้าและบ้านกลาง

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านโต๊ะเจ้า

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนบ้านโต๊ะเจ้า คือ กลุ่มมุสลิมที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยแยกตัวมาจากหมู่บ้านสงขลา ชุมชนแห่งนี้ถือเป็นชุมชนแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของมุสลิมในอำเภอไชยา จัดได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ประจำชุมชนก็ว่าได้ คำว่า “โต๊ะเจ้า” เป็นคำประสมระหว่างคำว่า “โต๊ะ” ซึ่งเป็นสรรพนามที่ใช้เรียกปู่ ในภาษาไทยนั่นเอง ส่วนคำว่า “เจ้า” สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า เจ้าเมือง กล่าวคือเมื่อหมู่บ้านสงขลาเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มะระหุมปะแก เจ้าเมืองไชยาเห็นว่าหมู่บ้านสงขลาบริเวณทุ่งไชยานั้นอยู่รวมกันปะปนกับคนไทยพุทธและบ้านสงขลาก็มีผู้คนอยู่อาศัยมากขึ้น จึงแยกบ้านของตนและญาติพี่น้องมาตั้งบ้านเรือนห่างจากบ้านสงขลาเล็กน้อย ซึ่งยังใช้ชื่อหมู่บ้านว่าบ้านสงขลาอยู่ เมื่อมะระหุมปะแกเจ้าเมืองไชยาเสียชีวิตลงชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโต๊ะเจ้า” บ้านโต๊ะเจ้ามีมัสยิด 1 มัสยิด คือ มัสยิดยามาอาคิลเออะดู ซึ่งคำว่า คิลเออะดู ในภาษาอาหรับแปลว่า ลูกแรกหรือครั้งแรก มัสยิดนี้มีประวัติความเป็นมายาวนาน กล่าวคือ เป็นมัสยิดที่ก่อตั้งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นทางการ ชาวบ้านเรียกว่า “บาลาย” หรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บาลาย กับมัสยิดมีความแตกต่างที่ชัดเจน คือ ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม มุสลิมสามารถละหมาดได้ทุกสถานที่ที่สะอาด ในการละหมาดจะต้องหันหน้าไปทางนครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย บาลายจึงเป็นสถานที่ที่ละหมาดในชุมชนขนาดเล็ก ในการละหมาดแต่ละครั้งจะมีโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำในการละหมาด ในหนึ่งวันจะมีการละหมาดจำนวน 5 ครั้ง ถ้าเป็นบาลายจะมีคนละหมาดหรือไม่ละหมาด

ครบจำนวน 5 ครั้งก็ได้ในแต่ละวัน แต่ถ้าเป็นมัสยิดจะต้องมีการละหมาดให้ครบทุกครั้ง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนจากบลายเป็นมัสยิดเมื่อสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เสาทั้งหมดของมัสยิดทำด้วยไม้ค้ำเสาทั้งหมด ส่วนหลังคาเป็นหลังคาทรงไทยลายฉลุ แต่ปัจจุบันได้มีการบูรณะขึ้นใหม่เหลือเพียงหลังคาทรงไทยที่เป็นส่วนเดิม ผนังด้านล่างเปลี่ยนจากไม้เป็นปูนมีการปูกระเบื้องลายสมัยใหม่ และมีมิมมัต (คล้ายกับที่นั่งธรรมมาสน์ในศาสนาพุทธ) ที่บ่งบอกถึงความเก่าแก่และผ่านการใช้งานเป็นเวลายาวนาน ที่ใกล้มัสยิดนี้มีสุสานหรือกุโบร์ประจำมัสยิดชื่อว่า สุราหุบ เป็นที่ฝังศพเจ้าเมืองไชยา ก่อสร้างเป็นเพิงหลังคาหน้าจั่วสีแดง มีแท่นศิลาเขียนประวัติกุโบร์ไว้ชัดเจน ตามตำนานเล่าว่า สุสานเจ้าเมืองดังกล่าวมีสวนดอกไม้ประจำสุสาน จำนวน 30 ไร่ ลักษณะสวนเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขุดเป็นคูรอบสวนด้านในเป็นสวนดอกไม้หลากสี ด้านหน้าเป็นสุสาน ในสุสานประกอบด้วยส่วนย่อยที่เรียกว่า ศพ จำนวน 6 ศพ ได้แก่ ศพคอนนางชีว ศพขุนทัก ศพคันแด ศพขุนชัย ศพสูง และศพหิน ปัจจุบันเหลือเพียงศพคอนนางชีว ส่วนศพอื่นๆ กลายเป็นที่นาของชาวบ้านไปหมดแล้ว¹

2. ลักษณะภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนไทยมุสลิมบ้านโต๊ะเจ้าเป็นลักษณะเดียวกับบ้านสงขลา คือ เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนร่วน จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่อาศัยในบ้านโต๊ะเจ้าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและค้าขาย แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจที่รัดตัวขึ้น ค่าครองชีพที่สูง การทำนาจึงไม่เหมาะกับชุมชนที่อยู่ในตลาด พื้นที่นาที่เคยเขียวขจี ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัย ชาวบ้านบางส่วนปล่อยให้พื้นนาเป็นที่รกร้างและหันมาประกอบอาชีพอื่นแทนก็มี การตั้งบ้านในชุมชนมักปลูกบ้านเป็นหย่อม ในหมู่ญาติพี่น้องเดียวกัน ลักษณะบ้านมีทั้งแบบบ้านดั้งเดิมที่ทำด้วยไม้ หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ส่วนใหญ่เป็นบ้านแบบยกพื้นสูง บริเวณลานบ้านใช้เป็นที่เก็บของและนั่งเล่นในยามว่าง ส่วนบ้านแบบสมัยใหม่ที่ทำ

¹ เหมริน ไทเมือง. สัมภาษณ์เมื่อ 16 สิงหาคม 2548.

ด้วยปูนทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องลอน มีทั้งบ้านชั้นเดียว ชั้นครึ่งและสองชั้น ในชุมชนมีถนนคอนกรีตหนึ่งสายที่เป็นสายหลักในการไปมาหาสู่ภายในชุมชน ถนนดังกล่าวเชื่อมกับถนนใหญ่ที่ตัดออกสู่ตลาดไชยา

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมบ้านโตะเจ้า มีวิถีชีวิตเหมือนกับมุสลิมบ้านสงขลา วัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ การประกอบอาชีพ อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การประกอบอาชีพ แต่เดิมมุสลิมที่นี้ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ การทำนาและเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยง ได้แก่ วัว ควาย ไก่ เป็ด เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีมุสลิมบางส่วนที่ยึดอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก การทำนาของมุสลิมที่นี้นิยมทำนาปีละ 2 ครั้ง เนื่องจากอยู่ใกล้กับแหล่งชลประทาน แต่ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว การประกอบอาชีพทำนาและเลี้ยงสัตว์จึงไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครอบครัว ทำให้ลูกหลานที่เกิดขึ้นรุ่นใหม่ ๆ นิยมเข้าไปรับจ้างในตัวเมืองไชยาและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น สำหรับอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่เข้ามาใหม่ในชุมชนมุสลิมที่นี้นิยมทำกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การขายอาหารอิสลาม ขายนื้อสัตว์ และขายผ้าสำเร็จรูป ในหมู่บ้านโตะเจ้ามีสถานที่ฆ่าสัตว์ในชุมชนตั้งอยู่ปลายหมู่บ้านห่างจากบ้านเรือนผู้คนไม่มากนัก เนื้อสัตว์ที่บริโภคในชุมชนและละแวกใกล้เคียงส่วนใหญ่มักได้จากที่นี่

อาหารการกิน มุสลิมที่นี้มีวัฒนธรรมการกินเรียบง่ายเหมือนกับชาวไทยมุสลิมในชุมชนบ้านสงขลา กล่าวคือ นิยมบริโภคข้าวข้าวกับแกงชนิดต่าง ๆ ได้แก่ มัสมั่น แกงเหลือง แกงคั่ว แกงกะหรี่ แกงไตปลา ข้าวหมกไก่ ข้าวมันไก่ และชุบชนิดต่าง ๆ ส่วนอาหารหวาน ได้แก่ ข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด ฯลฯ นอกจากนั้นในเทศกาลการออกบวชรายขอ มุสลิมที่นี้ยังมีขนมอบสำหรับเทศกาลที่นี้เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ขนมรังต่อ ข้าวคั้ม ไข่เต่า เทียน และขนมมูฮะมูดซึ่งทำจากแป้ง

ข้าวเหนียวและมะพร้าว ส่วนหลักยึดถือปฏิบัติและกฎต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกอบอาหารมุสลิมที่นี่ยังยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเหมือนกับมุสลิมบ้านสงขลาทุกประการ

การแต่งกาย มุสลิมที่นี้จะไม่นิยมสวมใส่ชุด “ฮิญาบ” เมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือในบ้านของตนเอง นิยมแต่งกายเหมือนกับชาวไทยมุสลิมบ้านสงขลา กล่าวคือ ผู้หญิงเมื่ออยู่ในบ้านของตนจะแต่งตัวตามสบาย ส่วนผู้ชายนิยมนุ่งโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว เมื่อออกนอกบ้านผู้หญิงจะสวมชุดสุภาพปิดอวัยวะตามหลักศาสนา มักหลีกเลี่ยงการสวมเสื้อผ้ารัดรูปและต้องมีผ้าคลุมศีรษะก่อนออกจากบ้านเสมอ ส่วนผู้ชายจะสวมเสื้อแขนยาวสีพื้น นุ่งโสร่ง หรือ สวมกางเกงขายาว และสวมหมวกแบบชาวไทยมุสลิม¹

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา มุสลิมที่นี่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เหมือนกับบ้านสงขลา วัฒนธรรมที่สำคัญซึ่งแตกต่างจากมุสลิมบ้านสงขลาเล็กน้อยในทางปฏิบัติ ได้แก่ การประกอบพิธีฮัจญ์ การถือศีลอด วันเมาลิด กล่าวคือ เนื่องจากบ้านโตะเจ้าเป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากบ้านสงขลา เมื่อเวลาผ่านไปมุสลิมรุ่นใหม่ก็ยังยึดถือปฏิบัติแบบเดิมแต่มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ การประกอบพิธีฮัจญ์ การถือศีลอด และพิธีวันเมาลิด จึงไม่เคร่งครัดมากนัก เช่น วัยรุ่นบางคนถือศีลอดไม่ครบ 30 วัน ตามที่ศาสนากำหนด ส่วนวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้แก่ การเกิด การตาย และการละหมาด เหมือนบ้านสงขลาทุกอย่าง

การประกอบพิธีฮัจญ์ ผู้ที่จะประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกายกำลังทรัพย์และจิตใจ มุสลิมที่นี้จะต้องประกอบพิธีอย่างน้อย 1 ครั้ง หากมีความสามารถคุณสมบัติของมุสลิมที่จะประกอบพิธีฮัจญ์ คือ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีทุนทรัพย์สำหรับใช้สอยของผู้ไปและผู้อยู่ข้างหลัง และหนทางที่จะผ่านไปมาต้องปลอดภัย ในบ้านโตะเจ้ามีผู้รอบรู้เรื่องการทำฮัจญ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แซะ” (นายหน้า) แซะจะเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ ในด้านทางกฎหมายและการจัดสถานที่รับรอง บางครั้งอาจรวมถึงอาหารการกินของผู้ที่ประกอบพิธีฮัจญ์ ในการดำเนินการดังกล่าวผู้ที่เดินทางไปประกอบ

¹ แหมะหวัน มุคาอุเล็น. สัมภาษณ์เมื่อ 16 สิงหาคม 2548.

พิธีฮัจญ์ของที่นี่ต้องเสียค่าการจัดการประมาณคนละ 70,000 บาท เมื่อไปถึงประเทศซาอุดีอาระเบียจะต้องเดินทางต่อไปนครมะดีนะ เพื่อรอให้ถึงวันสำคัญมุสลิมจะต้องละหมาดให้ครบ 40 เวลา ก่อนเข้าทำพิธี เมื่อถึงวันสำคัญมุสลิมทุกคนจะต้องเดินทางต่อไปนครมักกะห์เพื่อประกอบพิธีฮัจญ์ หลังจากประกอบพิธีฮัจญ์เสร็จแล้ว “แซะ” ก็จะเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ เช่นเดียวกับคอนมา

การถือศีลอดและการออกบวช การถือศีลอดและการออกบวช เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพิธีหนึ่งของมุสลิมที่วันนี้ถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในศาสนาอิสลาม การถือศีลอดในบ้านโตะเจ้ามี วัตถุประสงค์เพื่อให้มุสลิมตระหนักถึงความอดอยาก อด เลิก ความอดอยากได้ยากมี การออกบวช เป็นวันเริ่มต้นของการถือศีลอดนับตั้งแต่วันรุ่งอรุณจนถึงตะวันตกดิน โดยการ อดอาหาร น้ำดื่ม และงดการมีเพศสัมพันธ์ เมื่อสิ้นสุดการถือศีลอดก็เป็นวันอีดิ้ลฟิฏْرِ หรือรายออออกบวช หมายถึง การกลับสู่สภาพปกติ ในวันนี้มุสลิมที่นี่ทุกคนมีการเฉลิมฉลอง ในหมู่บ้านจะมีการฆ่าวัว ฆ่าแพะ เพื่อใช้เป็นอาหาร และทำขนมรายอแจกจ่ายญาติพี่น้องและมุสลิมในชุมชน

อีกวันหนึ่งที่มีความสำคัญของศาสนาอิสลาม และเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทุกปีในชุมชนนี้ คือ เทศกาลวันเมาลิด วันเมาลิดในทางศาสนาเป็นวันที่พระเจ้าประสูติ ในวันนี้หมู่บ้านโตะเจ้าจะจัดงานเฉลิมฉลองที่มัสยิดประจำหมู่บ้าน มีการเชิญชวนเหล่าพี่น้องมุสลิม และผู้นำศาสนาละแวกใกล้เคียงมาร่วมพิธี ในพิธีนี้มุสลิมทุกคนในหมู่บ้านจะช่วยกันทำอาหารเลี้ยงแขก และละหมาดเพื่อขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า เมื่อเสร็จพิธีกรรมทางศาสนา ชาวบ้านจะจับกลุ่มกันรับประทานอาหารและปรึกษาหารือการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสร้างมัสยิด การเผยแพร่ศาสนา และรวมถึงปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านกลาง

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมบ้านกลาง เป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างบ้านสงขลาและบ้านโตะเจ้า ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการศึกษาประวัติความเป็นมา

ของชุมชนพบว่า เดิมทีในท้องที่นี้มีชุมชนมุสลิมเพียงชุมชนเดียว คือ บ้านสงขลา บ้านกลางเคยเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านสงขลา เมื่อมะระหะมุดปะแกอพยพผู้คนส่วนหนึ่งไปตั้งรกรากที่บ้านโตะเจ้าในปัจจุบัน พื้นที่บริเวณบ้านกลางในสมัยนั้นเป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีต้นไม้ขึ้นประปราย ต่อมาเมื่อมุสลิมทั้งสองหมู่บ้านมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น เพราะในศาสนาอิสลามห้ามทำหมัน เด็กที่เกิดมาในท้องของมารดาเปรียบดังพรจากพระเจ้า ทำให้ประชากรในบ้านสงขลาและบ้านโตะเจ้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านเริ่มย้ายครอบครัวบางส่วนมาตั้งรกรากในที่ดินว่างเปล่าครั้งเมื่อทางราชการตัดถนนผ่านหมู่บ้านทำให้บ้านกลางกับบ้านสงขลาแยกกันอย่างปริยาย ประชากรในบ้านกลางมีมากขึ้น ผู้นำชุมชนเห็นว่าควรที่จะมีมัสยิดเป็นของหมู่บ้าน จึงชักชวนชาวบ้านก่อสร้าง “บาตาย” ให้ชื่อว่า “คาหวันมุดตากิน” แต่เมื่อถึงประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน ชาวบ้านบางส่วนก็ไปร่วมพิธีกับญาติพี่น้องในบ้านโตะเจ้าบ้าง บ้านสงขลาบ้าง ทำให้ 3 หมู่บ้านอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ในเวลาต่อมาเมื่อมัสยิดคาหวันมุดตากินสร้างขึ้นอย่างถาวร ชาวบ้านในหมู่บ้านก็หันมาประกอบศาสนกิจในชุมชนแต่ก็ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ระหว่างคนในชุมชนกับบ้านสงขลาและบ้านโตะเจ้าเช่นเดิม

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านกลางมีลักษณะพื้นที่เช่นเดียวกับชุมชนบ้านโตะเจ้าและบ้านสงขลา คือ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะกับการทำการเกษตร เพาะปลูกสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นทุ่งนากว้างแ่งน้อยกว่าบ้านสงขลาและบ้านโตะเจ้า การตั้งบ้านเรือนของมุสลิมกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นหย่อม ๆ โดยมักปลูกบ้านอยู่ในกลุ่มญาติพี่น้องด้วยกันเป็นครอบครัวขยาย ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทำด้วยไม้และปูน หลังคามุงกระเบื้อง

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมบ้านกลาง เป็นมุสลิมที่เกิดจากลูกหลานของบ้านโตะเจ้าและบ้านสงขลาเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต จึงยึดเอาแบบอย่างของบ้านสงขลาและบ้านโตะเจ้าเป็นหลัก วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ อาหารการกิน ภาษา การศึกษา

เล่าเรียน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ล้วนได้แบบอย่างมาจากบ้านสงขลาและบ้านโต๊ะเจ้าทั้งสิ้น จากความสัมพันธ์ที่แนบแน่นนี้ทำให้ 3 หมู่บ้านมีความรักใคร่กลมเกลียวและอยู่กันแบบพี่น้อง ทั้งนี้เพราะโต๊ะ (ปู่) ของคนบ้านสงขลาเป็นโต๊ะของหลาย ๆ คนในบ้านกลางและบ้านโต๊ะเจ้า

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านพุมเรียง

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมบ้านพุมเรียง เป็นส่วนหนึ่งของตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ริมอ่าวบ้านดอน เชื่อกันว่าพุมเรียงเคยเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักรศรีวิชัย จากการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีของกรมศิลปากร ได้พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยชามของจีนในสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่งเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นการยืนยันว่าชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเก่าแก่มีความรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยอดีตกาล

พุมเรียงเคยเป็นที่ตั้งที่ว่าเมืองไชยา ตั้งแต่ปลายกรุงศรีอยุธยา จวบจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้ย้ายเมืองไชยาไปตั้งที่บ้านดอน เพราะตอนที่พระองค์เสด็จประพาสผ่านเมืองไชยา ทรงเห็นว่าทะเลหน้าเมืองไชยาตื้นเขินไม่สะดวกต่อการคมนาคม ส่วนพุมเรียงก็มีฐานะเป็นอำเภอพุมเรียง ล่วงต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เสด็จมาประทับที่สวนสราญรมย์ท้องที่อำเภอพุนพิน ได้โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อเมืองไชยาที่บ้านดอนเป็นสุราษฎร์ธานี และเปลี่ยนอำเภอพุมเรียงเป็นอำเภอไชยา และได้ย้ายไปตั้งที่บริเวณคอนโรงทอง บริเวณท้องทุ่งไชยา ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลตำบลตลาดไชยา สำหรับพุมเรียงปัจจุบันนี้ก็มีฐานะเป็นตำบล และต่อมาก็ได้รับการยกฐานะเป็นสุขาภิบาล และเทศบาลตามลำดับ¹

มุสลิมบ้านพุมเรียงส่วนใหญ่เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากรัฐกะลันตันและไทรบุรี ประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่า มุสลิมกลุ่มแรกเริ่มในตำบลพุมเรียงซึ่งเป็นมุสลิมที่อพยพจากกะลันตันและไทรบุรีได้เดินทางมาเพื่อแสวงหาที่ดิน

¹ เอกสารจากเทศบาลพุมเรียง, 2548.

ทำกิน โดยอาศัยมากับเรือขนส่งสินค้าบ้าง แล่นเรือมาเองบ้าง มาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเกาะพะงันก่อนระยะหนึ่ง เมื่อทราบข่าวจากเรือทำประมงว่าที่ตำบลพุมเรียงมีที่ดินรกร้างอยู่ ก็อพยพจากเกาะพะงันมาตั้งรกรากที่ตำบลพุมเรียงแล้วก่อตั้งสถานที่ละหมาดเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “บาลาย” ตามกฎของศาสนาอิสลาม มุสลิมไม่ว่าอยู่ส่วนใดของโลกจะต้องปฏิบัติตามกฎเดียวกัน คือ ปฏิญาณยืนยันทศรศรัทธามั่นว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัด ผู้เป็นรسلของอัลลอฮ์ การทำละหมาดครบ 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การจ่ายซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ มุสลิมที่นี่ได้เข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยตั้งชื่อเป็นภาษามลายูว่า “สมัยยุมฮัด” ต่อมาเมื่อประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนมากขึ้น ได้เปลี่ยนจากบาลาย เป็นมัสยิดถาวรดังที่เห็นในปัจจุบัน มัสยิดดังกล่าวสร้างจากความร่วมใจของมุสลิมในชุมชนและเงินที่ได้รับการบริจาคในแต่ละปี การสร้างมัสยิดในชุมชนไม่ได้สร้างคราวเดียวแต่จะเป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป¹ มุสลิมที่นี่เป็นมุสลิมที่ค่อนข้างเคร่งครัดในข้อกำหนดของศาสนา ทุก ๆ วันศุกร์ สัปบุรุษ (ผู้ชายที่สามารถเผยแพรศาสนา) จะมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นจำนวนมาก ทำให้มัสยิดที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะรองรับจึงได้ก่อสร้างมัสยิด อีดาเยห์ นูรุลอิสลาม ยุมฮัดอุลอิสลาม คารูนนาอิม และคารมสลิมีนตามมาตามลำดับ

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนบ้านพุมเรียงมีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างจากมุสลิมถิ่นอื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอื่น ๆ เพราะมีพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชนติดกับทะเลอ่าวไทย อีกส่วนเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา มุสลิมบ้านพุมเรียงตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ปะปนกับชาวไทยพุทธตามริมลำน้ำ เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดใหญ่ สภาพบ้านเรือนของคนในชุมชนจึงค่อนข้างจะแออัด ถ้าเป็นญาติพี่น้องกันมักจะปลูกบ้านโดยใช้หลังคาเดียว บ้านเรือนมีลักษณะสองชั้นเป็นส่วนใหญ่ ในชุมชนมีถนนลาดยางตัดผ่านจากตัวเมืองสู่ท่าเรือเป็นเส้นทางในการขนส่งสัตว์น้ำสู่ตลาดไชยาและตลาดใกล้เคียง

¹ หนีตาเหล็บ อินเด. สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2548.

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชุมชนพุมเรียง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ประกอบด้วยประชากรประมาณ 400 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมงชายฝั่ง แกะปู และทอดผ้าพื้นบ้าน ผู้หญิงในชุมชนส่วนมากมีหน้าที่ในการดูแลสามีและบุตร ไม่มีอาชีพแน่นอน หน้าที่ภาระความรับผิดชอบจึงตกอยู่กับผู้ชายเกือบทั้งหมด มุสลิมที่นี้อาศัยศาสนาเป็นเครื่องชี้นำชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินไปในชีวิตเกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งสิ้น ทำให้วัฒนธรรมวิถีชีวิตเป็นแบบเฉพาะอย่างที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ

ด้านภาษาและการศึกษาเล่าเรียน ภาษาพูดในชุมชนเป็นภาษาถิ่นใต้ ซึ่งเป็นสำเนียงสุราษฎร์ธานี ชาวบ้านที่นี่มีสำเนียงผิดไปจากสำเนียงภาษาปักษ์ใต้ทั่วไปเล็กน้อย คือ สำเนียงพูดที่ฟังแข็ง และขาดห้วน แม่กกที่ประสมกับสระเสียงยาวจะเป็นสั้น ๆ ไม่ออกเสียง เช่น ออก เป็น เอาะ นอก เป็น เนาะ หัวแหก เป็น หัวเหะ เป็นต้น

ด้านการศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนของคนในชุมชนสามารถแบ่งเป็น 2 กรณี คือ มุสลิมที่ส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนสอนศาสนา และโรงเรียนที่เป็นหลักสูตรตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด กรณีแรกส่วนใหญ่เป็นมุสลิมที่มีฐานะยากจน บางส่วนก็เป็นผู้นำทางด้านศาสนา มุสลิมดังกล่าวต้องการให้บุตรเรียนโรงเรียนสอนศาสนา เพราะต้องการให้ลูกหลานของตนนำความรู้มาเผยแพร่กับชาวบ้านในชุมชนและเห็นว่าทางเลือกลงกล่าวเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักเพียงพอกับกำลังทรัพย์ของตนเอง เมื่อเด็กเรียนจบภาคบังคับแล้วก็จะส่งไปเรียนโรงเรียนสอนศาสนา หรือ “ปอเนาะ” ความเป็นอยู่ในปอเนาะเด็กจะต้องช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง โรงเรียนจะมีที่พักซึ่งปลูกเป็นขนาดเล็ก ๆ หนึ่งห้องจะมีเด็กอาศัยประมาณ 3 - 4 คน ต้องปลูกผักและเลี้ยงสัตว์กันเอง มีการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานทุกวัน เด็กจะต้องเรียนภาษาอาหรับและความรู้ทั่วไป ส่วนพ่อแม่ที่นิยมส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนทางสายสามัญ ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อแม่ที่มี

ฐานะค่อนข้างดี มีกำลังทรัพย์มากพอ เด็กที่จบมาก็จะประกอบอาชีพตามที่ตนถนัด และมักจะไม่ต้องรกรากในชุมชน¹

ด้านศิลปหัตถกรรม ศิลปหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของหมู่บ้าน คือ ผ้าไหมพุมเรียง ผ้าไหมพุมเรียงเป็นงานหัตถกรรมที่ทำกันในกลุ่มมุสลิม เดิมชาวไทยมุสลิมพุมเรียงทอผ้าสำหรับใช้เองในครอบครัวและใช้ในงานแต่งงานและงานพิธีที่สุเหร่า ซึ่งจะเห็นได้จากที่แต่ละครอบครัวจะมีกี่กระตุกอยู่แทบทุกบ้าน แต่ภายหลังเมื่อมีความต้องการมากขึ้นจึงผลิตออกจำหน่ายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน การผลิตผ้าไหมพุมเรียงใช้เส้นไหมญี่ปุ่นที่สั่งซื้อจากกรุงเทพฯ เพราะทอง่ายและราคาถูก พันผ้าเรียบไม่เป็นปมปม แต่เดิมทอด้วยมือแทบทั้งสิ้น แต่ระยะหลังนิยมทอด้วยกี่กระตุก ซึ่งทอได้รวดเร็วกว่า ลวดลายเก่าซึ่งเป็นของดั้งเดิมที่นิยมกันมาแต่เก่าก่อน เช่น ลายยกเบ็ด ลายดอกพิกุล และลายนพเก้า สำหรับลายยกเบ็ดหาได้ยากมากในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะคนเฒ่าคนแก่ที่ทอโดยเครื่องทอมือซึ่งเดิมมีอยู่มาก ส่วนใหญ่เลิกทำไปแล้ว ลวดลายที่ยังนิยมทอกันมากในปัจจุบัน ได้แก่ ลายราชวัตร ลายก้านต่อดอก ลายฝ้ายกเชิงครุฑ ลายดอกพิกุล และลายนพเก้า

ด้านอาหารการกิน ชุมชนที่นี่จะบริโภคและประกอบอาหารตามหลักศาสนาอิสลาม ในชุมชนจะมีร้านอาหารมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ อาหารทุกอย่างต้องสะอาด เนื้อสัตว์ทุกชนิดยกเว้นอาหารทะเลก่อนนำมาบริโภคต้องเชือดตามหลักศาสนาอิสลาม เสียก่อน ศาสนาอิสลามห้ามกินอาหารอย่างฟุ่มเฟือย สุรุษสุราย และห้ามกินอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รวมถึงห้ามเสพสิ่งมีเมาทุกชนิด เช่น สุรา เบียร์ กัญชา ยาฝิ่น เฮโรอีน นอกจากนั้นยังห้ามกินอาหารจนแน่นกระเพาะอีกด้วย การละเมิดสิ่งเหล่านี้มีความผิดทางศาสนามากกว่าการกินหมูเสียดีก

นอกจากวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของมุสลิมในบ้านพุมเรียงแล้ว ยังมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องพิธีกรรมกับศาสนาอีกด้วย วัฒนธรรมดังกล่าว ได้แก่ การละหมาด การประกอบพิธีฮัจญ์ และการถือศีลอด

¹ อนุวัฒน์ สุทาร์ก. สัมภาษณ์เมื่อ 26 สิงหาคม 2548.

การละหมาด เป็นสิ่งที่มุสลิมในชุมชนยึดถือปฏิบัติตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นแรก การละหมาดต้องปฏิบัติตามกฎศาสนาทุกอย่าง ผู้ชายต้องไปละหมาดที่มัสยิด ส่วนผู้หญิงมักจะละหมาดที่บ้าน ก่อนทำละหมาดมุสลิมทุกคนต้องอาบน้ำละหมาด ชำระร่างกายให้สะอาด โดยการล้างหน้า ไบหู ซ้อมอก และเท้า การละหมาดที่มัสยิดจะมีโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำในการละหมาดโดยใช้เวลาเพียง 10 – 20 นาทีต่อการละหมาดแต่ละครั้ง¹

การประกอบพิธีฮัจญ์ ชาวบ้านที่นับถือวาฬีฮัจญ์เป็นส่วนหนึ่งที่เต็มเต็มความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ของคนในชุมชน ตลอดชีวิตของมุสลิมที่ดีต้องประกอบพิธีฮัจญ์ให้ได้โดยที่ตนเองและครอบครัวไม่เดือดร้อน การทำฮัจญ์ของคนที่นี่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับนายหน้า หรือ “แะะ” ประมาณคนละ 100,000 บาท ก่อนทำพิธีฮัจญ์จะมีการเลี้ยงกันในหมู่ญาติและเพื่อนบ้าน เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้ว่าคุณคนในครอบครัวเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การถือศีลอดของมุสลิมบ้านพุมเรียงเป็นสิ่งที่ทุกคนที่นี่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาก เพราะเชื่อกันว่าถ้ามุสลิมคนไหนถือศีลอดได้ครบจำนวน 30 วัน ทุก ๆ ปีจะเป็นคนที่พระเจ้าโปรดปราน การถือศีลอดของคนที่นี่ก็เหมือนกับมุสลิมในถิ่นอื่น คือต้องไม่กินอาหาร น้ำดื่ม และไม่มีเพศสัมพันธ์ ถ้าคนไหนเคร่งครัดจริง ๆ ก็จะไม่กลืนแม้แต่ น้ำลายตัวเอง เพราะถือว่าการกลืนน้ำลายก็เป็นสิ่งที่ไม่สะอาดในแต่ละวันเมื่อสิ้นสุดการถือศีลอด หรือ “แก๊บวช” มุสลิมที่นี่จะเตรียมอาหารคาวหวานจำนวนมาก ญาติพี่น้องและคนในครอบครัวจะร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน ลักษณะการปฏิบัติดังกล่าวทำให้ความสามัคคีในครอบครัวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านท่ากระเจา

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมในชุมชนบ้านท่ากระเจา เป็นกลุ่มมุสลิมดั้งเดิม ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คนกลุ่มนี้อพยพถิ่นฐานมาจากบ้านสงขลา

¹ หล้าลี หมัดหมิน. สัมภาษณ์เมื่อ 26 สิงหาคม 2548.

ในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โด๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดอูซติชะฮ์อัลดักกัว เล่าว่า เดิมทีนั้นบรรพบุรุษของพวกคนเป็นกลุ่มคนที่อพยพจากบ้านหัวเขาแดง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านสงขลา ต่อมาประชากรที่บ้านสงขลา มีจำนวนมากขึ้น “โด๊ะ” (ปู่ ในภาษาไทย) ของคนเห็นว่า ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ พื้นที่ทำมาหากิน น้อยลง จึงชักชวนเพื่อนบ้านจำนวน 10 ครัวเรือน อพยพจากบ้านสงขลาขึ้นไปทางเหนือ จนมาตั้งถิ่นฐานในบ้านท่ากระเจา สาเหตุที่เลือกชุมชนนี้ก็เพราะที่นี่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นชุมชนใกล้เคียงทะเล การคมนาคมค้าขายสะดวก และเหตุผลสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ครอบครัวของพวกคนมีความถนัดในการประกอบอาชีพประมง เดิมทีนั้นสภาพทั่วไป ของชุมชนนี้มีลักษณะเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ตามลำคลองมีต้นโกงกาง และต้นกระเจา ปกคลุมหนาแน่น ชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านท่ากระเจา ลำคลองขนาดใหญ่ที่ทอด ผ่านหมู่บ้านเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำที่สำคัญซึ่งทำให้ชาวบ้านแถบนี้ประกอบอาชีพทำการ ประมงและทำนาเป็นหลัก¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านท่ากระเจา มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มติดตามแนว ลำน้ำ สภาพทั่วไปของชุมชนทางด้านในเป็นทุ่งนากว้างอยู่บริเวณรอบ ๆ ของชุมชน ตรงกลางพื้นที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน สภาพดินมีลักษณะเป็นดินร่วนอุ้มน้ำดี เหมาะแก่การ ทำการเกษตร โดยมีคลองท่ากระเจาเป็นคลองหลักของชุมชน ชาวบ้านในชุมชนใช้น้ำใน คลองเพื่อการอุปโภคบริโภค ต่อมาเมื่อการประปาได้เข้ามาสู่หมู่บ้าน คลองท่ากระเจาจึง มีความจำเป็นน้อยลง การตั้งบ้านเรือนของคนที่นี่ปลูกบ้านกระจัดกระจายทั่วชุมชน ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านยกพื้นสูงทำด้วยไม้ทั้งหลังสลับกับบ้านสมัยใหม่ที่ทำด้วยปูน หลังคามุงกระเบื้องแบบลอน เนื่องจากในชุมชนมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วประมาณ 200 ครัวเรือน ชุมชนจึงอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ทำให้การปลูกสร้างบ้านเรือนมีพื้นที่ จำกัด² และต่อมามีชาวบ้านไม่น้อยอพยพไปทำมาหากินที่อื่น

¹ เหมะชู มีอาหวัง. สัมภาษณ์เมื่อ 15 กรกฎาคม 2548.

² มูসা ศรีสารวัต. สัมภาษณ์เมื่อ 15 กรกฎาคม 2548.

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมชุมชนท่ากระจ่าย เป็นกลุ่มมุสลิมที่มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านสงขลา มัสยิดหลังแรกของชุมชน คือ มัสยิดนุรุคอิสลาม การสร้างมัสยิดที่นี่ต้องใช้เวลา นานเพราะเนื่องจากทุนทรัพย์ในการก่อสร้างไม่เพียงพอ เมื่อคนในชุมชนมีมากขึ้นมัสยิดแห่งเดียวจึงไม่พอเพียงกับความต้องการ ชาวบ้านจึงร่วมกันบริจาคเงินสร้างมัสยิดใหม่ขึ้น มัสยิดอุษะฮ์อะลัดดีกวะ และคารุลสลาม จึงเกิดขึ้นมาตามลำดับในเวลาต่อมา

ชีวิตและวัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมด้านภาษา การศึกษาเล่าเรียน อาชีพ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม ซึ่งคล้ายคลึงกับมุสลิมในอำเภอไชยาที่กล่าวมาแล้ว

ด้านภาษา และการศึกษาเล่าเรียน ผู้คนที่นี่มีภาษาพูดเป็นภาษาถิ่นใต้ และภาษาเขียนเป็นภาษาไทย ภาษาพูดสำเนียงภาษาใต้จะคล้ายคลึงกับสำเนียงสงขลา ไม่มีภาษามลายูเกี่ยวข้อง ส่วนภาษาเขียนเป็นภาษาไทยที่ใช้ทั่วไปซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาในโรงเรียนนั่นเอง

สำหรับการด้านการศึกษาเล่าเรียน ลูกหลานในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนในชุมชนเมื่อเรียนจบภาคบังคับมักจะไม่ศึกษาต่อ มีบางส่วนที่ส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนสอนศาสนาแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

ด้านอาชีพ เดิมชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพทำการประมงและทำเป็นหลัก แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป คลองที่เคยลึกและกว้างตื้นเขินขึ้น และมีผู้ประกอบอาชีพนี้มากขึ้น อีกทั้งต้องใช้ทุนมาก ทรัพยากรในทะเลลดน้อยลง ทำให้อาชีพการประมงในชุมชนเหลืออยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและรับจ้าง

วัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม เป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ พิธีกรรมในการกล่าวถ้อยคำ การละหมาด การถือศีลอด เมาลิด การโกนผมไฟ การประกอบพิธีฮัจญ์ และการเข้าสู่นคร

กล่าวถ้อยคำ เมื่อมุสลิมจะกิน ดื่มนั่ง เอน นอน สวมเสื้อผ้า อาบน้ำร่วมประเวณี ฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารแก่มนุษย์ ฯลฯ ดังกล่าวจะต้องเริ่มต้นด้วยการกล่าวคำว่า “บิสมิลลาฮฺฮิรเราะห์มานิรเราะฮีม” ซึ่งหมายความว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮฺ

ผู้ทรงกรุณาปราณี ผู้ทรงเมตตาเสมอ” เมื่อบรรลุนิติภาวะหรือเสร็จจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ เดินทางไปถึงที่หมาย ทำงานบรรลุป่าหมาย ฯลฯ มุสลิมจะกล่าวคำว่า “ฮัลลาลิลลาฮฺ” แปลว่า “การสรรเสริญเป็นสิทธิของพระองค์อัลลอฮฺแต่พระองค์เดียว” เมื่อเกิดความเสียหายในความผิดจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามจะกล่าวว่า “อัสเตฟิ ลุลลอฮฺ” แปลว่า “ขอให้พระองค์อัลลอฮฺทรงอภัยโทษให้แก่ข้าพระองค์” เหล่านี้เป็นต้น

การละหมาด การละหมาดเป็นพิธีกรรมประจำวันที่สำคัญที่สุด เปรียบประดุจเสาหลักของศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมที่นี้ก็เหมือนที่อื่น ๆ ซึ่งเคร่งครัด คือ แบ่งการละหมาดออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ละหมาดฟิรดู (บังคับ) ได้แก่ ละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ (บังคับสำหรับผู้ชาย) และละหมาดคนตาย และละหมาดสุหนัตหรือซุนนะห์ คือ ละหมาดที่ไม่บังคับถ้าหากใครปฏิบัติก็จะได้รับบุญ หากไม่ปฏิบัติก็ไม่บาปแต่ประการใด ได้แก่ ละหมาดก่อนหรือหลังละหมาดประจำเวลาทั้ง 5 ละหมาดให้เกียรติแก่มัสยิด ละหมาดเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ละหมาดเนื่องในโอกาสเกิดจันทร์ปราคา ละหมาดขอฝน และละหมาดขอพร เป็นต้น

การถือศีลอด เป็นวัฒนธรรมอิสลามอีกอย่างหนึ่งของพื้นที่ที่ถือปฏิบัติเป็นเวลา 1 เดือนในรอบ 1 ปี เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจที่จะใช้ต่อไปอีก 11 เดือน โดยจะถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การปฏิบัติในการถือศีลอด คือ การงดเว้นการรับประทานอาหารตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดิน การถือศีลอดมาจากภาษาอาหรับว่า “ศิยาม” ในทางภาษามายถึงการงด ละ การยับยั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากอารมณ์ฝ่ายต่ำ ส่วนความหมายในทางศาสนาหมายถึง การละเว้นการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส ระหว่างรุ่งสางจนตะวันตกขอบฟ้า งดเว้นการพูดจาโกหกเหลวไหลไร้สาระ และเว้นจากการประพฤติดุชชั่วทั้งโดยลับและเปิดเผย

การโกนผมไฟ การโกนผมไฟเป็นพิธีกรรมของชาวไทยมุสลิมอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านท่ากระเจา พิธีดังกล่าวนี้จะกระทำเมื่อเด็กมีอายุ 7 วัน ก่อนการโกนผมไฟบิดามารดาต้องเตรียมข้าวของต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำพิธี ได้แก่ แป้ง อินทผลัม น้ำหอม ข้าวเหนียวเหลือง และมะพร้าวอ่อนเปิดปากแล้ว ในการทำพิธีเริ่มด้วยการเจมน้ำผาก

เด็กด้วยแป้งและน้ำหอม ป้อนอินทผลัมหรือน้ำผึ้งให้เด็ก หลังจากนั้นโตะครูจะเริ่มโกนผมไฟพร้อมกล่าวคำสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า เมื่อโกนผมเสร็จก็จะนำเด็กขึ้นแปลแล้วกล่อมเป็นภาษาอาหรับและอวยพรให้เด็กพบแต่ความสุขความเจริญในชีวิต พิธีดังกล่าวปัจจุบันยังพบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนชาวไทยมุสลิมของชุมชนนี้และชุมชนอื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

งานเมาลิด คำว่าเมาลิดเป็นภาษาอาหรับแปลว่าวันประสูติของนบีมุฮัมมัด ตรงกับวันที่ 12 เดือนเราะบีอุลเอาวัล (ประมาณวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 1113) ณ นครมักกะฮ์ ในวันนี้จะมีการกินเลี้ยงกันที่บ้านหรือมัสยิด มีการกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของพระผู้เป็นเจ้าพร้อมกับอ่านอุคา (การวิงวอนขอพรจากองค์อัลลอฮ์)

มาชะยวี หรือการเข้าสู่นัด เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มุสลิมชายทุกคนต้องปฏิบัติ ซึ่งทำกันในวัยเด็ก ด้วยการตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศเพื่อความสะอาด ศาสนาอิสลามถือเรื่องความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญมาก ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา มุสลิมทุกคนจะต้องสะอาด เด็กที่เข้าพิธีนี้เรียกว่า อาเนาะตูนอ ในพิธีมีการเลี้ยงอาหาร มีมิโหรสพและขบวนแห่อาเนาะตูนอตามฐานะเจ้าภาพ เมื่อเด็กอาบน้ำชำระล้างร่างกายแล้ว ก็นั่งบนหยวกกล้วย โตะมุเต็งหรือหมอทำพิธีจะกล่าวนามพระผู้เป็นเจ้าต่อจากนั้นลงมือขลิบหนังปลายอวัยวะเพศของเด็กด้วยกรรไกร พร้อมกับเอายาใส่แผลและพันแผลไว้ เป็นอันเสร็จพิธี เด็กหญิงก็ทำเช่นเดียวกัน หมอคำแย่นาสตางค์แดงที่มีรูสวมตรงเนื้อส่วนที่ยื่นหรือคริสตอริสของอวัยวะเพศแล้วใช้ปลายเข็มสะกิดปลายเนื้อส่วนนั้นให้โลหิตออกมาขนาดเท่าแมลงวัน 1 ตัวกินอิม ก็ถือเป็นอันเสร็จพิธี¹

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านโนเขา

1. ประวัติศาสตร์

บ้านโนเขา เป็นกลุ่มมุสลิมที่รวมตัวกันอย่างหนาแน่นชุมชนหนึ่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลประสงค์ อำเภอกาชนะ ที่เรียกว่าบ้านโนเขาเพราะตั้งอยู่ทางด้านโนของภูเขา

¹ อาสะ ศิลปภาษา. สัมภาษณ์เมื่อ 15 กรกฎาคม 2548.

ประสงค์เข้ามาในแผ่นดินใหญ่ จากการศึกษาพบว่าชุมชนนี้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับชุมชนบ้านท่ากระเจา ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่าเดิมทีบ้านในเขาเป็นที่ราบรกร้างว่างเปล่า ไม่มีผู้คนจับจองอาศัย ต่อมาเมื่อมุสลิมกลุ่มหนึ่งประมาณ 10 ครัวเรือน อพยพมาจากบ้านสงขลา อำเภอไชยา มาตั้งรกรากบริเวณเขาประสงค์ ประกอบอาชีพทำนาและทอผ้าพื้นเมือง สภาพทั่วไปของชุมชนแรกเริ่มมีลักษณะเป็นป่าดิบ มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า ได้แก่ ป่าไม้ สมุนไพร สัตว์ป่า และถ้ำต่าง ๆ ที่สวยงาม บริเวณรอบภูเขาล้อมรอบด้วยพื้นที่ราบ เหมาะแก่การทำนาและทำสวน มุสลิมบ้านในเขามีการรวมตัวกันหนาแน่นเพื่อปฏิบัติตามข้อกำหนดที่อัลลอฮ์บัญญัติไว้ นอกจากอาชีพดังกล่าวแล้วชุมชนชาวบ้านในเขายังประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการ บ้านในเขาเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับอำเภอท่าชนะทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านเป็นลักษณะกึ่งชนบทกึ่งเมือง มัสยิดแห่งแรกที่ถือกำเนิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ คือ มัสยิดอัลยุมอะตุลอิสลาม มัสยิดแห่งนี้เป็นมัสยิดแห่งแรกในตำบลเขาประสงค์ หลักฐานที่พอจะบ่งชี้ถึงความเป็นชุมชนเก่าแก่ของอำเภอท่าชนะคือลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือน การปลูกสร้างบ้านเรือนที่นี้จะปลูกสร้างบ้านยกพื้นสูง เรือนไม้และหลังคาทรงปั้นหยา ใช้กระเบื้องดินเผาหางหลังคา ลักษณะการอยู่ร่วมกันเป็นลักษณะครอบครัวขนาดใหญ่ มี โต๊ะ (ปู่) กะ (พี่สาว) ปะ (พ่อ) มะ (แม่) อาเค๊ะ (น้องสาว / น้องชาย) และอาบัง (พี่ชาย) อยู่ร่วมกันอย่างสันติ บางครอบครัวถึงแม้แต่งงานแล้ว ก็ยังอยู่ร่วมกันได้หรือไม่ก็แยกออกมาสร้างบ้านในบริเวณใกล้ ๆ บ้านเรือนของพ่อแม่เหล่านี้เป็นต้น ปัจจุบันในหมู่บ้านมีประชากรประมาณ 150 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และค้าขาย สินค้าที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาของหมู่บ้านก็คือ ผ้าไหม เป็นผ้าพื้นเมืองของกลุ่มมุสลิมที่นี่ เดิมทีนี้ทอผ้าสำหรับใช้เองในครอบครัว ในงานแต่งงานหรือทำพิธีที่สุเหร่า แต่ภายหลังผลิตเป็นสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือน ลวดลายของผ้าไหมที่นี่เหมือนกับผ้าไหมพุมเรียง ลวดลายที่นิยมทอกันในปัจจุบัน ได้แก่ ลายราชวัตร ลายก้านต่อดอก ลายผ้ายกเชิงครุฑ ลายดอกพิกุล และลายนพเก้า นอกจากนี้ผ้าไหมท่าชนะที่ทอเสร็จแล้วมักทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าถุง เสื้อ กระเป๋าถือ กรอบรูป และพวงกุญแจ ผู้ทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนมักจะส่งขาย

ที่กรุงเทพฯ หรือตลาดหาดีใหญ่ ราคาผ้าไหมมีต่าง ๆ ตั้งแต่ราคา 200 – 1,000 บาท¹ ปัจจุบันการทอผ้าไหมมีแนวโน้มจะเลิกราไปเนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่สนใจ และต้องใช้ทุนรอนมาก

2. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ที่มุสลิมบ้านในเขาดั้งหลักแหล่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วน เหมาะแก่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ตั้งบ้านเรือนกระจุกกระจายเป็นหย่อม ๆ คิคริมเขา ด้านล่างเป็นพื้นที่นาและสวนผลไม้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา สวนผลไม้ ค้าขาย และรับราชการ ลักษณะบ้านเรือนของมุสลิมที่นี่เป็นบ้านทรงไทยดั้งเดิมยกพื้นสูง เรือนไม้ขนาดใหญ่ หลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ปลูกสลับกับบ้านแบบสมัยใหม่ ๆ ที่ทำด้วยปูน หลังคามุงกระเบื้องแบบลอน เส้นทางหลักของชุมชนเป็นถนนลูกรังตัดจากอำเภอท่าชนะ เรียบเขาเข้าสู่หมู่บ้าน

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนที่นี่เป็นเช่นเดียวกับชุมชนบ้านท่ากระจาย วัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมด้านภาษา การศึกษา อาหารการกิน การทักทาย การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ภาษา ชาวบ้านที่นี่ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาพูดสื่อสารในชุมชน ส่วนภาษาเขียนจะใช้ภาษาไทยกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ในชุมชนไม่มีคนพูดภาษายาวี หรือ มลายูได้เลย

การศึกษา ผู้คนที่นี่จะให้ลูกหลานที่เกิดมาในชุมชนเข้าเรียนวิชาสายสามัญมากกว่าเรียนทางศาสนา เด็ก ๆ เมื่ออายุ 8 – 12 ปี จะต้องเรียนภาษาอาหรับกับโต๊ะครู (ผู้นำศาสนา) เพื่อใช้ประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวัน การเรียนมักเรียนในตอนเย็นจนถึง 2

¹ สะเป๊ะ เกิดหมัด. สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม 2548.

ทุ่มของทุกวัน ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์จะเรียนเต็มวัน เมื่อเด็กเรียนจบชั้นมัธยมก็มักเรียนต่อในมหาวิทยาลัยหรือไม่ก็เรียนทางสายอาชีพต่อ มีน้อยคนมากที่พ่อแม่ส่งลูกหลานไปเรียนศาสนาทางแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะมุสลิมที่นี่เห็นว่าการเรียนทางศาสนาไม่สามารถประกอบอาชีพได้มากนัก

อาหารการกิน คนในชุมชนบ้านในเขา นิยมประกอบอาหารรับประทานเองที่บ้าน เนื่องจากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ การซื้ออาหารสำเร็จรูปจึงเป็นสิ่งสิ้นเปลือง และในหมู่บ้านไม่มีร้านขายอาหารมากนัก การประกอบอาหารยังคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักศาสนา เช่น เนื้อจะต้องเชือดด้วยมุสลิม ก่อนประกอบอาหารต้องล้างผ่านน้ำให้สะอาด และต้องวางให้สะเด็ดน้ำเสียก่อน¹ เป็นต้น

การประกอบอาชีพ มุสลิมที่นี่บางครอบครัวประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าว แต่ไม่มากนัก นอกจากนั้นทำสวนผลไม้ และรับจ้างทั่วไป แต่ละครอบครัวจะมีที่ดินทำกินของตนเอง ชาวบ้านที่เป็นหนุ่มสาวในชุมชนมักไปทำงานต่างอำเภอ หรือไปเป็นลูกจ้างตามสถานบริการต่าง ๆ เช่น ร้านอาหารมุสลิม บริษัททัวร์ และท่าเรือ นอกจากนี้ยังมีมุสลิมบางกลุ่มที่ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ทำร้านอาหาร รถเช่า หรือเป็นนายหน้าซื้อ - ขายที่ดิน เป็นต้น

วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การละหมาด และรายออกรบวช ซึ่งถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมานาน

การละหมาด การละหมาดของคนในชุมชนนี้ก็เช่นเดียวกับชาวไทยมุสลิมในพื้นที่อื่นซึ่งเคร่งครัด คือ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา การละหมาดทุกวันศุกร์ และการละหมาดคนตาย ผู้นำการละหมาดในชุมชน คือ โต๊ะอิหม่าม ถึงแม้ในชุมชนจะมีคนละหมาดที่มีศรัทธาแน่น แต่โต๊ะอิหม่ามประจำชุมชนจะละหมาดครบตามหลักที่ศาสนากำหนด

¹ อารินะ กาเต็น. สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม 2548.

การถือศีลอด มุสลิมที่นึ่งมีการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของทุกปี แต่จะไม่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะในหมู่ของคนหนุ่มสาว โดยหลักการแล้วมุสลิมจะต้องถือศีลอดจำนวน 30 วันต่อ 1 ปี การถือศีลอดจะต้องงดดื่ม งดกิน และมีเพศสัมพันธ์ รวมถึงการนินทาว่าร้ายผู้อื่น ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การถือศีลอดส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนมากกว่าหนุ่มสาว

การจ่ายชะกาต ในศาสนาอิสลามมีความประสงค์ที่จะชำระล้างจิตใจมุสลิมให้บริสุทธิ์ วิธีการก็คือ นำทรัพย์สินของมุสลิม ได้แก่ สัตว์เลี้ยง เงินทอง เสื้อผ้า ฯลฯ แบ่งจ่ายให้คนที่ด้อยกว่า หรือนำเงินที่ได้จากการชะกาตไปใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นการสาธารณะประโยชน์เพื่อให้เกิดความดีงามขึ้นมา มุสลิมจะต้องมีการชะกาตอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หลักการชะกาตได้ถูกบรรจุไว้ในหลักคำสอน เช่น มีแพะจำนวน 40 – 120 ต้องจ่ายชะกาต 1 ตัว หรือมีอูฐจำนวน 10 – 14 ตัว ต้องจ่ายชะกาตเป็นแพะจำนวน 2 ตัว เป็นต้น

รายออกรบ หรือวันอีฎุลฟิฏร เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในศาสนาอิสลามเมื่อมีการถือศีลอดครบ 30 วันแล้ว ก็ถึงวันนี้ วันนี้ถือเป็นวัน “แก้บวช” ของมุสลิมที่นึ่ง การแก้บวชไม่มีการจัดแสดงมโหรีสพเหมือนกับไทยพุทธมีเพียงงานรื่นเริงเล็ก ๆ ในหมู่ญาติพี่น้องมุสลิม การแก้บวชของคนที่นี่ใช้เวลาเพียง 1 – 2 วัน โดยที่ในวันแรกเป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และวันที่สองเป็นวันฉลองหรือวันเยี่ยมญาติ

ชุมชนไทยมุสลิมท่าทองใหม่

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมชุมชนท่าทองใหม่ตั้งอยู่ในตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานตามแนวลำน้ำ มุสลิมที่นึ่งส่วนใหญ่เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอพยพมาจากอำเภอสิดล อำเภอท่าศาลา และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เส้นทางอพยพมีทั้งที่อพยพมาทางเรือ และทางรถไฟ โดยมาพักที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจึงเดินทางมายังชุมชนท่าทองใหม่ การไปมาหาสู่สมัยก่อนลำบากมาก เมื่อจะไปบ้านคอนต้องอาศัยเรือยนต์เป็นพาหนะ โดยลงเรือที่ท่าทอง อัตราค่าโดยสารครั้งละ 25 สตางค์ ไปลงที่ท่าเรือ

ตลาดบ้านคอน มุสลิมที่เข้ามาอาศัยในชุมชนแห่งนี้ส่วนหนึ่งประกอบอาชีพทำการประมงและทำนาเป็นหลัก สภาพชุมชนเมื่อตอนอพยพมาแรก ๆ จะมีลักษณะเป็นป่าโปร่งมีสัตว์ป่านานาชนิด ได้แก่ กระเจิง นก ชะมด เป็นต้น ในลำน้ำท่าทองมีกระชังคูรายมาก นอกจากนั้นยังมีสัตว์น้ำซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของคนในชุมชนจำนวนมากมาย เมื่อมีผู้คนจากถิ่นอื่นอพยพมาอาศัยมากขึ้น มัสยิดแห่งแรกในชุมชนก็เกิดขึ้นมา คือ มัสยิดเยซารุดดินะฮ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นถิ่นฐานที่แรกที่มุสลิมจากจังหวัดนครศรีธรรมราชอพยพเข้ามาอยู่ ต่อมาเมื่อในชุมชนมีประชากรมากขึ้นเพราะศาสนาอิสลามมีข้อห้ามเรื่องทำหมัน ทำให้มัสยิดแห่งแรกไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน จึงเกิดมัสยิดแห่งที่สอง สาม สี่ตามลำดับ คือ มัสยิดยาเมียะ มัสยิดอัสซอริชชุนนะ และมัสยิดนุรุลอิสลาม

จากคำบอกเล่าของมุสลิมในชุมชนเล่าว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์เสด็จเยี่ยมราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้พระราชทานตะเกียงเจ้าพายุ ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สีเขียวเข้ม เป็นของที่ระลึกให้กับมัสยิดเยซารุดดินะฮ์ เนื่องในโอกาสเสด็จเยี่ยมราษฎร อำเภอกาญจนดิษฐ์ ปัจจุบันตะเกียงพายุใบนั้นได้ถูกเก็บรักษาอย่างดี โดยคณะกรรมการมัสยิด จากคำบอกเล่าข้างต้นทำให้ทราบว่า ชุมชนนี้ได้มีมานานแล้ว¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนท่าทองใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภออยู่ติดกับเทศบาลท่าทองใหม่ ห่างจากตัวอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีประมาณ 6 กิโลเมตร พื้นที่ตำบลท่าทองใหม่มีประมาณ 15,875 ไร่ ร้อยละ 70 ของพื้นที่มีสภาพเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีคลองท่าทองใหม่เป็นคลองหลักไหลผ่าน พื้นที่ตอนกลางค่อนข้างไปทางตะวันตก ส่วนพื้นที่ราบอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของตำบล มีคลองคูหลายสายกระจายอยู่ทั่วไป ตำบลท่าทองใหม่แบ่งการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1, 3 เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธ ส่วนหมู่ที่ 2, 4, 5 เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยมุสลิม ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาว

¹ ประสาท นิลจันทร์. สัมภาษณ์เมื่อ 18 กรกฎาคม 2548.

มุสลิมกลุ่มนี้จะตั้งบ้านเรือนตามแนวลำน้ำและแนวถนนเส้นทางหลักในหมู่บ้าน สภาพทั่วไปของบ้านเรือน มีทั้งบ้านแบบเก่าที่ทำด้วยไม้และบ้านสมัยใหม่ที่ทำด้วยปูน หลังคามุงกระเบื้อง ถ้าเป็นมุสลิมที่อาศัยในหมู่ที่ 2 มักปลูกบ้านเป็นห้องแถวติด ๆ กัน แต่ถ้าเป็นมุสลิมที่อาศัยในหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 มักปลูกบ้านในบริเวณที่ดินของตัวเองเป็นบ้านหลังเดี่ยว มีบริเวณบ้านสำหรับปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์¹

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชุมชนมุสลิมท่าทองใหม่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สำคัญไม่แตกต่างไปจากมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมบางประการ คือ การประกอบอาชีพ ภาษา และการศึกษาเล่าเรียน การแต่งกาย อาหารการกิน การทักทาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การประกอบอาชีพ ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เมื่อเวลาผ่านไปประชากรในชุมชนมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ชุมชนท่าทองในปัจจุบันประกอบด้วยคนต่างถิ่นจำนวนมาก การประกอบอาชีพในชุมชนก็หลากหลายมากขึ้น อาชีพที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ประมง ชายฝั่ง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และรับจ้าง นอกจากนั้นคนในชุมชนยังมีอาชีพค้าขาย และรับราชการแต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

วัฒนธรรมด้านภาษา ผู้คนที่นี้ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน มีทั้งสำเนียงนครศรีธรรมราชปะปนกับสำเนียงสุราษฎร์ธานี ใช้ภาษาราชการซึ่งได้จากระบบโรงเรียนเป็นภาษาเขียน นอกจากนั้นยังมีภาษาอาหรับที่ใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น การละหมาด การทักทาย และการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน แต่ใช้อยู่ในคนบางกลุ่มเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่พูดภาษาอาหรับยาวีไม่ได้

การศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นี่นิยมให้ลูกหลานของตนเรียนสายสามัญควบคู่กับการเรียนเรื่องศาสนา เด็ก ๆ เมื่ออายุ 8 ปีขึ้นไปจะต้องไปเรียนภาษาอาหรับกับ

¹ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าทองใหม่, 2548.

ครูสอนศาสนาประจำชุมชน การเรียนภาษาอาหรับมีความจำเป็นต่อมุสลิมที่นี่ เพราะมุสลิมจะต้องประกอบพิธีฮัจญ์ และอ่านคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งเป็นหลักคำสอนของศาสนาได้ สำหรับการเรียนสายสามัญเป็นที่นิยมของชาวบ้านทั่วไป เพราะเห็นว่าเป็นเส้นทางที่ให้ได้ประกอบอาชีพมากขึ้น

ในปัจจุบันโรงเรียนคารุลสลามวิทยา ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านบางลำโรง ตำบลท่าทองใหม่ เป็นโรงเรียนที่สอนทั้งศาสนาและวิชาสามัญซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจากชาวบ้านที่นี่ ทั้งนี้เพราะเปิดโอกาสให้ลูกหลานของชาวไทยมุสลิมมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น

อาหารการกิน มุสลิมท่าทองใหม่ยังคงปฏิบัติตามกฎศาสนาอย่างเคร่งครัด คือห้ามดื่มของมีเมาทุกชนิด โดยไม่คำนึงว่าทำมาจากอะไร หรือดื่มในปริมาณมากน้อยแค่ไหน นอกจากนั้นยังรวมถึงการห้ามการผลิต และจำหน่าย ซื่อขายอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามที่สำคัญในการบริโภค คือ ห้ามกินเลือดทุกชนิด ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ตายเองโดยธรรมชาติหรือถูกทุบตาย ถูกรัดคอหรือตกจากที่สูง ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ใช้กรงจับ หรือเขี้ยวจับสัตว์กินเป็นอาหาร ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ถูกสัตว์แทะหรือฉีกกิน ห้ามกินเนื้อสัตว์หรืออาหารที่ใช้หมูชาติสังหรือเทพเจ้าอื่น ๆ ห้ามกินเนื้อหมู และห้ามกินสัตว์ที่ถูกเชือดโดยมิได้กล่าวนามของอัลลอฮ์ ผู้ใดประพฤติดังนี้จะถูกตำหนิจากชุมชนอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามข้อห้ามเหล่านี้ถึงแม้จะเคร่งครัดไปแต่ก็สามารถละเมิดได้ในกรณีที่เกิดภัยสงคราม ภาวะขาดแคลนอาหาร และผู้หญิงที่ตั้งครรภ์

การทักทาย ชาวบ้านในชุมชนที่นี่มีการทักทายเหมือนชุมชนอื่น ๆ ตามประเพณีของไทยอิสลามโดยการจับมือ และกล่าวคำว่า “อัสสลามูอะลัยกุม” แปลเป็นไทยว่า ขอความสันติจงมีแด่ท่าน ผู้ได้รับคำทักทายต้องตอบกลับคำว่า “วะอะลัยกุมสลาม” แปลเป็นไทยว่า ขอความสันติจงมีแด่ท่านเช่นกัน หลังการทักทาย จะมีการจับมือกันโดยผู้หญิงจะจับมือเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ส่วนผู้ชายจะจับมือเฉพาะผู้ชาย ห้ามผู้ชายกับผู้หญิงจับมือกันนอกจากญาติพี่น้องร่วมสายโลหิต คำกล่าวดังกล่าวจะหลีกเลี่ยงการกล่าวภายใต้สถานการณ์ดังต่อไปนี้ คือ เมื่อคนกำลังอ่าน ฟัง หรือสอนอัลกุรอานและเมื่อคนกำลังถ่ายปัสสาวะหรืออุจจาระอยู่

การแต่งกาย การแต่งกายของมุสลิมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ต้องการปกปิดสิ่งพึงละอายของร่างกายโดยเฉพาะผู้หญิง ทั้งนี้เพื่อให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของเรือนร่างเพศหญิงกระตุ่นอารมณ์ทางเพศชาย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ การใส่ชุด “ฮิญาบ” คือ ชุดที่คลุมทุกส่วนของร่างกายเหลือเพียงดวงหน้าและฝ่ามือ ทำให้ผู้หญิงปลอดภัยจากการลวนลามและแตะโลมได้ แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมดังกล่าวในชุมชนท่าทองใหม่มีพบไม่บ่อยนัก ผู้หญิงที่ใส่ชุดดังกล่าวมักเป็นภรรยาผู้นำศาสนาและครูสอนโรงเรียนศาสนา คารุสลามวิทยา ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปมักจะใส่เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และร่วมงานรื่นเริงในชุมชน ส่วนใหญ่มุสลิมที่นี่ยึดแต่งกายตามสบายคล้ายกับชาวไทยพุทธ เมื่ออยู่ในบ้านตนเองมักปล่อยผม นุ่งผ้าถุงสวมเสื้อแขนยาว ผู้ชายมีทั้งนุ่งโสร่งหรือสวมกางเกงตามสมัยนิยม แต่ถ้าไปละหมาดหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มักสวมเสื้อแขนยาว นุ่งโสร่งและสวมหมวก นอกจากนี้ในชุมชนยังมีข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกาย เช่น มุสลิมจะต้องสวมเสื้อผ้าสะอาด ประณีตเรียบร้อย และเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนไม่แต่งกายให้คนอื่นดูถูกหรือมองเห็นเราเป็นด้อย¹ ศาสนาอิสลามไม่ห้ามการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีมีราคาสูง ถ้าหากว่าฐานะทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย แต่อิสลามห้ามการแต่งกายที่มีเจตนาโอ้อวดถึงความมั่งคั่งและความทะนงตนว่าเหนือกว่าคนอื่น เสื้อผ้าปกปิดสิ่งพึงละอายของผู้สวมใส่สำหรับผู้หญิงนั้น สิ่งที่ปกปิด คือ ทุกส่วนของร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ ส่วนผู้ชาย คือ บริเวณตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า ผู้หญิงมุสลิมจะต้องไม่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่รัดรูป โปร่งบาง หรือมีรูที่ทำให้เห็นผิวหนังและเรือนร่างภายใน มุสลิมชายจะต้องไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดจากผ้าไหม และสวมใส่เครื่องประดับทองคำ และห้ามมุสลิมผู้หญิงใส่น้ำหอมออกนอกบ้าน ยกเว้นสามี เหล่านี้เป็นต้น

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนกิจในชุมชนและศาสนสถานที่สำคัญในชุมชน คือ มัสยิดประจำชุมชน เป็นสถานที่ที่มุสลิมผู้มีจิตศรัทธาในอัลลอฮ์ร่วม

¹อิสมะแอล กุศลธรรม. สัมภาษณ์เมื่อ 19 กรกฎาคม 2548.

แรงร่วมใจ และรวมกำลังทรัพยากรกันสร้างขึ้นมา เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการแสดงความเคารพสักการะและรำลึกถึงพระองค์ ดังนั้นมัสยิดจึงเป็นศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสังคมมุสลิมไม่เพียงแต่เท่านั้นมัสยิดยังถือเป็นบ้านของอัลลอฮ์ ที่สังคมมุสลิมจะต้องให้ความเคารพและร่วมกันดูแลรักษาให้สะอาด บริสุทธิ์จะต้องไม่นำสิ่งอื่นใดมาเคารพสักการะควบคู่ไปกับอัลลอฮ์ด้วย ด้วยเหตุนี้ชาวมุสลิมที่นี่ยังรักษาความสะอาดของมัสยิดให้เรียบร้อยอยู่เสมอ และหลีกเลี่ยงการนำเด็กที่ไม่รู้ประสาไปมัสยิด เพราะเด็กอาจจะส่งเสียงร้องรบกวนสมาธิคนอื่น หรือถ่ายสิ่งสกปรกในมัสยิด ผู้ที่ร่างกายไม่สะอาด เพราะมือสุจริตเลื้อนออกมาหรือผู้หญิงที่มีประจำเดือน จะต้องไม่เข้ามัสยิด ก่อนเข้ามัสยิดจะต้องกล่าวคำวิงวอนว่า “อัลลอฮุมมัฟตะฮฺลิลอับวَابะเราะฮูมะติกะ” แปลเป็นไทยว่า โอ้อัลลอฮ์ขอพระองค์ได้ทรงเปิดประตูแห่งความเมตตาของพระองค์ด้วยเถิด หลังจากนั้นให้ก้าวเท้าเข้ามัสยิดได้

สำหรับศาสนกิจที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ การประกอบพิธีละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ มุสลิมที่นี่ยึดปฏิบัติดังนี้

การละหมาด เป็นสิ่งที่คนที่นี่ให้ความสำคัญในอันดับต้น ๆ ของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา การละหมาดมี 3 ส่วน คือ ส่วนแรก การละหมาดประจำวันละ 5 เวลา ได้แก่ ช่วงเวลา 4.00 น. 8.00 น. 13.00 น. 21.00 น. และ 24.00 น. ส่วนที่สอง คือ การละหมาดทุกบ่ายวันศุกร์เวลา 13.00 น. ช่วงเวลานี้จะบังคับเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ส่วนสุดท้าย คือ การละหมาดคนตาย เมื่อมีคนตายในชุมชน ก่อนทำพิธีฝังศพตามหลักศาสนาอิสลามจะต้องทำการละหมาดให้ผู้ตายเสียก่อน ในการละหมาดแต่ละครั้งมุสลิมจะต้องอาบน้ำละหมาดเพื่อชำระร่างกายให้สะอาด บริสุทธิ์ การละหมาดแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 10 – 15 นาที

การถือศีลอด จัดว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งของคนในชุมชนที่นี่ยิ่งเหมือนกับชาวมุสลิมทั่วไป คือ การถือศีลอดจะปฏิบัติเป็นเวลา 1 เดือน ในรอบ 1 ปี เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ โดยถือในเดือน 11 ของปฏิทินอิสลาม หรือที่ชาวบ้านในชุมชนเรียกว่าเดือนรอมฎอน มุสลิมจะงดเว้นการรับประทานอาหารตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดิน การถือศีลอดที่เข้าใจโดยทั่วไป หมายถึงการ

ลด ละ การขัดแย้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากอารมณ์ฝ่ายต่ำ ส่วนความหมายในทางศาสนา หมายถึง การละเว้นการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส ระหว่างรุ่งสางจนตะวันตก ขอบฟ้า จงดเว้นการพูดจาโกหก เหลวไหล ไร้สาระ เว้นจากการประพฤติชั่วทั้งโดยลับและเปิดเผย¹

การจ่ายชะกาต มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินชะกาตไปใช้จ่ายเพื่อให้เกิดความดีงามขึ้นมา เงินส่วนนี้คนในชุมชนมักจะนำไปสร้างมัสยิดหรือโรงเรียนสอนศาสนา โดยการจ่ายชะกาตมีข้อกำหนดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานว่า คนที่มีฐานะดีจะต้องจ่ายชะกาตมากกว่าคนที่มีฐานะยากจน นอกจากการจ่ายชะกาตเป็นจำนวนเงินแล้ว บางครั้งชะกาตของคนนี้อาจเป็นสัตว์เศรษฐกิจ เสื้อผ้า อาหาร และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ได้

การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นการแสวงบุญ ณ อัล-กะฮะบะฮ์ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผู้ที่ประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องมีความพร้อมทั้งกายและจิตใจ กล่าวคือ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีทุนทรัพย์สำหรับใช้สอยของผู้ไปและผู้อยู่ข้างหลัง (ลูกและเมีย) และต้องคำนึงว่าหนทางที่จะไปต้องมีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่า มุสลิมที่เมื่อไปแสวงบุญก็จะไปกันเป็นกลุ่ม โดยมี “แชะ” หรือ ผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการเดินทาง รวมทั้งที่พักและอาหาร “แชะ” ในที่นี้ หมายถึง มุสลิมหรือผู้นำศาสนาที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์หลายครั้งจนมีความชำนาญและรู้จักผู้คนมาก หรือมีญาติพี่น้องที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย สำหรับค่าใช้จ่ายในการเดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ในชุมชนท่าทองใหม่ประมาณคนละ 90,000 บาทต่อคน²

ชุมชนไทยมุสลิมสันติสุข

1. ประวัติศาสตร์

บ้านสันติสุข เป็นชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนหนึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของลำน้ำท่าทอง อยู่ในหมู่ที่ 3 ในตำบลบางกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี บรรพบุรุษกลุ่มแรก ๆ ดั้งเดิม

¹ มนชัย หมั่นละอ้า. สัมภาษณ์เมื่อ 19 กรกฎาคม 2548.

² คะหนาน หมั่นละอ้า. สัมภาษณ์เมื่อ 20 กรกฎาคม 2548.

ของชุมชนแห่งนี้อพยพมาจากหลายพื้นที่ในภาคกลาง เช่น อำเภอบางบาล จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา และเขตมณฑลบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้นำ คือ โต๊ะเกี๋ ตอนอพยพมาใหม่ ๆ มีเพียง
 3 ครอบครัวเท่านั้น การอพยพมาครั้งแรกได้อาศัยอยู่กับญาติที่ชุมชนท่าทองใหม่ ต่อมา
 เมื่อเห็นว่าชุมชนแห่งนี้ยังมีพื้นที่กว้างขาดคนจับจองเป็นเจ้าของ โต๊ะเกี๋ก็อพยพลูกหลาน
 มาตั้งหลักปักฐานเริ่มปลูกกระต๊อบเป็นที่อาศัยชั่วคราว และยึดอาชีพทำการประมงชายฝั่ง
 เมื่อเห็นว่าการทำมาหากินได้ผลดีก็ได้ชักชวนญาติพี่น้องจากจังหวัดฉะเชิงเทราเข้ามา
 เพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ. 2522 มีโจรทะเลชุกชุมและออกปล้นเรือประมงของชาวบ้านบ่อยครั้ง
 จนเป็นที่หวาดกลัว ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าออกหาปลา แต่ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ได้
 รวมตัวกัน (ตอนนั้นยังไม่ได้เป็นชุมชนสันติสุข) ออกไปปราบปรามพวกโจรเหล่านั้น
 หลายครั้ง ในที่สุดพวกโจรเหล่านั้นพ่ายแพ้และไม่กล้าที่จะออกมาปล้นชาวบ้านอีกเลย
 หลังจากนั้นอีกสี่ปีต่อมา (พ.ศ. 2526) ทางราชการก็ได้สร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้าน และได้
 ประกาศให้เป็นหมู่บ้านราชินูปถัมภ์โดยตั้งชื่อชุมชนว่า “หมู่บ้านสันติสุข” ครั้นเมื่อ พ.ศ.
 2540 ทางเทศบาลก็ประกาศเป็นชุมชนบ้านสันติสุข ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 หมู่บ้าน
 ประสบปัญหายาเสพติดระบาดทั่วไปในชุมชน ผู้นำชุมชนโดยการนำของศิลา วันดี
 ร่วมมือกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ และทุกคนในชุมชนต่างก็ร่วมแรงร่วมใจณรงค์
 ต่อต้านยาเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ อย่างจริงจังทำให้ยาเสพติดและอบายมุขลดลงอย่าง
 เห็นได้ชัด จนเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2546 ชุมชนได้รับเกียรติบัตรและเข็มที่ระลึกจาก
 กระทรวงมหาดไทย อีกทั้งได้รับการประกาศให้เป็นหมู่บ้านสีขาว ถือว่าเป็นความสำเร็จ
 อย่างใหญ่หลวงที่เป็นความภาคภูมิใจยิ่งของชุมชน¹

ปัจจุบันชุมชนบ้านสันติสุขมีประชากรทั้งสิ้น 150 ครัวเรือน (สำรวจเมื่อ พ.ศ.
 2548) ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและค้าขาย มีการรวมกลุ่มจัดตั้ง
 และดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาหลายโครงการ เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์
 การรวมกลุ่มจัดขายน้ำมันในชุมชน การจัดตั้งสหกรณ์ในชุมชน และการสร้างธนาคาร
 ในชุมชน

¹ ศิลา วันดี. สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2548.

ในชุมชนมีมัสยิดที่เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชนให้เหนียวแน่น คือ มัสยิดอีกอมาตุลอิสลาม มัสยิดแห่งนี้เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจและเสียสละของชาวบ้าน ช่วยกันก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของชุมชน อีกทั้งเป็นที่ประชุมอย่างเป็นทางการของสัปบุรุษ (ผู้ชายในศาสนาอิสลาม) เมื่อมีงานประจำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่ต้อนรับการแวะเยี่ยมเยียนของ “ดาวะ” (ผู้เผยแพรศาสนา) ซึ่งจะเข้ามาเป็นประจำ ชาวบ้านในชุมชนเล่าว่า ดาวะจะแวะมาเยี่ยมเยียนและสอนการปฏิบัติตนต่าง ๆ ให้กับสัปบุรุษและผู้เลื่อมใสในศาสนา เนื้อหาส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับการปฏิบัติตน หลักคำสอนบางประการที่ชาวบ้านสงสัย ชาวบ้านบางคนที่มีใจศรัทธาและอยากมีส่วนร่วมก็จะนำอาหารและเครื่องใช้จำเป็นบางอย่างมามอบให้ดาวะ ได้แก่ ข้าวสาร อาหารแห้ง เสื้อผ้า และอุปกรณ์ในการดำรงชีพ ดาวะส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดปัตตานี กรุงเทพฯ และจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้แสวงบุญหรือดาวะนี้จะพักอาศัยอยู่ในชุมชนระยะหนึ่งแล้วเดินทางไปยังมัสยิดอื่นต่อไป ชาวบ้านเล่าว่า เดิมทีมัสยิดแห่งนี้มีลักษณะเป็นบ้านทรงไทย เรือนไม้ยกพื้น ต่อมาผู้นำชุมชนเห็นว่าควรที่จะสร้างเป็นมัสยิดถาวร เนื่องจากผู้คนในชุมชนหนาแน่นขึ้น ซึ่งมัสยิดเดิมคับแคบจึงรวบรวมเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาก่อสร้างเป็นอาคารถาวร ตั้งโดดเด่นงามสง่าริมคลองท่าทองใหม่เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชน

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนบ้านสันติสุขมีลักษณะภูมิประเทศคล้ายชุมชนท่าทองใหม่ เพราะมีพื้นที่ส่วนหนึ่งติดกับลำคลองท่าทองซึ่งเป็นทางออกทะเลอ่าวไทย อีกส่วนหนึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขังไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก สภาพดินที่นี่เป็นดินเหนียว อุ้มน้ำได้ดี มุสลิมที่นี่นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มไม่ปะปนกับชาวไทยพุทธ เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนค่อนข้างจะแคบ ทำให้การปลูกบ้านส่วนใหญ่ใช้หลังคาร่วมกันในหมู่ญาติพี่น้องหรือไม่กี่ปลูกชิด ๆ กัน สภาพโดยรวมค่อนข้างแออัด ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทำด้วยปูนและไม้ หลังคามุงกระเบื้อง การเข้าออกของคนในชุมชนมี 2 ทาง คือ มีถนนลาด

จากถนนสุราษฎร์ธานี - นครศรีธรรมราชเข้ามายังชุมชน ในชุมชนชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ทั้ง 2 ฝากของถนน ถนนค่อนข้างแคบ การเข้าออกจึงไม่ค่อยสะดวก อีกทางหนึ่งคือ ทางน้ำโดยที่ต้องโดยสารเรือไปตามลำคลองท่าทอง ซึ่งชาวบ้านที่ทำอาชีพประมงจะใช้เส้นทางนี้แล่นเรือทวนน้ำนำปลาไปขายที่บริเวณสะพานข้ามคลองหรือไม่ก็แล่นเรือออกไปยังปากน้ำตาปีแล้วแล่นเรือไปยังตลาดบ้านดอนก็ได้

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติกันมา ซึ่งเหมือน ๆ กันกับชาวไทยมุสลิมอื่น ๆ ได้แก่ วัฒนธรรมด้านภาษา อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับประเพณีในศาสนา

วัฒนธรรมด้านภาษา ภาษาพูดของคนที่นี่มีความแตกต่างจากมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวคือ ผู้คนที่นี่เกือบทั้งหมดพูดภาษากลาง ตามแหล่งกำเนิดเดิมและใช้ภาษาราชการเป็นภาษาเขียน แม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะมีอายุยาวนานเกือบห้าสิบปีปัจจุบันภาษาพูดในชุมชนสันติสุขส่วนใหญ่ก็ยังเป็นภาษากลาง แต่เมื่อเวลาผ่านไปลูกหลานที่เกิดขึ้นมาใหม่ นอกจากใช้ภาษากลางที่เป็นมรดกสืบทอดจากบรรพบุรุษแล้วเด็กรุ่นใหม่บางคนสามารถพูดภาษาถิ่นได้ได้ควบคู่กับภาษากลางที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

อาหารการกิน อาหารการกินของคนที่นี่แตกต่างจากมุสลิมในชุมชนอื่น ส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นเมืองของคนแถบภาคกลาง เครื่องแกงไม่นิยมใส่ขมิ้น หรือใส่ในปริมาณน้อยเพื่อเพิ่มสีส้มให้กับอาหารเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้คนที่นี่ก็ประกอบอาหารตามหลักบัญญัติของศาสนา คือ ห้ามกินเนื้อหมู ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ได้มาโดยไม่ผ่านการเชือด และห้ามกินเลือดของสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

การแต่งกาย คนในชุมชนบ้านสันติสุขนิยมแต่งกายตามสบายคล้ายชุมชนไทยอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นิยมแต่งกายตามหลักศาสนาเมื่อไปประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนา สำหรับชุดสวมใส่ของผู้หญิงที่เรียกว่า ชุดฮิญาบ ซึ่งเป็นชุดคลุมจากศีรษะจรดเท้า มีทั้งสีดำและสีขาว เนื้อผ้าเป็นผ้าบาง ปกปิดทุกส่วนของร่างกาย ยกเว้นใบหน้า

และฝ่ามือ ส่วนผู้ชายสวมใส่ผ้าถุงสีขาวคลุมตั้งแต่บริเวณสะดือถึงเข่า สวมเสื้อแขนยาว และใส่หมวกสีขาว¹

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพิธีกรรมทางศาสนา ที่สำคัญของมุสลิมในชุมชนบ้านสันติสุข คือ การถือศีลอดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ชุมชนที่นี่ถือปฏิบัติติดต่อกันเป็นเวลาหนึ่งเดือนในรอบ 1 ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจที่จะใช้ต่อไปอีก 11 เดือน โดยจะถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ด้วยการงดเว้นการรับประทานอาหารตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดิน ส่วนพิธีกรรมในวันอีฎุลอัฎฮา ซึ่งตรงกับวันที่ 10 ของเดือนที่ชาวมุสลิมในชุมชนประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ ในวันนี้มุสลิมที่นี่จะฆ่าสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย แพะ แกะ เพื่อทำทาน เรียกว่า “กูรบาน” พิธีดังกล่าวจะกระทำได้ต่อเมื่อทำการละหมาดในวันอีฎุลฟิฏรแล้ว เนื้อสัตว์ที่ถูกฆ่าในวันนี้จะนำไปขายไม่ได้ นอกจากทำอาหารเลี้ยงหรือแจกจ่ายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีพิธีในวันอีฎุลฟิฏร หรือ รายออกบวช อันเป็นพิธีกรรมหลังจากการถือศีลอดครบ 30 วัน ซึ่งตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 10 ของปฏิทินอิสลาม ในวันนี้ตอนเช้ามุสลิมที่นี่จะมารวมตัวกันที่มัสยิดเพื่อทำการละหมาดตามหลักศาสนาอิสลาม หลังจากนั้นก็จะมีการรื่นเริงสังสรรค์ ชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า “วันออกบวช” สำหรับพิธีกรรมในงานเมาลิด ซึ่งเป็นวันประสูติของท่านนบีมุฮัมมัด ตรงกับวันที่ 12 เดือนเราะมีอุลเอาวัล (ประมาณวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 1113) ณ นครมักกะฮ์ ในวันนี้ชุมชนแห่งนี้จะมีการทำบุญเลี้ยงกันที่มัสยิดหรือที่บ้าน มีการกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของท่านนบีมุฮัมมัดพร้อมกับอ่านคุอา (การวิงวอนขอพระจากองค์อัลลอฮ์) พิธีกรรมสุดท้ายที่มุสลิมในชุมชนที่นี่ปฏิบัติกันเป็นเวลานาน คือ พิธีการเข้าสู่นัด หมายถึง การตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศเพื่อทำความสะอาด เด็กที่เข้าพิธีนี้เรียกว่า “อาเนาะตูนอ” ในวันนี้มีการกินเลี้ยงในหมู่ญาติสนิทและเพื่อนบ้าน หลังจากทำพิธีเสร็จแล้วจะมีการกล่าวคำปฏิญาณต่อองค์อัลลอฮ์ โดยจะต้องมีสักกียานอย่างน้อย 2 คน

¹ สว่าง หะสะเล็ม. สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2548.

ชุมชนไทยมุสลิมตลาดแขก

1. ด้านประวัติศาสตร์

ชุมชนตลาดแขก เป็นกลุ่มชนมุสลิมที่อาศัยอยู่ในตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากรประมาณ 120 ครัวเรือน ประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่งและทำปลาแห้งเป็นอาชีพเสริม บรรพบุรุษของคนกลุ่มนี้เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากรัฐไทรบุรีและรัฐกะลันตัน ประเทศมาเลเซียโดยเดินทางมาทางเรือ เล่ากันว่าชนกลุ่มรุ่นแรกเป็นกลุ่มที่แสวงหาที่ดินทำกิน โดยอพยพมากับเรือสินค้าที่นำมะพร้าวจากเกาะสมุยไป ค้าขายที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง การอพยพมาครั้งแรกมีประชากรประมาณ 10 ครัวเรือน โดยเข้ามาอยู่ครั้งแรกที่บ้านละไมยี่ดาอาชีพทำประมง ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่า สมัยแรกเริ่มเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ เกาะสมุยเป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ด้วยปลานานาชนิด เมื่อเรือจอดเทียบท่าสามารถมองเห็นฝูงปลาที่แหวกว่ายไปมาจำนวนมาก สมัยนั้นบ้านละไมเป็นชุมชนเล็ก ๆ เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธ ผู้นำของกลุ่มมุสลิมในสมัยนั้นได้อพยพผู้คนมาตั้งบ้านเรือนบริเวณชายฝั่งทะเลของบ้านละไม ค่อยมาได้ย้ายมาตั้งชุมชนใหม่ที่บริเวณชุมชนหัวถนนเนื่องจากที่นี่เป็นตลาดที่มีผู้คนตั้งหลักแหล่งเป็นจำนวนมากจึงสะดวกต่อการค้าขายปลาที่ทำการประมงมาได้ ชาวไทยพุทธที่อาศัยในเกาะสมุยเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “ตลาดแขก” หรือ “บ้านแขก” ปัจจุบันชุมชนตลาดแขกประกอบด้วยมุสลิมต่างถิ่นจำนวนมากทั้งที่อาศัยอยู่ในชุมชนและกระจัดกระจายตามเกาะสมุย จึงไม่สามารถที่จะหาตัวเลขประชากรที่แน่นอน¹ อย่างไรก็ตามผู้คนที่นี่ยังยึดอาชีพการทำประมงและทำปลาแห้งอยู่ แต่ผู้คนที่อพยพมาใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายเป็นหลัก สำหรับมุสลิมที่อพยพมาใหม่ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดปัตตานี นราธิวาส จังหวัดยะลา และนครศรีธรรมราช ทุก ๆ วันศุกร์ตอนบ่ายโมงมุสลิมที่นี่จะมารวมตัวละหมาดที่มัสยิดนูรุ้ลเอียะซัล อาติคัลละหนึ่งครั้งอยู่เสมอ

¹ สมหมาด โต๊ะอาด. สัมภาษณ์เมื่อ 31 สิงหาคม 2548.

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่นี่ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ติดกับทะเล อ่าวไทย ทางด้านในของตลาดแขกมีลำคลองเล็ก ๆ แต่ปัจจุบันตื้นเขิน ถัดเข้ามาด้านใน เป็นสวนมะพร้าวของชาวไทยพุทธ ปัจจุบันชุมชนตลาดแขกเป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่ ที่นี้สภาพค่อนข้างแออัดเนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้น การตั้งบ้านเรือนตั้งกระจาย ทั่วชุมชน มีทั้งเป็นบ้านแบบเก่าซึ่งทำด้วยไม้ทั้งหลังและแบบสมัยใหม่ที่ทำด้วยอิฐ ปูน และวัสดุก่อสร้างแบบใหม่

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชีวิตและวัฒนธรรมที่ชาวตลาดแขกยึดถือปฏิบัติกันเป็นเวลานาน ได้แก่ การ ประกอบอาชีพ ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับศาสนา

การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของมุสลิมชุมชนตลาดแขก คือ ทำการประมง ชายฝั่งและค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ มุสลิมที่ออกเรือหาปลาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายวัยกลางคน สำหรับผู้หญิงมักจะรับงานมาทำเองที่บ้าน เช่น รับจ้างแกะปู แกะหอย เป็นต้น ส่วนเด็ก วัยรุ่นมักจะออกไปหางานทำในตัวจังหวัดหรือรับจ้างตามสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอ เกาะสมุย

ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน ชุมชนที่นี่ประกอบด้วยมุสลิมหลายถิ่น ทำให้ ภาษาพูดในชุมชนตลาดแขกหลากหลาย ทั้งภาษาถิ่นใต้ ภาษากลาง และภาษามลายู ภาษาถิ่นใต้หรือภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาพูดของมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัด นครศรีธรรมราชใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ส่วนภาษากลางและภาษามลายูเป็น ภาษาพูดที่มุสลิมกลุ่มดั้งเดิม และส่วนที่อพยพมาจากจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ใช้ในการสื่อสาร ความหลากหลายของภาษาเหล่านี้ ทำให้ลูกหลานที่เกิดขึ้นในชุมชนรุ่น ใหม่ ๆ สามารถพูดได้หลายภาษาทั้งภาษามลายู ภาษาถิ่นใต้ และภาษากลาง สำหรับการ ศึกษาเล่าเรียน นอกจากยังสนับสนุนให้ลูกหลานไปศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนสอน

ศาสนาในต่างถิ่นแล้วยังให้ลูกหลานมีโอกาสเรียนในโรงเรียนประถมและมัธยมอีกด้วย ซึ่งทำให้คนรุ่นหลังของมุสลิมที่นี่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย

อาหารการกิน ผู้คนที่นี่มีวัฒนธรรมในการบริโภคไม่แตกต่างกับมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะการบริโภคเนื้อสัตว์จะต้องปฏิบัติตามหลักศาสนา คือ ห้ามบริโภคเนื้อสัตว์ที่ไม่ถูกตามหลักศาสนา ห้ามบริโภคเลือดสัตว์ทุกชนิด และห้ามบริโภคเครื่องดองของมีนเมาทุกชนิด ตลอดจนห้ามมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมทุกอย่าง เช่น การขนส่ง การซื้อขาย เป็นต้น¹

การทักทาย ผู้คนที่นี่มีมารยาทการทักทายตามหลักศาสนา คือ เมื่อพี่น้องมุสลิมพบปะกัน ผู้ทักทายจะต้องกล่าว “อัสสลามุอะลัยกุม” (ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) ผู้ได้รับคำทักทายจะต้องกล่าวตอบรับว่า “วะอะลัยกุมสลาม” (ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่านเช่นกัน) การทักทายลักษณะนี้จะเป็นการทักทายแบบทางการ ถ้าเป็นคนรู้จักมักคุ้น หรือ คนในหมู่บ้านเดียวกันก็มีการทักทายโดยไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบดังกล่าวก็ได้

การแต่งกาย มุสลิมที่นี่แต่งกายคล้ายคนไทยพุทธทั่ว ๆ ไป ผู้ชายส่วนใหญ่แต่งกางเกงขายาว และสวมเสื้อยืดเมื่ออยู่บ้าน ผู้หญิงมักสวมเสื้อแขนยาวและนุ่งผ้าถุง ถ้าไปร่วมงานต่างถิ่นก็จะแต่งกายเช่นเดียวกัน เพียงแต่ผู้ชายมีหมวก และผู้หญิงมีผ้าคลุมศีรษะเท่านั้น

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนกิจอันได้แก่ การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การละหมาด และการประกอบพิธีฮัจญ์ เหล่านี้ล้วนมีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนอิสลามอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พิธีกรรมดังกล่าวมุสลิมทุกคนยังคงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพียงแต่การละหมาดของบางครอบครัวอาจจะมีน้อยกว่า 5 ครั้ง ใน 1 วัน แต่ที่ทุกคนขาดไม่ได้ คือ การละหมาดในวันศุกร์

¹ ภูมิอะมะ เหยิง. สัมภาษณ์เมื่อ 31 สิงหาคม 2548

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่าย

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนบ้านค่าย เป็นมุสลิมส่วนหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานในตำบลบ้านไค้ อำเภอกะพะงั่น ชาวไทยมุสลิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านพุมเรียง และจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่อพยพมาจากบ้านพุมเรียงมีความต้องการแสวงหาที่ทำกิน เนื่องจากพื้นที่เดิมมีผู้คนอาศัยหนาแน่นจึงได้หาเส้นทางขยับขยายแต่มุสลิมส่วนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านค่าย ตำบลบ้านไค้ อำเภอกะพะงั่น ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่าเดิมเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากรัฐไทรบุรี และรัฐกะลันตัน ของประเทศมาเลเซีย อพยพครั้งแรกก็มาอาศัยอยู่ที่เกาะพะงั่นก่อน แต่เนื่องจากเกาะแห่งนี้มีการคมนาคมไม่สะดวก และพื้นที่ไม่เหมาะแก่การเกษตรก็อพยพไปอยู่ที่ตำบลพุมเรียง เมื่อเวลาผ่านไปผู้คนในหมู่บ้านพุมเรียงมีจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านบางส่วนที่คุ้นเคยกับสภาพของเกาะพะงั่น และชอบทำการประมงจึงย้ายถิ่นฐานกลับมาตั้งรกรากที่ชุมชนแห่งนี้ ส่วนมุสลิมที่อพยพมาจากนครศรีธรรมราช เป็นมุสลิมกลุ่มหลังที่เพิ่งเข้ามา สาเหตุของการอพยพเพราะต้องการแสวงหาที่ดินทำกินและบางคนก็แต่งงานกับมุสลิมบนเกาะนี้เมื่อเห็นว่ายังพอมีที่ว่าง จึงชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอาศัยอยู่ด้วย มัสยิดแห่งแรกในชุมชนแห่งนี้ คือ มัสยิดบุเลามลายู โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดเล่าว่า คำว่า บุเลามลายู ได้มาจากภาษาอาหรับ เดิมทีเคยเป็นมัสยิดเก่าสมัยมุสลิมรุ่นแรกที่อพยพมาจากรัฐกะลันตัน ลักษณะมัสยิดแห่งนี้สร้างแบบยกพื้น ประกอบด้วยไม้ทั้งหลัง หลังคาเป็นกระเบื้องดินเผา¹ เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนกิจของมุสลิมในชุมชน ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 40 ครัวเรือน แต่ละครอบครัวจะมีที่ดินเป็นของตัวเองประมาณ 10 – 20 ไร่ ทุกครอบครัวประกอบอาชีพทำการประมง และทำสวนมะพร้าว ด้วยลักษณะดินที่ไม่อำนวยแก่การเพาะปลูกพืชอื่น ทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งพาปัจจัยในการดำรงชีวิตต่าง ๆ ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค

¹ โคมิน ขวอิน. สัมภาษณ์เมื่อ 1 กันยายน 2548.

เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ จากภายนอกทั้งสิ้น มุสลิมที่นี่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่ค่อยเคร่งครัดในศาสนามากนักเนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยว ซึ่งอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่น จึงขาดการตรวจสอบจากชุมชนมุสลิมด้วยกัน จากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญอย่างรวดเร็วการทำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอาชีพใหม่ที่มุสลิมที่นี่ซึ่งกำลังปรับตัวและเรียนรู้อยู่

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่อันเป็นที่ตั้งของชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่าย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่เนินราบ ตั้งอยู่บนเกาะพะงัน เนื่องจากสภาพทั่วไปของเกาะ มีบริเวณตอนกลางเป็นภูเขาประกอบด้วยป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญจึงมีพื้นที่รอบ ๆ เกาะบริเวณชายฝั่งทะเล เท่านั้นที่เป็นที่ราบ ชุมชนบ้านค่ายตั้งอยู่บริเวณตอนใต้ของเกาะพะงันเป็นชุมชนเล็ก ๆ สภาพทั่วไปเป็นบ้านอยู่ในสวนมะพร้าว และสวนผลไม้ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายไม่เหมาะกับการเพาะปลูก การตั้งบ้านเรือนของมุสลิมที่นี่ส่วนใหญ่ตั้งบ้านกระจัดกระจายทั่วบริเวณชุมชน บ้านแบบเดิม เป็นบ้านไม้สมัยเก่า ยกพื้นสูง หลังคามุงกระเบื้องดินเผาปัจจุบันมีบ้านสมัยใหม่ ๆ สร้างมากขึ้นซึ่งส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่เป็นไม้น้อยลง เนื่องจากไม้หายากและราคาแพง

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่บนเกาะที่ห่างไกลชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่ายจึงเป็นมุสลิมที่อยู่ร่วมกันแบบพี่น้องมายาวนาน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย วัฒนธรรมของชุมชนได้แก่ การแต่งกาย ภาษา การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ยังคงมีสภาพแบบเดิม ซึ่งเรียบง่ายไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสมัยใหม่มากนัก

การแต่งกาย มุสลิมที่นี่มีการแต่งกายคล้ายกับชุมชนอื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้หญิงนิยมนุ่งผ้าถุงและสวมเสื้อแขนยาว ไม่คลุมศีรษะ ผู้ชายแต่งตัวตามสบาย ถ้าไปละหมาดที่มัสยิดจะนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาวสีพื้น สวมหมวก ส่วนผู้หญิงจะใส่ชุด

“ฮิญาบ” ปิดหน้าเหลือเฉพาะดวงตาและฝ่ามือ ผู้หญิงที่ส่วนใหญ่จะละหมาดที่บ้านมากกว่าการไปที่มัสยิด สำหรับการไปร่วมงานในหมู่บ้านจะสวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าถุงและมีผ้าคลุมศีรษะ

ภาษา ผู้คนที่นี้ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาพูด และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาเขียน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียน ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่มักจะพูดภาษาอังกฤษได้เล็กน้อย ส่วนภาษาอาหรับที่เป็นภาษาใช้ในการประกอบศาสนกิจนั้นมักจะพูดและเขียนได้เฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้น

การศึกษาเล่าเรียน ลูกหลานในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่จะเรียนทางสายสามัญ โดยเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในชุมชนแล้วศึกษาต่อในเมืองสุราษฎร์ธานี แต่สำหรับมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อที่โรงเรียนสอนศาสนาในจังหวัดนครศรีธรรมราชบ้าง ในจังหวัดปัตตานีบ้าง แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย เด็ก ๆ ที่นี้มักจะไม่ค่อยได้เรียนภาษาอาหรับมากมายนัก เนื่องจากขาดครูสอนโรงเรียนศาสนาและยังขาดสถานที่ในการเรียน ชาวบ้านจึงแก้ปัญหาโดยการให้เด็ก ๆ ที่มีอายุ 8 – 15 ปี มาเรียนกับโต๊ะอิหม่ามที่มัสยิดทุก ๆ วันเสาร์ – อาทิตย์¹

สำหรับพิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา มีพิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ การละหมาด การถือศีลอด การออกบวช งานเมาลิด การแต่งงาน และการเข้าสู่สู่นัด มุสลิมที่นี้ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเหมือนกับมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อต้องประกอบพิธีกรรมที่กล่าวมาข้างต้นชาวมุสลิมจะต้องมารวมตัวกันที่มัสยิดประจำชุมชน โดยมีโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ก่อนจะประกอบพิธีกรรมจะมีการกล่าว อะซาน หรือ การเรียกร้องให้ผู้คนมาละหมาด หรือประกอบพิธีกรรม ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เรียกว่า “มอฮซิน” หรือ “บิลเล” การอะซานเป็นการบอกให้ผู้คนในชุมชนได้รู้ว่าถึงเวลาที่จะละหมาดหรือมีพิธีกรรมต่าง ๆ แล้ว เมื่อมีการกล่าวอะซานจบลง มุสลิมในชุมชนก็จะมาละหมาดและมาร่วมพิธีกรรมทั้งที่มัสยิดและบ้านของตน

¹ ติมะ ขวอิน. สัมภาษณ์เมื่อ 1 กันยายน 2548.

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านหนองจอก

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมกลุ่มนี้เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าสะท้อน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นเพดั้งเดิมของมุสลิมที่นี่เป็นมุสลิมแถบภาคกลางซึ่งอพยพมาอาศัยอยู่ในชุมชนเมื่อ 30 – 40 ปีมาแล้ว โดยอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ ได้แก่ มุสลิมที่มาจากจังหวัดอยุธยา นนทบุรี และกรุงเทพฯ บางส่วน สาเหตุของการอพยพเพราะต้องการแสวงหาที่ดินทำกินและการประกอบอาชีพที่มั่นคง เดิมทีมุสลิมกลุ่มนี้มีอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป เนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ที่นาส่วนใหญ่จึงเช่าทำเป็นรายปี แต่จากสภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว อาชีพดังกล่าวจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประกอบกับผู้คนในชุมชนเริ่มมากขึ้น จึงตัดสินใจอพยพลงมาทางใต้ด้วยการโดยสารรถไฟมาลงที่สถานีพนมพิณ แล้วไปอาศัยกับญาติที่อำเภอไชยาชั่วระยะหนึ่ง เมื่อทราบข่าวจากมุสลิมด้วยกันว่าบ้านหนองจอกยังพอมีที่ดินว่างเปล่า จึงอพยพครอบครัวมาจับจองที่ดินโดยอาศัยเรือโดยสารที่แล่นตามลำแม่น้ำตาปีไปยังอำเภอเคียนซา เมื่อแวะเดิมไม้พื้นที่บ้านหนองจอกก็ได้ลงจับจองพื้นที่ที่นี่ ซึ่งขณะนั้นมีสภาพทั่วไปเป็นป่าดิบ ตอนเข้ามาอาศัยใหม่ ๆ จะต้องแผ้วถางป่าเพื่อทำที่พักเสียก่อน อุปกรณ์ในการถางป่าก็มีเพียง ขวาน 1 เล่ม เวลาถางจะต้องให้คนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้เพื่อดูแล และสัตว์ร้ายที่จะเข้ามา อาชีพแรกเริ่มของคนในชุมชน คือ ทำนา ทำไร่ หาของป่า และจับสัตว์น้ำ เมื่อชุมชนเริ่มมีผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น มุสลิมจากถิ่นอื่น ได้แก่ มุสลิมจากนครศรีธรรมราช นครปฐม และมุสลิมละแวกใกล้เคียงก็เริ่มเข้ามาจับจองในพื้นที่มากขึ้น ทำให้จำเป็นต้องสร้างมัสยิดประจำชุมชนขึ้นมา เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม แต่เนื่องด้วยลักษณะพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำตาปี ทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปี จึงทำให้ผู้คนบางส่วนอพยพออกจากพื้นที่ ส่วนที่ยังคงเหลือก็คือกลุ่มที่อพยพมาจากจังหวัดอยุธยาและจังหวัดนนทบุรี¹ เท่านั้น

¹ สำราญ รับสิทธิ์. สัมภาษณ์เมื่อ 30 กรกฎาคม 2548.

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนบ้านหนองจอกมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ สภาพทั่วไปเป็นป่าล้อมรอบ ตรงกลางเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ด้านหลังติดกับแม่น้ำคาปี สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ สภาพทั่วไปของชุมชนมุสลิมที่นี้ตั้งบ้านเรือนริมฝั่งน้ำติดกับถนนที่เพิ่งตัดเข้ามาใหม่สลับกับสวนปาล์มน้ำมันและทุ่งหญ้าขนาดเล็ก ลักษณะบ้านเรือนของคนที่นี่นิยมปลูกบ้านแบบสมัยใหม่ทำด้วยปูนและไม้ ในชุมชนมีบ้านทั้งแบบชั้นเดียวและชั้นครึ่งหรือสองชั้น สร้างกระจกระบายทั่วชุมชน แต่เดิมเมื่อจะติดต่อกับภายนอกจะเดินทางทางเรือเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีถนนเข้าถึงหมู่บ้าน จึงทำให้การใช้เรือน้อยลงมาก

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ปัจจุบันชุมชนบ้านหนองจอกมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 50 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 200 คน เกือบทุกครัวเรือนประกอบอาชีพทำสวนปาล์มน้ำมัน และเลี้ยงสัตว์ การดำรงชีวิตเป็นไปแบบเรียบง่ายแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เอกลักษณ์เฉพาะของคนในชุมชนได้แก่ ภาษา การศึกษาเล่าเรียน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา

ภาษา เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มุสลิมในชุมชนที่นี้แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ผู้คนที่นี้พูดและเขียนเป็นภาษาไทยกลาง มีน้อยมากที่พูดภาษาถิ่นได้ๆ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนนี้อยู่ห่างจากชุมชนอื่น ๆ ในอำเภอพุนพิน และผู้คนที่ทั้งหมดมีถิ่นกำเนิดที่เดียวกัน มุสลิมในชุมชนนี้จึงปฏิสัมพันธ์กันชุมชนใกล้เคียงน้อย ทำให้มุสลิมที่นี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์แบบภาคกลางได้ค่อนข้างดี ส่วนภาษาอาหรับแม้จะมีใช้น้อยแต่ยังคงมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การศึกษาเล่าเรียน วัฒนธรรมที่ชาวหนองจอกยึดถือกันมานาน กล่าวคือ ลูกหลานที่เกิดจากชุมชน ส่วนใหญ่จะศึกษาต่อทางด้านสายสามัญทั้งนี้เพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังมีส่วนน้อยเท่านั้นที่ส่งลูกเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้คนที่ในชุมชนมีประสบการณ์เรื่องการศึกษามาแบบอย่างผู้คนที่

ในเมืองใหญ่ ทำให้ที่นี่หาครูสอนศาสนายากมาก ครูส่วนใหญ่มักจะหมุนเวียนกันมาจาก จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา¹

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ การละหมาด การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ และการจ่ายซะกาต

การละหมาด ในชุมชนมีทั้งการละหมาดรวมในวันศุกร์ และการละหมาดประจำวัน การละหมาดรวมในวันศุกร์เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นยิ่งสำหรับมุสลิมที่นี่ วันศุกร์ถือเป็นวันดีในศาสนาอิสลาม การวิงวอนขอสิ่งใดในวันนี้ อัลลอฮ์จะประทานให้ ถ้าสิ่งนั้นมีใช้สิ่งต้องห้าม ในการละหมาดวันศุกร์ ก่อนการละหมาดจะมีการกล่าวอบรม โดยโตะอิหม่ามเสียก่อนทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนสติและแนะนำชี้แจงในบางสิ่งบางอย่างที่ดี ๆ ก็เพื่อให้ผู้ฟังเป็นคนดีและนำคำสั่งสอนดังกล่าวไปว่ากล่าวตักเตือนสมาชิกในบ้าน หน้าที่ดังกล่าวถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชายในฐานะผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว ในขณะที่ฟังคำอบรมจากโตะอิหม่าม มุสลิมทุกคนต้องอยู่ในท่าที่สำรวมไม่เหลียวซ้ายแลขวาและไม่พูดจาใด ๆ นอกจากการละหมาดในวันศุกร์แล้วมุสลิมทุกคนจะต้องละหมาดประจำวันทุกวัน วันละ 5 เวลา ส่วนผู้หญิงต้องละหมาดที่บ้านสำหรับผู้ชายจะละหมาดที่มัสยิดหรือบางครั้งอาจจะที่บ้านก็ได้แล้วแต่สะดวก

การถือศีลอด พิธีกรรมนี้มุสลิมจะต้องปฏิบัติเป็นเวลา 30 วันในรอบ 1 ปี เพื่อเป็นการฝึกฝนความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจที่จะใช้ต่อไปอีก 11 เดือน การถือศีลอดจะต้องเริ่มถือศีลอดตลอดตั้งแต่รุ่งอรุณไปจนถึงตะวันตกดิน ในช่วงเวลานั้นจะต้องงดกิน งดดื่ม งดลงแช่น้ำ งดเสพญิน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะทู่เถียง การวิวาทและการนินทา พิธีกรรมนี้ชาวบ้านที่นี่ยังถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

การประกอบพิธีฮัจญ์ มุสลิมที่สมบูรณ์จะต้องประกอบพิธีอย่างน้อย 1 ครั้ง หากมีความสามารถ คือ มีสุขภาพที่สมบูรณ์ มีทุนทรัพย์สำหรับใช้สอยของผู้ไปและผู้อยู่ข้างหลัง และหนทางที่ผ่านไปมาปลอดภัย มีชาวบ้านที่นี่ยังจำนวนไม่น้อยได้ไปประกอบพิธีดังกล่าวนี้

¹ มาลิตี ทิมทอง. สัมภาษณ์เมื่อ 30 กรกฎาคม 2548.

การจ่ายชะกาด ชะกาด คือ การจ่ายทานโดยที่ผู้มีทรัพย์สันทัดพึงบริจาคแก่คนที่มีสิทธิรับชะกาด ตามอัตราที่พระเจ้ากำหนด อัตราการจ่ายชะกาดจะขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของแต่ละคน วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของชะกาด ก็คือ การทำให้จิตใจบริสุทธิ์ การปลดปล่อยจากบาปและความชั่วร้าย การจ่ายชะกาด ไม่จำเป็นต้องเป็นเงินทองเสมอไป อาจเป็นสัตว์ สิ่งของหรือเสื้อผ้าก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถและกำลังทรัพย์ของแต่ละบุคคล ชาวบ้านที่นี่ถือว่าการจ่ายชะกาดเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง เพราะนอกจากได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์แล้ว ยังส่งผลต่อจิตใจที่ดีงามของผู้ให้อีกด้วย

ชุมชนมุสลิมไทยบ้านท่าสน

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนท่าสน เป็นกลุ่มชนมุสลิมขนาดเล็กที่ตั้งบ้านเรือนในตำบลมะขามเดี่ยว ห่างจากอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ประมาณ 10 กิโลเมตร ตั้งอยู่ติดกับเขตเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่เขตชานเมือง ถึงแม้ว่ามุสลิมที่นี่จะมีเป็นจำนวนไม่มากนักแต่ก็ถือเป็นชุมชนที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นศูนย์รวมของมุสลิมที่อาศัยบริเวณใกล้เคียงโดยเฉพาะมุสลิมที่อาศัยอยู่ในตำบลขุนทะเล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี นักศึกษาเหล่านี้มีหอพักใกล้ ๆ กับชุมชนดังกล่าว เมื่อถึงเวลาประกอบพิธีละหมาดในวันศุกร์มุสลิมเหล่านี้จะไปประกอบพิธีกรรมที่มัสยิดประจำชุมชนท่าสน จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนนี้ทำให้ทราบถึงพื้นเพดั้งเดิมของมุสลิมกลุ่มนี้ว่า เดิมทีบรรพบุรุษของพวกตนเป็นมุสลิมส่วนหนึ่งที่อพยพจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลท่าทองใหม่ มุสลิมดังกล่าวเห็นว่าที่ชุมชนท่าทองใหม่มีผู้คนอาศัยจำนวนมากและทรัพยากรทางทะเลเริ่มร่อยหรอ จึงชักชวนญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ที่บ้านท่าสน ซึ่งขณะนั้นยังเป็นชุมชนเล็ก ๆ เมื่อเวลาผ่านไปมุสลิมส่วนหนึ่งเห็นว่าพื้นที่ตรงนี้อยู่ปะปนกับชาวไทยพุทธจึงอพยพกลับไปยังบ้านท่าทองใหม่เช่นเดิมแต่ก็มีบางครอบครัวที่ยังปักหลักอยู่ที่เดิม ซึ่งคงเหลือเพียงส่วนน้อยที่ยังคงอยู่จนถึงทุกวันนี้ ผู้คนที่ส่วนใหญ่

มีที่ดินเป็นของตนเองประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ทำนา และรับจ้าง ลูกหลานที่เกิดขึ้นในชุมชน มักจะหางานทำในเมือง ในชุมชนจึงเหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กเท่านั้น

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านท่าสนเป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่บนที่ราบริมเนินเขาที่ค่อย ๆ ลาดต่ำลงไปในพื้นที่ราบลุ่ม มีเขาท่าเพชร เป็นเขตป่าสงวนและเป็นวนอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือคลองท่าสน ลักษณะดินริมเนินเขาเป็นดินร่วนปนลูกรังส่วนที่ราบลุ่มเป็นดินเหนียว สภาพทั่วไปของชุมชนมีทั้งพื้นที่สวนคือ บริเวณริมเนินเขา และพื้นที่นาในบริเวณที่ราบลุ่ม ชาวบ้านส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ของตัวเอง จึงเป็นชุมชนที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย ยกเว้นบริเวณที่ติดกับถนนจะมีบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ปัจจุบันที่นากำลังเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา บ้านเรือนของมุสลิมส่วนใหญ่เป็นลักษณะบ้านมีทั้งแบบสมัยใหม่ และบ้านพื้นยาแบบไทยภาคใต้

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนที่นี่เป็นแบบเรียบง่าย การดำเนินชีวิตเป็นไปตามแบบฉบับมุสลิมในตำบลท่าทองใหม่ มีมัสยิดในชุมชน 1 แห่งที่ปลูกสร้างด้วยไม้ ยกพื้นสูงหลังคามุงกระเบื้อง จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนทำให้ทราบว่าผู้คนที่นี่ขาดทุนทรัพย์ที่จะสร้างมัสยิดถาวรเหมือนชุมชนมุสลิมอื่น ๆ เพราะในชุมชนมีผู้คนอาศัยไม่มาก อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านท่าสนยังคงดำรงชีวิตและวัฒนธรรมเหมือนกับชุมชนมุสลิมอื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีไม่ว่าจะเป็น การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การละหมาด การออกบวช และการประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับการศึกษาเล่าเรียน ชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่นิยมให้ลูกเข้าเรียนในโรงเรียนประถมและมัธยมเหมือนกับเด็กนักเรียนไทยพุทธทั่วไป มีจำนวนน้อยที่ส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา และชาวบ้านส่วนใหญ่ที่นี่ใช้ภาษาไทยถิ่นสุราษฎร์ธานีสื่อสาร มีน้อยมากที่เรียนรู้ภาษาอาหรับและภาษายาวี

นอกจากชุมชนมุสลิมดั้งเดิมที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว มุสลิมที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังมีชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่โดยแยกจากชุมชนดั้งเดิมไปตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ จำนวน 5 อำเภอ คือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านปากน้ำ บ้านหนองปรือ บ้านคอนมะกอก บ้านคอนจำปี บ้านหัวท่า บ้านคอนมะม่วง บ้านหนองจิก และบ้านหนองน้ำขาว อำเภอกาญจนดิษฐ์ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านกำสน ชุมชนซอยจอมทอง ชุมชนหลังคลัง และบ้านเขาพับผ้า อำเภอพุนพิน 1 ชุมชน ได้แก่ ซอยศรีพุนพิน และชุมชนมุสลิมในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป

สำหรับมุสลิมที่อาศัยอยู่ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ ที่นอกเหนือจากที่บ้านในเขาและบ้านท่ากระจายแล้วยังมีมุสลิมที่แยกออกมาจากบ้านในเขาและบ้านท่ากระจายที่แยกออกมาจากบ้านท่ากระจายมี 2 ชุมชน คือบ้านปากน้ำ และบ้านหนองปรือ ส่วนมุสลิมที่แยกออกมาจากบ้านในเข้ามักตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกับพื้นที่เดิมโดยอยู่บริเวณที่ราบรอบ ๆ ภูเขาประสงค์ มีจำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านคอนมะกอก บ้านคอนจำปี บ้านหัวท่า บ้านคอนมะม่วง บ้านหนองจิก และบ้านหนองน้ำขาว (เกาะมุกข์)

ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองปรือ

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนบ้านหนองปรือเป็นกลุ่มมุสลิมที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลท่าชนะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ ตั้งถิ่นฐานกระจายในตำบลท่าชนะบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ใต้ะอิหม่ามประจำมัสยิดเล่าว่า เดิมทีบรรพบุรุษดั้งเดิมของคนในชุมชนนี้เป็นคนมุสลิมที่อพยพมาจากบ้านท่ากระจาย สาเหตุของการอพยพคือต้องการแสวงหาที่ดินทำกิน โดยแต่เดิมที่บ้านหนองปรือมีสภาพเป็นป่าเสม็ดเป็นพื้นที่ของชาวไทยพุทธอยู่อาศัยประปราย มุสลิมรุ่นแรกเข้ามาจับจองที่ว่างเปล่าที่เหลืออยู่ ส่วนผู้คนที่ตามมาทีหลังได้ขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่อยู่มาแต่เดิม อาชีพหลักของคนที่นี่แต่เดิมคือทำการประมง ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นทำสวนปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา เพราะเห็นว่าให้ผลประโยชน์มากกว่าชาวบ้านที่นี่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็น

อย่างดีไม่ค่อยพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากนัก วิถีชีวิตและวัฒนธรรมยึดถือตามแบบอย่างตามชุมชนบ้านท่ากระเจา¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ซึ่งชุมชนไทยมุสลิมบ้านหนองปรือตั้งอยู่ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขาเตี้ย ๆ ที่ราบดังกล่าวลาดต่ำไปยังชายฝั่งทะเล สภาพดินที่นี่เป็นดินร่วนปนทรายเหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านในชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินของตนเอง แต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายต่อมาแยกออกเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การประกอบอาชีพหลากหลายทั้งการทำการเกษตรและการทำประมงชายฝั่ง ภายหลังประสบปัญหาในการทำประมง ชาวบ้านจึงปรับพื้นที่เป็นสวนปาล์มน้ำมัน และสวนยางพารามากขึ้น ลักษณะบ้านเรือนของคนที่นี่ส่วนใหญ่เป็นแบบสมัยใหม่ที่ทำด้วยปูนและไม้ หลังคามุงกระเบื้อง โดยมักตั้งบ้านเป็นหย่อม ๆ ในกลุ่มญาติพี่น้องบนที่ดินทำกินของตัวเอง

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนที่นี่เหมือนกับมุสลิมที่บ้านท่ากระเจาเกือบทุกประการ ทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียน การแต่งกาย อาหารการกิน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นี่นิยมให้ลูกหลานไปเรียนภาษาอาหรับกับโต๊ะอิหม่ามหรือโต๊ะครูในชุมชนมากกว่าให้บุตรหลานของตนไปเรียนที่โรงเรียนสอนศาสนาที่อื่นแต่ก็มีอยู่บ้างที่ยังคงส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนสอนศาสนาโดยเฉพาะที่จังหวัดปัตตานี แต่เด็กส่วนใหญ่ที่มีอายุประมาณ 12 ปีขึ้นไป จะให้เรียนทางด้านสายสามัญควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้นำวิชาความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคตมากกว่าเรียนทางศาสนาเพื่อมาเป็นครูสอนศาสนา และอาจเป็นเพราะว่าสภาพเศรษฐกิจ

¹ หมัดเหรี้น ศิลปภาษา. สัมภาษณ์เมื่อ 25 กรกฎาคม 2548.

ของที่นี่ค่อนข้างดีและอยู่ร่วมกับชาวไทยพุทธกันอย่างกลมกลืนทำให้โรงเรียนสอนศาสนาประจำชุมชนจึงไม่ค่อยมีการพัฒนา

การแต่งกาย ผู้คนที่นี้ทั้งหญิงและชายนิยมแต่งกายตามสบายคล้ายกับชาวไทยพุทธ ยกเว้นมีพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การละหมาด หรือวันรายออออกบวช จึงจะมีการแต่งกายตามหลักศาสนา สำหรับวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ผ้าคลุมศีรษะจะออกจากร้านของผู้หญิงมักจะพบไม่บ่อยนัก

อาหารการกิน อาหารการกินของมุสลิมที่นี่ไม่มีความแตกต่างกับมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวคือ อาหารที่นิยมรับประทาน ได้แก่ แกงเหลือง แกงไตปลา และมัสมั่น เป็นต้น การปรุงอาหารตลอดจนวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารจะต้องถูกหลักตามศาสนาอิสลามเท่านั้น เช่น เนื้อจะต้องเชือดด้วยมุสลิม ไม่บริโภคเนื้อหมู และไม่กินเลือดสัตว์ เป็นต้น¹

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ มีรายละเอียดในการปฏิบัติเหมือนกับท้องถิ่นอื่น ๆ เช่นเดียวกัน

การละหมาด เป็นสิ่งที่มุสลิมในชุมชนต้องปฏิบัติเป็นประจำ โดยที่การละหมาดแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การละหมาดประจำวัน วันละ 5 เวลา การละหมาดวันศุกร์ และการละหมาดคนตาย สถานที่ในการละหมาดมี 2 แห่งคือ ที่บ้าน และมัสยิด สำหรับการละหมาดประจำวัน ผู้หญิงจะกระทำที่บ้านโดยหันหน้าไปทางนครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนผู้ชายจะละหมาดที่บ้านหรือมัสยิดก็ได้ ในการละหมาดคนตายจะละหมาดที่บ้านโดยเชิญโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดมาเป็นผู้ดำเนินการทำพิธีก่อนที่จะฝังภายใน 24 ชั่วโมง ส่วนการละหมาดในวันศุกร์เป็นหน้าที่ของผู้ชายเท่านั้น การละหมาดในวันนี้ต้องไปละหมาดที่มัสยิดโดยก่อนการละหมาดจะกล่าว “อะซาน” หรือต้องมีการอบรมเสียก่อนทุกครั้ง

¹ หมายเหตุ หมดเลิบบ. สัมภาษณ์เมื่อ 25 กรกฎาคม 2548.

การถือศีลอด เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมุสลิมจะต้องปฏิบัติเป็นประจำในทุก ๆ ปี การถือศีลอดของมุสลิมที่นี้เหมือนกับมุสลิมในถิ่นอื่น ๆ

การจ่ายซะกาต เป็นการให้ทานภาคบังคับตามหลักศาสนาอิสลาม ผู้ที่จะจ่ายซะกาตได้จะต้องมีกำลังทรัพย์ เพียงพอและไม่เดือดร้อน อัตราการจ่ายซะกาตจะเป็นไปตามหลักบัญญัติของศาสนาอิสลาม

การประกอบพิธีฮัจญ์ การประกอบพิธีนี้เป็นสิ่งที่มุสลิมพึงปฏิบัติให้ได้ แต่ไม่เป็นข้อบังคับแต่ประการใดขึ้นอยู่กับแรงศรัทธา กำลังทรัพย์ และความสมบูรณ์ของร่างกาย ทั้งนี้เพราะการประกอบพิธีฮัจญ์ จะต้องเดินทางไปประกอบพิธีที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดของศาสนาอิสลาม การไปประกอบพิธีนี้ มุสลิมที่นี้มักรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อเดินทางร่วมกันในการ ไปประกอบพิธีดังกล่าว

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านปากน้ำ

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนมุสลิมบ้านปากน้ำที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มุสลิมกลุ่มนี้มีถิ่นบ้านเดิมที่บ้านท่ากระเจา อำเภوتاชนะ เมื่อหมู่บ้านท่ากระเจามีมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่นขึ้นพื้นที่ที่เคยเพียงพอต่อความต้องการของชุมชนเริ่มขาดแคลน ทำให้มุสลิมส่วนหนึ่งต้องตัดสินใจอพยพครอบครัวไปแสวงหาที่ดินทำกินถิ่นอื่น ประกอบกับขณะนั้นที่ดินแถบนั้นยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่าอยู่ ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวจึงชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งถิ่นฐานประมาณ 5 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำการประมงและแกะปูขาย แต่เดิมที่ดินส่วนนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนจีนจากโพ้นทะเล ที่เข้ามาขายแรงงานให้กับคนไทยเจ้าของแพปลา เมื่อมุสลิมเริ่มเข้ามามีบทบาทในส่วนตรงนี้ ชาวจีนรุ่นแรกที่มีฐานะดีขึ้นก็เริ่มเป็นเจ้าของกิจการ และลูกหลานของคนจีนบางครอบครัวได้ไปศึกษาเล่าเรียนหรือไม่ก็ย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินที่อื่น ดินแดนบริเวณนี้จึงมีมุสลิมจากถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมุสลิมมีการรวมตัวกันมากขึ้นจึงสร้าง “บาตาย” สำหรับเป็นสถานที่ละหมาด ครั้นต่อมาเมื่อเวลาผ่านไป ผู้คนมากขึ้น ทุนทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น จากบาตายหลังเล็ก ๆ ก็กลายเป็นมัสยิดถาวร ชาวบ้านตั้งชื่อว่า “มัสยิดคา

รุ่นมุสตาकिन” สำหรับปัจจุบันมุสลิมบ้านปากน้ำประกอบด้วยมุสลิมจากหลายพื้นที่ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากท่ากระเจาเป็นส่วนใหญ่แล้ว แดกถูกหลาน ทำมาหากินในชุมชน สำหรับมุสลิมที่มาจากถิ่นอื่น ได้แก่ มุสลิมที่อพยพ จากจังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านในเขา อำเภอท่าชนะ และอำเภอไชยา ปัจจุบันนี้อาชีพ ทำการประมงยังเป็นอาชีพหลักของคนที่นี่ นอกจากนั้นยังมีอาชีพค้าขาย รับจ้างและทำ สวนมะพร้าว¹ ควบคู่ไปด้วย

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนบ้านปากน้ำ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล สภาพดินที่นี่ เป็นดินร่วนปนทราย บางแหล่งก็เป็นดินทราย ชาวบ้านที่นี้ตั้งบ้านเรือนกระจายทั่วไป ตามบริเวณที่ราบชายฝั่ง บ้านเรือนส่วนใหญ่มักมีลักษณะเป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทำด้วย ปูนทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้อง บริเวณบ้านจะปลูกต้นมะพร้าวสลับกับพืชที่ให้ร่มเงา และไม้ผลที่กินได้ หลังบ้านปลูกพืชสวนครัวและพืชสมุนไพรและกันพื้นที่อีกส่วนหนึ่ง เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ และแพะ เป็นต้น

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมชุมชนปากน้ำก็เหมือน ๆ กับมุสลิมในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ มีวัฒนธรรมที่เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ภาษา และการศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน การทักทาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา

ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นี่มีภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ภาษาถิ่นใต้ และใช้ภาษาไทยภาคกลาง ภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่ได้รับอิทธิพลมาจาก ระบบโรงเรียนเป็นภาษาเขียน นอกจากนั้นยังมีภาษาอาหรับที่ใช้สำหรับอ่านคัมภีร์ อัลกุรอานและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่มีความรู้ดังกล่าวเป็นผู้สูงอายุ ที่มีบทบาททางศาสนา ชาวบ้านที่นี้นิยมให้ลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถม

¹ ตะเหริบ ฮาละนี. สัมภาษณ์เมื่อ 15 กรกฎาคม 2548.

และมีมัธยมศึกษา และศึกษาต่อในระดับสูงเป็นส่วนมาก ไม่มุ่งเรียนเฉพาะโรงเรียนสอนศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะคิดว่าบุตรหลานจะได้มีโอกาสในการประกอบอาชีพกว้างขวางขึ้น

อาหารการกิน ชาวไทยมุสลิมที่นี้ยังคงเคร่งครัดในเรื่องนี้ตามหลักศาสนา คือ ห้ามมุสลิมดื่มเครื่องดื่มเมาทุกชนิด โดยไม่คำนึงถึงว่าทำมาจากอะไร หรือดื่มมากน้อยแค่ไหน นอกจากการห้ามดื่มสุราแล้วยังห้ามการผลิตและยังห้ามการขนส่ง และการซื้อขายด้วย สำหรับอาหารการกินอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างจากมุสลิมในพื้นที่อื่นเพราะยึดถือกฎและข้อบังคับเดียวกัน กล่าวคือ ห้ามกินเลือดทุกชนิด ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ตายเองโดยธรรมชาติ ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ถูกทุบตาย ถูกรัดคอตายหรือตกจากที่สูง ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ใช้กรงเล็บหรือเขี้ยวจับสัตว์กินเป็นอาหาร ห้ามกินเนื้อสัตว์ที่ถูกสัตว์แทะหรือฉีกกิน ห้ามกินเนื้อสัตว์หรืออาหารที่ใช้บูชาผีสงหรือเทพเจ้าอื่น ๆ ห้ามกินสัตว์ที่ถูกเชือดโดยมิได้กล่าวนามของอัลลอฮ์ และห้ามกินเนื้อหมู ข้อห้ามดังกล่าวนี้ชาวไทยมุสลิมกลุ่มนี้ยังคงยึดถือและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตามชาวบ้านในชุมชนบางคนกล่าวว่าสามารถละเมิดกฎข้อห้ามดังกล่าวได้ในบางกรณี เช่น การเกิดภัยสงคราม ภาวะขาดแคลนอาหาร และผู้หญิงมุสลิมที่ตั้งครรภ์

การทักทาย มุสลิมที่นี้มีมารยาทในการทักทายระหว่างมุสลิมด้วยกัน เพื่อแสดงถึงความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน คัมภีร์อัลกุรอานกำหนดให้มุสลิมกล่าวคำว่า “อัสลามุอะลัยกุม” (ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) เมื่อพบปะกันชาวมุสลิมจะต้องกล่าวคำดังกล่าว และสำหรับผู้ที่ได้รับคำทักทาย จะต้องกล่าวตอบกลับไปว่า “วะอะลัยกุมสลาม” (ขอความสันติจงมีแด่ท่านเช่นกัน) ขณะเดียวกันจะต้องมีการจับมือกันหลังการทักทายด้วย โดยผู้ชายจะจับมือกับผู้ชาย และผู้หญิงจะจับมือเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ห้ามชายและหญิงจับมือกันในการทักทาย เว้นแต่จะเป็นญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน หรือบุคคลที่ไม่สามารถแต่งงานด้วยกันได้เท่านั้น ในการกล่าวคำทักทายดังกล่าว ผู้ที่มีอายุน้อยจะต้องกล่าวคำสลามต่อผู้มีอายุมากกว่า ผู้ที่เดินจะต้องกล่าวสลามแก่ผู้ที่นั่ง คนหนุ่มน้อยจะต้องกล่าวสลามกับคนหนุ่มมาก และผู้ที่อยู่บนพาหนะจะต้องกล่าวสลามแก่ผู้ที่ดินเท้าหรือผู้ที่อยู่ข้างทาง

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาของชุมชนบ้านปากน้ำไม่แตกต่างจากมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะมุสลิมไม่ว่าอาศัยอยู่ที่ใดของโลกจะต้องยึดหลักคำสอนและหลักปฏิบัติเดียวกันมาใช้ในการดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติ 5 ประการ คือ การกล่าวคำปฏิญาณยืนยันทศรศัถามันว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์และมุฮัมมัดเป็นรَسُولของอัลลอฮ์ การทำละหมาดเป็นการแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ทั้งร่างกายและจิตใจ วันละ 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ที่ต้องปฏิบัติตั้งแต่รุ่งอรุณไปจนถึงพระอาทิตย์ตกดิน โดยในช่วงเวลานั้นมุสลิมที่นี้จะต้องงดกิน งดดื่ม งดแช่ในน้ำ งดเสพถุน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะทู่เถียง การวิวาทและนินทา การจ่ายชะกาต เป็นการจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สินให้แก่คนที่มิสิทธิรับชะกาตตามอัตราที่กำหนด และการไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลักปฏิบัติดังกล่าวนี้มุสลิมที่นี้ถือว่าเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามหลักปฏิบัติดังกล่าวในหมู่มุสลิมสมัยใหม่ได้คลี่คลายลงไปบ้างเหมือนกัน

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านดอนมะกอก

1. ด้านประวัติศาสตร์

บ้านดอนมะกอก เป็นชุมชนมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตปกครองการบริหารส่วนตำบลของตำบลประสงค์ มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ คือชุมชนบ้านในเขา และบ้านดอนจำปี เดิมพื้นที่ตั้งของชุมชนนี้มีชาวบ้านอยู่อาศัยน้อยแต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวปาเกิสถานสองคนพี่น้องอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าว โดยยึดอาชีพเร่ขายเสื่อน้ำมันและเลี้ยงสัตว์ หลังจากนั้นได้มีชาวไทยมุสลิมในละแวกใกล้เคียงอพยพเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นตามลำดับทำให้มีมุสลิมเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านจึงช่วยกันสร้างบารายขึ้นมาชื่อว่า “บุมอาตุลปาเกิสถาน” ต่อมาเมื่อมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่หนาแน่นขึ้นจึงได้ร่วมกันสร้างมัสยิดในที่เดิมและคงเรียกว่า “บุมอาตุลปาเกิสถาน”¹ ซึ่งยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

¹ วิชาล หนีกาหลิ. สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม 2548.

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ที่ตั้งของชุมชนบ้านคอนมะกอก เดิมมีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ชาวบ้านมักตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มโดยใช้พื้นที่ประกอบอาชีพทำนา และเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไป ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของของมุสลิมกลุ่มนี้จะปลูกบ้านเรือนเป็นกลุ่มเฉพาะญาติพี่น้อง เป็นลักษณะของครอบครัวขยาย ลักษณะบ้านแต่เดิมเป็นบ้านไม้แบบเก่าปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านแบบสมัยใหม่ที่ใช้วัสดุก่อสร้างแบบใหม่แทบทั้งสิ้น

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมบ้านคอนมะกอก มีชีวิตและวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างไปจากมุสลิมในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ การประกอบอาชีพ ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การประกอบอาชีพ เดิมมุสลิมในชุมชนนี้ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก เนื่องจากอยู่ห่างจากฝั่งทะเลจึงประกอบอาชีพประมงกันน้อย นอกจากทำนาแล้วยังเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เป็นอาหารในครอบครัว สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ แพะ ไก่ และวัว ต่อมาเมื่อปลาล่มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญชาวบ้านจึงทำสวนปลาล่มน้ำมันกันมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลาล่ม เมื่อการใช้พื้นที่เป็นไปดังกล่าวมากขึ้นทำให้ที่ดินทำกินขาดแคลน ประกอบกับมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านส่วนหนึ่งของชุมชนจึงหันมาประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และสำหรับผู้ที่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนก็ประกอบอาชีพรับราชการ

ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน ผู้คนที่นี่ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาเขียน นอกจากนั้นยังมีภาษาอาหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่มีผู้ใช้ภาษาอาหรับได้เป็นส่วนน้อย มุสลิมรุ่นใหม่มีความรู้เรื่องภาษาอาหรับน้อยลง ชาวบ้านมีจำนวนไม่น้อยที่ส่งลูกหลานเข้าเรียนทั้งระดับประถมศึกษา และอุดมศึกษา เนื่องจากเห็นว่าทำให้มีช่องทางในการประกอบอาชีพได้กว้างขวางขึ้น

การแต่งกาย ในศาสนาอิสลาม การแต่งกายแต่งกายที่มีคิซิดือเป็นข้อที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของเรือนร่างเพศหญิงกระเด็นอารมณ์ทางเพศชาย เพราะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ผู้หญิงจึงต้องใส่ชุดฮิญาบ แต่ในปัจจุบันชุดฮิญาบมักพบไม่บ่อยนักในสังคมมุสลิมของชุมชนนี้ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป และอาชีพการงาน มุสลิมที่นี่จึงนิยมแต่งกายตามสบายคล้ายชาวไทยพุทธ เมื่ออยู่ในบ้านตนเองผู้หญิงมักจะปล่อยผม แต่งกายตามปกติ ผู้ชายจะนุ่งโสร่ง หรือกางเกงตามสมัยนิยม แต่เมื่อไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันดีลฟีฎร หรือการออกบวช วันเมาลิด ฯลฯ ผู้หญิงจะต้องสวมใส่ชุดฮิญาบและผู้ชายต้องสวมหมวกไปมัสยิด ในเรื่องของการแต่งกายดังกล่าวสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างยิ่ง คือ มุสลิมจะต้องสวมเสื้อผ้าสะอาด ประณีต เรียบร้อย เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน จะต้องไม่แต่งกายให้คนอื่นดูถูกหรือมองเห็นว่าเป็นตัวตลก ศาสนาอิสลามไม่ห้ามการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีมีราคา หากว่าฐานะทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย แต่ในขณะเดียวกันอิสลามห้ามการแต่งกายที่มีเจตนาโอ้อวดถึงความมั่งคั่ง และความทะนงตนว่าเหนือกว่าคนอื่น สิ่งที่เป็นข้อห้ามสำคัญในการแต่งกายของผู้หญิง คือ ผู้หญิงมุสลิมจะต้องไม่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่รัดรูปโปรงบาง หรือมีรูที่ทำให้เห็นผิวหนังและเรือนร่างภายใน อย่างเด็ดขาด¹

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตามหลักศาสนาอิสลามพิธีกรรมที่จะต้องปฏิบัติซึ่งขาดไม่ได้คือ การละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด และการประกอบพิธีฮัจญ์ พิธีกรรมดังกล่าวนี้ในชุมชนบ้านคอนมะกอกยังคงถือปฏิบัติกันอยู่อย่างกว้างขวาง แม้จะไม่เคร่งครัดมากนักก็ตาม สิ่งที่ชาวไทยมุสลิมที่นี่เป็นห่วงก็คือสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นวัตถุนิยมทำให้มุสลิมรุ่นใหม่เกิดการคลั่งคลาเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมมากขึ้น โดยที่ให้ความสำคัญกับหลักปฏิบัติต่าง ๆ น้อยลง

¹ณรงค์ อุ่นแก้ว. สัมภาษณ์เมื่อ 16 กรกฎาคม 2548.

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านหัวท่า

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนมุสลิมบ้านหัวท่า เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ในตำบลประแสงค์ ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ริมคลองประแสงค์ มุสลิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากกรุงเทพฯ ถึงประมาณ 90 % ของคนในชุมชนทั้งหมด เนื่องจากที่นี่เคยเป็นท่าเรือในการคมนาคมค้าขายกับคนภายนอก ชาวบ้านและแม่ค้าพ่อค้าจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านหัวท่า” จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เดิมทีพื้นที่ตรงนี้มีสภาพเป็นป่ากร้าง ไม่มีผู้คนอาศัย ต่อมาเมื่อประมาณ 30 – 40 ปี มีมุสลิมอพยพครอบครัวจากกรุงเทพฯ ประมาณ 10 คน เข้ามาตั้งถิ่นฐานและค้าขายที่นี่ เมื่อเวลาผ่านไปเกิดถูกหลานแต่งงานกับคนในชุมชน และมุสลิมละแวกใกล้เคียง ทำให้ชุมชนขยายตัวใหญ่ขึ้น พร้อมกันนี้ได้ก่อสร้างมัสยิดขนาดใหญ่ขึ้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้นอกจากประกอบอาชีพประมงแล้วยังประกอบอาชีพทำสวนปาล์มน้ำมัน เลี้ยงสัตว์ และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกด้วย¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนบ้านหัวท่า เป็นที่ราบลุ่มตามแนวลำน้ำ มีคลองประแสงค์เป็นคลองสายหลักในชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนริมฝั่งคลอง ลักษณะบ้านเรือนของมุสลิมในชุมชนเป็นบ้านแบบยกพื้นสูงทำด้วยไม้ทั้งหลัง มีใต้ถุนใช้เป็นที่เก็บของและใช้พักผ่อนยามว่าง ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนมีการปลูกสร้างบ้านแบบสมัยใหม่โดยใช้วัสดุก่อสร้างที่ทำด้วยปูน หลังคามุงกระเบื้องแบบลอนสลับกับบ้านยกพื้นสูงทำให้บ้านเรือนแบบเก่ากำลังจะหมดไปจากชุมชน

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชาวบ้านในชุมชนที่นี้ค่อนข้างจะมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงน้อย ชอบอยู่อย่างสันโดษเกี่ยวเกาะกันเป็นกลุ่มตามญาติพี่น้องและกลุ่มพวกอย่างเหนียวแน่นทำให้

¹ หนอง ชูบดิน. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

วัฒนธรรมต่าง ๆ แบบดั้งเดิมในชุมชน ค่อนข้างเป็นเอกลักษณ์ มีความคลี่คลายเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย วัฒนธรรมด้านภาษา การศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นสิ่งที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องโดยไม่หันเหต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบข้าง

ภาษา ภาษาพูดของคนที่นี่จะใช้ภาษาไทยกลางเป็นส่วนใหญ่ นอกจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจึงใช้ภาษาอาหรับ ซึ่งเด็กในชุมชนจะต้องเรียนภาษาอาหรับตั้งแต่เล็ก ๆ ส่วนภาษาเขียนก็เป็นภาษาไทยภาคกลางที่เป็นภาษาราชการ

การศึกษาเล่าเรียน คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่นี่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาศาสนาสามัญอย่างมากเกือบทุกครัวเรือนนิยมส่งลูกเรียนต่อในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ซึ่งสถานที่เรียนมักเป็น ต่างจังหวัดและในตัวเมืองหลวง เนื่องจากมีญาติพี่น้องในกรุงเทพฯ เป็นผู้ชักนำ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อการศึกษาศาสนาอย่างยิ่งจึงมีการเรียนศาสนาควบคู่ไปด้วย ในปัจจุบันเนื่องจากการที่ลูกหลานไปเรียนหนังสือและประกอบอาชีพที่อื่นทำให้ผู้คนในชุมชนจึงเหลือคนวัยทำงานและผู้เฒ่าผู้แก่เป็นส่วนใหญ่

อาหารการกิน อาหารการกินของคนไทยมุสลิมที่นี่ก็เหมือนกับอาหารของชาวไทยมุสลิมทั่วไปแต่ไม่นิยมใส่เครื่องแกงที่มีขมเป็นองค์ประกอบ หรือถ้าใส่ก็ใส่ในปริมาณน้อย สำหรับหลักในการประกอบอาหารก็ยังเป็นไปตามหลักศาสนา นอกจากนี้ยังคงเคร่งครัดต่อการไม่เสพของมีนเมาต่าง ๆ อีกด้วย

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางศาสนาที่ชาวไทยมุสลิมที่นี่ยังคงถือปฏิบัติเป็นกิจวัตรสำคัญ คือ การถือศีลอด โดยที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติเป็นเวลา 1 เดือน ในรอบ 1 ปี การถือศีลอดจะเริ่มในเดือนรอมฎอน ด้วยการงดเว้นการรับประทานอาหารตั้งแต่ตอนตะวันขึ้นจนถึงตะวันตกดิน ตลอดจนงดการเสพสุรา และการทะเลาะวิวาท นินทาว่าร้าย พิธีกรรมในวันอีดูลฮัจญ์ เป็นวันที่ชาวมุสลิมในชุมชน นำสัตว์เพื่อเฉลิมฉลองการประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์ ถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมที่ดีโดยมุ่งมั่นว่าในชีวิตหนึ่งจะต้องปฏิบัติให้ได้อย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งขึ้นกับความสามารถและกำลังทรัพย์ของแต่ละคน หลักพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่คนในชุมชนยึดถือกัน

อย่างต่อเนื่อง คือ การจ่ายชะกาด โดยเห็นว่าชะกาดเปรียบเหมือนบาปที่ได้รับการปลดปล่อย เพื่อให้เกิดความสันติและเป็นการลดปัญหาช่องว่างระหว่างฐานะของคนในสังคม การจ่ายชะกาดจะขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของแต่ละคน อัตราการจ่ายชะกาดจะขึ้นกับทรัพย์สินในแต่ละครอบครัว เช่น ถ้าครอบครัวใดมีแพะจำนวน 40 - 120 ตัว จะต้องจ่ายชะกาด 1 ตัว เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ การละหมาดก็ถือเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มุสลิมที่นี้ถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น การละหมาดจะต้องกระทำให้ครบจำนวน 5 เวลา ใน 1 วัน และสำหรับผู้ชายที่อยู่ในชุมชนจะต้องละหมาดในวันศุกร์ นอกเหนือจากการละหมาด 5 เวลาดังกล่าวด้วย¹

ชาวไทยมุสลิมบ้านคอนจำปี

1. ประวัติศาสตร์

บ้านคอนจำปี เป็นพื้นที่ที่กลุ่มมุสลิมกลุ่มหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคง ตั้งอยู่ในตำบลประสงค์ อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าว่า บรรพบุรุษดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้เป็นมุสลิมที่ย้ายมาจากบ้านในเขา ตำบลประสงค์ อำเภอนาทมนั่นเอง กล่าวคือ เมื่อชุมชนบ้านในเขามีผู้คนหนาแน่นมากขึ้น ที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำมาหากินไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร ประกอบกับบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงเริ่มถางป่าเพื่อทำนาและเลี้ยงสัตว์ หลังจากนั้นเมื่อพื้นที่เพาะปลูกเริ่มให้ผลผลิต ชาวบ้านที่มีพื้นที่เข้ามาทำมาหากินที่นี้ก็ทยอยกันเข้ามาตั้งหลักปักฐานเป็นการถาวรมากขึ้นตามลำดับและเริ่มสร้างบารายสำหรับเป็นสถานที่ในการละหมาด หลังจากนั้นผู้คนก็ยังอพยพเข้ามาอีกเรื่อย ๆ จนกระทั่งกลายเป็นหมู่บ้านคอนจำปีในปัจจุบัน เหตุที่ชุมชนนี้ได้ชื่อว่าคอนจำปี เนื่องจากบริเวณดังกล่าวแต่เดิมมีต้นจำปีขึ้นปกคลุมมากกว่าพันธุ์ไม้ชนิดอื่น หลังจากที่ผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น

¹ จาฮัม หวังเจริญ. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

บาลายเล็ก ๆ ซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ไม่เพียงพอสอดคล้องกับคนเข้ามาใช้สถานที่ ชาวบ้านจึงร่วมแรงร่วมใจกันสร้างมัสยิดขึ้นมาใหม่โดยตั้งชื่อว่า “มัสยิดนุรุลอิสลาม”¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่ตั้งชุมชนบ้านดอนจำปีประกอบด้วยที่ดอนและที่ลุ่มสลับกัน ส่วนที่เป็นที่ดอนมีน้ำท่วมไม่ถึงชาวบ้านจึงใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และจากการที่พื้นที่นี้มีสภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เหมาะแก่การเพาะปลูก ชาวบ้านจึงใช้พื้นที่ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ ส่วนที่ราบลุ่มใช้ทำนา ชาวบ้านเล่าว่าแต่เดิมความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำให้สามารถดำรงชีพได้อย่างสุขสบาย แต่เมื่อมีบ้านเรือนตั้งขึ้นหนาแน่น ทำให้ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น ปัจจุบันจึงมีชาวบ้านบางส่วนเริ่มเดินทางไปแสวงหาที่ทำมาหากินในแหล่งอื่น สำหรับการตั้งบ้านเรือนของมุสลิมที่นี่ยึดตามที่ตั้งบ้านเป็นกลุ่ม ๆ ในหมู่ญาติพี่น้องเดียวกัน ลักษณะบ้านเรือนแบบเก่าซึ่งทำด้วยไม้มีเหลืออยู่น้อย ส่วนใหญ่เป็นบ้านทรงสมัยใหม่ ๆ สร้างด้วยปูนทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้อง บ้านแต่ละหลังจะมีพื้นที่ส่วนที่เป็นบริเวณบ้านสำหรับเป็นที่ปลูกต้นไม้และเลี้ยงสัตว์

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านดอนจำปีมีความคล้ายคลึงกับบ้านในเขา ทั้งนี้ เพราะมีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมาจากที่นั่น ทั้งภาษา การศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จึงถอดแบบมาจากบ้านในเขาทั้งหมด

ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน มุสลิมในชุมชนบ้านดอนจำปีใช้ภาษาถิ่นได้ สื่อสารพูดคุยในชุมชน แต่สามารถพูดภาษาไทยกลางได้เป็นอย่างดีเมื่อสื่อสารกับชาวต่างถิ่น ในการศึกษาเล่าเรียนนิยมส่งลูกหลานไปเรียนทางด้านสายสามัญมากกว่าในโรงเรียนสอนศาสนา กล่าวคือ เมื่อลูกหลานมีอายุ 8-15 ปีทุกคนจะต้องเรียนภาษาอาหรับควบคู่กับการเรียนภาคบังคับหลังจากนั้นก็เลือกเรียนสายอาชีพหรือสายสามัญ เพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการประกอบอาชีพ สำหรับครูสอนศาสนามักเป็นครูสอนมาจาก

¹ เสกสรรค์ ดุลหิมม. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

พื้นที่ใกล้เคียงหรือจังหวัดอื่นมากกว่าครูสอนที่เป็นคนในชุมชน ทั้งนี้เพราะในชุมชนมีผู้ที่มีความรู้ดังกล่าวไม่มากนัก

อาหารการกิน ผู้คนที่นี้มีวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารการกินเหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลาม กล่าวคือ อาหารทั้งของคาวและของหวานจะต้องปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามทุกประการ และการประกอบอาหารจะต้องคำนึงถึงความสะดวกหากเป็นเนื้อสัตว์จะต้องล้างหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เลือดหมดไป

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรม พิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน ซึ่งยึดถือสืบทอดกันมาโดยตลอด ได้แก่ การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การสมรส การตาย การรายออออกบวช และการประกอบพิธีฮัจญ์ พิธีกรรมดังกล่าวยังคงปฏิบัติกันค่อนข้างเคร่งครัด ทั้งนี้เพราะเป็นหลักปฏิบัติของมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงพิธีกรรมบางพิธีกรรมที่น่าสนใจ

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับคนตาย เมื่อมีคนตายในบ้านในชุมชนนี้ ญาติพี่น้องจะนำศพไปตั้งที่ตั่งศพโดยจัดผ้าคลุมศพให้เรียบร้อย ต่อจากนั้นให้คนไปบอกญาติพี่น้องและมุสลิมในหมู่บ้านให้ทราบ ชาวมุสลิมจะต้องฝังศพก่อนครบ 24 ชั่วโมงหลังจากเวลาที่ตาย โดยมีความเชื่อกันว่าถ้าศพไหนฝังเร็วเท่าไรก็ยิ่งดี เพราะทำให้ได้บุญมาก ก่อนที่จะฝังศพจะต้องมีการอาบน้ำศพ โดยมีหลักว่าถ้าเป็นศพผู้ชายจะต้องให้ผู้ชายอาบน้ำศพ ถ้าเป็นศพผู้หญิงผู้หญิงจะต้องเป็นคนอาบน้ำศพ การอาบน้ำศพต้องถูสบู่ให้สะอาดและรดศพด้วยน้ำใบพุทราผสมกับการบुर หลังจากนั้นใช้ผ้าซับน้ำที่ศพให้แห้ง ห่อศพด้วยผ้าขาว ถ้าเป็นศพผู้ชายต้องห่อ 3 ชั้น ส่วนศพผู้หญิงต้องห่อ 5 ชั้น การห่อจะต้องใส่ไม้จันทร์หอม และใช้สำลีสำหรับซับน้ำ เมื่อห่อเสร็จแล้วก็ต้องมีการละหมาดให้กับคนตาย แล้วนำศพไปฝังทันที หลุมศพมีขนาดยาวเท่ากับโลงศพ ขุดลึกประมาณ 1-2 เมตร ในการฝังให้หันศีรษะผู้ตายไปทางทิศเหนือและหันหน้าศพไปทางทิศตะวันตก หลังจากนั้นก็กลบดินแล้วใช้ก้อนหินหรือวัสดุอื่น ๆ วางทับหรือปักเสาเครื่องหมายไว้ เมื่อฝังเสร็จจะมีการอ่านตะละเก็บให้กับผู้ตายก็เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีกรรมในวันรายออออกบวช หรือ อีดุลฟิฏร วันนี้เป็นวันที่วันเวียนไปสู่สภาพเดิมก่อนถือบวชนั่นเอง ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ ของเดือน 6 ชาวาล (เดือน 10 ของปฏิทิน

อิสลาม) ในเดือนรอมฎอน เมื่อถึงวันนี้มุสลิมทุกคนไม่ถือศีลอด วันนี้จึงเป็นวันรื่นเริง เพราะพ้นจากการถือศีลอด ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “วันออกบวช” ในการออกบวชของมุสลิมที่นี่มีทั้งหมด 3 วัน วันแรกมุสลิมชายหญิงจะต้องไปทำพิธีกรรมที่มัสยิด วันที่สองเป็นวันที่ต้องไปเยี่ยมญาติ และวันสุดท้ายเป็นวันรื่นเริง

พิธีกรรมการสมรส การสมรสหรือพิธีนิกะห์ เป็นการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง เพื่อเป็นสามีภรรยาด้วยกันโดยต้องทำพิธีสมรสตามหลักการของศาสนาอิสลาม ขั้นตอนการสมรสที่สำคัญมีดังนี้ คือ การเลือกคู่ครอง คู่ครองที่จะสมรสด้วยต้องเป็นมุสลิม หากไม่ใช่มุสลิมแต่จะสมรสกันก็ต้องให้ผู้นั้นเปลี่ยนศาสนาเป็นมุสลิมด้วยความศรัทธาก่อนคือต้องปฏิบัติตามแนวทางของอิสลาม เช่น ต้องละหมาด ถือศีลอด บริจาคซะกาต ฯลฯ สภาพดังกล่าว จะต้องไม่ใช่วิธีกุลมุลจน คือคู่สมรสจะต้องรู้จัก และตกลงใจเองโดยไม่มีการบังคับ ข้อห้ามสำคัญในการสมรส คือ ต้องไม่สมรสกับบุคคลที่พระองค์อัลลอฮ์ กำหนดห้ามเอาไว้ คือ มารดา พี่ ป้า น้ำ อา ลูก หลาน หลาน เป็นต้น เมื่อได้คู่ครองที่พอใจแล้วก็ถึงขั้นการสู่ขอ เมื่อสู่ขอแล้วหากผู้หญิงตกลงใจ ก็ต้องเจรจากันเรื่อง “มะฮัร” ซึ่งหมายถึงเงินหรือสิ่งของที่ฝ่ายชายมอบให้แก่หญิง ต่อจากนั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของนิกะห์ที่สำคัญประการแรก คือ ผู้ปกครองซึ่งเรียกว่า “วลี” ได้แก่ ชายผู้ทรงสิทธิในการประกอบพิธีสมรสต้องเป็นชายที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งไม่เป็นคนวิกลจริตและไม่อยู่ในระหว่างประกอบพิธีฮัจญ์ ผู้ปกครองหรือวลีอาจจะ ได้แก่ พ่อ ตา ปู่ พี่ชาย และน้องชาย เป็นต้น ประการที่สอง คือ ผู้ทำพิธีนิกะห์ ผู้ทำนิกะห์อาจจะ เป็นพ่อหรืออาจจะเป็นผู้มีความรู้ เช่น อิหม่ามประจำมัสยิดก็ได้ ประการที่สาม คือ เจ้าบ่าว ประการที่สี่ คือ พยาน 2 คน ผู้เป็นพยานจะต้องเป็นชายมุสลิมที่มีสติไม่พินเพื่อน หูไม่หนวก ตาไม่บอดทั้ง 2 ข้าง และต้องเป็นผู้ที่มีมารยาทและอาชีพที่ดีงามและต้องไม่อยู่ในฐานะวลี ประการที่ห้า คือ ผู้อบรมหรืออ่านคุฏมะฮ์นิกะห์ (อาจเป็นคนเดียวกันกับผู้ทำพิธีนิกะห์) และประการสุดท้าย คือ มะฮัร ซึ่งได้แก่ สิ่งของหรือเงินที่จะมอบให้แก่เจ้าสาว สำหรับขั้นตอนของการนิกะห์ ในศาสนาอิสลามมีการปฏิบัติ คือ วลี หรือผู้ปกครองหญิงสาวกล่าวถ้อยคำกับผู้ทำพิธีให้รับรู้ว่า “ข้าพเจ้ามอบให้ท่านทำพิธีนิกะห์ บุตรสาวของข้าพเจ้าแทนข้าพเจ้ากับนาย...” หลังจากนั้นมีการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน

ตามด้วยกล่าวคุฏมะฮฺนิกะห์ เพื่ออบรมหรือให้ข้อคิดแก่เจ้าบ่าวในชีวิตรสมรส และอันดับต่อไป คือ ตรวจคุมะฮฺรซึ่งตั้งอยู่ในที่นั้นว่าครบตามที่ตกลงกันหรือไม่ และอันดับสุดท้าย คือ การกล่าวคำเสนอและคำตอบรับพิธีนิกะห์ ซึ่งผู้ทำพิธีจะจับมือเจ้าบ่าวโดยมีพยาน 2 คน และมะฮฺงอยู่ตรงหน้า

ในการทำพิธีนิกะห์ เจ้าสาวจะไม่มาร่วมอยู่ในที่ชุมนุมนั้น ไม่ว่าพิธีจะทำการที่มัสยิดหรือที่บ้านก็ตาม ครั้นเมื่อเสร็จพิธีจะมีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้ไปร่วมพิธี เช่น เลี้ยงน้ำชาอาหาร เป็นต้น

ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านเกาะมุกข์ หรือบ้านหนองน้ำขาว

1. ประวัติศาสตร์

บ้านเกาะมุกข์หรือบ้านหนองน้ำขาว เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในตำบลประสงค์ อำเภอกำแพงแสน ชาวบ้านเล่าว่าในอดีตชุมชนแห่งนี้มีสภาพเป็นพื้นที่ป่าทึบ ประกอบด้วยสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่ชาวไทยพุทธเข้าไปหักร้างถางพงอยู่อาศัยมาก่อนแล้ว แต่มีจำนวนไม่มากนัก เมื่อชุมชนชาวไทยมุสลิมที่บ้านในเขามีผู้คนหนาแน่นมากขึ้น จึงมีชาวมุสลิมบางส่วนอพยพไปแสวงหาที่ดินทำกินที่อื่น มุสลิมส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองน้ำขาวในปัจจุบัน โดยเลือกพื้นที่ทำกินซึ่งมิใช่เป็นของคนไทยที่เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ช่วงการก่อตั้งชุมชนแรก ๆ มีเพียงชาวบ้าน 3-5 ครัวเรือนเท่านั้น เมื่อมีผู้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำให้มุสลิมจากบ้านในเขาเริ่มทยอยกันเข้ามาอาศัยจำนวนมากขึ้นทำให้ที่นี่กลายเป็นชุมชนมุสลิมแห่งใหม่ที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา¹

2. ภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

บ้านเกาะมุกข์หรือบ้านหนองน้ำขาว ตั้งอยู่ในที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว แต่เดิมเป็นป่าโปร่งแต่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า

¹ สนั่น จุลเค็น. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

และพืชพันธุ์ธัญญาหารอย่างยิ่งชาวบ้านมักตั้งบ้านเรือนบริเวณที่ราบลุ่มเพื่อประกอบอาชีพทำนาและแสวงหาแหล่งน้ำ การดำรงชีพ การตั้งบ้านเรือนของมุสลิมกลุ่มนี้มักปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม ๆ บ้านแบบเดิมที่ก่อสร้างเพื่อที่เข้ามาอยู่อาศัยมีลักษณะบ้านเป็นบ้านทรงไทย ยกพื้นสูง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีบริเวณนอกชาน และมักปลูกต้นมะพร้าวไว้ในบริเวณบ้านแทบทุกบ้าน สำหรับอาชีพหลักของชาวบ้านที่นี่ คือ การทำนา ทำสวน รับจ้าง และประกอบอาชีพข้าราชการก็มี

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมที่นี่เป็นแบบเรียบง่าย ชาวบ้านต่างมีนิสัยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี สำหรับวัฒนธรรมที่สำคัญในการดำรงชีพ เช่น ภาษา และการศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาล้วนคล้ายคลึงกับชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นี่ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ส่วนภาษาเขียนใช้ภาษาไทยภาคกลางซึ่งเป็นภาษาราชการ พวกเขานิยมส่งบุตรหลานให้เรียนทางด้านสายสามัญและสายอาชีพนอกจากสายศาสนา สถานศึกษาส่วนใหญ่หากเป็นชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นโรงเรียนในชุมชน แต่ในระดับสูงกว่านั้นนิยมส่งไปเรียนที่ต่างจังหวัด ความนิยมศึกษาเล่าเรียนในสายสามัญและสายอาชีพนี้น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็ก ๆ ที่นี่สนใจศึกษาเกี่ยวกับศาสนาไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย

อาหารการกิน อาหารการกินของชาวไทยมุสลิมที่นี่มีลักษณะคล้ายกับมุสลิมอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การประกอบอาหารยึดหลักตามศาสนาอิสลามทุกอย่าง คือ ห้ามบริโภคเนื้อหมู ห้ามบริโภคเนื้อที่ไม่ถูกหลักตามศาสนา ได้แก่ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ที่ไม่ผ่านการเชือด และสัตว์กินเนื้อเป็นอาหาร อีกทั้งห้ามบริโภคเลือดสัตว์ทุกชนิด

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม พิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญล้วนเกี่ยวข้องกับหลักศาสนา 5 ประการ คือ การกล่าวคำปฏิญาณยืนยันทศกษัตริย์นั้นว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดเป็นรَسُولของอัลลอฮ์ การทำการละหมาด ซึ่งเป็นการแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ทั้งร่างกายและจิตใจจะต้องกระทำวันละ 5 เวลา

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน จะต้องงดอาหาร งดดื่ม งดลงแช่น้ำ งดเสพเมถุน รวมทั้ง หลีกเลียงการทะเลาะเบาะแว้ง ตั้งแต่รุ่งอรุณไปจนถึงตะวันตกดิน การจ่ายซะกาต ผู้มี ทรัพย์สินจะต้องจ่ายทานให้แก่คนที่มีสิทธิรับซะกาตตามอัตราที่กำหนด และจะต้องหา โอกาสไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย นอกจากวัฒนธรรม ทางพิธีกรรมแล้ว ประเพณีที่สำคัญของชาวไทยมุสลิมบ้านหนองน้ำขาวที่สำคัญ คือ วันอีดูลฟิฏรหรือรายออกบวช เป็นวันที่ชาวมุสลิมย้อนกลับสภาพเดิม กล่าวคือมุสลิม ในชุมชนที่ถือศีลอดครบ 30 วันแล้ว จะต้องออกบวช โดยออกบวชตรงกับขึ้น 1 ค่ำ ของเดือนเซาวาล ฉะนั้นเมื่อพ้นเดือนรอมฎอนชาวบ้านจะกลับมาสู่สภาพเดิมที่ไม่ต้องถือ ศีลอด ท่านนบีมุฮัมมัดจึงกำหนดให้วันนี้เป็นวันแห่งการรื่นเริง หรือ “วันออกบวช” สำหรับวันเมาลิด หรือวันประสูติของท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งตรงกับวันที่ 12 เดือนเราะบีอุล เอาวัล ในวันนี้เหล่ามุสลิมที่เกาะมุกข์จะมีการเลี้ยงฉลองและกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณ ของท่านนบีมุฮัมมัด พร้อมกับการอ่านดุอา (การวิงวอนขอพรจากองค์อัลลอฮ์) และการ เข้าพิธีสุนัต หรือ พิธีการขลิบปลายหนังหุ้มอวัยวะเพศเพื่อความสะอาด

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านคอนมะม่วง

1. ด้านประวัติศาสตร์

บ้านคอนมะม่วง เป็นชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนหนึ่งตั้งอยู่ในเขตการปกครองส่วน ท้องถิ่นตำบลเขาประสังข์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่เกิดจากการ รวมกลุ่มของกลุ่มมุสลิมที่อพยพมาจากบ้านในเขา มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับบ้านคอน จำปี และบ้านหนองน้ำขาว มุสลิมแรกเริ่มที่อพยพมาจากบ้านในเขามาที่นี่มีประมาณ 5 – 10 ครอบครัว ช่วงแรกมาจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรคนละ 10 – 20 ไร่ เนื่องจาก สภาพเดิมของบ้านคอนมะม่วงเป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ใหญ่น้อยขึ้นปกคลุมทุกพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีดินมะม่วงป่าขึ้นอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านคอนมะม่วง เมื่อ

มุสลิมละแวกใกล้เคียงเห็นว่ามีคนเข้ามาอาศัยในดินแดนแห่งนี้ จึงเริ่มอพยพมาตั้งถิ่นฐานจับจองพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ๆ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม ยึดอาชีพทำนา และทำสวนผลไม้เป็นหลัก¹

2. ภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยที่ดอนและที่ลุ่มคละกันสภาพดินทั่วไปเป็นดินเหนียวปนดินร่วนจึงเหมาะแก่การเพาะปลูก ที่ลุ่มมีสภาพเป็นแอ่งกะทะชาวบ้านที่อยู่บริเวณนี้จึงมีอาชีพทำนาสลับกับการปลูกพืชฤดูเดียว ได้แก่ ข้าวโพดมันเทศ และถั่วลิสง ส่วนชาวบ้านที่อาศัยบริเวณที่ดอนมีอาชีพทำสวนผลไม้ สวนปาล์มน้ำมันและเลี้ยงสัตว์

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชาวไทยมุสลิมซึ่งตั้งหลักแหล่งที่บ้านดอนมะม่วงมีวิถีชีวิตแบบเดียวกับที่ตั้งหลักแหล่งที่บ้านในเขาด้านภาษา การศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กล่าวคือใช้ภาษาพูดสื่อสารในชุมชนเป็นภาษาถิ่นได้ ภาษาเขียนเป็นภาษาไทยกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ชาวบ้านที่นิยมส่งบุตรหลานเรียนต่อสายสามัญและสายอาชีพมากกว่าเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา สำหรับด้านอาหารการกิน อาหารที่นิยมรับประทานในชุมชน มีลักษณะคล้ายกับอาหารในสังคมชาวภาคใต้ทั่วไป เพียงแต่แตกต่างกันตรงที่ วัตถุดิบจำพวกเนื้อสัตว์ต่าง ๆ จะต้องถูกต้องตามหลักศาสนาและต้องสะอาดปราศจากเลือดปนเปื้อน มุสลิมที่นี่ไม่กินของหมักดองที่มีแอลกอฮอล์ เช่น น้ำดื่มผลไม้ผสมแอลกอฮอล์ เหล้า เบียร์ สุรา และยาสูบ และหากต้องรับประทานอาหารนอกบ้านจะต้องเป็นร้านที่จำหน่ายและประกอบอาหารของมุสลิมเท่านั้น ในส่วนของประเพณีที่สำคัญประจำชุมชน ชุมชนที่นี้ยังคงมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติในแต่ละปี อย่างมั่นคง ได้แก่ งานเมาลิด วันอีดูลฟิฏร หรือรายออกรบวช วันอีดูลฮัจญ์และประเพณีมาโซะยาวิหรือการเข้าสู่สุหนัต

¹ สะเฮาะ บูคาหริม. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

ในวันเมาลิด ซึ่งเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชุมชน เพราะเป็นวันประสูติของท่านนบีมุฮัมมัด ในวันนี้จะมีการทำบุญเลี้ยงกันที่มัสยิด มีการกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของท่านนบีมุฮัมมัด พร้อมกับการอ่านคุอา (การวิงวอนขอพรจากองค์อัลลอฮ์)

วันอีดุลฟิฏรหรือวันรายออออกบวช วันนีถือเป็นวันสิ้นสุดของการ “ถือบวช” หรือถือศีลอด เมื่อสิ้นสุดการถือศีลอดแล้วกลับมาสู่สภาพเดิม จึงเป็นวันแห่งการรื่นเริงมุสลิมในชุมชนนี้จะมีการกินเลี้ยง แวะเยี่ยมเยือนญาติพี่น้องที่อยู่ต่างจังหวัด และชาวบ้านในชุมชนมักนำขนมรายอไปเยี่ยมเยือนผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนอีกด้วย

วันอีดุลอัฎฮา เป็นวันที่มุสลิมประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์ มุสลิมที่ไม่ได้ร่วมพิธีดังกล่าวของที่นี่ในช่วงเช้าจะมีการละหมาดและอ่านคุอา ตอนกลางวันจะมีการฆ่าสัตว์ เช่น วัว ควาย แพะ แกะ เพื่อทำทานหรือที่เรียกว่า “กูรบาน”

ประเพณีมาโซะยาวิ หรือ การเข้าพิธีสุนัต เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มุสลิมทุกคนที่เป็นผู้ชายของที่นี่พึงปฏิบัติ โดยทำกันในวัยเด็กด้วยการตัดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศเพื่อความสะอาด เด็กที่เข้าในพิธี เรียกว่า อาเนาะคุนอ ในพิธีมีการกินเลี้ยง มีมหรสพ และมีขบวนแห่อานะคุนอตามฐานะเจ้าภาพ เมื่อเด็กอาบน้ำชำระร่างกายสะอาดแล้วก็นั่งบนหยวกกล้วยครุหมอบผู้ทำพิธีจะกล่าวนามพระผู้เป็นเจ้า เสร็จแล้วลงมือขลิบหนังปลายอวัยวะเพศของเด็กด้วยกรรไกรที่เตรียมไว้ พร้อมกับเอายาใส่แผลและพันแผลไว้เป็นอันเสร็จพิธี เด็กผู้หญิงก็ทำมาโซะยาวิเช่นกันโดยหมอบค้ำแขนขาตั้งฉากที่มีรูสวมตรงเนื้อส่วนที่ยื่นหรือคริสตอริสของอวัยวะเพศแล้วใช้ปลายเข็มสะกิดปลายเนื้อส่วนนั้นให้โลหิตออกมาขนาดแมลงวัน 1 ตัวกินอิ่ม เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นก็มีการกล่าวคำปฏิญาณต่อองค์อัลลอฮ์ ในพิธีนี้จะต้องมีสักขีพยานอย่างน้อย 2 คน¹

¹ อนัน ฮาคินละ. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจิก

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจิก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนนี้มีอายุรื้อราว คราวเดียวกับบ้านดอนมะม่วง เมื่อชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านในเขามีผู้คนหนาแน่นทำให้ ที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เพียงพอต่อสมาชิกในชุมชน ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งรวมตัวกัน ประมาณ 5 – 10 ครัวเรือนคัดสินใจแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ อพยพญาติพี่น้องมาตั้งรกรากถิ่นฐานในที่ดินว่างเปล่าใกล้ ๆ ชุมชนบ้านหนองน้ำขาว ตอนเข้ามาอาศัยแรก ๆ ยังไม่มีมัสยิดต้องอาศัยต้องอาศัยประกอบพิธีละหมาดในมัสยิดบ้านหนองน้ำขาว ชาวบ้านกลุ่มแรกประกอบอาชีพทำนาและเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก เมื่อมุสลิมละแวกใกล้เคียง เห็นว่ายังมีที่ดินว่างเปล่าอีก ประกอบกับมุสลิมกลุ่มแรกชักชวนญาติพี่น้องให้อพยพมาอาศัย จึงเริ่มทยอยเข้ามาจับจองที่ดินในชุมชน ปัจจุบันชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจิก มีประชากรประมาณ 40 ครัวเรือน ประกอบอาชีพทำนาและสวนปาล์มน้ำมัน มีมัสยิด 1 แห่ง คือ “มัสยิดอันนุรุดดิน”¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

สภาพของพื้นที่ที่ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจิกตั้งอยู่มีลักษณะเป็นที่ราบ ลุ่มเชิงเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียวเหมาะแก่การทำนาอาชีพทำนาจึงทำติดต่อกันมายาวนานชาวบ้านในชุมชนมักตั้งบ้านเรือนกระจายเป็นหย่อม ๆ ตามพื้นที่ดอน โดยรวมกลุ่มญาติพี่น้องตั้งอยู่ใกล้กัน ลักษณะบ้านเรือน ชาวบ้านส่วนที่ตั่งบ้านเรือนในที่ลุ่มมักจะปลูกสร้างบ้านแบบยกพื้นสูงหลีกเลี่ยงจากน้ำท่วม ส่วนในที่ดอนปัจจุบันส่วนใหญ่สร้างบ้านเรือนแบบสมัยใหม่โดยใช้ปูนมากกว่าใช้ไม้ ลักษณะการตั่งบ้านเรือนตั้งอยู่เป็นจุด ๆ กระจายทั่วหมู่บ้าน

¹หมัดโสะ ลำหมาน. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านหนองจิกมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเหมือนกับชุมชนบ้านดอนมะม่วงและบ้านหนองน้ำขาว หรือบ้านเกาะมุกข์ ทั้งการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และประเพณีวัฒนธรรม ในด้านภาษา ผู้คนในชุมชนมีภาษาพูดเป็นภาษาถิ่นได้ และภาษาเขียนเป็นภาษาไทยกลาง ด้านอาหารการกิน อาหารการกินที่เป็นที่นิยมของคนในชุมชน ได้แก่ โรตีสี และแกงมัสมั่น ด้านการศึกษาเล่าเรียน ผู้คนที่นิยมส่งลูกหลานให้ศึกษาเล่าเรียนทางด้านสายอาชีพและสายสามัญ เพื่อนำมาประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองมากกว่าที่จะจบออกมาเป็นครูสอนศาสนา อย่างไรก็ตามเชื่อว่าจะละเลยเกี่ยวกับศาสนา กล่าวคือ เด็ก ๆ เมื่ออายุ 8 – 15 ปี ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาด้านศาสนาอิสลามและภาษาอาหรับ โดยศึกษาในตอนเย็น ๆ ที่บ้านโต๊ะครู วันละ 3 – 4 ชั่วโมง และต้องเรียนเต็มวันในวันเสาร์ และวันอาทิตย์ ด้วยเหตุนี้เมื่ออายุครบ 15 ปีเด็ก ๆ เหล่านี้ก็สามารถอ่านภาษาอาหรับและเข้าใจในหลักคำสอน พร้อมทั้งจะเป็นมุสลิมที่ดีในอนาคตได้

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ชุมชนมุสลิมบ้านหนองจิกยังคงสืบต่อการละหมาด การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ การจ่ายชะกาต อยู่อย่างมั่นคง โดยที่ยังคงละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา ยังคงละหมาดในวันศุกร์ และละหมาดคนตาย ส่วนการถือศีลอด ในแต่ละปีมุสลิมที่นี่จะต้องถือศีลอดปีละ 30 วัน โดยที่งดดื่ม งดกิน งดร่วมประเวณี ตลอดจนเว้นจากการทะเลาะวิวาท นินทา และกล่าวโกหก ตั้งแต่ตะวันขึ้นและตะวันตกดิน ในพิธีการนี้ผู้หญิงที่มีประจำเดือนจะไม่สามารถถือศีลอดได้ เมื่อหมดประจำเดือนแล้วจะบวชชดเชย สำหรับการประกอบพิธีฮัจญ์ ณ อัลกะอูบะฮ์ (แท่นหินดำ) นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเปรียบเสมือนการไปสักการะและขอพรจากพระเจ้านั้น มุสลิมที่นี่ซึ่งมีสุขภาพสมบูรณ์ มีทุนทรัพย์สำหรับใช้สอยของผู้ไปและผู้อยู่ข้างหลัง หลายคนได้เดินทางไปประกอบพิธีดังกล่าวมาแล้วหลายคน ส่วนการจ่ายชะกาต ซึ่งผู้มีทรัพย์สินจ่ายทานให้แก่คนที่มีสิทธิรับชะกาตตามอัตราที่กำหนด อันเป็นการชำระจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ ชาวบ้านที่นี่ก็ยังถือปฏิบัติกันอยู่อย่างเหนียวแน่นเพราะค่าชะกาตที่ได้จากการจ่ายทาน ส่วนใหญ่มักนำไปสร้างมัสยิด ช่วยเหลือคนอ่อนแอ ใช้ในการสร้างถนน และจ่ายค่าจ้างให้แก่บรรดาผู้ที่ทำงานทาง

ด้านการศึกษา ได้แก่ ใต้อิหม่าม ครูสอนศาสนา เป็นต้น¹ นอกจากประเพณีที่สำคัญของชุมชนที่ยึดถือปฏิบัติกันมาดังกล่าวแล้วที่นี้ยังคงมีประเพณีอื่น ๆ อีกที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ ได้แก่ ประเพณีการเข้าพิธีฮัจญ์ และงานเมาลิด เป็นต้น

ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านห้วยพุน

1. ด้านประวัติศาสตร์

บ้านห้วยพุน เป็นหมู่บ้านมุสลิมตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอไชยา ห่างจากที่ตั้งอำเภอไชยาประมาณ 12 กิโลเมตร อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลตะกอบ ชาวมุสลิมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มมุสลิมที่แยกมาจากบ้านสงขลา ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวคือ เมื่อชุมชนบ้านสงขลามีคนอาศัยมากขึ้น พื้นที่ในการทำมาหากินไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้คนที่เกิดขึ้นมาใหม่ ทำให้คนรุ่นหลังต้องแสวงหาที่ดินทำกินเพิ่มเติม ประกอบกับพื้นที่บ้านห้วยพุนยังไม่มีผู้คนจับจอง สภาพหมู่บ้านแต่ก่อนเป็นป่าทึบมีลำคลองสายที่สำคัญ คือ คลองห้วยพุน จากสภาพที่เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพทางการเกษตรทำให้มีกลุ่มมุสลิมจากบ้านสงขลาประมาณ 4-5 ครัวเรือนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนแห่งนี้ จากการศึกษาชุมชนทำให้ทราบว่าเดิมทีชุมชนแห่งนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดอยุธยาและกรุงเทพมหานครมาก่อน แต่ภายหลังได้ย้ายออกไป ด้วยสาเหตุอะไรไม่ปรากฏแน่ชัด เมื่อมีกลุ่มมุสลิมกลุ่มแรกเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่นานมุสลิมในบ้านสงขลาอีกหลายครอบครัวก็ได้อพยพตามมา ชุมชนก็เติบโตขึ้นตามลำดับจนมีมัสยิดอันเป็นศูนย์รวมจิตใจ 2 แห่ง มีโรงเรียนสอนศาสนา 1 แห่ง ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 50 ครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และทอผ้าพื้นเมือง

¹ มุฮัมหมัด ลำหมาน. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

2. ภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ของชุมชนห้วยพุนเป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนเหนียว ซึ่งเหมาะแก่การทำนาและเพาะปลูก ประกอบกับที่นี่ มีลำคลองและลำห้วยไหลผ่านพื้นที่ ได้แก่ คลองห้วยพุน คลองตะกอบ จึงทำให้มีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดปี สำหรับการตั้งบ้านเรือนของมุสลิมที่นี่มักตั้งเป็นกลุ่ม ๆ ในแต่ละกลุ่มจะเป็นญาติพี่น้องเดียวกัน ส่วนมุสลิมที่อพยพมาทีหลังจะตั้งบ้านเรือนห่างจากตัวชุมชนออกไป ลักษณะบ้านเรือนของชุมชนที่นี่จะเป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทำด้วยปูนทั้งหลัง หลังคามุงด้วยกระเบื้อง และมีบริเวณสำหรับเป็นที่ปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมชุมชนบ้านห้วยพุนมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเหมือนกับที่บ้านสงขลาทุกประการ แต่มีบางส่วนที่แตกต่างกัน เช่น การประกอบอาชีพ อาชีพดั้งเดิมของคนที่นี่ คือ การทำนาและเร่ขายเสื่อน้ำมัน โดยผู้ขายในชุมชนจะรับสินค้าจากกรุงเทพฯ แล้วมาเร่ขายในอำเภอไชยาและอำเภอใกล้เคียง หน้าที่งานบ้านและการเลี้ยงดูบุตรจึงตกเป็นภาระของผู้หญิง เนื่องจากหลักศาสนาการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนไม่ใช่เรื่องผิด การประกอบอาชีพดังกล่าวทำให้ผู้ขายบางคนมีภรรยาหลายคน ต่อมาเมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไป อาชีพการเร่ขายเสื่อน้ำมันดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ทำสวนปาล์มน้ำมัน เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง เป็นต้น

ในส่วนของการหัตถกรรมท้องถิ่น งานหัตถกรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ได้แก่ การทอผ้าพื้นเมืองเดิมทีกลุ่มชาวไทยมุสลิมที่นี่ทอผ้าสำหรับใช้เองในครัวเรือนและพิธีการต่าง ๆ เช่น งานรายออกบวช งานแต่งงาน และพิธีกรรมในสุเหร่า แต่ละครอบครัวจึงมีกี่กระตุกอยู่แทบทุกบ้าน ภายหลังเมื่อเห็นว่าการทอผ้าเป็นอาชีพได้ ชาวบ้านจึงทอผ้าส่งให้แก่พ่อค้าคนกลาง และบางคนก็ไปรับจ้างทอที่อื่นก็มี ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีนโยบายโครงการหนึ่งสินค้าหนึ่งตำบล ทางตำบลตะกอบจึงให้ผ้าทอพื้นเมืองบ้านห้วยพุนเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การผลิตผ้าไหมบ้านห้วยพุนจึงมีมากขึ้น และพิถีพิถันในการผลิตยิ่งขึ้น สำหรับลวดลายต่าง ๆ ที่ใช้ทอ ได้แก่ ลายราชวัตร

ลายก้านค้อดอก ลายผ้ายกเชิงครุฑ ลายดอกพิกุล และลายนพเก้า เป็นต้น ซึ่งเป็นลวดลาย
 อย่างเดียวกันกับที่บ้านสงขลา

ในด้านอาหารการกิน ผู้คนที่นี่นิยมประกอบอาหารรับประทานเองใน
 ครอบครัว ในการประกอบอาหารยังคงยึดหลักตามศาสนาอิสลาม แต่ถ้าต้องรับประทาน
 อาหารนอกบ้านมักเลือกรับประทานอาหารเฉพาะร้านขายอาหารมุสลิมเท่านั้น

ชาวบ้านที่นี่ให้ความสนใจต่อการศึกษาล่าเรียนมาก มุสลิมที่นี่นิยมให้ลูก
 หลานเรียนหนังสืออาหรับตั้งแต่อายุ 8 ขวบ เพื่อให้อ่านคัมภีร์อัลกุรอานได้ เด็กมุสลิมไม่
 ว่าชายหรือหญิงจะต้องไปเรียนกับโต๊ะครูทุกวันโดยเรียนในตอนเย็นที่มัสยิด ค่อยมาเมื่อมี
 โรงเรียนสอนศาสนาในหมู่บ้าน ครูสอนศาสนาเริ่มมีบทบาทกับวิถีชีวิตมากขึ้น เมื่อจบ
 การศึกษาภาคบังคับแล้วเด็กผู้ชายบางคนของที่นี่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาใน
 จังหวัดปัตตานีและกลับมาเป็นครูสอนศาสนาในชุมชน อย่างไรก็ตามการเรียนในด้าน
 สายสามัญและวิชาชีพชาวไทยอิสลามที่นี่ได้ให้ความสนใจด้วยการให้บุตรหลานได้มี
 โอกาสเรียนอย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนที่นี่ส่วนหนึ่งออกไปประกอบ
 อาชีพนอกชุมชนมากขึ้น

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ชาวไทยมุสลิมที่นี่ยังคงเหนียว
 แน่นในการถือศีลอด การจ่ายซะกาต การประกอบพิธีฮัจญ์ ประเพณีการออกบวช งานเมา
 ลิด และการละหมาด โดยที่ยึดค้นแบบมาจากชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลาทุกอย่างไม่มี
 การเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นพิธีกรรมบางอย่างยังได้ประกอบพิธีร่วมกับชุมชนบ้าน
 สงขลาอีกด้วย เช่น การละหมาด จะมีมุสลิมในชุมชนบางกลุ่มที่มีการติดต่อเยี่ยมเยือน
 หรือมีญาติพี่น้องในบ้านสงขลา เมื่อถึงวันละหมาดวันศุกร์ก็จะละหมาดในมัสยิดที่บ้าน
 สงขลา ซึ่งนอกจากละหมาดร่วมกันแล้วยังได้มีโอกาสพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของ
 ชุมชนด้วย

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านกำสาน

1. ประวัติศาสตร์

บ้านกำสานเป็นชุมชนไทยมุสลิมชุมชนหนึ่งในอำเภอกาญจนดิษฐ์ ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ เดิมทีสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นป่าทึบไม่มีผู้คนอาศัย มีเพียงชาวไทยพุทธกลุ่มเล็ก ๆ ที่เข้ามาถางป่าเพื่อทำสวนยางพารา ต่อมาเมื่อชุมชนท่าทองใหม่เริ่มมีผู้คนอพยพเข้าอยู่อาศัยมากขึ้น พื้นที่ในชุมชนไม่เพียงพอต่อผู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งเริ่มอพยพออกจากชุมชนไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ บ้านกำสานเป็นแหล่งหนึ่งที่ชาวบ้านจากชุมชนท่าทองใหม่เคลื่อนย้ายเข้าไปทำมาหากิน ขณะที่มุสลิมเริ่มอพยพเข้าไปอาศัยมากขึ้น ชาวไทยพุทธก็ได้อพยพเข้ามาหาพื้นที่อาศัยทำมาหากินเพิ่มขึ้นด้วย ชุมชนบ้านกำสานในวันนี้จึงเป็นหมู่บ้านมุสลิมที่มีทั้งไทยพุทธ และไทยมุสลิม บ้านกำสานบนประกอบด้วยไทยมุสลิมที่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นส่วนใหญ่ และบ้านกำสานล่าง ประกอบด้วย ไทยมุสลิมจากท่าทองใหม่และชาวไทยพุทธ ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จากการที่พื้นที่มีชาวไทยมุสลิมเป็นจำนวนมาก บ้านกำสานจึงมีมัสยิดจำนวน 2 แห่ง และมีโรงเรียนสอนศาสนา 1 แห่ง¹

2. ภูมิประเทศ และการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนบ้านกำสานมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบระหว่างภูเขา แต่เดิมอุดมไปด้วยป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ พื้นที่โดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ กระจายอยู่ทั่วชุมชน ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายเล็กน้อย บางพื้นที่เป็นดินลูกรัง ชาวบ้านใช้พื้นที่ทำสวนยางพาราและทำสวนปาล์มน้ำมัน การตั้งบ้านเรือนของผู้คนที่นี่นิยมตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายกันทั่วชุมชนในพื้นที่ดินของตนเอง โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช และมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะบ้านมักปลูกตามแบบสมัยนิยมมีทั้งบ้าน

¹ เหมะ ละละละ. สัมภาษณ์เมื่อ 8 กรกฎาคม 2548.

สองชั้น บ้านชั้นครึ่ง และบ้านชั้นเดียว วัสดุที่ใช้มีทั้งไม้และปูน โดยขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของแต่ละครอบครัว

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของผู้คนที่นี้ยังคงเชื่อมโยงกับศาสนาอย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในด้านการประกอบอาชีพ อาชีพที่สำคัญของคนในชุมชน ได้แก่ การทำสวนยางพารา การปลูกปาล์มน้ำมัน และการค้าขาย นอกจากนั้นยังมีอาชีพเสริม ได้แก่ การทำไม้กวาดดอกหญ้า และเลี้ยงสัตว์

สำหรับการศึกษาเล่าเรียน มุสลิมที่นีนิยมให้ลูกหลานได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ มากกว่าที่จะส่งเสริมให้เรียนเพื่อมาเป็นครูสอนศาสนาในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมที่นี่มีประชากรหลากหลายและอยู่ร่วมกับชาวไทยพุทธจึงทำให้ค่านิยมดังกล่าวแตกต่างไปจากชุมชนมุสลิมอื่น ในด้านอาหารการกิน มุสลิมที่นียึดแบบอย่างวัฒนธรรมด้านอาหารการกินเหมือนกับชุมชนมุสลิมอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวคือ นิยมประกอบอาหารรับประทานเอง ในการประกอบอาหารยังคงยึดหลักตามศาสนาอิสลาม คือ ไม่บริโภคเนื้อหมู เลือด หรือสัตว์ที่ได้มาโดยไม่ถูกต้องตามหลักศาสนา ได้แก่ สัตว์ไม่ผ่านการเชือดจากมุสลิม สัตว์ที่โดนเขี้ยวและกรงเหล็ก สัตว์ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ และสัตว์เลื้อยคลาน นอกจากนั้นเนื้อสัตว์ที่นำมาบริโภคจะต้องผ่านการล้างให้สะอาดจนไม่มีเลือดตกค้างอยู่ ด้านการแต่งกาย ชาวไทยมุสลิมที่นั้แต่งกายเหมือนกับชุมชนมุสลิมอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่นเดียวกันคือผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าถุง มีผ้าคลุมศีรษะ ส่วนผู้ชายจะสวมเสื้อแขนยาวและนุ่งโสร่ง แต่ถ้าไปประกอบพิธีละหมาดที่มีสยิดผู้ชายจะต้องสวมหมวกทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ที่นียังคงมีการถือศีลอด การจ่ายซะกาต การละหมาด และการประกอบพิธีฮัจญ์ โดยที่ถือปฏิบัติเหมือนกับถิ่นเดิมที่ตนเอง

อพยพมาทุกประการ แต่อาจจะเข้มงวดน้อยลง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากชาวไทยมุสลิมกลุ่มนี้ตั้งบ้านเรือนปะปนอยู่กับชาวไทยพุทธก็อาจจะเป็นได้

ชุมชนไทยมุสลิมซอยจอมทอง

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนไทยมุสลิมซอยจอมทอง เป็นชุมชนหนึ่งในอำเภอกาญจนดิษฐ์ มุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช การอพยพครั้งแรกมาพักอาศัยอยู่กับญาติที่ชุมชนท่าทองใหม่ ครั้นได้ทราบข่าวจากนายพรานที่หาของป่าว่าบริเวณซอยจอมทองยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่าจึงได้เข้าไปจับจองพื้นที่ถางป่าเพื่อทำการเกษตร โดยการปลูกข้าวไร่และทำสวนยางพารา เมื่อเห็นว่าการประกอบอาชีพดังกล่าวได้ผลดีจึงอพยพครอบครัวและญาติพี่น้องเข้ามาปักหลักตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอย่างถาวร สภาพทั่วไปของชุมชนเมื่อมุสลิมกลุ่มแรก ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานยังคงเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าจำนวนมาก เช่น ช้าง หมูป่า เสือ เป็นต้น เนื่องจากการคมนาคมสมัยนั้นยังไม่สะดวก เส้นทางคมนาคมหลักยังไม่มี จึงต้องเดินเท้าลัดเลาะตามชายป่าไปยังอำเภอกาญจนดิษฐ์ เพื่อซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้จากชุมชนไปยังตลาดกาญจนดิษฐ์จะต้องใช้เวลาถึง 1 วัน ครั้นต่อมาเมื่อชาวบ้านจากละแวกใกล้เคียงอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้น สภาพป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็เปลี่ยนไป สัตว์ใหญ่น้อยที่พบเห็นบ่อย ๆ เริ่มหายไปเหลือเพียงสัตว์เล็ก ๆ ต่อมาเมื่อชุมชนมีประชากรเพิ่มมากขึ้นและการติดต่อกับภายนอกสะดวกขึ้น มุสลิมในชุมชนจึงรวมใจกันก่อสร้างมัสยิดขึ้นมา เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ปัจจุบันชุมชนที่นี้มีมัสยิดทั้งหมด 3 แห่ง กระจายอยู่ตามชุมชนที่ขยายตัวออกไป นอกจากใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้วชาวบ้านยังใช้เป็นสถานที่ในการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และพบปะสังสรรค์กัน¹

¹ สัน เตะปู. สัมภาษณ์เมื่อ 5 กรกฎาคม 2548.

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนไทยมุสลิมซอยจอมทอง เป็นชุมชนหนึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลกรูด อำเภอ กาญจนดิษฐ์ สภาพพื้นที่ทั่วไปของชุมชนแห่งนี้เป็นที่ราบบนเนินหรือควนสลับกับที่ราบ ลุ่ม กระจายอยู่ทั่วไปตามชุมชน มีลำห้วยเล็ก ๆ ตัดผ่านหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านแต่เดิมใช้เป็น แหล่งน้ำสำหรับการเกษตร นอกจากนั้นยังมีคลองหวาด (คลองกะแดะ) ซึ่งเป็นคลอง สายหลักของตำบล ไหลผ่านหมู่ที่ 1 เข้าสู่ชุมชน ช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม จะเกิดน้ำท่วมทั่วบริเวณชุมชนอันเป็นที่ราบลุ่ม ปัจจุบันมุสลิมในชุมชน ซอยจอมทองตั้งบ้านเรือนริมฝั่งถนนทั้งสองด้านทอดยาวเข้าไปทางบ้านแม่ไม้มกข์ บริเวณ หลังบ้านจะเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนใหญ่ชาวบ้านปลูกบ้านเรือนในพื้นที่ของตนเอง ลักษณะบ้านเรือนของมุสลิมที่นี้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านทรงสมัยใหม่ ทำด้วยไม้ และปูน มีบริเวณรอบบ้านใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชสวนครัวเกือบทุกบ้าน

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชาวบ้านที่นี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรทั้งนี้เพราะผืนดินและน้ำ ใ้มีอุดมสมบูรณ์ พืชหลักที่เกษตรกรปลูกกันมากในชุมชน คือ ยางพารา เงาะ ทุเรียน ไข่ไก่ น้ำมัน และเลี้ยงสัตว์ ถ้าเป็นมุสลิมที่อพยพมาอยู่ช่วงแรก ๆ มักมีที่ดินทำกินเป็น ของตัวเอง แต่ก็มีมุสลิมบางรายที่ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเองกลุ่มนี้มักยึดอาชีพรับจ้าง ทั่วไป เช่น รับจ้างกรีดยาง ก่อสร้าง ถางป่า และเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนรับจ้างฉีดพ่นสารเคมี ในพื้นที่การเกษตร ระยะเวลาเมื่อมีผู้คนอยู่อาศัยหนาแน่นขึ้นก็เริ่มมีอาชีพค้าขายเข้ามาใน ชุมชน โดยที่มักทำกันอยู่ในเฉพาะกลุ่มซึ่งอพยพจากที่อื่นเท่านั้น กลุ่มนี้ได้พยายามนำผล ผลิตทางการเกษตรในชุมชนไปจำหน่ายในตลาดกาญจนดิษฐ์ และตลาดบ้านดอน ทำให้ สภาพเศรษฐกิจของที่นี่ดีขึ้น

วิถีชีวิตทั่ว ๆ ไปของคนในชุมชนนี้เหมือนกับมุสลิมในถิ่นอื่น ๆ ของจังหวัด สุราษฎร์ธานี กล่าวคือ มีการพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่ พึ่งพาปัจจัยจากภายนอกน้อย และมักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันที่สำคัญ เช่น วัฒนธรรมด้าน

ภาษาและการศึกษาเล่าเรียน อาหารการกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ในด้านภาษา มุสลิมที่นี่ใช้ภาษาถิ่นได้เป็นภาษาสื่อสารในชุมชนและใช้ภาษากลางเป็นภาษาเขียนซึ่งเหมือนกับชาวไทยพุทธ สำหรับภาษามลายูหรือภาษาอาหรับส่วนใหญ่ใช้สำหรับในการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนด้านการศึกษาเล่าเรียน ชาวบ้านมีทั้งนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา และให้เรียนค่อวิชาสามัญและอาชีพทั้งหลายควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพราะมีความคิดว่าจะใช้เป็นโอกาสในการประกอบสัมมาชีพให้แก่บุตรหลานในอนาคต

ส่วนอาหารการกิน การประกอบอาหารของมุสลิมชุมชนชอยจอมทอง นิยมประกอบอาหารเพื่อใช้รับประทานเองที่บ้าน เนื่องจากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่จึงไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูป นอกจากมือเช้าเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าชาวบ้านไม่มีเวลารับประทานเพราะต้องกรีดยางพารา จึงมักจะซื้ออาหารจากกรดยางหรือร้านค้าในชอย ส่วนผู้ชายที่นี่ในตอนเช้านิยมรับประทานกาแฟตามร้านน้ำชาประจำชุมชน

สำหรับการแต่งกาย มุสลิมในชุมชนชอยจอมทองแต่งกายไม่แตกต่างจากชาวไทยพุทธทั่วไป คือ ผู้ชายส่วนใหญ่จะนุ่งกางเกงสวมเสื้อยืดเมื่ออยู่บ้าน บางคนนุ่งโสร่งไม่สวมเสื้อ ยกเว้นเฉพาะตอนไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาผู้ชายจะนุ่งโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว และสวมหมวก ส่วนผู้หญิงสวมใส่ชุด “ฮิญาบ” ซึ่งเป็นชุดที่ปกปิดทุกส่วนของร่างกายยกเว้นฝ่ามือและใบหน้า¹

นอกจากชีวิตวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วยังมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนาของมุสลิมชุมชนนี้อีกหลายอย่าง ได้แก่ การละหมาด การถือศีลอด การออกบวช การจ่ายซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น วัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น โดยเหมือนกับที่ชาวไทยมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ ปฏิบัติกันอยู่ อาจจะแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะในรายละเอียดของการปฏิบัติเท่านั้น สำหรับแก่นสารเดิมยังคงมีอยู่อย่างครบถ้วน เช่น การละหมาดมุสลิมที่คิจะต้องละหมาดวันละ 5 เวลา ก่อนทำการละหมาด

¹ หลิม ลาหมัน. สัมภาษณ์เมื่อ 5 กรกฎาคม 2548.

จะต้องอาบน้ำละหมาดเสียก่อนเพื่อเป็นการชำระร่างกาย การอาบน้ำละหมาดทำได้ทั้งการอาบน้ำละหมาดที่บ้านและอาบน้ำละหมาดที่มัสยิด ในแต่ละมัสยิดจึงมีที่สำหรับอาบน้ำละหมาด และเมื่อมีคนตายจะต้องละหมาดคนตาย เพื่อเป็นการส่งวิญญาณให้ผู้ตายเดินทางไปพบพระเจ้าตามความเชื่อของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ยังมีการละหมาดวันศุกร์ซึ่งเป็นการละหมาดภาคบังคับสำหรับมุสลิมที่เป็นผู้ชาย ส่วนการถือศีลอด ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติ 1 ครั้งในรอบ 1 ปี โดยจะถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของทุกปี ผู้ถือศีลอดจะต้องงดการดื่ม งดกิน งดเสพถุน และการทะเลาะวิวาท ตลอดจนการนินทาว่าร้ายผู้อื่น มุสลิมที่นี้จะถือศีลเป็นจำนวน 30 วัน ตั้งแต่ตะวันขึ้นจนถึงตะวันตกดิน ในการถือศีลอดอาจจะยกเว้นสำหรับมุสลิมบางคนที่อยู่ในภาวะซึ่งไม่สามารถถือศีลอดได้ แต่ในบางกรณีจะต้องถือศีลอดชดใช้ภายหลัง ส่วนการจ่ายชะกาต ก็เช่นเดียวกัน ผู้จ่ายชะกาตจะต้องจ่ายเพื่อเป็นการชำระจิตใจให้สะอาด โดยทรัพย์สินที่ได้ดังกล่าวจะได้นำไปใช้สร้างศาสนสถานให้กับชุมชน และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สำหรับอัตราการจ่ายชะกาตแต่ละคนจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับทรัพย์สินที่มีของแต่ละคน และการจ่ายชะกาตไม่จำเป็นต้องจ่ายเป็นเงินเสมอไปอาจจะเป็นสิ่งของหรือสัตว์เล็กก็ได้ ส่วนการประกอบพิธีฮัจญ์ มุสลิมที่สมบูรณ์คือ มีทรัพย์สินและร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์จะต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผ่านนายหน้าหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แชะ” ซึ่งเปรียบดังผู้นำทางหรือที่เลี้ยงที่จะนำมุสลิมในชุมชนเดินทางไปเยี่ยมเยือนพระเจ้า ผู้ไปจะต้องจ่ายให้แชะประมาณคนละ 90,000 บาทต่อการเดินทาง 1 ครั้ง สำหรับการไปดังกล่าวมิได้เป็นการบังคับกันแต่ประการใด แต่ใครที่ไปแล้วถือว่าเป็นการเติมส่วนขาดหายในชีวิตให้เป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ ซึ่งมุสลิมทุกคนต่างก็พยายามที่จะต้องไปให้ได้

ชุมชนไทยมุสลิมบ้านเขาพับผ้า

1. ประวัติศาสตร์

บ้านเขาพับผ้าตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลกรูด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหมู่บ้านมุสลิมที่มีอาณาเขตติดต่อกับบ้านกำสนและซอยจอมทอง ชุมชนแห่งนี้เป็นกลุ่มมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช รุ่นราวคราวเดียวกับบ้านกำสน

และขอยอมทอง โดยครั้งแรกอพยพมาประมาณ 10 – 15 คน มาตั้งถิ่นฐานบริเวณที่เลือก แล้วว่าอุดมสมบูรณ์ สภาพทั่วไปของชุมชนในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นป่าที่มีสัตว์ป่านานาชนิด ชาวบ้านช่วยกันหักล้างถางพงโค่นไม้ใหญ่ก่อนโดยใช้พร้าและขวาน ไม้ที่โค่นลงมาก็เลื่อยปลุกสร้างที่อยู่อาศัย บ้านรุ่นแรกของที่นี่จึงเป็นบ้านไม้ทั้งสิ้น หลังจากนั้นผู้บุกเบิกที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกกลุ่มที่ยังอยู่ที่ท่าทองใหม่ก็เริ่มทยอยมาตั้งรกรากบริเวณใกล้เคียงและยังมีผู้อพยพอื่น ๆ ติดตามมาอีกในภายหลังอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภายในเวลาไม่กี่ปีที่นี่จึงเกิดเป็นชุมชน ในช่วงเวลานั้นเองได้มีการก่อสร้าง “บายลาย” เล็ก ๆ เพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งต่อมาไม่นานนักได้พัฒนาเป็นมัสยิดที่ถาวร

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนนี้เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและระหว่างภูเขาสลับกับที่ราบลุ่ม เนื่องจากที่นี่มีความอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านจึงมุ่งทำการเกษตรเป็นหลัก คือทำสวนผลไม้ ยางพารา และเลี้ยงสัตว์ คลองเล็กซึ่งไหลผ่านชุมชนอันเป็นคลองที่แยกมาจากคลองหวาดนับเป็นลำน้ำที่อำนวยประโยชน์ต่อชุมชนอย่างสูง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้คนที่นี่มักตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่ม ๆ กระจายทั่วไปในชุมชนโดยในแต่ละกลุ่มจะเป็นญาติพี่น้องกันเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานที่มีขึ้นมาใหม่ในชุมชนส่วนใหญ่ปลูกสร้างบ้านเรือนในบริเวณที่ดินของพ่อแม่ ไม่นิยมอพยพครอบครัวไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ทั้งนี้เพราะในชุมชนยังมีที่ดินเพียงพอสำหรับสมาชิกใหม่ เนื่องจากที่นี่มีพื้นที่ราบลุ่มบางครอบครัวจึงใช้เป็นพื้นที่สำหรับการทำนา แต่การทำนาในระยะหลังลดลง ซึ่งคาดว่าคงหมดไปอย่างแน่นอน สำหรับลักษณะบ้านเรือนของที่นี่แต่เดิมล้วนปลูกบ้านด้วยไม้แต่ปัจจุบันส่วนใหญ่ทำด้วยปูน ซึ่งมีแนวโน้มว่าในอนาคตคงเป็นเช่นนี้ ทั้งนี้เพราะว่าในปัจจุบันไม้หายากและราคาแพง

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมที่นี่มีชีวิตและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านกำสนและชอยจอมทองในทุกด้านทั้งการประกอบอาชีพ ภาษา การศึกษาเล่าเรียน และวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกับศาสนา สำหรับ

การประกอบอาชีพได้กล่าวมาแล้วว่ามุสลิมที่นี่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยาง สวนผลไม้ และทำนา นอกจากนั้นมุสลิมบางครอบครัวในชุมชนยังมีอาชีพเสริม คือ การทำไม้กวาดดอกหญ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน และส่งขายในตลาดบ้านดอน อาชีพดังกล่าวชาวบ้านจะทำกันในช่วงหน้าแล้งซึ่งหยุดการกรีดยางเพราะว่ายางพาราผลัดใบ ชาวบ้านที่นี่จะรวมกลุ่มกันขึ้นไปหาดอกหญ้าบริเวณภูเขา หลังจากนั้นนำมาตากให้แห้ง แล้วตีให้ส่วนที่เป็นเกสรหลุดออกจากก้านดอก ต่อจากนั้นนำไปผูกเป็นไม้กวาด ซึ่งซื้อขายด้วยราคาค้ำละ 20 – 30 บาท นับเป็นรายได้เสริมในช่วงหน้าแล้งที่ช่วยให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างดี

สำหรับภาษาที่ใช้ในชุมชนที่นี่ใช้ภาษาพูดเป็นภาษาถิ่นใต้สำเนียงออกไปทางจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนภาษาเขียนเป็นภาษาไทยภาคกลาง ซึ่งได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากระบบโรงเรียนประถมและมัธยม ส่วนภาษาอาหรับมีบทบาทน้อยมาก ผู้ที่อ่านภาษาอาหรับได้ส่วนใหญ่เป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา หรือโต๊ะอิหม่ามประจำชุมชน เด็ก ๆ และบุตรหลานรุ่นหลังน้อยคนที่รู้ภาษาอาหรับ

ในด้านการศึกษาเล่าเรียน แม้เด็กในชุมชนเมื่ออายุ 8 ปีขึ้นไปทุกคนจะต้องเรียนอาหรับกับครูสอนศาสนาในชุมชนช่วงตอนเย็นในแต่ละวัน และวันเสาร์ – อาทิตย์ ซึ่งในการเรียนจะเน้นให้เด็กอ่าน – เขียนภาษาอาหรับไว้เพื่อใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาแต่ก็อยู่ในวงจำกัด ในการเรียนดังกล่าวยังมีการสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติตนและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามอีกด้วย สำหรับการศึกษเล่าเรียนในระบบโรงเรียนบางครอบครัวสนับสนุนให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีโอกาสในการประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การถือศีลอด การออกบวช การจ่ายซะกาต การประกอบพิธีฮัจญ์ และการละหมาด มุสลิมที่นี่ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับมุสลิมทั่วไปในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

แต่ชาวบ้านบางคนบอกว่าอิทธิพลของการพัฒนาแบบใหม่ทำให้คนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติแบบเดิมไปบ้าง แต่ก็มิได้ทำให้แก่นสารอันเป็นสาระหลักเปลี่ยนแปลงไปมากนัก

ชุมชนไทยมุสลิมหลังคลัง

1. ประวัติศาสตร์

ชุมชนหลังคลัง ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลบางกุ้ง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนมุสลิมกลุ่มนี้มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 40 ครัวเรือน ผู้คนที่นี่เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งอพยพมาพร้อมกับมุสลิมซึ่งมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนท่าทองใหม่ เนื่องจากเห็นว่าชุมชนท่าทองใหม่สมัยนั้นมีผู้คนอาศัยจำนวนมาก ประกอบกับมีที่ดินที่จะจับจองทำมาหากินน้อยจึงเลือกพื้นที่ที่ตั้งชุมชนในปัจจุบันเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน แต่เดิมสภาพของที่นี่เป็นป่ามีต้นไม้ปกคลุมมากมาย พื้นที่ส่วนหนึ่งติดกับคลองท่าทอง มีสัตว์น้ำต่าง ๆ ชุกชุม ได้แก่ กุ้ง ปลากระพง หอยแครง หอยแมลงภู่ และปูดำ เป็นต้น ชาวบ้านแถบนี้จึงประกอบอาชีพทำการประมงเป็นส่วนใหญ่ ระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานมีมุสลิมเพียง 5 – 10 คนเท่านั้น โดยอพยพมาพักอาศัยกับญาติพี่น้องที่ชุมชนท่าทองใหม่ระยะหนึ่งก่อน หลังจากนั้นก็เริ่มแผ้วถางป่าเพื่อตั้งบ้านเรือนและทำนา เมื่อมีคนบุกเบิกพื้นที่มากขึ้นกลุ่มมุสลิมละแวกใกล้เคียงก็เริ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานแต่อยู่ได้ไม่นานก็ย้ายออกไป เนื่องจากสาเหตุอะไรไม่ทราบแน่ชัด อย่างไรก็ตามเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำที่ชุมชนจึงมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อมาผู้นำชุมชนได้สร้างมัสยิดแทน “บาตาย” ที่มีอยู่ ปัจจุบันนี้ชุมชนหลังคลังจึงมีมัสยิด 1 แห่ง และโรงเรียนสอนศาสนา 1 แห่ง¹

¹ หมัด โค๊ะกลาง. สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2548.

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนหลังคั้ง เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดริมลำน้ำ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะมีน้ำท่วมแต่ก็ลดลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่จึงเหมาะสำหรับการทำนาและการประมงชายฝั่ง คลองท่าทองนอกจากเป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำที่สำคัญแล้วยังเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกันทั้งภายในและภายนอกอย่างสะดวกอีกด้วย พื้นที่ห่างจากลำคลองท่าทองเข้ามาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าด้านหน้าชุมชนเป็นที่ราบลุ่ม ชาวบ้านใช้พื้นที่ประกอบอาชีพทำนา ส่วนด้านหลังชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับคลองท่าทองชาวบ้านใช้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สำหรับลักษณะบ้านเรือนของมุสลิมในชุมชนนี้สร้างแบบยกพื้นสูงส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง แต่ปัจจุบันสำหรับผู้มีอันจะกินสร้างบ้านด้วยปูนและวัสดุก่อสร้างชนิดใหม่ สาเหตุที่มุสลิมที่นี่นิยมปลูกบ้านแบบยกพื้นก็เพื่อป้องกันน้ำทะเลในช่วงน้ำขึ้น และป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

ชาวไทยมุสลิมในชุมชนหลังคั้งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากมุสลิมกลุ่มอื่น โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ แต่อาหารการกิน การศึกษาเล่าเรียน และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ส่วนใหญ่เหมือนกับชาวไทยมุสลิมทั่วๆ ไปในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในด้านการประกอบอาชีพ เนื่องจากชุมชนมุสลิมหลังคั้งมีสภาพพื้นที่ติดกับคลองท่าทองซึ่งเชื่อมต่อกับปากน้ำตาป้อออกสู่อ่าวไทย ทำให้ประชาชนร้อยละ 80 ของที่นี่ ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับประมง เช่น การจับปลา การทำปลาตากแห้ง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เดิมทีอาชีพของมุสลิมกลุ่มนี้ คือ มุ่งการจับสัตว์น้ำและแปรรูปสัตว์น้ำเท่านั้น แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปประกอบกับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำลดน้อยลงทุกที ผู้นำชุมชนจึงชักชวนชาวบ้านให้หันมาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทน การเพาะเลี้ยงปลากะพงของชาวบ้านที่นี่จึงเป็นอาชีพใหม่ในชุมชนและกลายเป็นอาชีพหลักในเวลาต่อมา

สำหรับการศึกษาเล่าเรียน ชุมชนที่นี้ยังมีความประสงค์ให้เด็กที่มีอายุ 8 ปีขึ้นไปเรียนรู้ภาษาอาหรับ เพื่อฝึกอ่านหนังสือ จึงให้โต๊ะครู ผู้รู้ในชุมชนหรือครูสอนศาสนาเป็นผู้สอน โดยเรียนในช่วงตอนเย็นของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และวันเสาร์ –

อาทิตย์ การเรียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับศาสนา ตลอดจนการปฏิบัติตนให้ถูกต้องในพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากการเรียนภาษาอาหรับแล้วยังสนับสนุนให้บุตรหลานได้เล่าเรียนวิชาสามัญในโรงเรียน ประถมและมัธยมอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้มีโอกาสทำงานที่กว้างขวางขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมี เด็ก ๆ ชาวไทยอิสลามมีความรู้อ่านออกเขียนได้เกี่ยวกับภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

ชุมชนไทยมุสลิมตลาดพุนพิน

1. ประวัติศาสตร์

มุสลิมที่ตลาดพุนพิน เป็นกลุ่มมุสลิมเล็ก ๆ ซึ่งตั้งถิ่นฐานในซอยศรีพุนพิน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาจากบ้านดอนมะกอก ตำบล ประสงค์ อำเภอท่าชนะ เดิมทีบรรพบุรุษของคนกลุ่มนี้เป็นชาวปากีสถานที่เข้ามาอาศัยอยู่ ในประเทศไทย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยประกอบอาชีพเร่ขายเสื่อน้ำมัน และเลี้ยงสัตว์ปล่อยทุ่ง ต่อมาเมื่อบ้านดอนมะกอกมีไทยมุสลิมมาอาศัยอยู่มากขึ้น ทำให้ พื้นที่ทำมาหากินซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดไม่สามารถสนองความต้องการของคนในชุมชนได้ ประกอบกับตนเองมีลักษณะนิสัยชอบการค้าขายจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานในตลาดพุนพิน ปัจจุบันมุสลิมกลุ่มดังกล่าวซึ่งเป็นเพียงกลุ่มเล็กเท่านั้น¹

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

แม้มุสลิมกลุ่มนี้เป็นเพียงมุสลิมกลุ่มเล็ก ๆ อยู่ร่วมกันเพียง 10 – 15 หลังคา เรือน แต่สภาพชุมชนอยู่กันอย่างแออัดเนื่องจากเป็นพื้นที่ในตลาดและติดกับลำคลอง ซึ่งขยับขยายได้ยากชุมชนจึงมีเพียง “บะลา” ซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นที่พักชั่วคราวของมุสลิมที่เรียกว่า “ดาวะ” หรือผู้เผยแพร่ศาสนา บ้านเรือนส่วนใหญ่ ปลุกแบบยกพื้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันน้ำท่วม ลักษณะของบ้านเหมือนบ้านทั่วไปในชุมชน เมือง

¹ คลมะหมัด วิมาดิน. สัมภาษณ์เมื่อ 30 กรกฎาคม 2548.

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมกลุ่มนี้มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมุ่งประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การขายอาหารอิสลามในตลาด ผัก และเนื้อสัตว์ ส่วนวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ได้แก่ วัฒนธรรมการแต่งกาย มุสลิมกลุ่มนี้นิยมแต่งกายแบบเรียบง่าย คล้ายกับชาวไทยพุทธ แต่เมื่อไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ชายจะสวมโสร่ง เสื้อแขนยาว สีเรียบ ๆ และสวมหมวก ส่วนผู้หญิงจะสวมใส่ชุดฮิญาบ หรือนุ่งผ้าถุง สวมเสื้อแขนยาว มีผ้าคลุมศีรษะ สำหรับอาหารการกิน อาหารที่เป็นที่นิยมของมุสลิมกลุ่มนี้ได้แก่ การบริโภคโรตีสี และแกงมัสมั่น การประกอบอาหารยังคงคำนึงตามหลักของศาสนาและเลือกรับประทานอาหารเฉพาะร้านขายอาหารของมุสลิมเท่านั้น ทางด้านภาษา มุสลิมกลุ่มนี้พูดภาษาอาหรับและภาษาไทยกลาง ส่วนภาษาเขียนใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอาหรับ ส่วนวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา เช่น การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ การละหมาด และการจ่ายซะกาต ยังคงยึดถือปฏิบัติเหมือนกับมุสลิมในถิ่นอื่น ๆ ทุกประการ

ชุมชนไทยมุสลิมในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

1. ด้านประวัติศาสตร์

มุสลิมในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มมุสลิมเล็ก ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานกระจายกระจายทั่วไปในอำเภอเมือง มุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มชัดเจนมี 2 กลุ่ม คือ มุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานหน้าโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี และมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณมัสดกกลาง

มุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานหน้าโรงพยาบาล เป็นกลุ่มมุสลิมที่มาจากที่ต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มุสลิมกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยในชุมชนหน้าโรงพยาบาล เพื่อประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง มุสลิมที่เข้ามาอาศัยในชุมชนแห่งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นญาติกับมุสลิมในชุมชนอื่น ๆ เช่น ชุมชนท่าทองใหม่ ไชยา และท่าชนะ เป็นต้น ระยะเวลาที่เข้ามาใหม่ ๆ มักจะอาศัยกับญาติในชุมชนดังกล่าวก่อน

หลังจากนั้นก็ยั้บขยายหาแหล่งทำกินอื่น ประกอบกับชุมชนหน้าโรงพยาบาลมีบ้านให้เช่าราคาถูกจึงได้ยั้บขยายมาตั้งร้านค้าและแผงลอยหน้าโรงพยาบาลค่อนข้างหนาแน่น¹

ส่วนมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณมัสยิดกลางสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดอื่น ๆ บ้าง สาเหตุการอพยพที่สำคัญคือ การแสวงหาอาชีพในการทำมาหากิน มุสลิมกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวโดยการเช่าบ้านของมุสลิมด้วยกันซึ่งเป็นคนในพื้นที่นี้ มุสลิมกลุ่มนี้เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5 – 10 ครอบครัว ยึดอาชีพรับจ้างทั่วไป และค้าขาย สำหรับมัสยิดกลางซึ่งแต่เดิมมีขนาดเล็ก ในปัจจุบันได้ก่อสร้างอย่างถาวร เพื่อรองรับความต้องการของมุสลิมในพื้นที่อำเภอเมืองและใกล้เคียง

2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐาน

มุสลิมทั้งสองกลุ่มมักตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ไม่มีการรวมกลุ่มที่ชัดเจน แต่ละครอบครัวไม่รู้จักและคุ้นเคยกันเหมือนกับมุสลิมในชุมชนท่าทองใหม่ บ้านสงขลา หรือถิ่นอื่น ๆ สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นชุมชนเล็ก ๆ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นชุมชนแออัด และไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง พวกเขาบอกว่าพร้อมที่จะอพยพไปยังถิ่นอื่นหากการทำมาหากิน ค้าขาย และการประกอบอาชีพไม่ประสบความสำเร็จ

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

มุสลิมทั้งสองกลุ่มนี้มีชีวิตและวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย การประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คล้ายคลึงกับมุสลิมโดยทั่วไป

ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันมีทั้งภาษาถิ่นใต้ ภาษากลาง และภาษามลายู ถ้าเป็นมุสลิมที่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชจะใช้ภาษาถิ่นใต้เป็นภาษาพูด และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาเขียน ส่วนมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดแถบชายแดนภาคใต้ ได้แก่

¹ หมิด จันทรคณนา. สัมภาษณ์เมื่อ 10 สิงหาคม 2548.

นราธิวาส ปัตตานี และยะลา ใช้ทั้งภาษามลายู และภาษาไทยกลางเป็นภาษาพูดเพื่อสื่อสารกัน สำหรับการแต่งกาย มุสลิมทั้งสองกลุ่มแต่งกายแบบเรียบง่ายคล้ายคนไทย ผู้ชายแต่งกายธรรมดา ใส่เสื้อยืด กางเกงขาสั้น ส่วนผู้หญิงแต่งกายแบบผู้หญิงไทยเพียงแต่มีผ้าคลุมศีรษะแต่บางคนก็ไม่มีผ้าคลุมศีรษะ ในด้านการประกอบอาชีพ อาชีพที่สำคัญของมุสลิมทั้งสองกลุ่มนี้ ได้แก่ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป มุสลิมทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และไม่มีบ้านเป็นของตนเอง อาชีพทางการเกษตรจึงไม่มีในมุสลิมสองกลุ่มนี้ นอกจากนี้มีมุสลิมบางคนประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างของรัฐ รับราชการ และธุรกิจส่วนตัว แต่ก็เป็นส่วนน้อย ส่วนวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่สำคัญ เช่น การละหมาด มักจะทำที่บ้านของตนเอง ยกเว้นวันศุกร์จะไปรวมตัวกันที่มัสยิดกลาง การถือศีลอดก็จะทำเฉพาะภายในครอบครัว หรือเฉพาะบุคคลซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนการออกบวชมักจะกลับไปออกบวชในถิ่นกำเนิดของตนหรือไม่ก็ออกบวชกับญาติพี่น้องในชุมชนใกล้เคียง สำหรับการประกอบพิธีฮัจญ์มีน้อยมากในมุสลิมกลุ่มนี้อาจเป็นเพราะมุสลิมกลุ่มนี้มีรายได้น้อย ทั้งนี้เพราะการประกอบพิธีฮัจญ์ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ามุสลิมทั้งสองกลุ่มจะมีการรวมตัวค่อนข้างน้อยแต่พิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ การจ่ายซะกาต การถือศีลอด การละหมาด และการประกอบพิธีฮัจญ์ก็ยังมีในสังคมกลุ่มนี้¹

¹ คุรุณี หลังขาว. สัมภาษณ์เมื่อ 10 สิงหาคม 2548.

บทที่ 4

สภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งถิ่นฐานกระจายกระจายทั่วไปตามอำเภอต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาของชุมชนมุสลิมในแต่ละชุมชนพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสังคมที่พบ ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาการศึกษา ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาในการประกอบอาชีพ และปัญหาขาดที่ดินทำกิน สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และปัญหาด้านสาธารณสุข

ปัญหาด้านสังคม

ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดเป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย โดยยึดหลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทำมาหากินและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มุสลิมส่วนใหญ่นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ในแต่ละชุมชนมีมัสยิดเป็นศูนย์รวมของผู้คน และมีโรงเรียนสอนศาสนาเพื่อกลุ่มเยาวชนและชักนำผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศาสนาแม้ว่าจะเป็นชุมชนตามที่กล่าวมาแล้วแต่ก็ยังมีปัญหาบางประการ ดังนี้

1. ปัญหาที่อยู่อาศัย

เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มักตั้งบ้านเรือนชิดกัน อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ในหมู่ญาติ สภาพบ้านเรือนโดยส่วนใหญ่มักสร้างตามสมัยนิยม มีเพียงบางชุมชนที่ยังพบลักษณะบ้านเรือนทรงไทยสมัยเก่า ชุมชนดังกล่าว ได้แก่ ชุมชนบ้านในเขา บ้านสงขลา บ้านโต๊ะเจ้า เป็นต้น จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2540 พบว่า ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีคนนับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 2.33 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2540

มีมัสยิดจำนวน 35 แห่ง¹ จากข้อมูลด้านประชากรในปี 2542 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ ร้อยละ 2.83 ของประชากรทั้งหมด ปัจจุบันมีชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งหลักแหล่งมั่นคงอยู่ในทุกอำเภอ มากบ้างน้อยบ้าง มีจำนวนมากกว่า 40 ชุมชน จากการขยายตัวของจำนวนประชากร ทำให้ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีบางชุมชนเริ่มมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ชุมชนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อยู่ในชุมชนเมืองหรือแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย ชุมชนบ้านสงขลา อ. ไซยา เป็นต้น โดยเฉพาะชุมชนตลาดแขก พบว่า มุสลิมมากกว่าร้อยละ 80 ไม่มีพื้นที่ในการปลูกบ้านเรือนเป็นของตนเอง จึงต้องเช่าที่จากผู้อื่นเป็นรายปีเพื่อปลูกที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพ² จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าในชุมชนเล่าว่า เดิมมุสลิมกลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยที่เกาะสมุยยังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลละไมก่อนแล้วขยับขยายมาปลูกบ้านเรือนที่ตำบลมะเร็ดในปัจจุบัน อาจเป็นเพราะความเชื่อบางอย่างของศาสนาที่สอนให้มุสลิมไม่ยึดติดกับทรัพย์สินนอกกาย ไม่แก่งแย่ง มีชีวิตที่พอเพียงเพื่อรอวันพิพากษาในโลกหน้า หรือวัน “กียมะฮฺ” คือวันที่มนุษย์จะต้องฟื้นคืนชีพหลังจากโลกนี้ได้พินาศแล้ว เพื่อรับคำพิพากษาจากผลแห่งบาปมาเป็นเครื่องชี้เพื่อชีวิตแห่ง อาคิเราะฮฺ (ปรโลก) ปัจจุบันมุสลิมในชุมชนตลาดแขกกำลังประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยอย่างมาก และปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในเกือบทุกชุมชนในอนาคต

สำหรับแนวทางแก้ไขที่ชุมชนกำลังดำเนินการอยู่ ดูเหมือนจะไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนัก เนื่องจากที่ดินในชุมชนดังกล่าวเป็นที่ดินของเอกชนมาตั้งแต่ในอดีต อีกทั้งราคาที่ดินของอำเภอเกาะสมุยก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามมุสลิม

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุราษฎร์ธานีประจำปี 2540. หน้า 1.

² ฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, คณะกรรมการ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา. จังหวัดสุราษฎร์ธานี. หน้า 13.

ในชุมชนกับเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นชาวไทยพุทธต่างก็มีความสัมพันธ์อันดี ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นอกเห็นใจกัน อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง

ส่วนชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลา ก็ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกัน แต่เป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงนัก เพราะมุสลิมในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองจึงสามารถขยับขยายได้ง่ายปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยจึงเป็นปัญหาที่มุสลิมรุ่นใหม่ต้องขบคิด ปัจจุบันชุมชนบ้านสงขลาอยู่ร่วมกันในสภาพที่ค่อนข้างแออัด ในชุมชนไม่มีถนนที่ใช้เป็นทางสาธารณะ การไปมาหาสู่กันมีเพียงซอยเล็ก ๆ ที่เกิดจากใช้บ่อยครั้ง เป็นถนนคล้ายทางสาธารณะภายในหมู่บ้าน หากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่อยู่อาศัยก็คงทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

สำหรับแนวทางแก้ไขที่ชุมชนดำเนินการอยู่ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก กล่าวคือ ปลดปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าจะมุ่งแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม ผู้คนรุ่นหลังที่ได้รับการศึกษามีความรู้ ความสามารถ ได้เริ่มทยอยออกมาตั้งถิ่นฐานในเมืองบ้าง ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดบ้าง บ้านสงขลาในอนาคตจึงน่าจะเหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ เฒ่าบ้านอย่างแน่นนอน

2. ปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดจัดเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของคนไทยมุสลิมในแทบทุกชุมชน ปัญหานี้มีความรุนแรงบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น การศึกษา ศาสนา ความเข้มแข็งของภาครัฐ เหล่านี้เป็นต้น จากนโยบายกวาดล้างยาเสพติดให้หมดจากแผ่นดินไทยของรัฐบาล เมื่อปี 2546 ทำให้คนไทยทั่วประเทศตื่นตัว จริงจังกับปัญหานี้มากขึ้น ชุมชนที่ประสบปัญหานี้และมีแนวทางแก้ไขเด่นชัด ได้แก่ ชุมชนบ้านสันติสุข ชุมชนบ้านสันติสุขประสบปัญหาเสพติดอย่างมากก่อนปี 2545 เนื่องจากมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงและมีคนงานพม่าปะปนอยู่ร่วม อีกทั้งเยาวชนในชุมชนขาดอาชีพที่แน่นอน มุสลิมอายุระหว่าง 18 – 25 ปี ส่วนใหญ่รับจ้างเป็นลูกเรือประมงให้กับเจ้าของกิจการที่ดำเนินการในชุมชน ทำให้ปัญหาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้าแพร่กระจายในชุมชนนี้อย่างรวดเร็ว

สำหรับแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวของชุมชนสันติสุขได้ดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากผู้นำชุมชนเข้มแข็ง เอาจริงเอาจัง และคนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยที่ภายในชุมชนมีคณะกรรมการของชุมชน สมัยนั้นคุณศิลา วันดี เป็นประธานชุมชนได้พยายามแก้ปัญหายาเสพติดโดยรวมมือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน คือ ประการแรก แยกกลุ่มเยาวชนที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกจากผู้ไม่เกี่ยวข้อง โดยส่งเสริมให้มีการตั้งกลุ่มอาชีพอื่น ๆ เพื่อให้คนได้ใช้เวลากับการทำงานดังกล่าว ประการที่สอง จัดส่งสายสืบเข้าไปซื้อยา และพยายามหาต้นตอที่มาของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชน โดยคุณศิลา วันดี เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการล่อซื้อยาทั้งหมด นอกจากนั้นได้จัดให้มีชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้สอดส่องดูแลคนแปลกหน้าที่เข้ามาในชุมชนด้วย จากเหตุการณ์ล่อซื้อครั้งแล้วครั้งเล่า ยาเสพติดเริ่มหายไปจากชุมชน แต่คุณศิลา วันดี ต้องสูญเสียน้องชายในการกวาดล้างครั้งนี้ จนเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2546 ชุมชนแห่งนี้ก็ได้รับเกียรติบัตรและเข็มปรีchyจากกระทรวงมหาดไทย พร้อมกับการประกาศให้เป็นชุมชนสีขาว และแนวทางสุดท้าย คือ จัดตั้งกลุ่มการประกอบอาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม และเพื่อลดปัญหาการว่างงาน ปัจจุบันชุมชนสันติสุขเป็นชุมชนสีขาว ที่ปราศจากยาเสพติด ในชุมชนมีกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่ม อ.สม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กลุ่มสหกรณ์ฯ กลุ่มผ้าบาติก เป็นต้น¹ ชุมชนนี้จึงเป็นชุมชนไทยอิสลามที่สามารถดำรงคนอยู่อย่างมีความสุข

3. ปัญหาด้านการศึกษา

มุสลิมในแต่ละชุมชนกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ปัญหาด้านการศึกษาเป็นปัญหาเรื้อรังที่รอคอยการแก้ปัญหามานานแล้ว การศึกษาในสังคมมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกเป็น 2 กรณี คือ การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาด้านศาสนาอิสลาม การศึกษาภาคบังคับเป็นการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ทุกคน

¹ศิลา วันดี. สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2548.

ต้องปฏิบัติ การศึกษาด้านศาสนาเป็นการศึกษาที่มุสลิมที่ดีต้องปฏิบัติเพื่อใช้ในการอ่าน เขียน และปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา ปัญหาที่พบในการศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษา ในแต่ละชุมชนต่ำเมื่อเทียบกับคนทั่วไป และการศึกษาด้านศาสนาไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ระดับการศึกษาต่ำจะพบในมุสลิมวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ มุสลิมบางคนอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันกลับอ่านคัมภีร์อัลกุรอานได้ มีความรู้เรื่องภาษาอาหรับ ส่วนการศึกษาด้านศาสนา ในแต่ละชุมชนยังขาดสถานศึกษาด้านนี้อยู่ เด็กที่มีอายุระหว่าง 8 - 15 ปี จะต้องเรียนภาษาอาหรับ และฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน โดยเรียนจากโต๊ะอิหม่ามหรือผู้รู้ในชุมชนควบคู่กับการเรียนภาคบังคับ เมื่อโตขึ้นส่วนหนึ่งที่มีกำลังทรัพย์จะเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีในท้องถิ่น อีกส่วนหนึ่งก็จะเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “โรงเรียนปอเนาะ” ซึ่งมุสลิมที่เรียนในโรงเรียนปอเนาะจะต้องช่วยเหลือตัวเองทุกอย่าง ทางโรงเรียนมีเพียงกระต๊อบเล็ก ๆ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย นักเรียนจะต้องปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์กินเอง ตอนเช้าต้องมีการทำพิธีกรรมทางศาสนา ก่อนเข้าเรียนทุก ๆ วัน โรงเรียนลักษณะดังกล่าวมีน้อยมากในชุมชน มุสลิมบางส่วนจึงต้องไปเรียนในต่างจังหวัด ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เนื่องจากหลักสูตรในโรงเรียนปอเนาะมุ่งเน้นหนักทางด้านศาสนา ทำให้เด็กที่จบมาจากโรงเรียนดังกล่าวไม่มีความรู้ด้านประกอบวิชาชีพ และไม่สามารถเรียนต่อในระดับปริญญาตรีได้เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในมหาวิทยาลัยของรัฐ¹

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางชุมชนกำลังดำเนินการอยู่ ปัจจุบันผู้ปกครองบางกลุ่มนิยมนำบุตรหลานของตนเรียนต่อในสายอาชีพหรือเข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้ลูกหลานที่จบมาแล้วมีงานรองรับ แต่ก็มีมุสลิมบางกลุ่มที่ยังนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในด้านศาสนา จากการศึกษาปัญหาด้านการศึกษาพบว่า มุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่อยากให้ภาครัฐเข้ามาดูแลเรื่องนี้ โดยให้ตั้งโรงเรียนสอนศาสนาในชุมชน และบรรจุหลักสูตรทางด้านวิชาชีพ รวมถึงการรับรองคุณวุฒิที่จบมาด้วย

¹ หมายเหตุ เปาโน๊ะ. สัมภาษณ์เมื่อ 31 สิงหาคม 2548.

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจจัดเป็นปัญหาหลักของมุสลิมในแต่ละชุมชน ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาในการประกอบอาชีพ และปัญหาขาดที่ดินทำกิน

1. ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจนจัดว่าเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในสังคมมุสลิมชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำเมื่อเทียบกับชาวไทยพุทธเนื่องจากในแต่ละชุมชนมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า บุตรหลาน รายได้ในครอบครัวมักเกิดจากผู้นำเป็นส่วนใหญ่ บางครอบครัวมีผู้อาศัยรวมกันประมาณ 5 – 10 คน แต่มีผู้มีรายได้เพียง 1 – 2 คนเท่านั้น ทำให้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเงินและการครองชีพ อีกทั้งมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ราคาสินค้าทางการเกษตรมักมีความไม่แน่นอนขึ้นกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนที่ประสบปัญหาดังกล่าว ส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพทางการประมง ได้แก่ ชุมชนหลังคั้ง ชุมชนบ้านพุมเรียง ชุมชนท่าทองใหม่ ชุมชนตลาดแขก และชุมชนบ้านท่ากระเจา เป็นต้น เนื่องจากการทำประมงชายฝั่งในสมัยปัจจุบันมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมุสลิมท่านหนึ่งในชุมชนบ้านตลาดแขกเล่าว่า เดิมชุมชนตลาดแขก ดำปลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย มีความอุดมสมบูรณ์ การทำการประมงชายฝั่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ เนื่องจากปลาในทะเลมีจำนวนมาก ไม่ต้องออกเรือไปหาปลาไกล ๆ ใช้เวลาไม่นานเพียงหนึ่งวันก็สามารถมีปลาไว้ขายและบริโภคได้ 1 อาทิตย์ แต่ปัจจุบันต้องเดินทางออกทะเลประมาณ 15 – 20 วัน จึงสามารถหาปลาขายเลี้ยงครอบครัวได้ อีกทั้งน้ำมันก็มีราคาสูง ทำให้รายได้ที่ได้มาไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในครอบครัว ปัจจุบันในแต่ละชุมชนประสบปัญหาความยากจน ขาดรายได้ และจำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นทุกปี¹

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ดำเนินการอยู่ โดยแต่ละชุมชนจะส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับแม่บ้านที่ว่างงาน ได้แก่ การรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพทอ

¹ ระเทม โต๊ะหลี สัมภาษณ์เมื่อ 13 สิงหาคม 2548.

ผ้าพุมเรียง และบ้านท่ากระเจา กลุ่มผ้าบาติกชุมชนสันติสุข เป็นต้น นอกจากนั้นยังส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ปลุกผัก ไร่บริโภคนครในครัวเรือนอีกด้วย

2. ปัญหาการประกอบอาชีพ

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ประกอบอาชีพการประมงชายฝั่ง ทำสวนยางพารา ทำนา และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีมุสลิมบางกลุ่มประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป และรับราชการ ปัญหาในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่มักจะเกิดในกลุ่มมุสลิมที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร การทำการประมงชายฝั่ง ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเนื่องจากน้ำมันราคาแพง ประกอบกับทรัพยากรในทะเลลดน้อยลง ทำให้ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้หันมาใช้เครื่องมือผลิตประเภท เช่น อวนรุน อวนตาถี่ ระเบิด และยาเบื่อปลา มากขึ้น

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวชาวบ้านได้รวมกลุ่มทำการประมงพื้นบ้าน หลีกเลี่ยงการทำการประมงที่ผิดประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว และส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทนการออกจับปลา ชุมชนที่แก้ปัญหาในการทำการประมงชายฝั่งลักษณะนี้ ได้แก่ ชุมชนหลังคั้ง ที่ส่งเสริมชาวบ้านเลี้ยงปลากะพง และชุมชนสันติสุข ที่รวมกลุ่มกันเลี้ยงหอยแมลงภู และเลี้ยงหอยแครง ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การทำสวนยางพารา และการเลี้ยงสัตว์ ไม่พบปัญหารุนแรง สำหรับปัญหาในชุมชนบ้านสงขลา ซึ่งประสบปัญหาการขาดน้ำในการทำนา หน่วยงานราชการได้ช่วยแก้ไขโดยทำคลองส่งน้ำ ทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดไป¹

3. ปัญหาขาดที่ดินทำกิน

มุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และยังขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ชุมชนที่ประสบปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ชุมชนบ้านเขาพับผ้า ชุมชนชอยจอมทอง และชุมชนบ้านกำสน มุสลิมกลุ่มนี้ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน กลุ่มที่ประสบปัญหาดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นมุสลิมที่

¹ยะเหลิยะ พันทุมทอง. สัมภาษณ์เมื่อ 13 สิงหาคม 2540.

เพ็ญอพยพมาใหม่ เนื่องจากทรัพยากรที่ดินมีจำนวนจำกัด มุสลิมท่านหนึ่งในชุมชนบ้านคำสนเล่าว่า เดิมทีตนเองและครอบครัวอพยพมาจากชุมชนท่าทองใหม่ ที่ดินในบ้านคำสนสมัยก่อนราคาถูกมากไร่ละ 300 – 400 บาท พอมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยจำนวนมากขึ้นประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นราคาที่ดินก็ขยับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว มุสลิมกลุ่มที่อพยพมาทีหลังจึงไม่มีที่ดินทำกินเพราะไม่มีทุนจำนวนมาก ต้องเช่าที่ดินทำกิน บางกลุ่มก็เข้าไปบุกรุกหักร้างทางพงที่ดินสงวน แล้ววางปลูกลายพารา ทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เริ่มลดน้อยลง ปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขจากชุมชนแต่ประการใด และนับวันจะทวีขึ้นเรื่อย ๆ¹

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอยพบทั่วไปในชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเกือบทุกชุมชน แต่ปัญหาส่วนใหญ่ไม่รุนแรงมากนัก โดยทั่วไปชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีการจัดการเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอยอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีบางชุมชนที่ประสบปัญหาดังกล่าวอยู่บ้าง ได้แก่ ชุมชนท่ากระจาย ชุมชนท่าทองใหม่ ชุมชนบ้านสงขลา ชุมชนบ้านกลาง ชุมชนบ้านพุมเรียง และชุมชนบ้านโค๊ะเจ้า เนื่องจากชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และมีมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก ส่วนปัญหาน้ำเสียส่วนใหญ่พบในชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองและแม่น้ำ ได้แก่ ชุมชนท่าทองใหม่ ชุมชนหลังคั้ง และชุมชนสันติสุข ชุมชนดังกล่าวเคยประสบปัญหาน้ำเสียมาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากบ้านเรือนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมน้ำ มีการถ่ายสิ่งปฏิกูลและของเสียลงสู่แม่น้ำ ทำให้ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแหล่งน้ำประสบปัญหาน้ำเสีย สัตว์น้ำตายและขาดที่อยู่อาศัย จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนอยู่บ่อยครั้ง

¹ รุ่งโรจน์ โค๊ะหมัด. สัมภาษณ์เมื่อ 13 สิงหาคม 2548.

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนปัจจุบันกำลังได้รับการแก้ไข ดำเนินการอยู่โดยผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกับทางหน่วยงานราชการ มีการให้ความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบของปัญหา เพราะแหล่งน้ำที่มีอยู่ในชุมชนเปรียบเสมือนแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนอีกด้วย¹ อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนี้นชุมชนยังดำเนินการได้ไม่เต็มที่เพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชนน้อย

ปัญหาด้านสาธารณสุขโลก

ปัญหาด้านสาธารณสุขโลกที่พบในชุมชนไทยมุสลิมที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการคมนาคม ชุมชนที่ประสบปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ชุมชนซอยจอมทอง ชุมชนบ้านกำส่น ชุมชนเขาพับผ้า ชุมชนท่ากระจ่าย ชุมชนบ้านหนองปรือ ชุมชนบ้านคอนมะกอก ชุมชนบ้านคอนจำปี และชุมชนบ้านเกาะมุกข์ ปัจจุบันปัญหาด้านการคมนาคมที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาสภาพถนน เนื่องจากถนนในหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง การคมนาคมไปมาไม่สะดวก ฤดูฝนสภาพถนนหนทางกลายเป็นโคลน ฤดูแล้งก็มีฝุ่นฟุ้งกระจาย มุสลิมในชุมชนดังกล่าว กลัวเป็นเสี่ยงเดียวกันว่าอยากให้ทางภาครัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการตัดถนนคอนกรีตเข้าหมู่บ้าน ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุขโลก ได้แก่ ปัญหาการโทรคมนาคม ไฟฟ้า การประปา ชาวบ้านบอกว่าไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมากนัก²

จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เป็นปัญหาพื้นฐานและการแก้ไขปัญหาชาวบ้านก็ได้พยายามดำเนินการตามกำลังความรู้ความสามารถ แต่ปัญหาต่าง ๆ คงหมดไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะว่า ชุมชนไทยมุสลิมส่วนใหญ่อยู่กันอย่างหนาแน่น นอกจากนั้นระบบของการสร้างบ้านเรือนในแต่ละชุมชนต่างคนต่างสร้างตามความต้องการของตัวเอง ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาที่จะตามมาในอนาคตมากนัก เมื่อเป็นเช่นนี้คงหวังได้ยากที่จะแก้ไข

¹ สว่าง หะสะเล็ม. สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2548.

² สิริพงศ์ ทะหลี. สัมภาษณ์เมื่อ 28 กรกฎาคม 2548.

ปัญหาค้าง ๆ ได้สำเร็จ อย่างไรก็ตามชุมชนไทยมุสลิมในพื้นที่ห่างไกลจากเมือง ยังคงอยู่ด้วยความเรียบง่าย คุณแลเห็นอกุศลเอาใจใส่ต่อกันอย่างดีถึงแม้จะมีปัญหาบ้าง แต่ก็ยังคงเป็นสังคมที่สงบสุขกว่าชุมชนที่อยู่ในเมือง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตและวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชาวไทยมุสลิมและแนวทางแก้ไขที่ชุมชนดำเนินการอยู่ การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องเข้าไปสัมผัสสังเกตรวบรวมข้อมูลในชุมชน และศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบ ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม มุ่งเน้นการสัมผัสทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมผัสเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล ขณะสัมผัสได้ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปด้วย ในบทนี้จะได้นำถึงผลการศึกษา และข้อเสนอแนะบางประการที่คิดว่าเป็นประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางต่อการพัฒนาและการวิจัยในโอกาสต่อไป

สรุปผลการศึกษา

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัยที่ได้นำเสนอ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนาอิสลามได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ตรงกับสมัยศรีวิชัย โดยมีหลักฐานในศิลาจารึกที่ขุดพบในจังหวัดสุโขทัย เป็นภาษาอูรดูและภาษาอาหรับ สันนิษฐานว่ามาจากพวกพ่อค้าอาหรับจากคาบสมุทรอาระเบีย และพวกพ่อค้าอินเดีย โดยระยะแรกเข้ามายังอินโดนีเซียก่อนแล้วขยายตัวไปเกาะอื่น ๆ จนครอบคลุมตลอดแหลมมลายู ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้มีพ่อค้าอิหร่าน 2 พี่น้องเข้ามาทำการค้าในกรุงศรีอยุธยาที่ท่าวาสุกรี คนพี่ชื่อแซ่คอะหมัดและคนน้องชื่อสะอิด ได้นำสินค้าเข้ามาจำหน่ายและนำสินค้าไทยไปจำหน่ายต่างประเทศ จนมีฐานะร่ำรวย ตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงทุกวันนี้ ศาสนาอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยโดยเฉพาะทางภาคใต้ของประเทศไทย สำหรับศาสนาอิสลามได้แพร่ขยายเข้ามาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเมื่อ

ประมาณ 1,200 ปีมาแล้ว โดยพบโบราณวัตถุและเศษกระเบื้องของชาวเปอร์เซียที่เข้ามาค้าขายริมทะเลของเมืองตะกั่วป่า และบริเวณอ่าวบ้านดอน จากหลักฐานดังกล่าวทำให้ทราบว่าเมืองไทยนับตั้งแต่สุราษฎร์ธานีลงไปจนสุดภาคใต้ เลยไปถึงมาเลเซียทั่วประเทศ สิงคโปร์ สุมาตรา มะละกา และหมู่เกาะอินโดเนเซียทั้งหมด ในสมัยแรกเริ่มที่คนไทยเคลื่อนย้ายมาจากจีนตอนใต้อยู่ในสุวรรณภูมินั้น ผู้คนบ้านเมืองเหล่านี้เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามแทบทั้งสิ้น

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยชุมชนดั้งเดิม และชุมชนใหม่ที่ขยายตัวออกไปจากชุมชนดั้งเดิมบ้าง อพยพเข้ามาใหม่บ้าง ในจำนวนชุมชนดังกล่าวหากแบ่งตามแหล่งเดิมที่อพยพเข้ามา สามารถจำแนกได้ 9 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดสงขลา กลุ่มที่สองเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มที่สามเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากรัฐไทรบุรี และกะลันตัน กลุ่มที่สี่เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มที่ห้าเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดพัทลุง กลุ่มที่หกเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากกรุงเทพฯ กลุ่มที่เจ็ดเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดละแวกเซเรรา กลุ่มที่แปดเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากประเทศปากีสถาน และกลุ่มสุดท้ายเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนนทบุรี มุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ของอำเภอต่าง ๆ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเกาะพะงัน อำเภอเกาะสมุย อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา และอำเภอพุนพิน สำหรับชุมชนมุสลิมดั้งเดิม ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นจากการอพยพมาจากถิ่นอื่นมีจำนวน 12 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านสงขลา บ้านกลาง บ้านโต๊ะเจ้า และบ้านพุมเรียง ในอำเภอไชยา ชุมชนมุสลิมบ้านในเขา และบ้านท่ากระจาย ในอำเภอท่าชนะ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่าย ในอำเภอเกาะพะงัน ชุมชนไทยมุสลิมบ้านท่าสน และบ้านสันติสุข ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ชุมชนไทยมุสลิมท่าทองใหม่ ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านหนองจอก ในอำเภอพุนพิน และชุมชนไทยมุสลิมตลาดแขก ในอำเภอเกาะสมุย ในส่วนของชุมชนไทยมุสลิมที่มีขึ้นใหม่ โดยแยกออกจากชุมชนดั้งเดิมที่กล่าวมาแล้วมีจำนวน 15 ชุมชน ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ จำนวน 5 อำเภอ คือ อยู่ในอำเภอท่าชนะ จำนวน 8 ชุมชน

ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านปากน้ำ บ้านหนองปรือ บ้านคอนมะกอก บ้านคอนจำปี บ้านหัวท่า บ้านคอนมะม่วง บ้านหนองจิก และบ้านหนองน้ำขาว ในอำเภอไชยา 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านห้วยพุน ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านกำสน บ้านจอมทอง บ้านหลังคั้ง และบ้านเขาพับผ้า ในอำเภอ พุนพิน 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมซอยศรีพุนพิน และในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ชุมชน คือ ชุมชนไทยมุสลิมหน้าโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี และบริเวณ มัสยิดกลาง

จากการศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งเป็น 9 กลุ่ม ตามที่มาของการอพยพ ดังที่กล่าวมาแล้ว คือ กลุ่มแรกเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดสงขลาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอไชยาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตรงกับรัชกาลใดไม่ปรากฏ จากตำนานเมืองไชยา ซึ่งตรงกับคำบอกเล่าของผู้เฒ่าในบ้านสงขลา เล่าว่า มีแขกมลายู ชื่อมะระหุมปะแก อพยพครอบครัวและพรรคพวกมาจากบ้านหัวเขาแดง ปากน้ำเมืองสงขลา มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโลก ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านหัววัง ตั้งอยู่ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้อพยพยึดอาชีพทำนาและเลี้ยงสัตว์ เมื่ออยู่มาได้ระยะหนึ่ง เจ้าเมืองไชยาวางลง จึงได้โปรดเกล้าฯ มะระหุมปะแก เป็นเจ้าเมืองไชยาแทน เมื่อได้รับตำแหน่งแล้ว ได้อพยพผู้คนมาตั้งอยู่ที่ทุ่งไชยา ใช้นามเมืองสงขลาที่เคยอยู่มาตั้งชื่อบ้าน เรียกว่า บ้านสงขลา เมื่อระยะเวลาผ่านไป มุสลิมในบ้านสงขลาเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้เคลื่อนย้ายผู้คนจากบ้านสงขลามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านไต่เจ้าและบ้านกลาง บางส่วนก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านห้วยพุน ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา นอกจากนี้มีมุสลิมจำนวนหนึ่งอพยพจากบ้านสงขลาไปตั้งถิ่นฐานในอำเภอท่าชนะ โดยตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่ชุมชนบ้านในเขาและบ้านท่ากระจายและมาตั้งเป็นชุมชนใหม่ใกล้เคียงกับชุมชนเดิม ได้แก่ ชุมชนหนองปรือ ชุมชนปากน้ำ ชุมชนบ้านคอนมะกอก ชุมชนบ้านหัวท่า ชุมชนบ้านคอนจำปี ชุมชนบ้านเกาะมุกข์ และชุมชนบ้านคอนมะม่วง

กลุ่มที่สอง คือ มุสลิมที่อพยพถิ่นฐานมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มนี้มาตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่ชุมชนท่าทองใหม่ มุสลิมที่นี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอ

ลีสล อำเภอกำแพงแสน และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เส้นทางอพยพมีทั้งการอพยพมาทางเรือ และทางรถไฟ โดยมาพักอาศัยกับญาติที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีก่อนระยะหนึ่ง เมื่อทราบว่าชุมชนท่าทองใหม่ยังมีพื้นที่ว่างรกร้างอยู่ ก็เดินเท้าพาครอบครัวมาจับจองพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนท่าทองใหม่ มุสลิมส่วนหนึ่งเห็นว่าบริเวณใกล้ ๆ กับชุมชนท่าทองใหม่ยังมีพื้นที่ว่างให้ตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับบริเวณพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องที่อพยพมาคราวเดียวกันก็แบ่งผู้คนมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนหลังคั้ง สำหรับมุสลิมที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนท่าทองใหม่ เมื่อเวลาผ่านไปประชากรเริ่มมากขึ้น ที่ดินไม่เพียงพอสำหรับการตั้งบ้านเรือนและการทำมาหากินฝืนเคือง มุสลิมบางส่วนจึงอพยพจากชุมชนท่าทองใหม่ไปตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนซอยจอมทอง บ้านลำโรง บ้านกำสน และบ้านเขาพับผ้า ซึ่งยังพอมีที่ดินทำมาหากินอยู่มาก

กลุ่มที่สาม คือ มุสลิมที่อพยพมาจากรัฐไทรบุรีและรัฐกะลันตัน กลุ่มนี้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปตามอำเภอไชยา และอำเภอเกาะพะงัน โดยตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บ้านพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าในชุมชน เล่าว่า บรรพบุรุษของมุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาจากรัฐไทรบุรีและรัฐกะลันตันเพื่อแสวงหาที่ดินทำกิน ใช้เรือขนส่งสินค้าเป็นพาหนะในการเดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเกาะพะงันก่อน ต่อมาเมื่อทราบข่าวจากเรือประมงว่าที่ตำบลพุมเรียงมีที่ดินรกร้าง ก็อพยพมุสลิมจากเกาะพะงันมาตั้งรกรากที่ตำบลพุมเรียง ครั้นเมื่อเวลาผ่านไป บ้านพุมเรียงขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มุสลิมบางส่วนอพยพกลับไปตั้งหลักแหล่งที่ชุมชนบ้านค่าย ตำบลบ้านใต้ อำเภอเกาะพะงัน บางส่วนก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนตลาดแขก อำเภอเกาะสมุย

กลุ่มที่สี่ คือ มุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดแถบชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา กลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายปะปนอยู่ทั่วไป แต่ที่ตั้งถิ่นฐานเด่นชัดเป็นชุมชน ได้แก่ ชุมชนหน้าโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี และชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย มุสลิมกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานหน้าโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา มุสลิมกลุ่มนี้ไม่ได้อพยพมาครั้งละจำนวนมากเหมือนกลุ่มอื่น ๆ แต่จะค่อย ๆ อพยพมาทีละน้อยจนกลายเป็นชุมชน

ในที่สุด วัตถุประสงค์ในการอพยพของมุสลิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มุ่งหาอาชีพในการดำเนินชีวิต อาชีพที่สำคัญ ได้แก่ อาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป บริเวณชุมชนดังกล่าวจะพบร้านอาหารมุสลิมจำนวนมาก ร้านที่เก่าแก่ดั้งเดิม ได้แก่ ร้านมุสลิมโอชา ซึ่งเป็นมุสลิมที่อพยพมาจากปัตตานี สำหรับมุสลิมกลุ่มนี้ที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย เหตุผลสำคัญในการอพยพของมุสลิมกลุ่มนี้ ได้แก่ เพื่อแสวงหาอาชีพ และแต่งงานกับคนมุสลิมในชุมชนดั้งเดิม

กลุ่มที่ห้า คือ มุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดพัทลุง กลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ ได้แก่ ชุมชนหลังคังบางส่วน ชุมชนท่าทองใหม่ และชุมชนบางกุ้ง ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี มุสลิมกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานปะปนรวมกับมุสลิมที่อพยพมาจากถิ่นอื่น ได้แก่ มุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช และมุสลิมที่อพยพมาจากแถบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มที่หก คือ มุสลิมที่อพยพมาจากกรุงเทพฯ ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายทั่วไปในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี แต่ที่ตั้งถิ่นฐานเด่นชัดเป็นชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวท่า อำเภอท่าชนะ มุสลิมกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลประสงค์ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าในชุมชน เล่าว่า เดิมทีพื้นที่บริเวณชุมชนนี้มีสภาพเป็นป่ารก้าง ไม่มีผู้คนอาศัย ต่อมาเมื่อมีมุสลิมจำนวนหนึ่งประมาณ 10 คน เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่นี่ โดยยึดอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก สร้างท่าเรือสำหรับเป็นที่จอดเรือค้าขาย จนพ่อค้าแม่ค้าที่ผ่านไปมาแวะค้าขายกับท่าเรือแห่งนี้ เรียกชุมชนนี้ว่า “บ้านหัวท่า” เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง คนในชุมชนแต่งงานกับคนในชุมชนกันเองและต่างชุมชน เกิดลูกแตกหลาน ทำให้ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้นจนกระทั่งปัจจุบัน

กลุ่มที่เจ็ด เป็นมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดยะลา ได้แก่ ชุมชนสันติสุข อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี มุสลิมกลุ่มนี้ ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี บรรพบุรุษดั้งเดิมของมุสลิมกลุ่มนี้มาจากอำเภอแปดริ้ว จังหวัดยะลา ตอนอพยพเข้ามาในชุมชนแรกเริ่มมีเพียง 3 ครอบครัวเท่านั้น ปลูกกระต๊อบเป็นที่อาศัย ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านจนสามารถเลี้ยงครอบครัวและตั้งถิ่นฐานถาวรได้ เมื่อประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพก็ได้ชักชวนญาติพี่น้องจากถิ่นเดิมมาอยู่ด้วย

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2522 มีโจรสลัดออกปล้นสะดมเรือประมงหาปลาของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าออกหาปลา จนในที่สุดชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ ได้รวมตัวกันออกไปต่อสู้กับพวกโจรเหล่านี้หลายครั้ง ในที่สุดโจรดังกล่าวก็ไม่กล้าที่จะออกปล้นชาวบ้านอีกเลย และเมื่อยี่สิบสี่ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2526) ทางราชการได้สร้างถนนเข้าหมู่บ้าน และได้ประกาศให้เป็นหมู่บ้านราชินูปถัมภ์ โดยตั้งชื่อว่า “หมู่บ้านสันติสุข”

กลุ่มที่แปด คือ มุสลิมที่อพยพมาจากประเทศปากีสถาน ตั้งอยู่ในชุมชนคอนมะกอก อำเภอท่าชนะ และซอยศรีพูนพิณ อำเภอพุนพิน บรรพบุรุษดั้งเดิม มุสลิมกลุ่มนี้เดิมอพยพมาจากประเทศปากีสถาน มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่ชุมชนบ้านคอนมะกอก ประปนกับไทยพุทธที่มีอยู่ก่อน การอพยพได้เข้ามาช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพเร่ขายเสื่อน้ำมัน และเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยทุ่ง สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันในมุสลิมกลุ่มนี้ได้แก่ วัว ควาย และแพะ ต่อมาเมื่อมุสลิมบ้านในเขา ตำบลประสงค์อำเภอท่าชนะขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น ได้มีมุสลิมส่วนหนึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนดังกล่าว มุสลิมเชื้อสายปากีสถานก็ทยอยอพยพออกจากพื้นที่เดิมมาตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี และซอยศรีพูนพิณ อำเภอพุนพิน ปัจจุบันบ้านคอนมะกอกไม่มีมุสลิมเชื้อสายปากีสถานอาศัยอยู่ มีแต่เพียงมัสยิดที่ชาวปากีสถานสร้างไว้ 1 แห่ง คือ มัสยิดยุมอาคูลปากีสถาน

กลุ่มสุดท้าย คือ มุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนนทบุรี กลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านหนองจอก อำเภอพุนพิน ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดนนทบุรี มีบ้างที่มาจากอยุธยา และกรุงเทพฯ เดิมทีมุสลิมกลุ่มนี้ประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไปและไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จากสภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว รายได้จากการทำนาไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ มุสลิมกลุ่มดังกล่าวจึงอพยพจากถิ่นเดิมโดยอาศัยรถไฟมาลงที่สถานีพุนพิณ แล้วเดินทางมาอาศัยกับญาติที่อำเภอไชยาชั่วระยะหนึ่ง เมื่อทราบข่าวจากมุสลิมด้วยกันว่าบ้านหนองจอกยังมีที่ดินว่างเปล่า จึงย้ายครอบครัวจากอำเภอไชยามาจับจองที่ดิน โดยอาศัยเรือโดยสารที่แล่นขึ้นไปยังอำเภอเคียนซา เมื่อเรือดังกล่าวแวะเดิมไม้พินที่บ้านหนองจอกจึงลงจากเรือและปลูกสร้างบ้านเรือนที่นั่น ซึ่งขณะนั้นมีลักษณะเป็นป่าทึบตอนอพยพมาใหม่ ๆ ต้องแผ้วถางป่าเพื่อปลูกพืช ได้แก่ ข้าว พืชผัก สัตว์เลี้ยง และหา

ของป่า เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนก็เริ่มขยายตัวมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่เช่นในปัจจุบัน

2. การตั้งถิ่นฐาน

จากการศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในด้านการตั้งถิ่นฐาน ทำให้ทราบว่า ชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ตั้งถิ่นฐานตามลักษณะภูมิประเทศออกเป็น 4 ลักษณะ คือ พื้นที่ที่เป็นเกาะ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ที่เป็นเกาะ ชุมชนไทยมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่นี้ ได้แก่ ชุมชนไทยมุสลิมบ้านค่าย ตำบลบ้านใต้ อำเภอเกาะพะงัน และชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล ไทยมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่นี้ ได้แก่ ชุมชนบ้านพุมเรียง ชุมชนท่ากระจาย ชุมชนปากน้ำ ชุมชนท่าทองใหม่ ชุมชนหลังคลัง ชุมชนสันติสุข และชุมชนบ้านหัวท่า พื้นที่ราบเชิงเขา ไทยมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่นี้ ได้แก่ ชุมชนจอมทอง ชุมชนเขาพับผ้า ชุมชนบ้านหนองน้ำขาว ชุมชนบ้านคอนจำปี ชุมชนบ้านกำสน ชุมชนบ้านหนองจิก ชุมชนบ้านคอนมะม่วง ชุมชนบ้านคอนมะกอก ชุมชนบ้านในเขา และชุมชนบ้านหนองปรือ พื้นที่ราบลุ่ม มุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ชุมชนบ้านสงขลา ชุมชนบ้านไต่เจ้า ชุมชนบ้านกลาง ชุมชนบ้านท่าสน ชุมชนบ้านหนองจอก ชุมชนบ้านห้วยพุน ชุมชนตลาดพุนพิน และชุมชนในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

3. ชีวิตและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชนชาวไทยมุสลิม จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบอาชีพ ภาษา อาหารการกิน การแต่งกาย ศิลปหัตถกรรม และการศึกษาเล่าเรียน

ในด้านการประกอบอาชีพ เดิมชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำประมง ทำสวนยางพารา ส่วนปาล์มน้ำมัน และทอดผ้า นอกจากนั้นยังมีอาชีพที่เข้ามาใหม่ในชุมชน ได้แก่ อาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และรับราชการ อาชีพดั้งเดิมที่สำคัญในชุมชนไทยมุสลิม คือ อาชีพทำนาและทอผ้าพื้นเมือง ถือเป็นเอกลักษณ์ในสังคมไทยมุสลิมในสมัยก่อน การทำนา พบในกลุ่มมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานในอำเภอไชยา ได้แก่ ชุมชนบ้านพุมเรียง ชุมชนบ้านสงขลา ชุมชนบ้านกลาง และชุมชนบ้านโต๊ะเจ้า ในอำเภอท่าชนะ ได้แก่ ชุมชนท่ากระจาย และชุมชนบ้านในเขา และในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าสน การทำนาในสมัยอดีตนิยมทำเพื่อบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจากบริโภคส่วนหนึ่งก็นำไปขาย อาชีพทำนามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การทำนาของชุมชนไทยมุสลิมในแหล่งต่าง ๆ ลดน้อยลง ส่วนการทอผ้า ซึ่งจัดเป็นงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในสังคมไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบในชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอท่าชนะ ได้แก่ ผ้าทอชุมชนบ้านในเขา และผ้าทอชุมชนท่ากระจาย ในอำเภอไชยา ได้แก่ ผ้าทอบ้านพุมเรียง ผ้าทอบ้านสงขลา และผ้าทอบ้านห้วยพุน

ในด้านภาษา ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นใต้พูดในชุมชน และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาเขียน นอกจากนั้นในแต่ละชุมชนยังมีภาษาอาหรับเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนแต่ละชุมชนทั่วจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมุสลิมทุกคนจะต้องเรียนภาษาอาหรับจากโต๊ะอิหม่าม และครูสอนศาสนาประจำชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะมุสลิมทั่วไปมีความรู้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงไม่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้

สำหรับอาหารการกิน ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัฒนธรรมการกินแบบเรียบง่ายคล้ายชาวไทยพุทธภาคใต้โดยทั่วไป ประกอบด้วยอาหารคาวและอาหารหวาน นิยมรับประทานข้าวเจ้าและแกงชนิดต่าง ๆ แกงที่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานีนิยมบริโภค ได้แก่ แกงเหลือง แกงคั่ว แกงพะแนง แกงกะหรี่ ผัดเปรี้ยวหวาน ผัดพริก ปลาทอด ห่อหมก ข้าวมันไก่ ข้าวหมก ซุปเนื้อ ซุปหางวัว คัมกึ่ง และแกงมัสมั่น เป็นต้น สำหรับอาหารหวานนิยมใช้ข้าวเหนียวมาทำเป็นขนมต่าง ๆ ได้แก่ ขนมคัม ขนมโค ขนมเปียกปูน ข้าวเหนียวเหลือง ข้าวเหนียวหนึ่ะพร้าว ข้าวเหนียวสังขยา ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด ฟักทองสังขยา เป็นต้น มุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์

ธานีเครื่องครัดในเรื่องอาหารการกินมาก โดยยึดกฎข้อบังคับตามคัมภีร์อัลกุรอานทุกประการ

ด้านการแต่งกาย ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีนิยมแต่งกายแบบสบาย ๆ แต่ยึดหลักตามหลักศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ผู้หญิงทั่วไปจะไม่นิยมสวมใส่ชุด “ฮิญาบ” เมื่ออยู่บ้าน ชุดฮิญาบจัดเป็นเครื่องแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนา มีลักษณะเป็นผ้าฝ้าย สีขาวหรือดำ ปกปิดทุกส่วนของร่างกาย ยกเว้นดวงตาและฝ่ามือ ผู้หญิงส่วนใหญ่จะแต่งกายตามสบายเมื่ออยู่ที่บ้าน เมื่อออกนอกบ้านจะคลุมศีรษะ ผู้สูงอายุ มักนุ่งโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว มีผ้าคลุมศีรษะ วัยทำงานจะแต่งกายสุภาพตามสถานะ มักคลุมศีรษะก่อนออกจากบ้านเสมอ ส่วนวัยรุ่นก็จะแต่งกายตามสมัยนิยม หลีกเลียงการแต่งตัวไม่สุภาพหรือรักรูป มักไม่นิยมคลุมศีรษะเมื่อออกจากบ้าน สำหรับผู้ชายมีการแต่งกายคล้ายกับชาวไทยพุทธ หากต้องไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสยิดผู้ชายส่วนใหญ่แต่งกายลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือ สวมเสื้อแขนยาว สีสุภาพ นุ่งโสร่ง และสวมหมวกตามแบบไทยมุสลิม

ด้านศิลปหัตถกรรม ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เด่นชัด ได้แก่ การทอผ้าพื้นเมือง ผ้าทอที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ผ้าทอบ้านท่ากระเจา และผ้าทอบ้านพุมเรียง นอกจากนั้นยังมีผ้าทอบ้านสงขลา ผ้าทอบ้านในเขา และผ้าทอบ้านห้วยพูน ผ้าทอดังกล่าวจัดเป็นงานหัตถกรรมที่ทำกันในหมู่บ้านมุสลิม เดิมชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีทอผ้าสำหรับใช้เองในครอบครัว ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ งานแต่งงาน พิธีสู่หมั้น หรือ งานบุญ เป็นต้น เดิมแต่ละครอบครัวมีกี่กระตุกอยู่แทบทุกบ้าน แต่ภายหลังเมื่อเป็นที่ต้องการมากขึ้น จึงผลิตออกจำหน่ายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน การผลิตผ้าทอมักใช้เส้นไหมญี่ปุ่นที่สั่งมาจากกรุงเทพฯ เพราะทอง่าย และราคาถูก พื้นผ้าเรียบไม่เป็นปุ่มปม แต่เดิมการทอผ้าในกลุ่มชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นิยมทอด้วยมือ แต่ระยะหลังนิยมทอด้วยกี่กระตุก เพราะทอได้รวดเร็วกว่า ลวดลายเก่าซึ่งเป็นลายดั้งเดิมที่นิยมกันมาแต่เก่าก่อน ได้แก่ ลายยกเปิด ลายดอกพิกุล และลายนพเก้า สำหรับลายยกเปิดหาซื้อได้ยากมากในปัจจุบัน เพราะคนเฒ่าคนแก่ที่ทอได้ โดยเครื่องมือซึ่งแต่เดิมมีอยู่มาก ปัจจุบันส่วนใหญ่เลิกทำกันแล้ว ลวดลายที่ยังนิยมทอกัน

ในปัจจุบัน ได้แก่ ลายราชวัตร ลายก้านต่อดอก ลายฝ้ายกเชิงครุฑ ลายพิณุล และลายนพเก้า

ในด้านการศึกษาล่าเรียน ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทั่วไป นิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อในโรงเรียนสอนศาสนา และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรตามที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มุสลิมที่นิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อในโรงเรียนสอนศาสนา ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และบางส่วนเป็นบุตรหลานของผู้นำศาสนา มุสลิมที่เรียนจบ ด้านนี้ส่วนใหญ่จะกลับมาประกอบอาชีพในชุมชนหรือไม่กี่สอนหนังสือให้เด็กในชุมชน สำหรับมุสลิมที่ศึกษาต่อในโรงเรียนที่เปิดหลักสูตรตามที่กระทรวงศึกษา เมื่อจบมาแล้ว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพราชการหรืองานที่ตนเองถนัดหรือไม่ก็แต่งงาน และย้ายถิ่นฐาน ไปทำมาหากินอยู่ต่างจังหวัดก็มี

สำหรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับศาสนา ได้แก่ การเกิด การละหมาด การถือศีลอด การประกอบพิธีฮัจญ์ การจ่ายซะกาต และการตาย

การเกิด ประเพณีนี้ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คล้ายกับของ ชาวไทยทั่วไป กล่าวคือ มีการฝากครรภ์ การทำคลอด และการรับขวัญเด็ก การฝากครรภ์ ชาวไทยมุสลิมในอดีต จะฝากครรภ์กับหมอดำแย เมื่อครรภ์ครบ 7 เดือน ตอนไปฝาก ครรภ์ต้องนํามะนาว 1 ผล ปอกเปลือกให้เกลี้ยง เติม 1 เล่ม น้ำมันมะพร้าวพอสมควร หมอดำแยจะตรวจน้ำมันมะพร้าวแล้วนำมาทาบริเวณท้องผู้หญิงตั้งครรภ์เพื่อให้คลอด ง่าย หลังจากนั้นจะทำการตรวจครรภ์และรดน้ำสะอาดเคราะห์ พิธีรดน้ำสะอาดเคราะห์ ต้องใช้มะนาว 7 ผล แล้วใช้เส้นด้ายดิบสวมศีรษะผู้เป็นสามีภรรยา โดยให้สามีภรรยายืน บนใบตองซึ่งวางบนพื้น แล้วจึงรดน้ำ หลังจากนั้นก็จะให้สามีขึ้นบันไดไปนั่งบนบ้าน หมอดำแยเริ่มสวดมนต์แล้วนำด้ายดิบที่สวมศีรษะสามีภรรยาออก ต่อจากนั้นให้ทั้งคู่ลง บันไดกลับไปยืนบนใบตองอีกครั้งหนึ่ง แล้วทำพิธีเช่นเดิมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีหมอดำแยจึงดึงใบตองและด้ายดิบให้ขาดเป็น 2 ท่อน การทำเช่นนี้เชื่อว่าผู้ตั้งครรภ์จะมีจิตใจที่ สงบสุข หลังจากนั้นหมอดำแยก็คอยดูแลครรภ์อยู่เสมอจนกระทั่งคลอด เมื่อเด็กคลอด ออกมาหลังจากตัดสายสะดือและทำความสะอาดทารกแล้ว จะกล่าว “บัง” ที่หูขวา และ “กอมัด” ที่หูซ้ายของเด็ก ผู้กล่าวบังและกอมัดอาจเป็นบิดาทารกหรือผู้รู้ทางศาสนา

อิสลามก็ได้ หลังจากนั้นจะนำเด็กลงเปลเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ประกอบพิธีคือโต๊ะอิหม่าม เปลที่ใช้นิยมเปลทำจากผ้าตกแต่งสวยงาม ขึ้นอยู่กับฐานะของบิดามารดา เริ่มพิธีโดยพ่อเด็กนำเด็กไปวางลงในเปล โต๊ะอิหม่ามผู้ทำพิธีและญาติพี่น้องของพ่อแม่ที่ยืนล้อมเปลอยู่ก่อนแล้วก็จะสวดขอพรจากองค์อัลลอฮ์เจ้า ขณะที่อิหม่ามสวดอยู่นั้น พ่อเด็กก็จะจับเด็กขึ้นอุ้มในลักษณะเห่กล่อม ทำประทักษิณเปล 3 รอบ จบลงพร้อมกับคำสวดของโต๊ะอิหม่าม แล้ววางเด็กกลับลงในเปลอีกครั้ง จากนั้นทุกคนนั่งสวดขอพรอีกครั้งเมื่อแล้วเสร็จก็เป็นอันเสร็จพิธี

การละหมาด การละหมาดจัดเป็นพิธีกรรมที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การละหมาดแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ การละหมาดฟิรดู หรือการละหมาดบังคับ และละหมาดสุหนัตหรือซุนนะห์

การละหมาดฟิรดู เป็นการละหมาดบังคับ ได้แก่ การละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา คือ ละหมาดซุฮริ กำหนดเวลาละหมาดตั้งแต่ดวงอาทิตย์เริ่มคล้อยจนถึงเงาของสิ่งหนึ่งเท่าตัวของมัน ละหมาดอัซริ กำหนดเวลาละหมาดตั้งแต่สิ้นเวลาซุฮริจนถึงเวลาดวงอาทิตย์ตก ละหมาดมัฆริบ กำหนดเวลาละหมาดตั้งแต่ดวงอาทิตย์ตกจนถึงแสงอาทิตย์บนท้องฟ้าหายไป ละหมาดอิซาอู กำหนดเวลาละหมาดตั้งแต่เวลามัฆริบจนถึงแสงทองขึ้น (วันใหม่) และละหมาดศุบหุ กำหนดเวลาละหมาดตั้งแต่แสงอรุณขึ้นไปจนกระทั่งตะวันขึ้น การละหมาดวันศุกร์ เป็นการละหมาดภาคบังคับสำหรับผู้ชายหรือ “สัปบุรุษ” ในศาสนาอิสลาม การละหมาดวันศุกร์จะต้องละหมาดที่มัสยิดเท่านั้น สำหรับการละหมาดฟิรดู มุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่ยังคงเคร่งครัดต่อการละหมาดประจำวันทั้ง 5 เวลา

ส่วนการละหมาดสุหนัตหรือซุนนะห์ เป็นการละหมาดที่ไม่บังคับ ใครปฏิบัติถือว่าจะได้บุญมากหากไม่ปฏิบัติก็ไม่บาป การละหมาดแบบนี้เป็นการละหมาดก่อนหรือหลังละหมาดประจำเวลาทั้ง 5 เวลา ถือเป็นการให้เกียรติแก่มัสยิด เช่น การละหมาดเนื่องในจันทร์ปราคา หรือสุริยุปราคา ละหมาดขอฝน และละหมาดขอพรเป็นต้น

การถือศีลอด ประเพณีนี้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีปฏิบัติกันทุกปีในเดือนรอมฎอนหรือเดือนถือศีล การถือศีลอดจะกระทำตั้งแต่รุ่งอรุณไปจนถึงตะวันตกดิน ในช่วงเวลานั้นมุสลิมทุกคนจะต้องงดดื่ม งดกิน งดลงแช่น้ำ งดเสพเมถุน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท การนินทาว่าร้ายบุคคลอื่น เมื่อตะวันตกของฟ้าก็จะมีการเตรียมอาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม พร้อมทั้งจะแก้บวชในวันนั้น การถือศีลอดมีหลักที่สำคัญ คือ ต้องการให้มุสลิมตระหนักถึงการอด ความหิว และระลึกเสมอว่าสภาวะแบบนี้ อาจเกิดขึ้นได้กับตน ทุกคนจะต้องอยู่ในความไม่ประมาท ดำเนินชีวิตอย่างมีสติอยู่เสมอ หลังจากถือศีลอดครบจำนวน 30 วัน ชาวไทยมุสลิมก็ออกบวช หรือรายออออกบวช ซึ่งตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ ของเดือนเชาวาล (เดือน 10 ของปฏิทินอิสลาม) ในวันนี้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะมีงานรื่นเริง การออกบวชจะกระทำ 3 วัน วันแรกมุสลิมทุกคนจะต้องไปประกอบพิธีกรรมที่มัสยิดประจำชุมชน วันที่สองเป็นวันเยี่ยมญาติพี่น้อง มุสลิมต่างถิ่นและวันสุดท้ายเป็นวันรื่นเริงหรือวันเที่ยว

การประกอบพิธีฮัจญ์ “ฮัจญ์” ถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวไทยมุสลิมผู้ที่ประกอบพิธีนี้ได้ จะต้องมีการจ่ายซะกาตอย่างสม่ำเสมอ และต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีทรัพย์สินเพียงพอระหว่างการเดินทางประกอบพิธีดังกล่าวสำหรับตนเองและผู้ที่อยู่ข้างหลัง และหนทางไปมาต้องสะดวกปลอดภัยตลอดการเดินทาง หากมุสลิมใดมีความพร้อมดังกล่าวแล้ว สามารถแจ้งความจำนงค์ต่อผู้ดำเนินการ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “แชะ” โดยแชะจะคิดค่าดำเนินการคนละประมาณ 80,000 – 100,000 บาท ขึ้นอยู่กับแชะในแต่ละชุมชน แชะมีหน้าที่ดำเนินการทุกอย่างตั้งแต่การทำพาสปอร์ต ที่พักอาศัย อาหารการกิน ตลอดจนอธิบายขั้นตอนในการประกอบพิธีฮัจญ์ การประกอบพิธีฮัจญ์จัดขึ้น ณ นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นประจำทุก ๆ ปี ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเชื่อว่าผู้ที่สามารถประกอบพิธีฮัจญ์ได้ ถือว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์แล้ว มุสลิมที่มีฐานะดีจึงนิยมไปประกอบพิธีดังกล่าว บางรายถึงกับขายที่ดิน สวนยางพารา เพื่อนำเงินไปประกอบพิธีฮัจญ์ก็มี ถึงแม้บางปีสภาพเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนจะไม่ดีนัก ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็ยังไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็นจำนวนมากเกือบทุกปี

การจ่ายชะกาด ชะกาดในสังคมมุสลิม หมายถึง การจ่ายทานภาคบังคับให้กับผู้มีสิทธิรับชะกาดตามอัตราที่กำหนด ชาวไทยมุสลิมทุกชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังยึดถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง เงินและสิ่งของที่ได้รับการจ่ายชะกาดในแต่ละปีจะนำไปสร้างสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ มัสยิด โรงเรียนสอนศาสนา หรือนำไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น โดยแท้จริงแล้วการจ่ายชะกาดในศาสนาอิสลาม ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการเกื้อกูลกันในสังคมมุสลิม การจ่ายชะกาดไม่บังคับการจ่ายเฉพาะเงินทองเท่านั้น มุสลิมสามารถจ่ายชะกาด เป็นสิ่งของ สัตว์เลี้ยง หรือเสื้อผ้าก็ได้ ปกติมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะมีการจ่ายชะกาดปีละ 1 ครั้ง

การตาย เมื่อมีคนตายในสังคมชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะนำศพผู้ตายไปฝังไว้ที่สุสาน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “กูโบร์” ก่อนนำศพไปฝังญาติพี่น้องจะนำศพไปวางยังที่ตั้งศพ ตามหลักศาสนาอิสลามจะต้องฝังศพภายใน 24 ชั่วโมง ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเชื่อกันว่าถ้าฝังศพคนตายได้เร็วเท่าไรญาติพี่น้องจะได้บุญมากขึ้นเท่านั้น ก่อนที่จะฝังศพจะต้องมีการอาบน้ำศพเสียก่อน ถ้าศพผู้ชายจะต้องให้ผู้ชายอาบน้ำศพ ถ้าศพเป็น ผู้หญิงจะต้องให้ผู้หญิงอาบน้ำศพเท่านั้น เนื่องจากหลักศาสนาอิสลามระบุไว้ว่าผู้หญิงกับผู้ชายจะถูกคั้วกันไม่ได้ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือตายแล้ว การรดน้ำศพของมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นิยมรดน้ำศพด้วยน้ำใบพุทราผสมกับการบูร หลังจากอาบน้ำศพเสร็จแล้ว ห่อศพด้วยผ้าขาว ศพผู้ชายจะห่อ 3 ชั้น ส่วนศพผู้หญิงจะห่อ 5 ชั้น เมื่อห่อเสร็จแล้ว โต๊ะอิหม่ามประจำชุมชนจะกล่าวละหมาดให้กับผู้ตาย แล้วนำศพไปฝังทันที ในการฝังจะต้องหันหน้าผู้ตายไปทางทิศตะวันตก สาเหตุก็เพราะว่าทิศดังกล่าวเป็นสถานที่กำเนิดของศาสนาอิสลาม นำหลักที่ทำจากไม้เป็นเครื่องหมาย เมื่อฝังเสร็จแล้วจะมีการอ่าน “ตะละเก็บ” ให้ผู้ตายเป็นอันเสร็จพิธี

4. สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

ปัญหาของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 3 ด้าน คือ ปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสังคมที่พบในชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัย พบในชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ได้แก่ ชุมชน

บ้านสงขลา บ้านโต๊ะเจ้า บ้านกลาง ในอำเภอไชยา ชุมชนบ้านโนเขา อำเภอท่าชนะ ชุมชนตลาดแขก ตำบลมะเร็ต อำเภอเกาะสมุย เป็นต้น ชุมชนดังกล่าวกำลังประสบปัญหาเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย เพราะชุมชนเหล่านี้เป็นชุมชนดั้งเดิม มีอายุ 50 ปีขึ้นไป การที่เป็นชุมชนเก่าแก่ทำให้มีมุสลิมเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ขาดที่ดินในการปลูกสร้างบ้านเรือน ปัญหายาเสพติด จัดเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของไทย มุสลิมในเกือบทุกชุมชน ชุมชนที่แก้ปัญหายาเสพติดได้ดีและเป็นรูปธรรม คือ ชุมชนสันติสุข ความรุนแรงของปัญหาล้วนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง จำนวนประชากรที่อาศัยในชุมชนก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการก่อปัญหา เพราะประชากรมากการดูแลก็ไม่ทั่วถึง และปัญหาด้านการศึกษา ที่พบในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ระดับการศึกษาของมุสลิมในแต่ละชุมชนต่ำเมื่อเทียบกับบุคคลทั่วไป และการศึกษาทางด้านศาสนาแต่ละชุมชนไม่สอดคล้องกับการต้องการของชุมชน โดยระดับการศึกษาต่ำพบในมุสลิมวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาทางด้านศาสนาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนพบว่า มุสลิมที่เรียนทางด้านศาสนา ส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้ดังกล่าวมาประกอบอาชีพได้ ทำให้มุสลิมรุ่นใหม่เริ่มเรียนทางด้านศานาน้อยลง

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางชุมชนกำลังดำเนินการแก้ไขอยู่ โดยเฉพาะปัญหาด้านการศึกษา ชุมชนไทยมุสลิม โดยเฉพาะชุมชนบ้านพุมเรียง และชุมชนท่าทองใหม่ มีโรงเรียนสอนศาสนาตั้งอยู่ในชุมชน โรงเรียนดังกล่าวได้รับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเงินสนับสนุนจากชาวคูเวต โดยผ่านมูลนิธิฟื้นฟูมรดกอิสลาม หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนั้นยังมีการสอนหลักสูตรพิเศษ ได้แก่ การสอนอัลกุรอาน ภาษาอาหรับ และคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ส่วนปัญหาอื่น ๆ ผู้นำชุมชนร่วมมือกับผู้นำทางด้านศาสนาและมุสลิมในชุมชนกำลังเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาความยากจน พบในสังคมมุสลิมแทบทุกชุมชน เนื่องจากอาชีพของไทยมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน และทำการประมง ถึงแม้ปัจจุบันอาชีพ

บางอาชีพสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ เช่น การทำสวนยางพารา แต่ก็มีมุสลิมจำนวนมากที่ไม่มีกิจการเป็นของตัวเอง รับจ้างกรีดยางไปวัน ๆ ทำให้ปัญหาความยากจนยังเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไข ปัญหาการประกอบอาชีพ พบในสังคมมุสลิมที่ประกอบอาชีพประมง เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจที่ผันผวน และน้ำมันราคาแพงทำให้มุสลิมที่ประกอบอาชีพดังกล่าวประสบปัญหาอย่างมาก ปัญหาขาดที่ดินทำกิน พบในมุสลิมแทบทุกชุมชนหนักบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ชุมชนที่ประสบปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ชุมชนบ้านเขาพับผ้า ชุมชนซอยจอมทอง และชุมชนบ้านกำสน สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ชุมชนไทยมุสลิมได้แก่วิธีปัญหาดังกล่าว โดยการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหา เช่น ปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ ชุมชนหลังคั้งรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัญหาราคาน้ำมันแพง ชุมชนสันติสุขรวมกลุ่มกันตั้งกลุ่มน้ำมันสำหรับผู้ประกอบอาชีพทางการประมง เป็นต้น

ส่วนปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม พบในชุมชนมุสลิมเกือบทุกชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งในเขตเมือง ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหาน้ำเสีย ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่พบในชุมชนที่ตั้งริมน้ำ ได้แก่ ชุมชนท่าทองใหม่ และชุมชนหลังคั้ง สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัจจุบันกำลังได้รับการแก้ไข โดยผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกับหน่วยงานทางราชการ มีการให้ความรู้ ความเข้าใจผลกระทบของปัญหา เพราะแหล่งน้ำที่มีอยู่ในชุมชน เปรียบเสมือนแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนอีกด้วย

การอภิปรายผล

การศึกษาชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาภาพรวมของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ส่วนใหญ่ได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นเป็นหลัก ทำให้ข้อมูลบางอย่างขาดความสมบูรณ์ โดยเฉพาะข้อมูลด้านประวัติศาสตร์มุสลิมแต่ละชุมชนไม่ได้มีการบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของแต่ละชุมชน บุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การสืบทอดข้อมูลมักเป็นในรูปแบบลักษณะคำบอก

เล่าจากปากสู่ปาก เนื้อหาบางตอนขัดแย้งกัน ข้อมูลที่ผู้ศึกษานำเสนอซึ่งเป็นข้อมูลกว้าง ๆ ซึ่งเสนอให้เห็นเป็นภาพรวมที่อาจจะยังขาดความสมบูรณ์

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลักษณะคล้ายกับการก่อตั้งชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก องค์ประกอบด้านวัตถุและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สถาบันต่าง ๆ เช่น สถานที่ราชการ บ้านเรือน องค์การบริหารและเอกชน ประการที่สอง องค์ประกอบเกี่ยวกับคน ได้แก่ จำนวนพลเมือง จำนวนครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ ประการที่สาม องค์ประกอบทางจิตใจ ได้แก่ ความร่วมมือ ความเชื่อ ศาสนา แต่สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ ลักษณะการก่อตั้งชุมชนของไทยมุสลิมเป็นการก่อตั้งโดยอาศัยศาสนาเป็นตัวประสานเป็นหลัก ถึงแม้มุสลิมแต่ละชุมชนจะไม่แบ่งแยกการตั้งถิ่นฐานระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธชัดเจนมากนัก แต่ชุมชนไทยมุสลิมแต่ละชุมชนก็ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยมุสลิมไว้อย่างเหนียวแน่นและโดดเด่น

ชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่บอกเอาความเป็นไทยปักษ์ใต้ผสมกับหลักศาสนา หล่อหลอมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองที่แตกต่างจากชุมชนไทยมุสลิมแหล่งอื่น แต่ในแง่ของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนายังคงความเป็นมุสลิมที่เคร่งครัดยึดหลักตามกฎบัญญัติของพระเจ้าไม่แตกต่างจากชุมชนมุสลิมในแหล่งอื่นแต่อย่างใด

สำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยมุสลิม สอดคล้องกับทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน นักทฤษฎีชาวอเมริกันมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างสังคมที่แตกต่างวัฒนธรรมกัน และต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคมหรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วมาเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้ชุมชนบางแห่งปรับตัวอย่างมากจากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นมุสลิมก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมเป็นชุมชนอยู่ดี สืบเนื่องจากมัสยิดบางแห่งที่ขึ้นแทรกตัวในชุมชนต่าง ๆ ไม่ได้เปลี่ยนเป็นห้างสรรพสินค้า หรืออาคารให้เช่า เพราะมุสลิมทุกคนมีความเชื่อว่ามัสยิด เป็นตัวแทนของศาสนาอิสลาม และเป็นวิญญูณของพวกเขา

การวิจัยครั้งนี้แม้ว่าผู้วิจัยจะประสบปัญหาค่อนข้างมากจากการดำเนินการวิจัย แต่ก็ได้นำมาซึ่งความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ที่สามารถถ่ายทอดความเป็นไทยมุสลิม ความนึกคิด ความเข้าใจศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ถูกต้องให้กับบุคคลทั่วไปได้รับรู้ และประการสำคัญผู้วิจัยมีความภูมิใจที่ได้ศึกษาเรื่องราวชุมชนที่เป็นข้อมูลรากฐานในการพัฒนาประเทศอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ประการแรก ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยชุมชนเก่าแก่และชุมชนที่ก่อตั้งใหม่จำนวนมาก จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชุมชนดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดผลทั้งด้านดีและเสียต่อชุมชน รัฐและผู้เกี่ยวข้องควรจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่ตามมาอย่างจริงจัง เพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาในอนาคตต่อไป

ประการที่สอง ถึงแม้ว่าชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะเป็นชนส่วนน้อยเมื่อเทียบกับชาวไทยพุทธในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็เป็นชนเก่าแก่ รวมตัวเป็นชุมชนยาวนาน และมีจำนวนมาก อีกทั้งยังทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างกว้างขวาง จึงน่าจะมีการศึกษาเรื่องราว บันทึกองค์ความรู้ต่าง ๆ ในแต่ละชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ประการที่สาม การวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้นำเสนอข้อมูลแบบเจาะลึกเฉพาะเจาะจง ของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่เป็นการนำเสนอข้อมูลออกมาเป็นภาพรวม ๆ กว้าง ๆ โดยหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลที่ส่งเสริมการแตกแยก ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจจะไม่ละเอียด เท่าที่ควรนัก

ประการที่สี่ การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชนแต่ละชุมชนอย่างละเอียด โดยเฉพาะวิถีชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม จึงจะทำให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในระดับลึกได้ การเข้าใจ ถึงความแตกต่างในศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพราะจะทำให้การศึกษาวิจัยมีความคล่องตัว และได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น

ประการสุดท้าย การวิจัยครั้งนี้ประสบปัญหาในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์บางคนไม่เข้าใจและไม่ให้ความร่วมมือ แต่อย่างไร ก็ตามในการเก็บข้อมูลภาคสนามส่วนใหญ่ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และคณะกรรมการ ชุมชนทุกระดับให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จากปัญหาดังกล่าว ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัย จะต้องทำความเข้าใจสภาพทั่วไปของชุมชนและทราบถึงความต้องการของชุมชนแต่ละ ชุมชนเสียก่อนที่จะทำการศึกษาในแต่ละชุมชน

บรรณานุกรม

- กฤษณพงษ์ จุฑะกนก. ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย : กรณีศึกษา. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ชุมชนนิยม : ผ่านวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพลส, 2544.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตร์ และคณะ. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. สังคมไทย. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2522.
- ฉัตรคนัย ใจเพชร. โครงสร้างสังคมวัฒนธรรมไทยมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2546.
- ชวน เพชรแก้ว. วรรณกรรมท้องถิ่นสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2532.
- ชวน เพชรแก้ว และสหาย ไสยรินทร์. สุราษฎร์ธานีของเรา. สุราษฎร์ธานี : สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2544.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ. ศาสนาและวัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2531.
- ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์. ชุมชนศึกษา : การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- คตมนรรัตน์ บากา และคณะ. “ศาสนาอิสลามในภาคใต้”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 15. (หน้า 7393 – 7410). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2537.
- นันทา โจนอุดมศาสตร์. “บ้านไทยมุสลิม : ลักษณะการตกแต่ง”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 8. (หน้า 4017 – 4028). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. “สวดท่วง”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 15. (หน้า 7820 – 7821). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ และชาญณรงค์ เทียงธรรม. “สุราษฎร์ธานีจังหวัด” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 17. (หน้า 8115 - 8126). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ. มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : หอสมุดกลางอิสลาม, 2539.
- พงษ์ศักดิ์ ทองคำถึง และคณะ. สไลด์แนะนำประเพณีงานชักพระ. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2525.
- มงคล ทองนุ่น. โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล. สงขลา : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2535.
- มาโนชญ์ บุญญานุวัตร. “มัสยิด” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 12. (หน้า 5973 - 5985). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- มาโนชญ์ บุญญานุวัตร และคณนรณจน์ บากา. “ฮัจญ์” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 18. (หน้า 9051 - 9057). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- รัตติยา สาและ. “ภาษามลายูถิ่นภาคใต้”. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 12. (หน้า 5692 - 5694). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- วนิดา จำเขียว. ศาสนาเปรียบเทียบ. นนทบุรี : เจนเดอร์เพลส, 2542.

- ศาสตรี เสาวคนธ์. การทำงานในชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- สุนีย์ ลำหนาว. "ศึกษาการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล". สงขลา : วิทยาลัยนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542.
- สมัย วิถีรุ่งโรจน์. ภาษาและวัฒนธรรมของมุสลิมในเมืองสงขลา. สงขลา : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, 2537.
- สนธยา พลศรี. กระบวนการพัฒนาชุมชน. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2531.
- . ทฤษฎีหลักการพัฒนาชุมชน. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2530.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- . สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ม.ป.ป.
- สมเกียรติ ดันสกุล. สังคมวิทยาเบื้องต้น. สุราษฎร์ธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2543.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2525.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "ลากพระ" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 14. (หน้า 6794 - 6804). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ศาสนาและภาวะเจริญพันธุ์ในภาคใต้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2541.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินติ้งเบสโปรดักส์, 2545.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : กองทุนสง่ารัฐจิระอัมพร, 2531.

- หะสัน หมัดหมาน. “ควรมองมุสลิมอย่างไร กรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้”. สงขลา : วารสารทักษิณคดีสถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2536.
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี. แหล่งศิลปกรรมสำคัญ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2542.
- อิสมาแอ สาและ. ประเพณีแต่งงานของชาวไทยมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- อุดม หนูทอง. “สวดมาลัย” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 15. (หน้า 7822 - 7825). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- อุดม หล้าเบิ้ลส๊ะ. บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้. สงขลา : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- ฮัอมัด สมบูรณ์ บัวหลวง. หมายเหตุการเมืองปักษ์ใต้กรณีมลายูมุสลิม. สงขลา : วารสารทักษิณคดี สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2547.
- ฮานีฟะห์ หยีราหม. บทบาทของมัสยิดในจังหวัดสตูล. สงขลา : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2545.

บุคลากรกรม

กอมารุดดิน บิสา ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 28/8 หมู่ที่ 4 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

เกียรติ โต๊ะกาเล็ม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2548.

เกียรติเดาะ กาลิม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.

โกมน ขรวัณ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านใต้ อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2548.

จรง โล๊ะอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

จาฮัม หวังเจริญ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 120 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

ชะอ้อน หมื่นระย้า ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 69/2 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.

ณรงค์ อุ่นแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ที่ 6 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2548.

ชอฟู ยุมดิน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

ชะเพี้ย เกิดหมัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 104 หมู่ที่ 1 ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2548.

ชารีสะ ละเม็ง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 361 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ต อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

แะละาะ มามะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 369 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ต อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

คดมะหมัด วิมาดิน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 61/3 หมู่ที่ - ตำบล - ถนนศรีพุนพิน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2548.

คะหนาน โต๊ะกลาง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 69/2 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2548.

คะหนาน หมั่นอะมัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 69/2 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.

คุดละาะ นิลหมัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2548.

- ครุณี หลังขาว ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 452 ตำบลตลาด อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2548.
- ตะเหรี๊บ ฮาระนี ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 117 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548.
- ตาเหต ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 3 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2548.
- ตีมีะ ขรวอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านใต้ อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2548.
- ธรรมบุญ หลีไธ้ะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2548.
- ประสาท นิลจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 111/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.
- ปาริชาติ หมั่นแคน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 6/2 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.
- ปารีเยะ ยูไธ้ะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ต อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

- ปรีเชาะ อาอีนาวะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 361 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.
- มนชัย หมื่นระย้า ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2548.
- มาลีดี ทิมทอง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2548.
- มาลี กลิ่นจำปา ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 23/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2548.
- มีน หวังสาสุข ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 72/11 หมู่ที่ 3 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.
- มีนะ ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 3 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2548.
- มุสา ศรีสารวัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548.
- มุฮัมหมัด ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 231 หมู่ที่ 9 ตำบลประสงค์ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

มูมาหะมะ เหยิง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 318/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

ยะหลิ หมั่นแคน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 60 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

ยะเหลียะ พันทุมทอง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 34/4 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

ยูโสภ สายะวี ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 81/3 หมู่ที่ 8 ตำบลกรูด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548.

รอกีเยาะ อาเท ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 397 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

ระเหม โต๊ะหลิ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 54/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

รุ่งโรจน์ โต๊ะหมัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 36/2 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

วิเชียร สันหลัง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 72/1 หมู่ที่ 3 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

วิศาล หนึ่กาหลี่ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอนำชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2548.

เศกสรรค์ คุณหมิม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอนำชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

ศิลา วันดี ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 112 หมู่ที่ 3 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2548.

สมชาย เอ๊ะอาลี ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2548.

สมพงษ์ จันแจ้ง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 35/5 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

สมหมาย โต๊ะอาด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 318/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

สว่าง หะสะเล็ม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 64/1 หมู่ที่ 3 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2548.

สิริพงศ์ ตะหลี่ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจู้ ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 1 ตำบลประสงค์ อำเภอนำชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

- สิน เต๊ะปู ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 83/1 หมู่ที่ 8 ตำบลกรูด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548.
- สนั่น จุลเด็น ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 6 ตำบลประสงค์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.
- สุกรีธา สิทธิพงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 162/3 หมู่ที่ 5 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.
- สุมิทร กาลิซอ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 67/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2548.
- สำราญ รัมสิทธิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2548.
- โสภ โตะบาย ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 191/11 หมู่ที่ 7 ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.
- หะยีตาหริบ อินเด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2548.
- หมัด จันทรัดธนา ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 452/126 ตำบลตลาด อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2548.

- หมิต โตะกลาง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 99/2 หมู่ที่ 4 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2548.
- หลิม ลาหมัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 81/1 หมู่ที่ 8 ตำบลกรูด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548.
- หนัด เกาะสวัสดิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548.
- แหมะ เลาะแหละ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 13/53 หมู่ที่ 9 ตำบลกรูด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2548.
- แหมะมุน โตะอัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 160 หมู่ที่ 4 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2548.
- แหมะเลียะ หมัดเลียบ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 132 หมู่ที่ 8 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2548.
- แหมะยู มีอาหวัง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548.
- แหมะเยะ เปาะโน๊ะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 350 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2548.

- แหมะหวาน มุดาอุเส็น ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.
- หมาด ยูริยะ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 342/2 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2548.
- หมัด มูอิมัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2548.
- หมัด สุริวงส์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 40/1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.
- หมัดอาหลี คริดหมัด ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.
- หมัดคีน แหละพัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2548.
- หมัดโละ๊ะ ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 174 หมู่ที่ 9 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.
- หมัดเหรีน ศิลปภาษา ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 8 ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2548.

- หล้าลิ หมัดมิม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 22/1 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2548.
- เหลาะ คำวิงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 72/3 หมู่ที่ 3 ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2548.
- เหรีน ไทเมือง ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 101 หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.
- อารินะ กาเค็น ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2548.
- อาสะ ศิลปैया ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 117 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548.
- อามีเคาะ ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 3 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2548.
- อีด โต๊ะอิน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 160 หมู่ที่ 4 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.
- อิสมาแอล ปลงเหล็ก ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 9/2 หมู่ที่ 3 ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.

อิสมะแอล กุศลธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 132/2 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2548.

อับดุลเลาะ แหละมัน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 12/1 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2548.

อนุวัฒน์ สุทาร์กย์ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 207 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2548.

อุไรวรรณ ลำหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 108/2 หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548.

ฮะเสาะ นูดาหริม ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนิทศ ไหมจ้อย ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 6 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548.

ภาคผนวก

กษัตริย์ล้านช้าง
ขอ: กำนันลัวะ
Mei No: 19 สิงหาคม ๒๕๒๕
Ephelion: ทางสถานีรถไฟ

ตำนาน

ครั้งแผ่นดิน

พระเชษฐาภคินีและพระพี่นางเจ้าหลานหลาน

พระยาอภัยสิทธิ์ยศ ๕ มีสิ่งพระเจดีย์ พระคิรีโก
มดกระทรง มหาโคไทยว มีพระปรี: สิ่งกิจ: ทวีทพนา
เดิม นามตำแหน่งเจ้าเมืองไชยา นับแต่คนแรกตั้งมา
ให้โตส่วนหาเจ้าเมือง: ให้จากตำนานที่มีสำหรับ
เมืองสืบมา หรือจ: ไม่มีตำนาน ให้จากการบอกเล่า
ของผู้มีอายุในที่นั้นก็ตาม ตำนานแจ้งบอกดังนี้

จึงได้จัดการโตส่วนกำหนดตามลำดับ
เจ้าเมืองไชยาแต่แรกตั้งออกมาด้วยพระปรี: สิ่งกิจ:
ไว้ไม่ อันที่จริงคงจะมีตำนานจากคนสืบมาแต่
ครั้งโบราณกาลมา หากเมืองไชยาได้มี
อันตรัยแก่พระมาจาซึ่งมาแต่เกิดการอุทกภัย
เมื่อ พ.ศ. ๑๑๑๑: กระทำให้ตำนานนั้น ๓ สืบหาไป
กระนั้นได้ จึงไม่มีอันใดตามตามตำนานบอกเล่า
พระคิรีขลังคราม (ช่วย) ปลัดเมืองไชยา นอก
ราชการอายุ ๘๕ ปี ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ดังกล่าว
ต่อไปนี้

๑ ที่ตั้งแห่งเมืองไชยา

เมืองไชยาเดิมตั้งอยู่ทางตอนทิศตะวันออกของเมือง
ไชยาที่เรียกอยู่ในเวลานี้ว่า บ้านพุมเรียง ภายหลัง
ได้ยกเมืองไชยามาตั้งที่บ้านเวียง เรียกกั้น
ไว้ว่า ทางไชยา แต่ ตั้ง ทางไชยา

น้ำตกปลด: กับ หาดทรายไม่

๓. ห่มประภ

ครั้นต่อมา ครั้น ทรง ทวาทะ สร้อยสายงไม่เสีย
แก่พระมัจฉาทัก แต่จะเป็นราชสีห์กลืนหมิน
ปรางกู มีจากมะลายูชื่อ มะระ ห่มประภ
อพยพครอบครัวและ พรรณพอก มาจากบ้านหัว
ทองปากน้ำเมือง สิงขล มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่
โหมลก ท้องที่อำเภอพนมพิณซึ่งในเวลานั้นเรียกนาม
ว่าบ้านหัวจ้ง ตั้งทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่สืบมาจน
กระทั่งเจ้าเมืองไชยาว่างลง จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้มะระ ห่มประภ เป็นเจ้าเมือง
ไชยา ครั้นมะระ ห่มประภ ได้รับตำแหน่งเจ้าเมือง
ไชยาแล้ว ได้ย้ายบ้านเรือน จากบ้านหัวจ้ง ไป
ตั้งอยู่ที่ทุ่งไชยา หาได้ไปตั้งที่นั่นแล้วก็ได้
เคยตั้งเมืองมาแต่ก่อน ดุหนึ่งไม่ การที่ไม่ยกไปตั้ง
ที่นั่นแล้วนั้นเห็นจะเป็นด้วยไม่อยากจะเป็นแกพอก
ดินไทย มะระ ห่มประภ เจ้าเมือง ได้ห้ามทั้งไชยาเห็นว่า
บ้านสิงขล เจ้าเมืองสิงขล ที่มะระ ห่มประภ เจ้าเมือง
เคยอยู่แต่เดิมนั้นมาตั้งให้ห้ามมาที่เมืองไชยา มีนาม
ทั้งแกบ้านใหม่เมืองสิงขล ปรางกูอยู่มาทวาทะ คือ
มาอย่างเกาะยอ เมื่อมะระ ห่มประภ ได้ปลดจาก
บ้านเรือนที่เดิมแล้ว ได้ลงเล่นน้ำที่เมืองไชยา
ของ สิงขล เรียกว่า หลักมะระ โด

ขอติวรวมกันหมดของสิ่งๆ หนึ่ง ที่มันหลักกับอะไรก็ตาม
 ในเวลานี้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลทั้งหมด หรือคือให้จัดไว้
 ในเวลานี้หากคนมันกลายเป็นคนของไม่ได้แล้ว ครั้นต่อ
 มาอะไรๆ มันก็ไม่ได้ดีแล้ว แยกกรรมลง จะได้มันทำแทนทำ
 เมื่อใช้ยากก็ไม่มีมาก

๓ ม:ร:หมตไนฟ

เมื่อมหาราชประสูติได้มีแกลดธรรมแล้ว ได้ทรงพระกรุณา
รับสั่งเกล้าฯ ให้มหาราชหม่อมไผ่ มดระมาราชประสูติ
เป็นเจ้าเมืองไชยา มหาราชหม่อมไผ่ มีศุภดาบย์รัก กะเกณฑ์
พลเมืองมารวมใช้กองงานนี้ไม่ได้ทันทักหนุดก็ขาดพัว
ลัยโดยมาก มหาราชหม่อมไผ่ได้รับราชการในตำแหน่ง
เจ้าเมืองไชยาตลอดมาจนถึงแก่กรรมแต่ไม่มีลูกชาย
สืบ

1974/2 2:5:19520

ม:ระหมตไฟทั้งแกกรรมแล้ว ม:ระหมตได้
รับทั้งแห่นางเจ้าเมืองโยธาแทนปิต ม:ระหมตมาบด
หลายคน ต่อมขึ้นปากกฏอยู่ ๓ คน คือ นายรัก ๑
นายบงช ๑ นายรักมารักเป็นเชื้อจาก นายบงช
ซึ่งมารักเป็นเชื้อไทย ม:ระหมตมีความรัก
จึงรหานายบงชมากว่าคนอื่น มารักนายรักซึ่ง
เป็นมารักเกิดจากนายบงช มีความรักนี้ นายบงช

ของเจ้าเมืองนครราชสีมาฯ เจ้านครจัดให้ท้าว
การออกมาเป็นฝรั่งราชการเมืองไชยา ได้ตั้งเมือง
ขึ้นที่บ้านหมากแข้ง เมื่อครั้งการเสียแก่พะมา ภาย
มาพะมาหาได้เล็กได้หมักกลืนไปเมืองไชยา เจ้ารับ
ราชการยกทัพฝรั่งราชการที่เจ้านครส่งไปเป็นหมื่น จม
กระทั้งฝรั่งราชการตั้งให้นายบุญชูเป็นปลัด ภายหลัง
พระมาจัดให้นายรุก บุตรมีระเหิมมุตตา เจ้าเมือง
ไชยา ก็พระมาจัดเอาไปตั้งกองหมื่นนี้ คนกองทัพพะ
มาเกิดเมืองไชยาอีก ได้ยกกองทัพมาตั้งอยู่ที่หน้า
วัดทุ่งร่มช้าง ไทยได้จบล้านนามเพลารัฐอยู่ที่พระ
เจดีย์ พะมาตอลไม่ได้อีกแตกหนีไป นายบุญชู
ปลัดเมืองไชยาได้ท้าวว่า พระเจ้าตากสินได้เป็นกษัตริย์
ขึ้นครองนครอง กรุงเทพฯ มหานคร แล้วพระเจ้าตาก
ได้ยกกองทัพไปตีเมืองนคร แวะประทับที่แหลม
โพธิ์เมืองไชยา หลวงพระปลัดบุญชูทูลทูลท้าว พระ
เจ้าตากสินเสด็จถึงแหลมโพธิ์ ก็จับฝรั่งราชการเมือง
ไชยา ซึ่งแม่คนของเจ้าเมืองนครฆ่าเสีย เมื่อปลัด
บุญชูได้ข่าวฝรั่งราชการเสด็จแล้ว ก็ออกไปเฝ้าพระ
เจ้าตากสินที่แหลมโพธิ์ รับอาสาตามเสด็จไปเมือง
นคร

๕. พระยาวิชิต มนต์

พระเจ้าตากสินตั้งให้ปลัดบุญชูเป็นพระยาวิชิต ทักดีศรี
พิไชยสงคราม มีราชการเมืองไชยา พระเจ้าตากสิน
ก็ยกกองทัพออกจากแหลมโพธิ์ไปตีเมืองนคร

โปรดให้พระยาวิเชียต (บุณช) ไม่ท้อถอย ครั้นเมื่อ
 เมืองนคร ได้ล่มสลายลงแล้ว พระเจ้าตากสิน
 ก็กลับกรุงเพทขุ พระยาวิเชียต (บุณช) ก็กลับ
 มาช่วยราชการอยู่เมืองไชยาตามเคย และพระ
 ยาวิเชียต (บุณช) ครั้นเมื่อครั้งสถาปนาเป็น
 มหาเดเล็กอยมห์ ได้คิดเคยสนิทสนมกับพระ
 เจ้าตากสินมาก จึงได้ทรงโปรดปรานไว้วางพระ
 ราชหฤทัย พระยาวิเชียต (บุณช) จะไปทางไหนก็จัด
 ภาระผ่อนหนักผ่อนเบา พระเจ้าตากสินในเวลานั้นก็
 ไม่มีโทษ ครั้นเมื่อพระเจ้าตากสินจะทรงออกจาก
 ราชสำนัก ได้มีลายพระหัตถ์ถึงพระยาวิเชียต
 (บุณช) ให้เจ้าไปกรุงเพทขุ ให้รับพระทานอาทาน
 เจ้าไชยาไปทางมือที่กรุงเพทขุ หมายตมว่าให้
 รับไปโดยเร็ว พระยาวิเชียต (บุณช) ได้รับเต็ยม
 ด้เจ้าไปกรุงเพทขุ ตามลายพระหัตถ์จาก ครั้นพระ
 ยาวิเชียต (บุณช) ไปถึงกรุงเพทขุ พระเจ้าตากสินทรง
 สิ้นพระชนม์เสียแล้ว พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งหาโลก
 งามครองราชสำนัก พระยาวิเชียต (บุณช) ก็กลับ
 ออกมาเมืองไชยา ตามมีผู้กล่าวโทษพระยาวิเชียต
 (บุณช) ว่าเป็นพรรคพวกพระเจ้าตากสิน คือจะ
 ทำการจลาจล จึงมีกองอาสาเรียกตัว พระยาวิเชียต
 (บุณช) เจ้าไปกรุงเพทขุ ได้ล่องน้มน้ำเป็นลัดยและจม
 หน้ล่องน้มน้ำของพระเจ้าตากสิน จึงโปรดให้เอาตัว
 พระยาวิเชียต (บุณช) งามไว้ พระยาวิเชียต (บุณช)
 จึงแก้กรรมลงในคุกมัจฉะ พอกษัตริย์ไชยา

คือพระยาพิชัยนาท นายบุญชู และคือพระท้าวหาญ นาย
 บุญชูด้วยประการอื่น ๆ ด้วย นายบุญชูจึงทูลว่า
 นายสีทอง คนใช้สนิทของ มະริះหมมต เจ้าเมือง
 กองเทพฯ นายบุญชู ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก หลวง
 ครั้งแผ่นดิน พระที่นั่งสิริยามรินทร์ ซึ่งไม่มีตัวแห่งนี้
 ที่ ก็พอประจวบกับเกิดเสียแก่พระมา แต่ทว่าครั้งก่อน
 นั้นเป็นพระคิรีราชสังคตม (ช่วย) ไม่ประจวบ
 ได้ทำราชการสิ่งใด จนเมื่อทรงเสียแก่พระมา
 นั้น พระมาได้ยกกองทัพมาตีเมืองไชยาด้วยหมื่น
 กน มະริះหมมต เจ้าเมืองไชยาทราบเหตุ ได้อพยพ
 ออกนครหนีไปจากเมืองไชยาสามวันเศษ ทอดหนี
 ล่องแม่น้ำไชยาได้เสียแก่พระมา ๓ ได้จึงมีนายรูดบุตร
 มະริះหมมต พยายามหนีไปไม่ได้ แล้วพระมาก็ยกกองทัพ
 ไปตีบ้านพุมเรียงอีก จนเมื่อพระมาก็ยกเข้าไป
 ตีบ้านพุมเรียงนั้น นายปัดกับนายไกรชาวบ้านพุมเรียง
 เป็นผู้มีทรัพย์ ได้ชักชวนราษฎรในหมู่บ้านพุมเรียง
 ตั้งค่ายอยู่ในวัดดอปลีร่มแก่พระมาหลายวัน จนสิ้นกระ
 ลือสิ้นตา พอดีที่ซึ่งได้แตกหนีพระมา ๓ ได้กวาด
 ตาจนครบครันคืนใหญ่แล้วเก็บเอาทรัพย์สินของเนม
 อ้นมาก ที่เอาไปไม่ได้ก็เอาไปเสียสิ้นตลอดจนวัด
 แล้วพระมาก็ยกทัพกลับไม่ เจ้าเมืองไชยาก็วางอยู่
 ขามั้ตัวเจ้าเมืองไม่ ในเวลานั้น เจ้าเมืองนครศรีธรรม
 ราชตั้งรับเป็นเจ้า เรียกกัณฑ์ว่าเจ้านคร กัณฑ์ดอมา
 เจ้าต๋ายหื้อเหมือ เพียงบางตาพ่น นายโตจึง
 เมืองสงขลา เมืองไชยาจึงอยู่ในความปกครอง

เรียงพระยาวิชิต (บุณช) เจ้าพระยาตอปลองโดยทอ
เป็นปลอง ๓

๖. พระยาวิชิตภักดี

ครั้นพระยาวิชิต (บุณช) ซึ่งแบกรรมลงแล้วโปรดเกล้า
(พดด้วง) ให้เจ้าหลวงเดิมแต่เดิมเดิมไม่ปรากฏเป็นพระยา
วิชิตภักดี มีราชการการเมืองไซยา พอลงมาอยู่เรียงเจ้าพระ
ยาพดด้วง คือจะพูดอะไรก็ใช้คำพดด้วงให้ยากจนขาดปาก
แล้วโปรดเกล้า พระยาวิชิต (พดด้วง) เจ็ดการรับทรัพย์
สมบัติพระยาวิชิต (บุณช) ทรัพย์สมบัติที่รับได้ นอก
จากที่เดิม ได้เอาสิ่งสิ่งอาหารในวัดพระธาตุ ลำห่ม
จากราชการ รับพระราชทานห่มพิพัฒน์สัตยา แต่ที่ส่วนที่
หมั้นโปรดเกล้าฯ ให้สำรับเมืองให้เจ้าราชการเมืองทำรับ
ประทาม แด่ยังหมั้นมาของหลวงอยู่ในทองที่เจ้าเออหม
เรืองตลอดมาจนทุกวันนี้ คือหมั้นสามพัน ๑ หาม่า ๑
หมั้นสามหมื่น ๑ หมั้น ๑ หมั้น ๑ หมั้น ๑ หมั้น
งาม ๑ หมั้น ๑ หมั้น ๑ สร้อยหมั้น ๑ สร้อยจาก
ตำบลิ เลือเจ้าเออหม่น ๑ สร้อยหมั้น ห้อยตีนหมั้น ๑
ต่อมาในราชการเห็นเจ้าพระยาวิชิต (พดด้วง) ทำการมิใช่
ไม่ใคร่ได้ราชการจึงเรียงเจ้ากรุงเทพฯ

๗. พระยาวิชิตภักดี

ครั้นพระยาวิชิตภักดี ซึ่งแบกรรมลงแล้วโปรดเกล้าให้
พระยาทิพย์โกษาจากราชการขึ้นในกรุงเทพฯ มหานคร

๑๐๐ ไม่เป็นพระยาวิเชียตภักดิ์ มีว่าราชการเมืองไชยา
 หามเดิมไม่ปรากฏ แต่ราชสำนัก พากันเรียกว่าพระ
 ยาวิเชียรรมราชการต่อมา ได้มีพระพุทธรูปความงาม
 ชั่วชียกล่าวคือ ชั่วบเสพเมฆนกับเด็กที่ไม่รู้อย่าง
 มา ราชการพระยาวิเชียตภักดิ์ (หัวฉม) แลละกรม
 การได้เข้าชื่อกับพลไปยังกรุงเทพร มหานครจึง
 จัดการโดยส่วนได้ความจริง โปรดเกล้าให้ถอด
 พระยาวิเชียตภักดิ์ (หัวฉม) ได้จากตำแหน่งบรรด
 ศักดิ์ เรียกตัวกลับมาไว้กรุงเทพร พระยาวิเชียต
 ภักดิ์ หัวฉม รมพระราชทานตำแหน่งเจ้าเมืองไชยา
 ได้ในปี

๔. พระยาวิเชียตภักดิ์

ได้ถอดพระยาวิเชียตภักดิ์ (หัวฉม) ออกจากตำแหน่ง
 แล้ว โปรดเกล้าให้พระศรีราชสงคราม (เมือ) ปลัดเมือง
 ไชยา เป็นพระยาวิเชียตภักดิ์ ๗ คนนี้เป็นคนบ้านทากิย
 ของที่อำเภอพุมเรียง เดิมเป็นทาสหลวงเดิมตราส่า
 แล้วเลื่อนขึ้นตลอดจนเป็นเจ้าเมือง ในระหว่างที่พระ
 ยาวิเชียร (เมือ) เป็นเจ้าเมืองอยู่นั้น พระยากระลาโหม
 ชาติได้ยกกองทัพกลับจากปราบปรามเจ้าเมืองถลางได้
 มาขอยกกองทัพอยู่ที่บ้านพุมเรียง ได้สร้างวัดใหม่
 วัดใหม่ชื่อว่าวัดสังคฆา เมื่อสร้างวัดแล้ว ยกกองทัพกลับ
 ครั้นเมื่อปีออกศึก ๒๕ มีพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 ได้โปรดให้พระศรีราชสงคราม กับพระยาอภัยสงคราม

(ท่อม) ออกมาหลักเลขที่เมืองไชยา หลักเลขยังไม่ทันแล้ว
พระยาวิชิต (มี) พระศรีเลวภาคนี้แก่กรรมแล้ว คราวเดียวกัน

๗. พระยาวิชิตภักดี

โปรดเกล้าให้พระยาอภัยสังคราม (ท่อม) รับราชการ
อยู่ใต้ประมาน ๓๐ ปีจึงได้เป็นพระยาวิชิตภักดี มีราชการ
การเมืองไชยา ครั้นเมื่อขึ้นพลเอกศึก ๗๙ มีโปรดเกล้า
ให้พระยาบุตรศรีธรรมราชเป็นแม่กองให้ขึ้นไปหลักเลข
ที่เมืองไชยาอีก และโปรดเกล้าให้ท้าวหลวง ๘ นายออก
มาสำรวจที่นา คือ หลวงวิจิตรธาดา ในกรมกระลา
โหม ๑ พันเอกประจักษ์กริมมหาดีไทย ๑ นายบุตรอด
มหาราเดเล็กหลวง ๑ นายศรีเถียรกรมวัง ๑ หลวงศรีธ
นวิโรจน์ กรมมา ๑ อีก ๓ นายให้รู้จักชื่อไม่แน่ว่าการ
สำรวจนา ซึ่งมีขึ้นแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา พระยาวิชิตภัก
ดี (ท่อม) เป็นมีราชการเมืองไชยาอยู่ใต้ประมาน ๓๐
ปีก็ชราลง จึงโปรดเกล้าเลื่อนขึ้นเป็นพระยาราชสังคราม
ท้าวหลวงกับนักบวชการอยู่เมืองไชยา

๑๐. พระยาวิชิตภักดี

เมื่อโปรดให้พระยาวิชิตภักดี (ท่อม) ออกราชการได้
โปรดเกล้าให้พระยาชลบรี (ปลอด) มีราชการเมือง
ชลอออกไปเป็นพระยาวิชิตภักดี มีราชการเมืองไชยา

รับราชการอยู่ได้ ต่อมามีเกิดมาดหมองกับกมี่เจ้าพระ
 ยานนครศรีธรรมราช เรื่อง กก ไม่ให้ราษฎรทักท้วงให้
 พระยาบุตร ความอันนี้ทรงทราบไปถึง สมเด็จพระ
 พงเกล้า จึงโปรดให้พระยาวิเชียตภักดิ์ (ปลอด)
 เป้นพระยาทักท้วงรับราชการอยู่ กองเทพพระหลวง
 พระยาวิเชียตภักดิ์ (ปลอด) เป้นผู้ว่าราชการเมือง
 ไซยาอญห์ ได้ตั้งเมืองอยู่ที่บ้านพุมเรียง ตามเดิม
 แล้วตั้งค่ายใหม่ตามหัวร้อมบ้านพุมเรียง ทำประตู
 ทำกำแพงเพื่อศตวงนิตกให้มั่นคงไว้ประตูค่าย อยู่ท่า
 อ่อน

๑๑. พระยาวิเชียตภักดิ์ (กลิ่น)

นายพระยาวิเชียตภักดิ์ (ปลอด) ไปเฝ้าพระยาทักท้วง
 แล้วโปรดเกล้าให้พระยาวิเชียต (กลิ่น) ราชการใน
 กองเทพฯ ออกไปเฝ้าพระยาวิเชียตภักดิ์ ผู้ว่าราชการ
 เมืองไซยา รับราชการอยู่ได้ประมาณ ๑๑-๑๒ ปีก็
 ถึงแก่กรรมลงในระหว่างราชการ

๑๒. พระยาวิเชียตภักดิ์ (หม)

เมื่อพระยาวิเชียตภักดิ์ (กลิ่น) ได้ถึงแก่กรรมลงแล้ว
 โปรดเกล้าให้พระยาวิเชียตภักดิ์ (หม) ซึ่งเดิมเฝ้าพระ
 ศรีราชสังคตมาตามภักดิ์ ปลัด เป้นผู้ว่าราชการเมือง
 ไซยา เดิมอยู่บ้านกะแด่ทองที่ตำบลกาญจนดิษฐ์ เป้น

หลวงวิเศษมาของคณบดีมาแล้วแล้วเลื่อนให้ขึ้นเป็น
พระยาวิเศษภักดี รับราชการอยู่ในตำแหน่งมัตราธิการ
เมืองประจวบ ๕-๑๒๐ มีพระกรรมสิทธิ์ให้ระหว่างราช
การ

๑๓ พระศรีราชสังคหาม (เลื่อน)

ในตำแหน่งมัตราธิการเมืองไชยาว่างอยู่โปรดเกล้า
ให้พระศรีราชสังคหาม (เลื่อน) ปลัดเมืองไชยารับราชการ
อยู่ เป็นมัตราธิการจนกระทั่งถึงปีระกาศระศก ในปีระกาศระศก
นี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
อัครราชกุมารี ได้ทรงเสด็จทอดพระเนตรที่บ้านหมื่น
ทักดาเลื่อนสำหรับ

๑๔ พระยาวิเศษภักดี (กลิ่น)

ครั้นเมื่อปีมะโรง ๕๒๒ ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พระพิทักษ์
(กลิ่น) มัตราธิการเมืองพังงาที่ราชการทำอยู่ยกกองทัพ
ช่วยรักษานั้น ออกมาเป็นพระยาวิเศษภักดี มัตราธิการ
เมืองไชยา ได้ย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านดอน
ประด และได้สร้างวัดขึ้นที่นั่น ๑ วัด เรียกว่า
วัดมหาเมฆ ก็ได้สร้างถนนตั้งแต่บ้านดอน
ถึงวัดพระธาตุ ๑ สาย รับราชการอยู่ถึง ๔-๕ ปี
พระศรีราชสังคหามภักดี (เกิด) ปลัดพร้อม

ด้วยท้าวทศการและภมูร ๖๓ ภายหลังเมื่อเห็นโทษของ
 กลาหว่า พระยาวิชิตภักดี (กลั่น) จึงขอทศการ
 สัมปตต์ ของมัตถวงโกมมาท้าวทศการออกนิกรจึงไม่ไป
 สิ้นหัวเสีย จึงโปรดเกล้าให้พระยาสรเสนา เมินทำ
 หลวงออกมาชำระได้ความจริงดังจวนหา แล้วโปรด
 ให้สมเด็จพระปรีชาสุริยวงศาออกมาลงพระราชอาญาพระยา
 วิชิตภักดี (กลั่น) กับกรมการหลายหลาย สิ้นพระ
 วิชิตภักดี (กลั่น) นั้นถูกถอดออกจากยศบรรดาศักดิ์

๑๕. พระยาวิชิตภักดี (จุ้ย)

พระยาวิชิตภักดี (กลั่น) ถูกถอดแล้ว โปรดเกล้า
 ให้พระยาสรเสนาหมื่นมณฑล (จุ้ย) ผู้ว่าราชการเมืองกำแพง
 เหม็ด มาเป็นพระยาวิชิตภักดี ผู้ว่าราชการเมืองไชย
 ภูมิราชการอยู่ได้ ๔-๕ ปีถึงแก่กรรมลงในราชการ

๑๖. พระยาวิชิตภักดี (น้อย)

พระยาวิชิตภักดี (จุ้ย) ถึงแก่กรรมแล้ว โปรด
 เสด็จให้พระยาอภัยสงคราม (น้อย) ราชการใน
 กรุงเทพมาเป็นผู้ว่าราชการเมืองไชยต่อมา พระยา
 วิชิตภักดี (น้อย) รั้งราชการได้ ๕-๖ ปีถึงแก่
 มาในรัชชกาลปัจจุบันนี้ พระยาวิชิตภักดี (น้อย) นี้
 มีความผิดในราชการได้เรื่องกลับตัวไม่จงเทนมื่อ

ปี ๓๓ ปี

๑๗ พระยาวิชิตภักดี (จำ)

ครั้งเมื่อพระยาวิชิตภักดี (น้อย) ถิ่นมณฑลเทศาภิบาลในปีก่อน
นั้น โปรดเกล้าให้พระศิริราชสังคายน (จำ) ปลัดเป็น
พระยาวิชิตภักดี มีราชการเมืองไชยา บ้านเดิมอยู่
เมืองชุมพร เดิมเป็นหลวงสาทรขึ้นชื่อ ทำหน้าที่ราชการ
การเมืองชุมพร ได้เลื่อนยศขึ้นจนเป็นมีราชการเมือง
รับราชการตลอดมาจนถึงปี ๑๑๓๓ โปรดเกล้าให้ไป
หาหลวงไปชำระพระยาชุมพรเดิมมีราชการเมืองกาญ
จนบุรี แล้วพระยาชุมพรเดิมออกจากราชการโปรด
เกล้าให้พระยาวิชิตภักดี (จำ) ยังคงว่าราชการเมืองกาญ
จนบุรีด้วย

๑๘ นายพิณ (แก้ว)

ครั้งเมื่อปี ๑๑๕๕ โปรดเกล้าให้นายพิณราชการ (แก้ว)
ออกมาเป็นมีราชการเมืองไชยา สำหรับพระยาวิชิต
ภักดี (จำ) ยังคงว่าราชการอยู่ที่เมืองกาญจนบุรีเมือง
ไชยา นายพิณราชการ (แก้ว) เป็นมีราชการเมือง
อยุธยาถึงปี ๑๑๘๘ โปรดเกล้าย้ายไปปลัดมณฑล
ภูเก็ต

๑๙ หลวงวิเศษภักดี (จำ)

โปรดเกล้าให้นายพิณราชการเป็นปลัดมณฑลภูเก็ต

แล้วให้หลวงวิเศษภักดิ์ (อวป) ออกไปนมัส
ว่าราชการเมืองไซ่ง่อน ให้ยุบเมืองกาญจนบุรี
ตำบองขึ้นกับเมืองไซ่ง่อน

พ.ศ. ๒๔๖๗

๗/๗/๒๔๖๗

๗/๗/๒๔๖๗

๗/๗/๒๔๖๗

มัสยิดอัลนุรดินชุมชนบ้านดอนมะม่วง

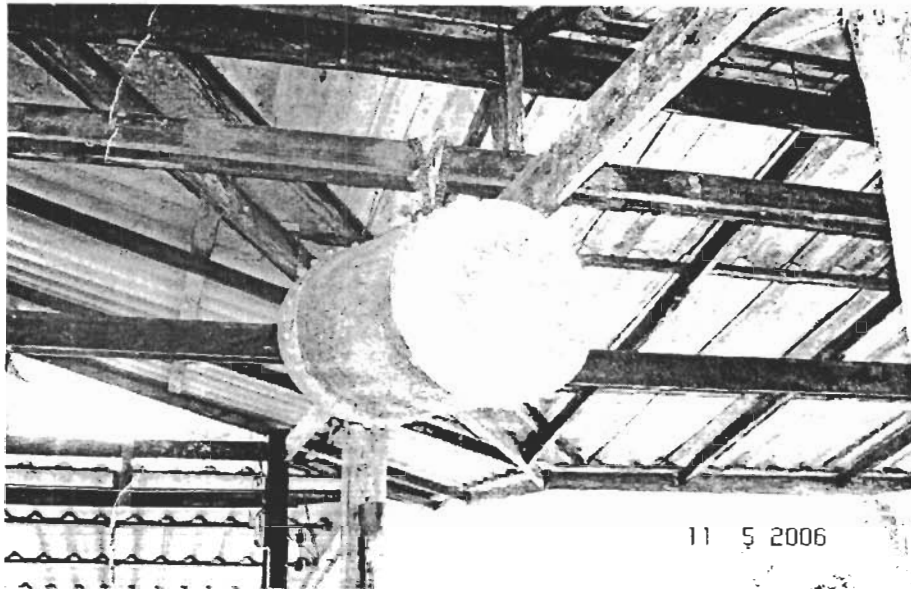
การแต่งกายของชาวไทยมุสลิมบ้านดอนมะม่วง

บ้านไทยมุสลิมชุมชนบ้านดอนมะม่วง

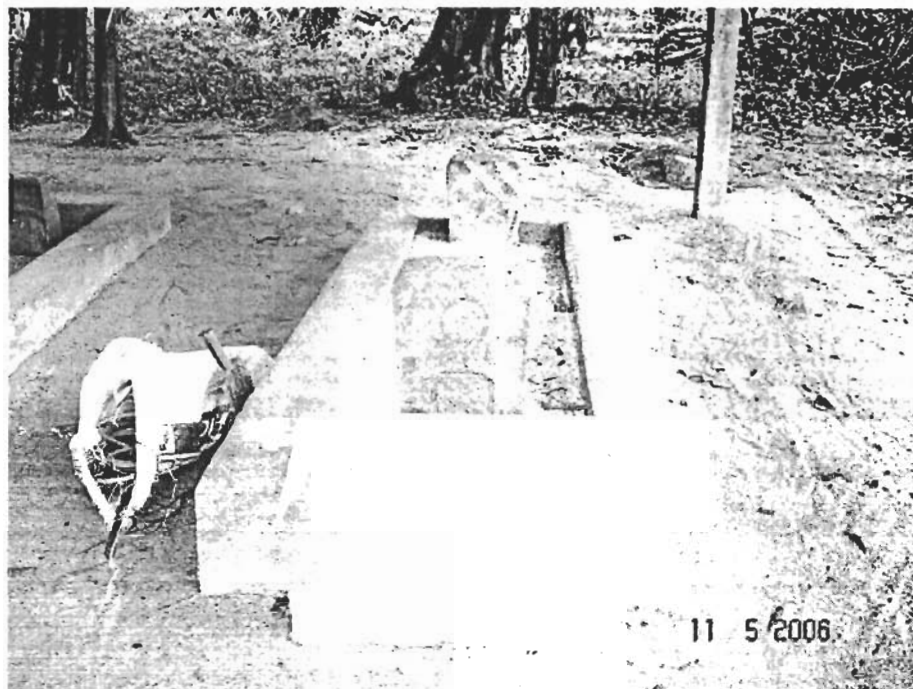
มัสยิดยามาอาติสซอลาตินอาวากูมัสยิดหลังแรกในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

โพน ไซตี้เพื่อบอกเวลาละหมาด

มินมาตรประจำมัสยิดยามาอาติสซอลาตินเอวาตู

หลุมฝังศพพระยาพิชิตภักดีศรีพิชัยสงคราม

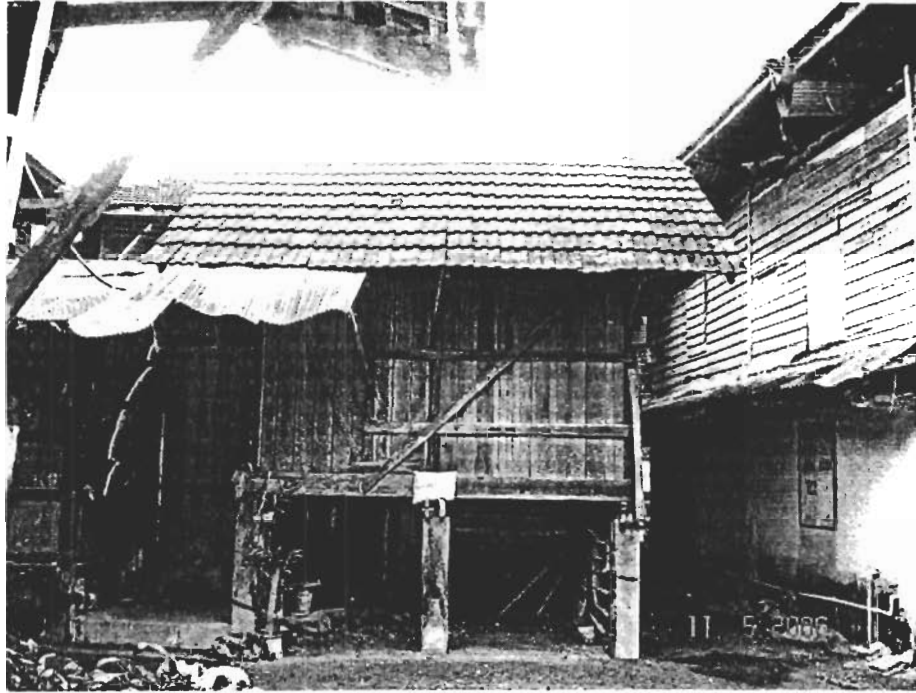
โรงฆ่าสัตว์ หลังชุมชนบ้านโตะเจ้า

ซากกระตูกว้าวหลังชุมชนบ้านโตะเจ้า

มัสยิดบ้านสงขลาที่แทรกอยู่ในชุมชน

บ้านเรือนที่แออัดในชุมชนบ้านสงขลา

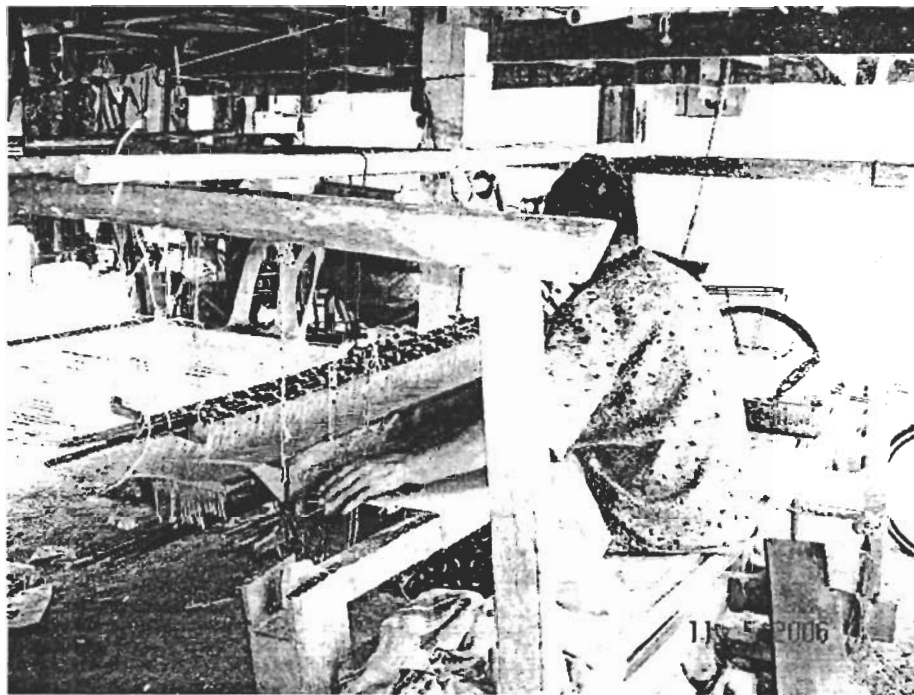
มัสยิดนูรอตุลมุสลิมีน ชุมชนบ้านพุมเรียง

สภาพทั่วไปชุมชนบ้านพุมเรียง

มัสยิดประจำชุมชนบ้านท่ากระจ่ายที่ตั้งแทรกอยู่กลางชุมชน

การทอผ้า อาชีพเก่าแก่ของมุสลิมชุมชนบ้านท่ากระาย

มัสยิดอัลยุมอะตุลอิสลามชุมชนบ้านโนนเขา

บริเวณด้านในมัสยิดอัลญุมอะตุลอิสลาม

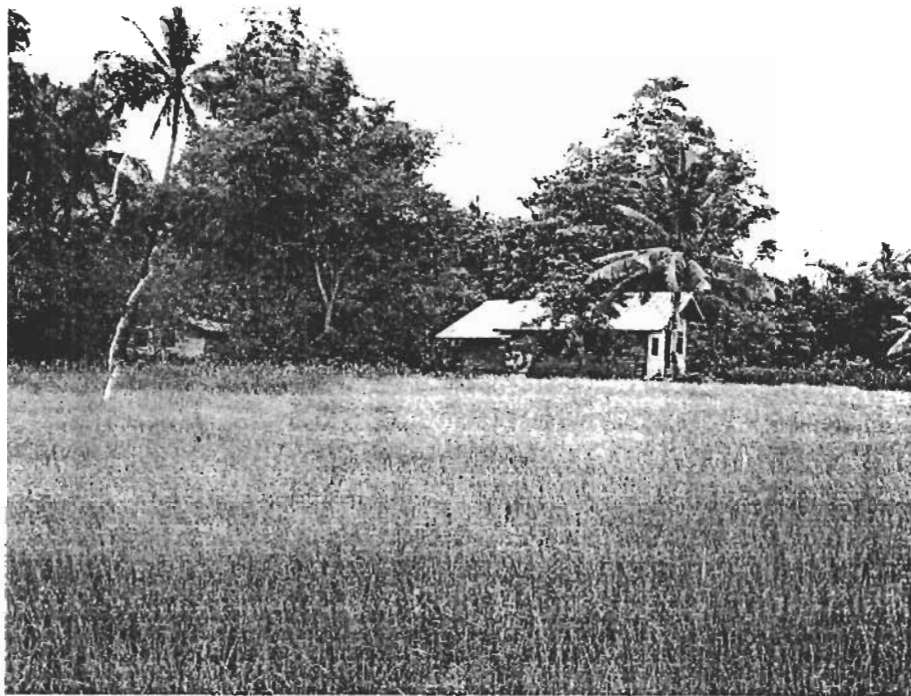
โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดอัลญุมอะตุลอิสลาม

บ้านสมัยเก่าที่มีให้เห็นอยู่ในชุมชนบ้านโนนเขา

ยั้งข้าว ชุมชนบ้านโนนเขา

การทำนา อาชีพดั้งเดิมของมุสลิมบ้านโนนเขา

มัสยิดนูรุอิสลามชุมชนท่าทองใหม่

มุสลิมชุมชนบ้านท่าทองใหม่

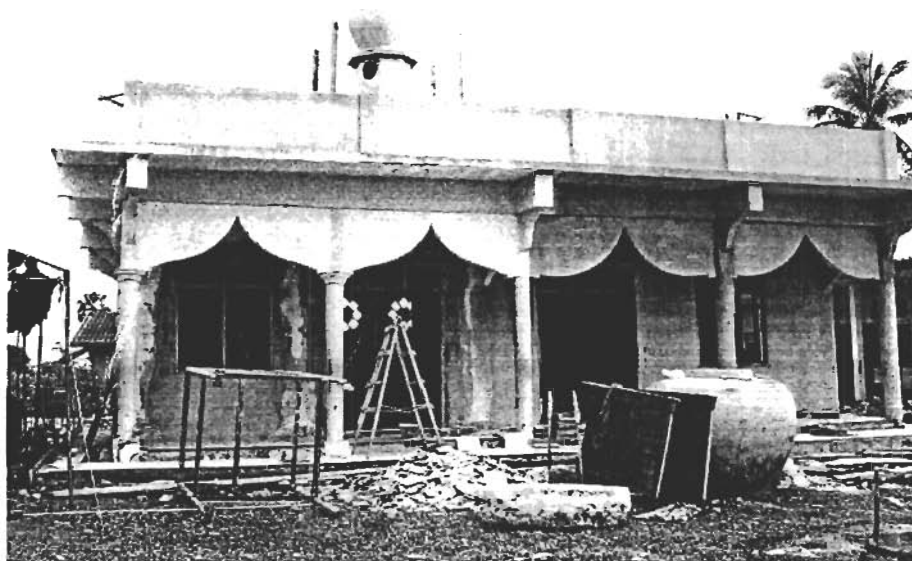
แม่น้ำท่าทองแม่น้ำที่ไหลผ่านชุมชนสันติสุขและชุมชนท่าทองใหม่

มัสยิดอีกอมาตุ้ลอิสลามชุมชนสันติสุข

เรือประมงชาวมุสลิมบ้านสันติสุข

มัสยิดหลังคั้งที่กำลังก่อสร้าง

การเลี้ยงปลาในกระชังอาชีพสำคัญของชุมชนหลังคั้ง

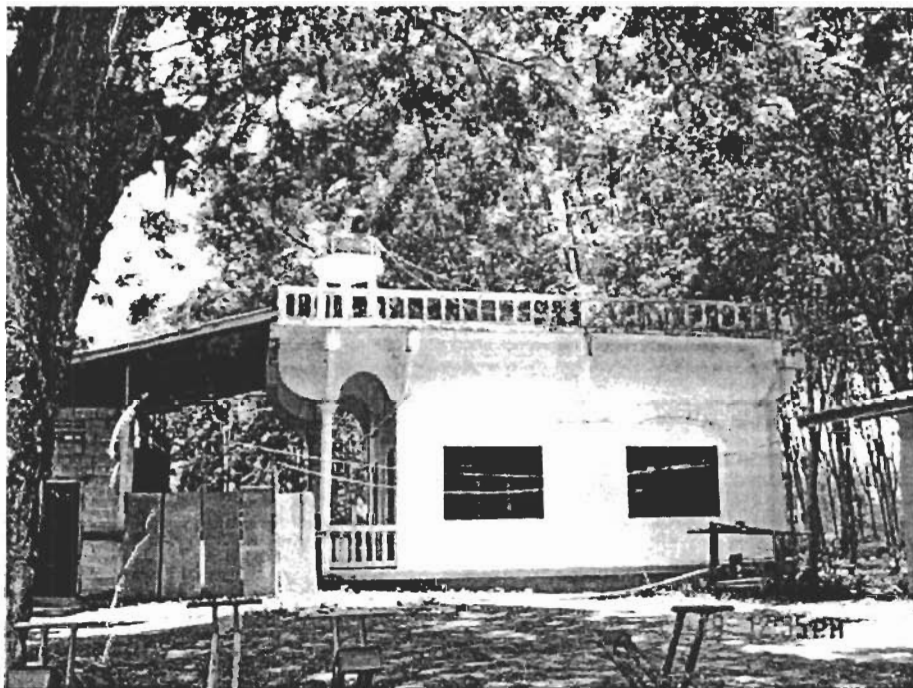
มัสยิดชุมชนจอมทอง

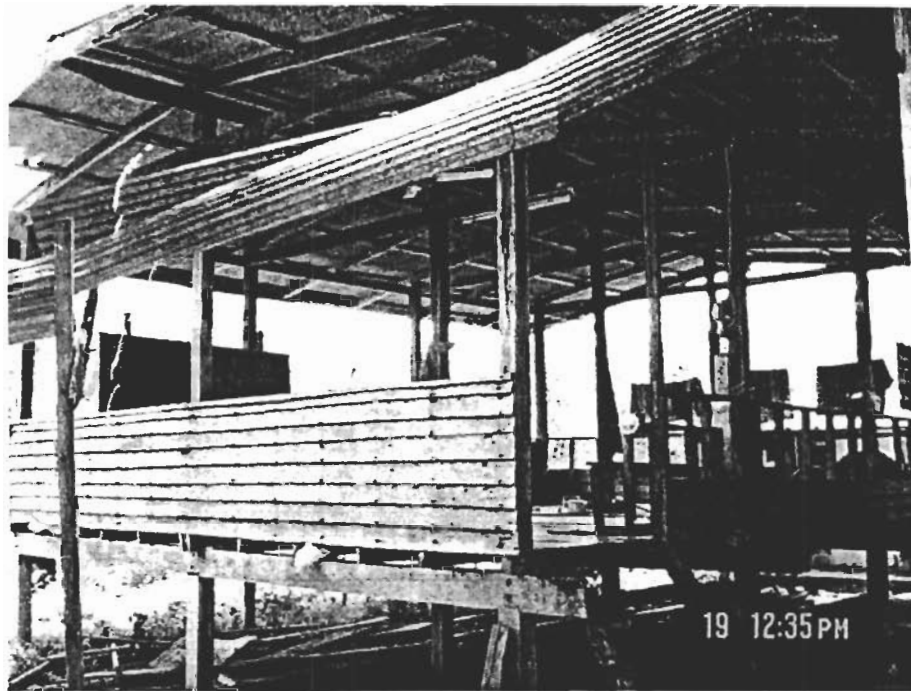
ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิดจอมทอง

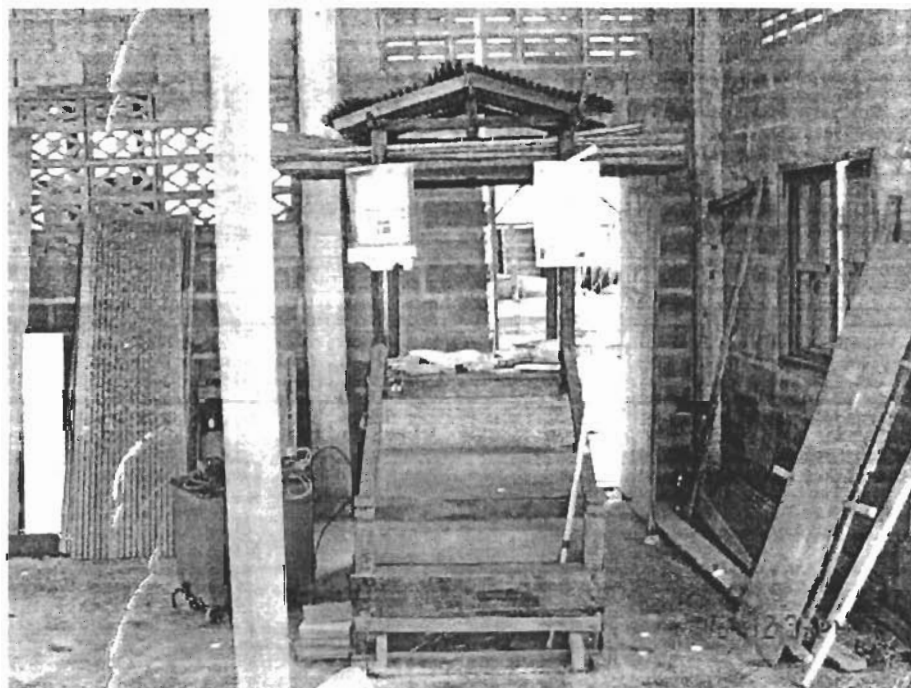
โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดซอยจอมทอง

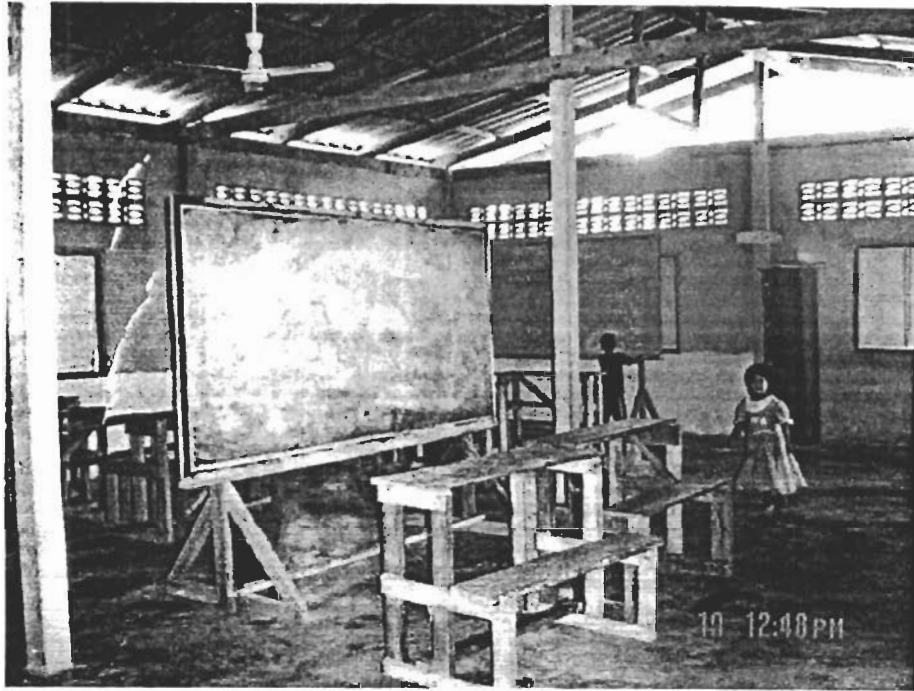
มัสยิดอัลซอมาตุ้ลอิสลามชุมชนบ้านกำสาน

มัสยิดหลังเก่าชุมชนบ้านท่าสน

มิมมาตรการประจำมัสยิดอัลซอมาตุ้ลอิสลาม

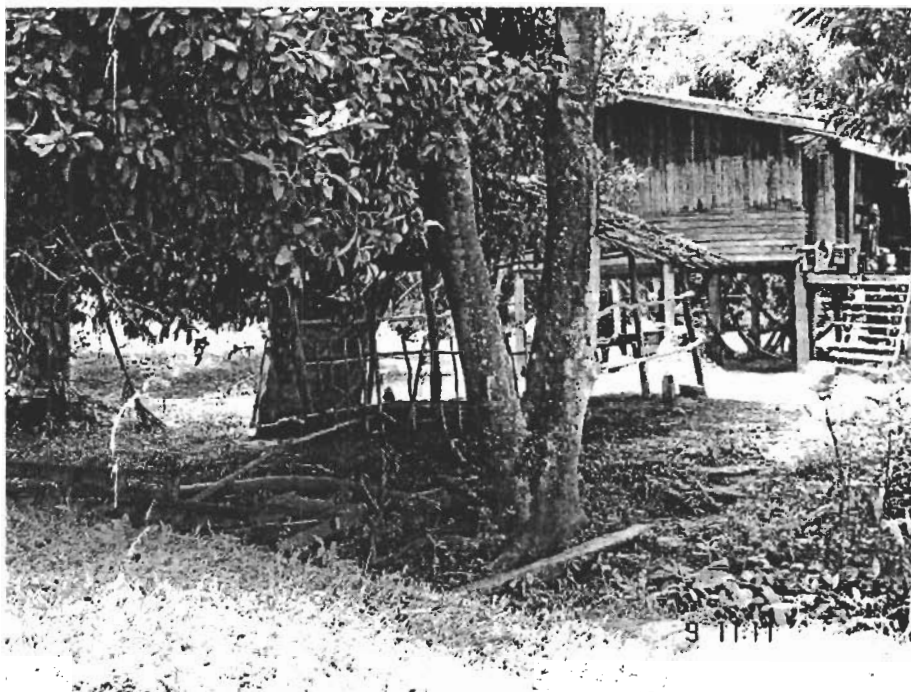
โรงเรียนสอนศาสนาชุมชนบ้านกำสณ

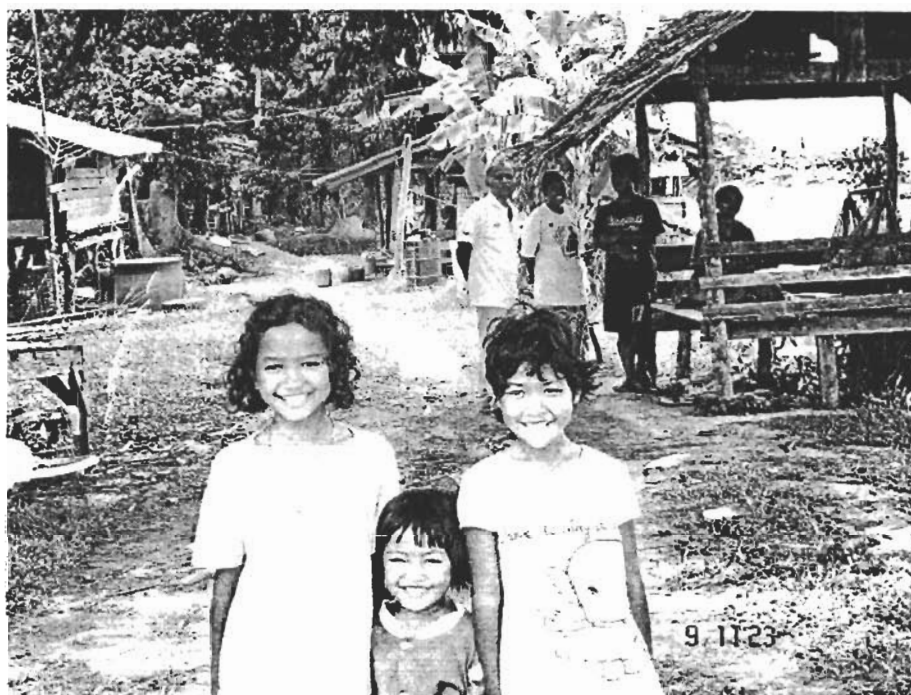
แม่น้ำตาปีที่ไหลผ่านชุมชนบ้านหนองจอก

ไก่พื้นเมืองในชุมชนบ้านหนองจอก

คอกสัตว์เลี้ยงในชุมชนบ้านหนองจอก

เด็กมุสลิมในชุมชนบ้านหนองจอก

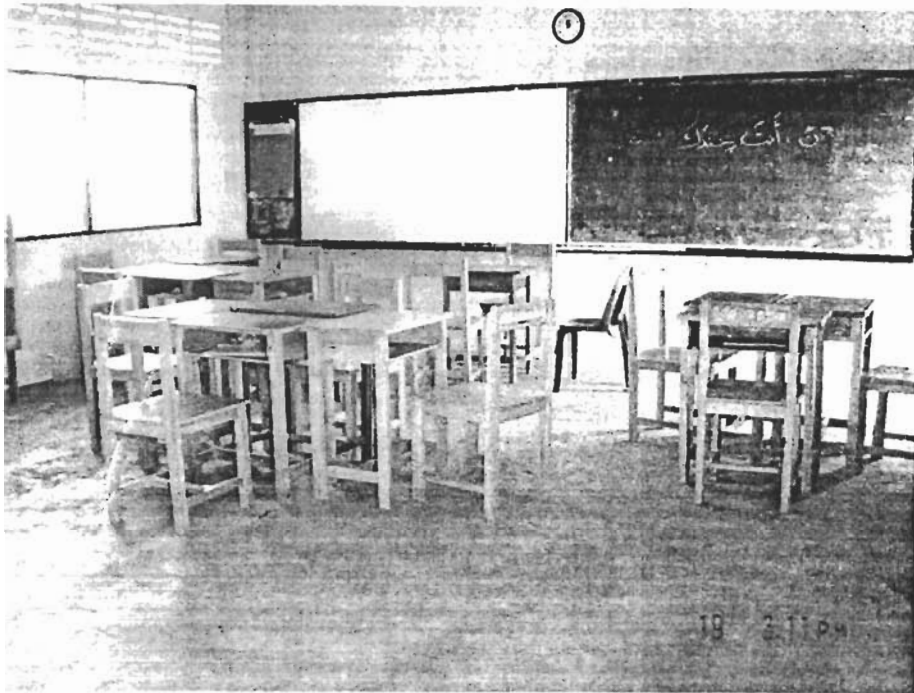
โรงเรียนดารุสตามวิทยา

มัสยิดประจำโรงเรียนดารุสลามวิทยา

เครื่องแบบนักเรียนประจำโรงเรียนดารุสลามวิทยา

ห้องเรียนภายในโรงเรียนดารุสตามวิทยา

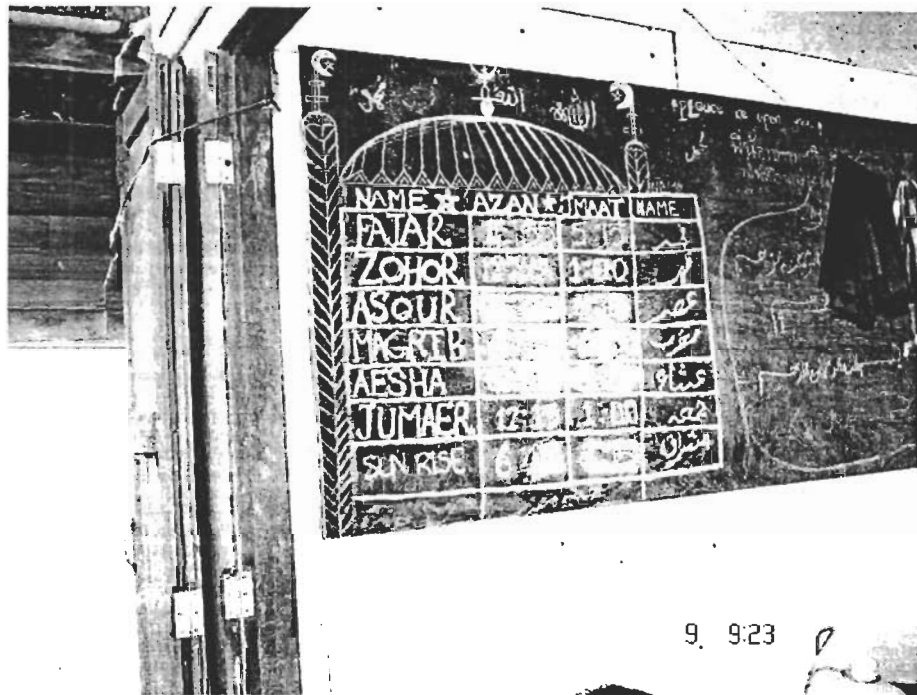
โรงเรียนสอนศาสนาพัฒนศาสนวิทยา

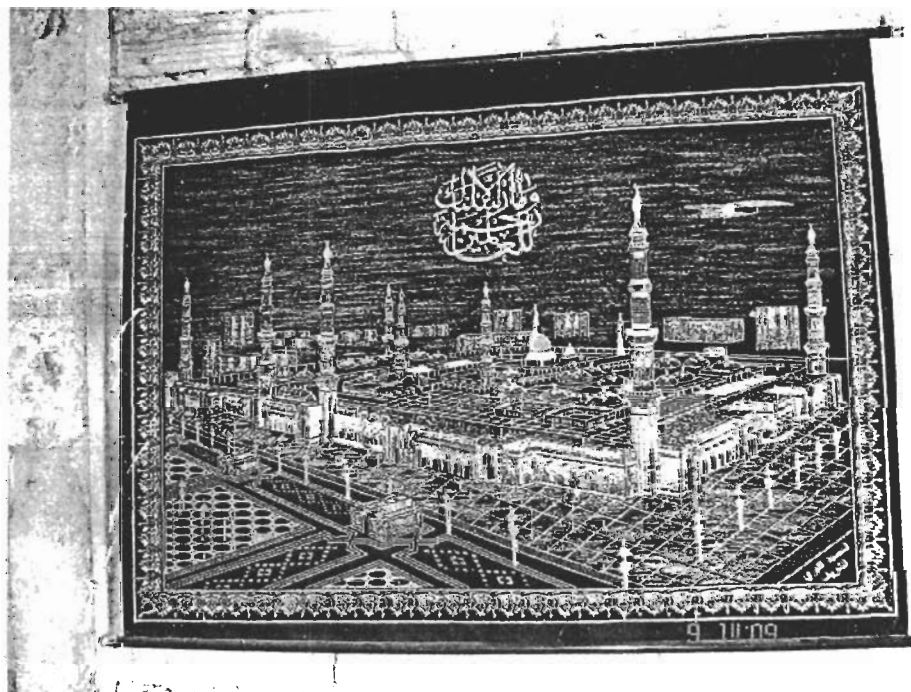
อาจารย์ประจำโรงเรียนพัฒนาศาสตร์วิทยา

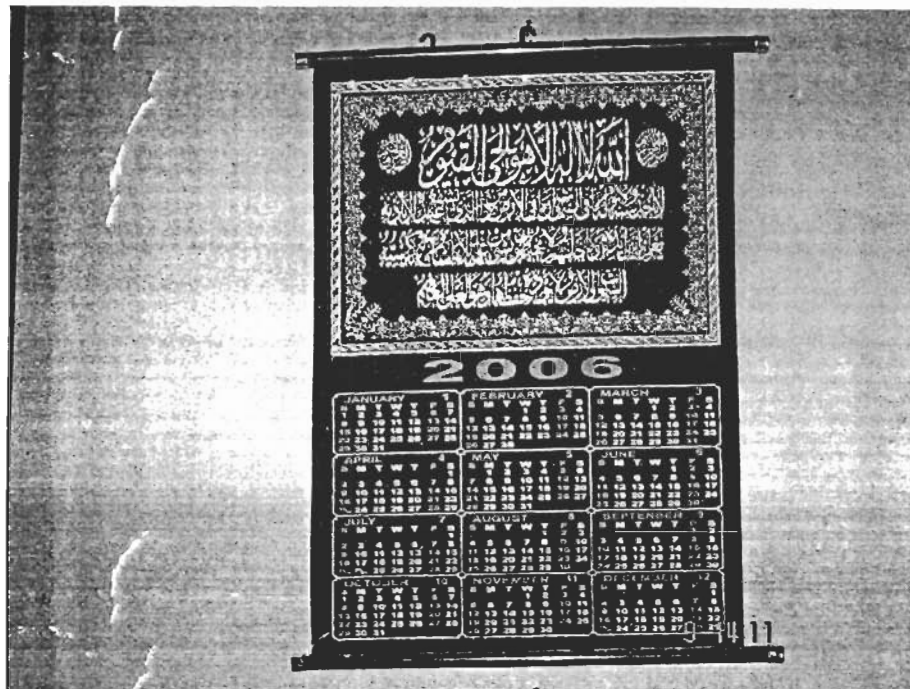
บ้านชาวไทยมุสลิมในชุมชนท่าสน

ตารางละหมาดในมัสยิดชอยศรีพูนพิน

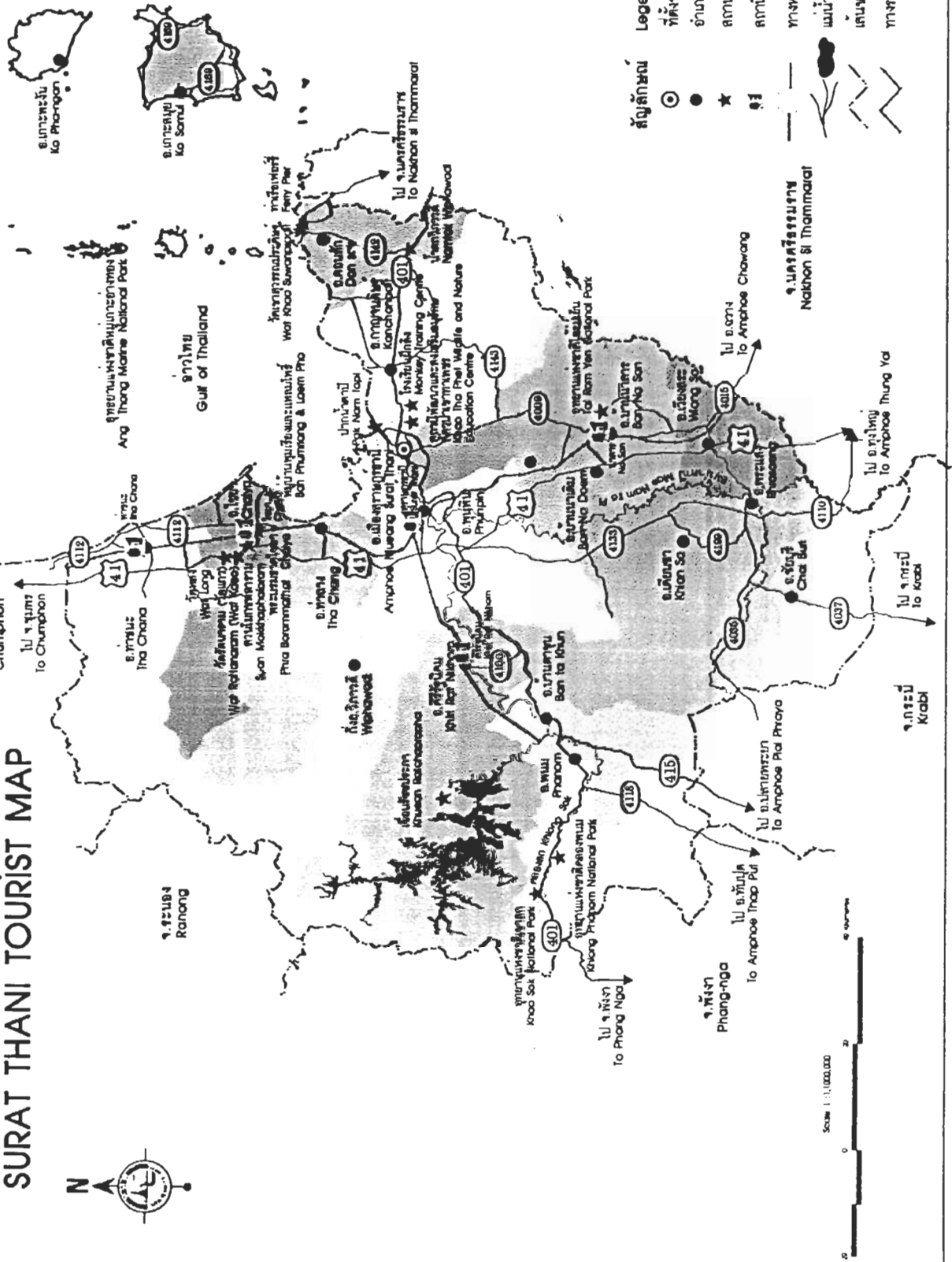
ภาพวาดนครมักกะห์ที่พบเห็นแทบทุกบ้าน

ปฏิทินอิสลาม

แพะสัตว์เลี้ยงที่พบเห็นในชุมชนชาวไทยมุสลิม

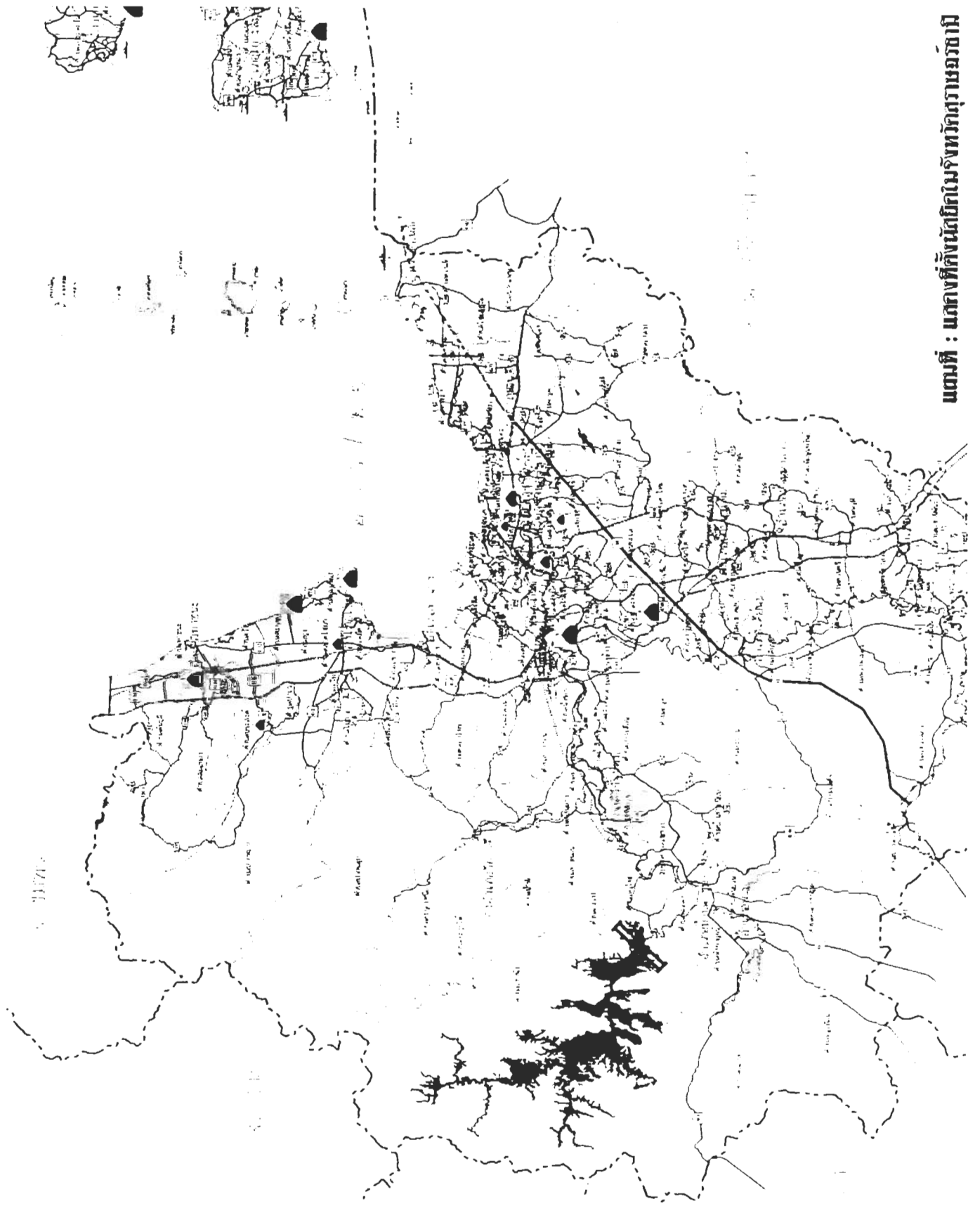

สัญลักษณ์	Legend		
จังหวัด	จังหวัด	Province Location	
อำเภอ	อำเภอ	Amphoe (District)	
สถานที่ท่องเที่ยว	สถานที่ท่องเที่ยว	Tourist Attraction	
สถานีรถไฟ	สถานีรถไฟ	Railway Station	
ทางหลวง	ทางหลวง	Highway	
แม่น้ำ	แม่น้ำ	River/Stream	
แดนของจังหวัด	แดนของจังหวัด	Province Boundary	
ทางรถไฟ	ทางรถไฟ	Railway	

Chao Chowang
จ.นครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat

[illegible]

A map of Phang-nga showing two roads. The road to Amphoe Ral is marked with a distance of 41.5 km. The road to Amphoe Trai Rai is marked with a distance of 41.5 km. A scale bar indicates 0 to 40 km. The map is titled 'Phang-nga' and 'To Amphoe Ral' and 'To Amphoe Trai Rai'.

แผนที่ : แยกพื้นที่ชนบทในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำอธิบายประกอบแผนที่

ชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประกอบด้วยชุมชนดั้งเดิมและชุมชนใหม่ ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามท้องที่อำเภอต่างๆ จำนวน 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี สันติสุข หลังคลัง และบ้านท่าสน อำเภอกาญจนดิษฐ์ ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมท่าทองใหม่ บ้านเขาพับผ้า บ้านกำสน และซอยจอมทอง อำเภอพุนพิน ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมตลาดพุนพิน และชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านหนองจอก อำเภอเกาะพะงัน ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านค่าย อำเภอเกาะสมุย ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมตลาดแขก อำเภอท่าชนะ ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านในเขา บ้านท่ากระจาย บ้านหนองปรือ บ้านปากน้ำ บ้านคอนมะกอก บ้านหัวท่า บ้านคอนจำปี บ้านเกาะมุกข์ บ้านคอนมะม่วง และบ้านหนองจิก อำเภอไชยา ได้แก่ ชุมชนชาวไทยมุสลิมบ้านสงขลา บ้านโต๊ะเจ้า บ้านกลาง และบ้านห้วยพุน

แผนที่แสดงที่ตั้งมัสยิดในจังหวัดสุราษฎร์ธานีดังกล่าว เป็นการจำลองข้อมูลแบบคร่าวๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น ไม่ใช่แผนที่แสดงที่ตั้งมัสยิดในจังหวัดสุราษฎร์ธานีทั้งหมด